

Tamara Cristei

Tatiana Cartaleanu

Olga Cosovan

Adrian Ghicov

Limba și Literatura Română

MANUAL PENTRU CLASA A X-A

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Tamara Cristei

Tatiana Cartaleanu

Olga Cosovan

Adrian Ghicov

Limba și Literatura Română

MANUAL PENTRU CLASA A **X-A**

CARTDIDACT

C U P R I N S

Modulul I

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN SPAȚIUL CULTURII. DEVENIREA CITITORULUI

- Vocabularul limbii române. Structura vocabularului..... 8
- Literatura și cultura ca semne distinctive ale umanului..... 15
- Ortografia limbii române. Dicționarul ortografic 24
- Cititorul și dialogul cu opera..... 30
- Lexicul operei literare 34
- Lectura ca mod de interiorizare și re-creare a operei 37
- *Apreciază-ți competențele: lectură–receptare–scriere* 42

Modulul II

CREATIVITATEA LINGVISTICĂ ȘI LITERARĂ ÎN DEVENIREA GENURILOR ȘI SPECIILOR

- Genurile literare. Tipuri și forme..... 46
- Vocabularul. Resurse stilistice..... 49
- Redactarea unei compoziții-narațiune* 51

Unitatea didactică

1

GENUL EPIC

SAU AVENTURA OMULUI ÎN UNIVERSUL CUNOAȘTERII

- Genul epic. Realitate și ficțiune în câmpul comunicării 53

➤ <i>Istorisirea Zahăriei Fîntînarul</i> de Mihail Sadoveanu. Semnificația componentelor structurale	55
➤ Ispirescu și Creangă: doi povestitori în oglinzile basmului.....	63
➤ Nuvela sau virtuțile genului scurt narativ	75
– Nuvela istorică: de la cronica lui Ureche la textul lui Negruzzi.....	76
☒ Redactarea unui rezumat	85
– <i>Sărmanul Dionis</i> de Mihai Eminescu: între realitate și iluzie.....	86
➤ Compunerea de utilitate socială. Curriculumul vitae și avizul	92
➤ Romanul între creație și analiză	95
– <i>Mara</i> de Ioan Slavici. Polifonia unor destine	99
– <i>Enigma Otiliei</i> de George Călinescu sau ostentația perspectivei realiste ...	109
☒ Redactarea unei compoziții de caracterizare a personajului literar	118
– <i>Pădurea spînzuraților</i> de Liviu Rebreanu, romanul revelațiilor tragice.....	119
☒ Redactarea unei compoziții-descriere	127
➤ Compunerea de utilitate socială. Cererea și procura	128
• <i>Apreciază-ți competențele: lectură–receptare–scriere</i>	130

Unitatea didactică

2

GENUL DRAMATIC

SAU MĂȘTILE ȘI ROLURILE FIINȚEI

➤ Stilurile funcționale. Stilul individual și comunicarea de zi cu zi.....	133
➤ Genul dramatic sau tensiunea dialogului scenic	138
➤ <i>Apus de soare</i> de Barbu Ștefănescu-Delavrancea. Semnificația componentelor structurale	140
➤ <i>O scrisoare pierdută</i> de Ion Luca Caragiale, un spectacol al spiritului critic ...	150
➤ Corespondența. Procesul-verbal	163
➤ Timp și spațiu în comedia <i>O scrisoare pierdută</i>	167
☒ Redactarea unei cronici teatrale	169

➤ Cultura comunicării. Cum evităm greșelile	170
➤ <i>Păsările tinereții noastre</i> de Ion Druță sau valoarea testamentară a tradiției.....	176
☒ Redactarea unui eseu structurat	183
➤ <i>Cvartet pentru o voce și toate cuvintele</i> de Maria Șleahtițchi și Nicolae Leahu	185
• Apreciază-ți competențele: lectură–receptare–scriere	190

Unitatea didactică

3

GENUL LIRIC

SAU DIALOGUL EULUI CU LUMEA

➤ Genul liric sau stările trăirii și ale expresiei	193
➤ Limbaje ale poeziei. De la interbelici la contemporani.....	196
➤ <i>Decor</i> de George Bacovia. Semnificația componentelor structurale.....	203
➤ Lirica populară. <i>Doina</i> , o expresie a sensibilității.....	207
➤ Corelația eros–thanatos în cîntecele populare	210
➤ <i>Noapte</i> de Magda Isanos. Tensiunea și armoniile liricii culte	213
☒ Redactarea unui comentariu poetic	215
➤ Dinamica eului liric în poezia contemporană.....	216
– <i>Colind</i> de Arcadie Suceveanu. Emoție și expresie.....	219
☒ Redactarea unui eseu poetic	223
– <i>Cea de pe urmă noapte la Roma</i> de Ovidiu sau metamorfozele durerii	224
– Elegia sau intersecțiile poeticii: Eminescu, Arghezi, Stănescu	227
– <i>La steaua</i> de Mihai Eminescu sau discursul meditației.....	232
– Reflecția lirică în poezia cu formă fixă.....	236
– <i>Glossă</i> de Mihai Eminescu. Jocul formei și al semnificațiilor	239
☒ Redactarea unei compoziții-raționament	243
➤ De la grafie la stil.....	244
• Apreciază-ți competențele: lectură–receptare–scriere	246

Explicarea formulelor-titlu distinctive de lectură, receptare, predare, învățare și evaluare

AB INITIO

Fii motivat din start!

activități de prelectură: actualizare, evocare, personalizare a cunoștințelor și a capacităților lingvo-literare.

S CRIPTA MANENT

Cunoaște resursele textului nonliterar și universul operei literare!

modalități de lectură, negociere a sensurilor relevante pentru cititor la asigurarea comprehensiunii mesajelor.

S APERE AUDE

Dezvoltă-ți competența de cititor informat și documentat!

exerciții de postlectură: comentarea, interpretarea personalizată a fenomenelor de limbă, discurs, comunicare a sensurilor și a semnificațiilor desprinse, de către cititor, din opera literară.

L ABOR OMNIA VINCIT

Manifestă-ți competența de cititor avizat!

activități de relectură: generalizare, sinteză a achizițiilor lingvo-literare și integrarea ideilor în textele proprii.

N OSCE TE IPSUM

Apreciază-ți competențele!

evaluarea achizițiilor școlare ce se referă la competențele de lectură, receptare, comunicare și de scriere.

ARS COLLABORANDI

Colaborînd, producem, inventăm!

lucru în perechi sau în echipe

ARS DISCENDI

Învăță învățînd!

activități pentru elaborare individuală acasă, la bibliotecă

LEGO, ERGO SUM

Citesc, deci exist!

texte pentru lectură și reflecție

SCRIBO, ERGO SUM

Scriu, deci exist!

redactarea compozițiilor școlare

Modulul I

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN SPAȚIUL CULTURII. DEVENIREA CITITORULUI

COMPETENȚE VIZATE

Dezvoltarea comunicării orale și scrise:

- familiarizarea cu principiile ortografiei românești, cu rolul și importanța lexicului în construirea mesajelor orale și scrise;
- comentarea modalităților specifice de organizare a textelor de diferite tipuri, aplicînd criteriile și tehnici variate de integrare a ideilor la construirea textului propriu.

Dezvoltarea abilităților de cititor:

- studierea diferitor puncte de vedere despre valoarea culturii și a literaturii, rolul cărții și al lecturii în formarea profilului intelectual al cititorului;
- citirea unei varietăți de texte literare și nonliterare, manifestînd competența de cititor critic, re-creator al operei literare.

PERSONALITATEA ÎN DEVENIRE ȘI PASIUNEA CUNOAȘTERII

CUNOȘTINȚE • CAPACITĂȚI • ATITUDINI

- perceperea limbii române ca parte a culturii spirituale a poporului român și ca reprezentant al grupului de limbi romanice;
- dezvoltarea competenței de cititor cu viziune critică asupra fenomenelor lingvistice și literare cercetate;
- formarea personalității culturale în devenire, cu spirit de responsabilitate față de cultura națională și toleranță pentru alte culturi.

Dacă socotim cărțile fundamentale ca un izvor nesecat de energie mentală, lectura ajunge o problemă serioasă atât pentru individ, cât și pentru societate. Fiecare om e dator să aibă, cel puțin, cărțile fundamentale și favorite. Nu ne este îngăduit să trecem prin viață, nefolosind energia care stă condensată în cărți.

Mircea ELIADE

Omul divers în raport cu istoria, cu mutațiile din sfera realului, omul sacralizat și cel desacralizat, supus unui proces dramatic, aceasta este dimensiunea personalității umane propusă de universul imaginar al literaturii noastre.

Constantin CIOPRAGA

Cugetul nostru caută să descifreze, în frenezia cunoașterii, ceva din misterul vieții. Omul caută totuși să înțeleagă esența lumii. Și literatura îi facilitează această cale.

Mihai CIMPOI

1 VOCABULARUL LIMBII ROMÂNE. STRUCTURA VOCABULARULUI

AB INITIO

Agenda cititorului

LITERĂ, LITERE

- Fiecare dintre semnele grafice care alcătuiesc alfabetul unei limbi; slovă, buche.
- Fel de a scrie, scriere (prin extindere).
- Caracter tipografic de formă paralelipipedică, avînd la un capăt relieful unei litere.
- Expresie textuală, sens literal.
- Literatură, studii literaturii (la pl.).
- Științe umanistice, filologie (prin generalizare, la plural).

LITERATURĂ, LITERATURI

- Artă al cărei mijloc de expresie este cuvîntul.
- Ansamblul operelor scrise sau orale cărora li se atribuie o finalitate estetică; beletristică (ex.: *literatura populară*; *literatura cultă*).
- Activitatea, meseria omului de litere, a scriitorului.

1. Citește definiția de dicționar a cuvîntului *literă* din *Agenda cititorului*. Studiază cîmpul etimologic al acestui lexem. Plasează, oral, în contexte adecvate, cuvîntul cu fiecare dintre sensurile identificate.

LITERĂ.

CÎMP ETIMOLOGIC

Literă	Littera, -ae (lat.) Literă	Litterae, -artum (lat.) Scrieri
literal	literă mică	literatură
literar	literă mare	literaritate
literat	litera cărții	literație
literată	litera legii	a literariza
literalmente	literă moartă	a literaliza
	literă cu literă	literarizare
	om de litere	a literaturiza
	literă de Evanghelie	a litera
	facultate de litere	literalitate
	limbă literară	aliterație

literatură de sertar	cenaclu literar
literatură de referință	concurș literar
literatură de ficțiune	salon literar
literatură de popularizare	critic literar
literatură de anticipație/ S.F.	comentariu literar
literatură de graniță	erou/ personaj literar
literatură de specialitate	debut literar
istoria literaturii	gen literar
teoria literaturii	jurnal literar
a face literatură	gust literar
club literar	literar-artistic
atelier literar	literar-muzical
critică literară	

2. Numește litere din diferite sisteme alfabetice (*latin, românesc, grecesc* etc.). Comentează utilizarea acestora în alte domenii decît simpla redare a sunetelor dintr-un cuvînt.

£ @ © ° ¹ \$ & € π Σ www.google.com E-uri
e-mail A-shirt T-shirt

REPERE:

- 2.1. Enumeră câteva simboluri literale din domenii științifice (*chimie, matematică, fizică, informatică ș.a.*) și din comerț (*marca produsului, componenta lui*).
- 2.2. Observă cum se schimbă modul de scriere (*dimensiune, loc, poziție în raport cu cifrele*) de la un caz la altul.
- 2.3. Examinează eticheta unui produs sau ambalajul lui. Formulează verbal, explicit, informația codificată în litere, cifre și simboluri.
3. Analizează *Orarul zborurilor* și formulează probleme autentice pentru un călător: *ce curse sînt indicate, în ce zile se efectuează zborurile, ce tip de avion este prevăzut?*

Destinația	Din Chișinău		Spre Chișinău		Tipul navei
	Nr. rută	Zile	Nr. rută	Zile	
ATENA	9U 869	-2--5--	9U 870	-2--5--	A320
BUCUREȘTI (OTP)	9U 861	1-3-56--	9U 862	1-3-56-	E120
FRANKFURT	9U 863	1-3-567	9U 864	1-3-567	A320
ISTANBUL	9U 745	1234567	9U 746	1234567	A320
KIEV	TQ 135	---4---	TQ 136	---4---	AN 24
LARNACA	9U 873	-2--5--	9U 874	-2--5--	A320
LISABONA	9U 895	-----6-	9U 896	-----6-	A320
MOSCOVA (DME)	9U 173	1234567	9U 174	1234567	A320
MOSCOVA (DME)1	9U 175	1-3-5--	9U 176	1-3-5--	A320
PARIS	9U 883	-2--5--	9U 884	-2--5--	A320
PRAGA	9U 777	-2-4-67	9U 778	-2-4-67	E120
ROMA (FCO)	9U 891	-2-4-67	9U 892	-2-4-67	A320
VIENA	9U 867	1-3-5--	9U 868	1-3-5--	E120

4. Accesează site-ul aeroportului din Chișinău (<http://www.airport.md>). Examinează tabelul cu orarul zborurilor. Explică necesitatea informației din fiecare coloană. Interpretează semnificația cifrelor și mesajul semnelor convenționale.
  - 4.1. Determină, consultînd o hartă, care este cea mai lungă (*ca durată de zbor*) rută, care este cea mai frecventă (*pe parcursul unei săptămîni*) și, respectiv, cea mai puțin frecventă rută.
  - 4.2. Concluzionează: ce posibilități există de a călători din Republica Moldova în Italia, Germania, Franța, Turcia, Rusia.
  - 4.3. Elaborează o alocuțiune în sprijinul călătoriei cu un anumit mijloc de transport (*conform preferinței tale*), pe ruta Chișinău–Timișoara.

Agenda cititorului

- ▶ Termenul *alfabetizare* este concurat de termenul *literație* (calchiat recent după englezescul *literacy*, care numește *abilitatea de a citi și a scrie*).
- ▶ **A litera** – a pronunța cuvinte prin numirea literelor inițiale ale unor nume proprii foarte cunoscute.
Exemplu: Albina – Ana, Lilia, Bogdan, Ion, Nicolae, Ana.
- ▶ **Literă, -i, literală, -e:**
  - care respectă strict litera (unui cuvânt, unui text); textual; *traducere literală*, *traducere făcută cuvânt cu cuvânt*;
  - care conține mărimi notate cu litere (mat.).
- ▶ **Literar, -i, literară, -e:**
  - care ține de literatură, referitor la literatură, conform normelor, exigențelor literaturii;
  - care cultivă literatura;
  - normat, îngrijit, elegant;
  - care aparține limbii literare.

1. Acumulează în structură de clustering cuvinte-concepte care se asociază cu noțiunea de *literă*. Explică oral asocierile.
2. Citește afirmația lingvistului și propune alte comparații sau metafore pentru noțiunea de *limba scrisă*.

Limba scrisă se poate asemăna cu hărțile unui atlas geografic: ele dau mai puțin decît poate prinde ochiul în natură, căci în ele lipsește jocul de lumini și umbră, culorile și perspectiva; dar dau și mai mult, de exemplu, curbele de nivel, pe care nu le vedem cînd privim un peisaj.

Sextil PUȘCARIU

3. Optează *pro* sau *contra* ideii că un popor poate avea literatură și limbă literară doar dacă are scris.
4. Comentează conexiunea *literă – cifră – număr; literă – font; literă – tastă*.
5. Amintește-ți și relatează cum ai învățat a citi în limba maternă. Ce dificultăți ai întâmpinat inițial la lectura într-o limbă străină? Discută cu colegul și alcătuieți o listă de deprinderi pe care le poate căpăta doar o persoană care știe să citească și să scrie.
6. Consultă *Agenda cititorului* și realizează procedura de literare a numelui și prenumelui pe care le porți și/ sau a adresei electronice pe care o ai.
7. Explică, în scris, sensul a două expresii din cîmpul etimologic al cuvîntului *literă* din pagina 8.
8. Cercetează dicționarul explicativ. Remarcă ce litere inițiale formează cele mai multe cuvinte? Care este raportul *vocală inițială – consoană inițială*? Cît de frecvente sînt cuvintele care încep cu litere nespecifice limbii române: Y, W, Q, K?
9. Compară sensurile cuvintelor *literal* și *literar* din *Agenda cititorului*. Remarcă diferența formală și cea semantică dintre acestea, formînd enunțuri scrise cu cîte un sens relevant pentru tine.
10. Ia cunoștință de informația utilă unui vorbitor nativ de limbă română.

Este normal ca un cuvînt derivat să preia de la cuvîntul-rădăcină și sensurile pe care le are acesta. De exemplu, derivatele cu sufixul *-re* numesc acțiunea propriu-zisă: *a veni – venire, a dota – dotare* etc. Confuzia dintre sensurile cuvintelor derivate de la aceeași rădăcină generează erori de expresie: persoanele neinstruite confundă *arbitrar* cu *arbitrar, fracțional* cu *fracționar* etc.

10.1. Documentează-te în privința sensului derivatelor subliniate în locuțiuni, explicînd, în cîte un enunț, care este legătura dintre verb și substantiv.

Luare-aminte, a se pierde cu firea, a nu mai avea stare, a se bucura la avere, dare de seamă, de-ale mîncării.

LABOR OMNIA VINCIT

1. Informează-te referitor la vocabularul limbii române.

1.1. Concluzionează despre:

- a) fondul lexical de bază;   b) vocabularul fundamental;
c) masa vocabularului.

Vocabularul limbii române este eterogen sub aspectul vechimii, originii și frecvenței cuvintelor. Circa 1 500 de unități constituie **fondul principal lexical** sau **fondul lexical de bază**: sînt cuvintele cele mai vechi, cele mai bogate semantic și avînd o mare capacitate de derivare. Datorită acestei părți a vocabularului – care îi asigură stabilitatea –, limba rămîne înțeleasă, deși evoluează.

Sînt cuvinte care numesc ființe (*om, pește*) și părți ale corpului (*barbă, spate*), plante și părți ale lor (*paie, varză*), elemente ale locuinței și obiecte casnice (*ușă, casă, cheie*), unelte (*coasă, furcă*), acțiuni și procese – activități cotidiene (*a chema, a vedea*), noțiuni legate de familie (*mamă, tată, frate, soră*), produse alimentare (*aluat, sare*), culori (*alb, verde*), caracteristici

(*aspru, dulce*), elemente ale mediului înconjurător (*apă, stea*), sînt indicii de spațiu, de timp și de mod (*acolo, bine, greu*).

Cele mai frecvente cuvinte – circa 3 000 de unități din diferite stiluri – alcătuiesc **vocabularul fundamental**, care cuprinde substantive, adjective, verbe, adverbe, pronume, numerale, prepoziții, conjuncții.

Cuvintele pe care le utilizează vorbitorii luați aparte, în mediile lor de comunicare, constituie **masa vocabularului**, partea lui variabilă. Unitățile de vocabular respective pot fi caracteristice unei epoci (*arhaisme, istorisme, neologisme*), specifice unei regiuni (*regionalisme*), cunoscute doar unui grup de specialiști (*profesionalisme*), utilizate doar de anumite grupuri sociale (*jargon, argou*).

2. Analizează toate cuvintele din textul ce urmează, respectînd algoritmul.

Respirăm aer. Ca să putem respira idei, ca să putem respira sentimente, trebuie să existe cuvinte.

Nichita STĂNESCU

- Concluzionează: care sînt părțile de vorbire cele mai frecvente?
- Există cuvinte fără care se poate comunica în limba română? Fără care cuvinte comunicarea ar fi imposibilă?
- Scrie forma inițială (de dicționar) a fiecărui cuvînt. (Cuvintele care se repetă scrie-le o singură dată.)
- Compară numărul cuvintelor din text și suma formelor inițiale. Există o diferență? De ce?
- Indică în dreptul fiecărui cuvînt la ce parte de vorbire se referă.
- Determină pentru fiecare cuvînt dacă acesta:
  - a) face parte din vocabularul tău activ (îl utilizezi curent);
  - b) face parte din vocabularul tău pasiv (îi cunoști sensul, dar nu-l utilizezi);
  - c) face parte dintr-un vocabular terminologic (îl utilizezi doar cu referire la anumite domenii ale științei).

3. Analizează literele și cifrele de pe coperta unei cărți. Ce asocieri și reacții îți produc?
4. Examinează o pagină de text scrisă de tine. Cum arată literele? Cum ar fi același text scris la computer? Ce font, stil, dimensiuni ai alege?
5. Citește textul și analizează aspectul lui grafic, determinînd:
  - ce informații comportă schimbarea de caractere;
  - ce marchează majusculele;
  - care este inventarul semnelor ortografice și de punctuație utilizate;
  - care este rolul parantezelor pătrate și al ghilimelelor.

Fără să fiu un tip precoce, știam să citesc înainte de-a merge la școală. [...] Am citit de vreo treizeci de ori *La Medeleni*, am trecut selectiv prin Jules Verne și am făcut un popas prelung în romanul de aventuri. Ani de zile nimic nu m-a putut scoate din cărțile lui Dumas, din romanul picaresc și din romanele cavalierești ale Spaniei. [...] Sigur, variantele de *loisir* erau cu totul altele decît la ora asta. Fără calculator și internet, fără televiziune prin cablu și DVD-uri, ce-ți rămînea? Cititul sau joaca. De fapt, cititul și joaca.

Radu PARASCHIVESCU

 ARS COLLABORANDI

6. Parcurgeți textul cărții poștale.

<p><i>Stimată Doamnă,</i></p> <p><i>Ieri dimineață, am sosit în Iași. Am găsit o carte poștală mai veche a dv., în care mă întrebați de manuscris. Astăzi mi-a sosit a doua, și mă grăbesc să vă liniștesc. Manuscrisul dv. e la mine și am început a-l ceti. Ieri, a trecut pe la mine și un domn locotenent, nepot al dv., care se interesa iarăși de soarta manuscrisului. I-am spus să vă transmită un cuvînt bun. În aceste sărbători voi avea răgaz să cetesc tot și vă voi comunica impresia mea îndată după asta.</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Al dv., cu cele mai distinse sentimente,</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Mihail Sadoveanu.</i></p> <p style="text-align: right;"><i>22 aprilie 1927</i></p>	<hr/> <p><i>Copou-Iași</i></p> <p><i>Dnei Henrietta Krupenski</i></p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
---	---

- 6.1. Transformați textul într-o telegramă, fără utilizarea semnelor de punctuație, dar păstrînd informația relevantă.
- 6.2. Reduceți textul telegrammei la volumul permis al unui SMS (160 de semne). Confrunțați variantele obținute, alegeți cea mai elegantă formulă.

7. Citește adnotarea cărții proaspăt traduse. Construiește portretul-robot al cititorului care, parcurgînd acest text, o va procura. Raportează-te la portretul improvizat: te afli printre potențialii cumpărători ai romanului? De ce da? De ce nu?

Faceți cunoștință cu Rebecca Bloomwood, o tânără ziaristă elegantă și la modă. Își petrece viața profesională spunîndu-le altora cum să-și gestioneze veniturile și cheltuielile. În timpul liber și chiar în drum spre/ de la serviciu, Rebecca face cumpărături. Un articol-bombă publicat într-un ziar de scandal îi schimbă viața în mod salvator. Invitată la o emisiune TV să vorbească despre el, Rebecca

devine în scurt timp guru în probleme financiare al Marii Britanii și, evident, vedetă a televiziunii naționale. Evident, își găsește și marea dragoste, un multimilionar aflat pe lista burlacilor celor mai doriți din țară. *Mă dau în vînt după cumpărături* a fost publicat în Marea Britanie în 2000, cu un succes uriaș. Puține clișee insulare scapă neridicularizate aici.

PROIECT DE GRUP

- Examinează textul poeziei ca un produs al comunicării verbale (o declarație de dragoste) și ca o formă de comunicare literară (un mesaj liric transmis de poet eventualului său cititor).

SCRIPȚA MANENT

ACOLO SE NAȘTE LUMINA

acolo
unde gândurile mele despre tine
se întîlnesc
cu gândurile tale despre mine
acolo
se naște lumina

aici
la masa tăcută
ceștile noastre de cafea
se uită la noi
ca doi ochi negri mirați

între *acolo* și *aici*
o divină melodie
în anDante
rotește sori și stele...

Vasile ROMANCIUC

1. Completează tabelul.

Factorii constitutivi ai comunicării	Comunica- rea verbală	Comunica- rea literară
Contextul de comunicare (cum apare lumea în acest text, în ce circumstanțe are loc comunicarea, cine sînt persoanele/ personajele, la ce se referă textul etc.)		
Emițătorul/ vorbitorul (cine emite acest mesaj, ce identitate își dezvăluie etc.)		
Canalul de transmitere a informației (pe ce cale, prin intermediul cui, cum se transmite informația de la emițător la receptor, ce relație există între ei etc.)		
Codul utilizat (ce sistem de semne și de reguli folosește emițătorul pentru a fi înțeles de receptor, ce limbaj specific este actualizat, ce semne convenționale apar etc.)		
Mesajul transmis (ce îi comunică emițătorul receptorului, ce sens particular și general are textul etc.)		
Receptorul/ destinatarul (cui i se adresează emițătorul, de cine vrea să fie înțeles etc.)		

Agenda cititorului

Cititorul, destinatarul operei literare

- **Distinge** numai conținutul în stare de materie, tematica brută, ideea prozastică sau poetică ce se poate parafraza. Pentru el, textul este o succesiune de evenimente și întâmplări, trăiri și sentimente ce pot fi repovestite.
- **Își dă seama** de complexitatea de construcție a operei. Repovestind textul, e atent și la structura acestuia, și la modalitățile de prezentare a personajelor. El nu rezumă poezia lirică la un caz epic.
- **Recitind** o poezie, îi simte metrul și intonația; repovestind, e atent la detalii și la aspectul verbal. Acest cititor interpretează textul.
- **Regăsește** elementele artistice îndepărtate de geneza textului, adică îl folosește pentru un scop diferit de cel pentru care a fost creat. Numai acest cititor e în stare să scrie scenariul unui film, să regizeze ecranizarea unui text; așa citește textul un pictor; așa îl simte cel care scrie muzica pentru un balet etc.

2. Formulează-ți așteptările, presupunând că le vei găsi între copertile unei cărți care se numește:
  - *Lătrînd la lună* (de Aureliu Busuioc)
  - *Enciclopedia zmeilor* (de Mircea Cărtărescu)
  - *Aproape* (de Grigore Vieru)
  - *De la verde pîn' la verde* (de Ion Druță)
  - *Ghidul nesimțitului* (de Radu Paraschivescu)
  - *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* (de Florina Ilis)
  - *Arca lui Noe* (de Nicolae Manolescu)
  - *Arca lui Noe* (de Ionel Teodoreanu)
  - *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (de George Călinescu)
  - *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (de Mihai Cimpoi)

3. Alcătuieste o listă de pelicule cinematografice pe care le-ai vizionat. Referindu-te la filmele turnate după opere literare sau inspirate din cărți, alege varianta preferată; argumentează-ți alegerea:
  - *prefer să citesc cartea și apoi să vizionez filmul;*
  - *dacă vizionez filmul și mă impresionează, sînt interesat(ă) să citesc cartea;*
  - *după ce am citit cartea, sînt interesat(ă) să vizionez filmul;*
  - *dacă am citit cartea, nu mai sînt interesat(ă) să vizionez filmul;*
  - *dacă am vizionat filmul, nu mai sînt interesat(ă) să citesc cartea.*

1. Elaborează un discurs de 4-5 minute în baza citatului, utilizînd cuvintele-cheie. Ține apoi discursul în fața colegilor și ascultă aprecierea lor.

Locul unde ne ducem să căpătăm cunoștințe sînt înseși cărțile! Depinde de ceea ce citim după ce tot felul de profesori și-au dat silința pentru noi. Adevărata Universitate a zilelor noastre este o bibliotecă.
Thomas CARLYLE

2. Imaginează-ți un schimb de mesaje electronice (e-mailuri) între un scriitor consacrat și un debutant (operează cu nume și titluri inventate): debutantul i-a transmis maestrului un manuscris și se interesează de soarta lui. Maestrul îl încurajează și îi promite să-i citească lucrarea în curînd. Scrie textul acestor mesaje.

OPȚIONAL

3. Studiază *Agenda cititorului* și generalizează-ți experiența de cititor. Formulează, într-un text coerent, un răspuns clar la întrebarea: *Cum reușești să treci de la ipostaza de consumator al textelor literare la cea de interpret?*

2

LITERATURA ȘI CULTURA CA SEMNE DISTINCTIVE ALE UMANULUI

Motto:

Cultura este împlinirea chemării noastre omenești.

Mihai EMINESCU

1. Citește *mottoul* temei și explică-i sensul.
2. Identifică problema comună în fragmentele ce urmează și precizează:
  - ideile pe care le împărtășești;
  - ideile asupra cărora ai dori să reflectezi.

AB INITIO

A CE ESTE CULTURA?

Prin cultura unui popor pricepem suma întregii sale vieți spirituale; aspirațiunile și fapăturile sale în artă și știință, în modurile și obișnuințele sale și gradul de cultură al poporului se măsoară poate după numărul și valoarea produselor vieții spirituale.

Cultura publică sau națională consistă din niște elemente foarte importante, care nu sînt opera oamenilor singuratici, ci-s comune absolut tuturor; acestea-s elemente ale spiritului poporului, pe care, comparîndu-l cu alte spirite ale popoarelor, îl numim cult. Precum sînt de exemplu moravuri, religiuni, maniere de a privi lumea, și îndeosebi limba, care-i agenda tuturor acestora; un popor poate poseda o limbă foarte dezvoltată,

cultă în sensul cel mai înalt; ea va fi semnul și testimoniul cum că națiunea este cultă.

Cultură se numește înainte de toate o anumită stare și grad de dezvoltare a inteligenței... o împletire a sufletului cu așa fel de obiecte ale cunoștinței care trec peste treburile vieții cele nemijlocite și naturale... după aceea noțiunea culturii mai înseamnă și un mod anumit al acțiunii, conduitei și al manierelor; cu deosebire cerem de la un om cult; cultura e privită ca un izvor deosebit al moralității și ca un motiv propriu al simțămintelor, totodată ea are multe în privirea împlinirii chemării noastre omenești...

Mihai EMINESCU

B DESPRE CULTURA MINORĂ ȘI CULTURA MAJORĂ

Filozofia contemporană face o deosebire între culturile „minore” și culturile „majore”. Culturile minore poartă și numele de culturi „etnografice”, iar culturile majore sînt denumite și culturi „monumentale”.

Cultura minoră are ceva asemănător cu structurile autonome ale copilăriei omenești. Iar cultura majoră are ceva asemănător cu structurile autonome ale maturității omenești.

Astfel, cultura minoră este o cultură creată prin prisma structurilor copilărești ale omului, și ca atare ea poate să dăinuiască, să se perpetueze indefinit. La fel, cultura majoră nu este vârsta in-

vitabilă a maturității unui pretins organism cultural suprapus omului; o cultură majoră este numai creată prin dorurile și virtuțile maturității omului.

Prin încercările sale revelatorii, omul devine însă creator, și anume creator de cultură în genere. Facem de aici o deducție a condițiilor culturii, aducînd însă dimensiunile existențiale ale omului. Cultura, în această perspectivă, nu este un lux pe care și-l permite omul ca podoabă, care poate să fie sau nu. Cultura rezultă din specificitatea existenței umane ca atare, care este existență în mister și pentru revelare.

Lucian BLAGA

Agenda cititorului

CULTURĂ

- ▶ totalitatea facultăților spirituale deținute printr-un efort conștient: *se ocupă de cultura lui;*
- ▶ bagaj de cunoștințe variate în diverse domenii;
- ▶ nivel avansat de dezvoltare intelectuală;
- ▶ ansamblu al aspectelor intelectuale ale unei civilizații.

UMANITATE

- ▶ ansamblu de calități specifice naturii umane;
- ▶ omenie, bunătate.

VALOARE

- ▶ ceea ce face ca o persoană să fie demnă de prețuire, de stimă etc., din punct de vedere moral, intelectual, profesional;
- ▶ importanță, merit;
- ▶ persoană înzestrată cu însușiri deosebite;
- ▶ *scală de valori, ierarhia valorilor, judecata de valoare.*

- **MONOCULTURAL**, care atestă manifestări aparținând unei singure culturi.

- **MULTICULTURAL**, care conține, relevă mai multe culturi distincte.

- **INTERCULTURAL**, care presupune interrelaționarea manifestărilor mai multor culturi.

3. Formați două echipe și prezentați conceptul despre cultură al unuia dintre scriitori, răspunzând la următoarele întrebări:

ECHIPA 1

- Care este, în opinia lui Mihai Eminescu, scopul culturii?
- Ce trăsături definesc cultura unui popor?
- Ce trăsături definesc cultura națională?

ECHIPA 2

- Cum explică Lucian Blaga valoarea unei culturi minore?
- Ce înseamnă cultura majoră? Exemplificați.
- Cum definește Lucian Blaga rolul culturii în raport cu dimensiunile existențiale ale omului?

4. Selectează, din fragmentele propuse, noțiunile pe care consideri că e necesar să le cunoști, pentru a discuta la tema studiată.

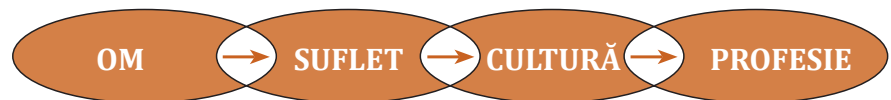
A. Termeni cunoscuți	B. Termeni noi
.....	.....

5. Determină care sînt, în opinia ta:

- calitățile unui om de cultură;
- condițiile ce caracterizează o manifestare culturală.

- 5.1. Exemplifică răspunsul, utilizînd informația din fragmentele citite anterior și din Agenda cititorului.

6. Explică, dezvoltînd idei relevante din afirmațiile lui Eminescu și Blaga, cum se poate defini individualitatea umană prin valorile indicate în schema propusă.

7. Motivează, într-o compoziție, necesitatea dobîndirii, de către tînărul contemporan, a unei culturi (alege):

- istorice;   • literare;   • religioase;   • lingvistice;
- filozofice;   • juridice;   • ecologice;   • sociologice.

8. Examinează imaginile din pagina următoare și definește, printr-un titlu, evenimentul vizat de fiecare dintre ele.

- 8.1. Formulează un generic pentru întreaga compoziție de imagini și fragmente de text aparținînd lui Mihai Eminescu.

9. Realizează un portret fizic și moral al tînărului contemporan care s-ar deosebi printr-o cultură aleasă. Pentru a-ți construi întemeiat judecățile, consultă Agenda cititorului și dicționarul explicativ.

CULTURA ESTE ORIZONTUL TĂU SPIRITUAL

← *Cultura, ca esență, este receptivă. Din vorbirea, din scrierea unui om putem cunoaște gradul său de cultură.*

Cultura e privită ca un izvor deosebit al moralității și ca un motiv propriu al sentimentelor, o îmbinare deosebit de intimă cu frumusețea. →

← *Podoba cea mai nobilă a unui popor este arta și cel mai nobil simț al omului este cel estetic; însă cel mai elevat dintre toate cîte sînt frumoase e sufletul frumos.*

Fiece element al culturii însă trebuie să cultive în adevăr, trebuie să formeze, să înobileze ființa internă și arătarea exterioară a personalității. →

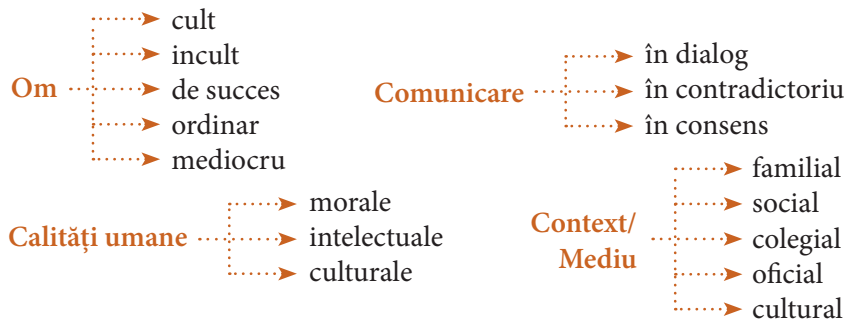
SAPERE AUDE

Cultura, o permanentă înălțare spirituală.

Viziune de Ion Puiu

1. Discută despre nevoia de cultură, analizînd sensul cuvintelor și al îmbinărilor de mai jos.

1.1. Formulează o concluzie, dezvoltînd ideea lui Nicolae Iorga expusă în *Rînduri-Gînduri*.

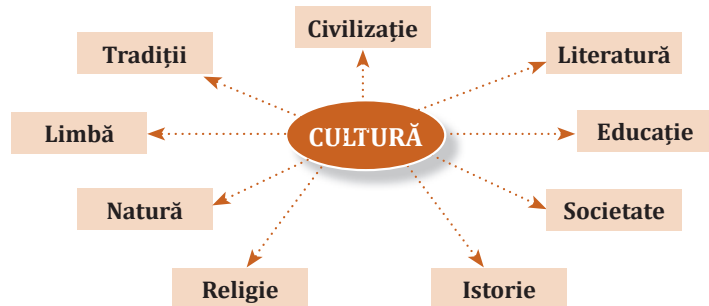
2. Argumentează afirmația eminescologului Mihai Drăgan prin 2-3 informații elocvente din viața și activitatea poetului:

Eminescu este un model absolut în toate, un model de cultură, de patriotism, de implicare totală în relațiile vremii, un model de conștiință civică, de moralitate în faptele sale omenești, în imensa lui activitate ziaristică.

3. Prezintă, în 6-8 enunțuri, o personalitate contemporană care îți servește drept model de om de cultură, urmărind reperatele:

- calități umane;
- fapte, acțiuni;
- atitudini/ idealuri.

4. Examinează schema de mai jos și precizează din ce surse spirituale îți vei putea extrage valorile dorite spre a-ți asigura succesul în viitoarea profesie/ activitate.

5. Notează cîte 1-2 calități din cinci domenii de valori incluse în schemă pe care dorești să le posezi pentru a-ți forma personalitatea în plan cultural. Argumentează-ți răspunsul, utilizînd diverse informații din dicționarul explicativ/ istorie/ geografie etc.

MODEL:

Natură – sentimentul legăturii cu natura plaiului prin cunoașterea unor fenomene esențiale caracteristice arealului geografic al Republicii Moldova, pentru a-mi forma o cultură ecologică și a deveni un adept convins al mișcării ecologiste.

LITERATURA ESTE O EXPERIENȚĂ TRĂITĂ PRIN FICȚIUNE

6. Valorificând achizițiile de lectură pe care le ai pînă la acest moment, ce apreciezi mai mult într-un text literar? Răspunde dezvoltînd reperele:

- începutul;
- limbajul;
- personajul;
- plasarea în pagină;
- finalul;
- titlul.

7. Solicită opinia colegilor despre valoarea limbajului în realizarea unui text literar propriu:

- cînd te exprimi în termeni concreți, în mod direct;
- cînd recurgi la mijloace artistice (figuri de stil, imagini).

8. Exprimă-ți opinia referitor la ideea poetului Grigore Vieru despre condiția scrisului său:

M-am ferit de vorbele găunoase și fără de rost și am găsit vreme și dragoste să privesc în ochii cuvintelor, am plîns împreună cu ele – alte secrete poezia mea n-a avut.

• Pune într-o relație logică ideile desprinse din citat cu titlul și mesajul poeziei propuse:

Viața metaforei, un leac divin.

SCRIPTA MANENT

ARS POETICA

Merg eu dimineața, în frunte,
Cu spicele albe în brațe
Ale părului mamei.
Mergi tu după mine, iubito,
Cu spicul fierbinte la piept
Al lacrimii tale.

Vine moartea din urmă
Cu spicele roșii în brațe
Ale singelui meu –
Ea care nimic niciodată
Nu înapoiază.
Și toți sîntem luminați
De-o bucurie neînțeleasă.

Grigore VIERU

9. Observă și precizează:

- cui i se adresează vocea poetului;
- timpul trăirii eului;
- cuvintele care vizează anumite realități;
- repetarea unui motiv dominant.

10. Identifică intenția textului de a ne comunica:

- o altă experiență, mult mai bogată decît a noastră;
- o șansă unică de a înțelege sentimentul eului.

Deschisă mi-i inima
ca brațele mamei.

11. Explică, utilizând detalii contextuale:

de ce poetul

- a ales dimineața ca moment inițial al trăirii?
- poartă în brațe spicele albe?
- merge *în frunte*, iar iubita *după*?
- afirmă că *moartea* este învinsă de *lumină*?

12. Comentează prin argumente concludente:

- faptul că verbele din text configurează ideea de proces al vieții;
- ce a obținut poetul/ eul liric în această călătorie inițiativă;
- semnificația determinativelor pentru laitmotivul *spic*;
- ce tip de imagine artistică constituie aceste determinative (selec-tează variantele corecte din șirul următor):
  - vizuală
  - dinamică
  - tactilă
  - auditivă
  - olfactivă
  - cromatică

13. Utilizând schema dată, analizează modul de amplasare, în text, a motivului reluat.

14. Interpretează relația de sens dintre simbolul *spic* ca obiect posedat și posesorii acestuia, completând tabelul:

Simbolul: SPICELE	Ființe emblematice

15. Descifrează sugestia metaforei din finalul textului în raport cu ideea de *încredere în viață*.

16. Sintetizează:

- sugestiile simbolului *spic/ spice* (într-un text coerent de 3–4 rînduri), referindu-te la îmbinările de cuvinte: *părul mamei, lacrimii tale, sîngele mamei*;
- rostul marilor/ micilor bucurii neînțelese pe care le-ai trăit pînă acum;
- formulează 2–3 concluzii cu referire la ideea din text că *moartea* face parte din viață;
- mesajul global al textului, interpretînd metafora *a fi luminat de o bucurie neînțeleasă*, din finalul poeziei.

17. Compară ideile despre viață, existență ale lui Mircea Eliade cu cele ale lui Grigore Vieru, relevînd comuniunea dintre ele:

credința în lumina, bucuria vieții.

Problema capitală a omului este căutarea sensului existenței. Sînt întrebări pe care nu le poate ocoli nimeni: „Cine sînt? Ce sens are viața mea pe pămînt? De ce m-am născut?” Asemenea întrebări și le-au pus oamenii de la începutul istoriei și la ele trebuie să răspundă fiecare ins în parte.

Dacă oamenii s-ar gîndi mai des la viață, la dragoste și la moarte – la aceste trei realități decisive și esențiale – lumea contemporană ar fi, fără îndoială, altfel.

Mircea ELIADE

LITERATURA ESTE O CUNOAȘTERE DEPLINĂ A VIETII

- Citește poezia și descoperă un simbol al spațiului existențial ce domină viziunea poetului.

SCRIPȚA MANENT

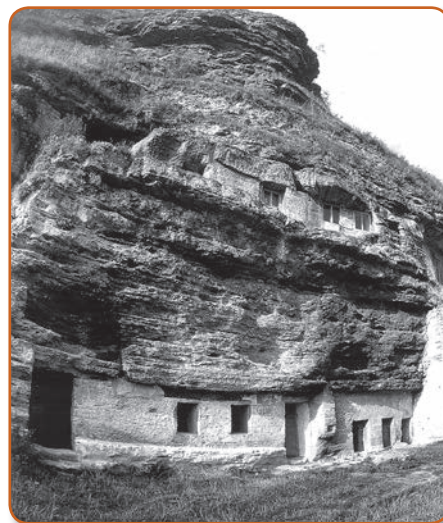

AȘADAR

Această clipă a explorării mele în cuvânt
 Nu e decît riscul de-a inventa piatra la modul pasăre,
 Ca și cum în acest chip aș tinde mereu spre simplitate
 Și bucurie – prin zbor și lumină.
 Cugetată, piatra este modul concret al materiei prime
 În punctul ei maxim de a se umaniza.
 Imprimîndu-i fizionomia sentimentelor noastre,
 Piatra devine unghi de vedere,
 Concept
 Și atitudine și poate fi citită cu inima – la

toate
 tim-
 pu-
 ri-
 le...

Anatol CODRU

Mănăstirea rupestră
de la Țipova

Complexul muzeal-arheologic
Orheiul Vechi

LABOR OMNIA VINCIT

1. Meditează și argumentează: poate fi considerat *Complexul muzeal-arheologic Orheiul Vechi* o adevărată carte de cunoaștere pentru cultura ta generală?
2. Exprimă-ți, într-un enunț, impresiile postlectorale, pornind de la titlu: *Așadar... la prima lectură textul mi-a comunicat...*
3. Identifică cuvintele care se referă la conceptul de *cunoaștere*, construind un câmp noțional.
4. Explică relația semantică a indicilor textuali din schema propusă:

Cuvînt .....> *explorare* .....> *invenție*

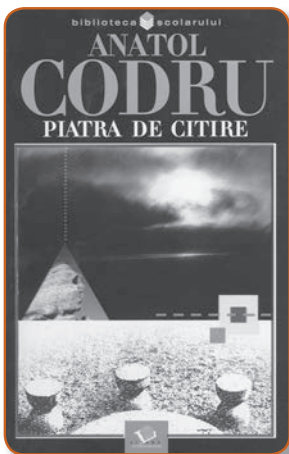
↗ *științifică*
 ↘ *poetică*
5. Formulează 2 concluzii la tema: *Cunoașterea deschide orizonturile și mă formează ca om cu un potențial cultural necesar pentru viață*. Utilizează idei din *Rînduri-Gînduri*.
6. Raportează sensul expresiilor metaforice din text la variantele din interpretare, marcîndu-le cu semnul [+] pe cele acceptate și cu semnul [-] pe cele neacceptate. Argumentează-ți opinia.
  - 6.1. Stabilește la ce temă se referă expresiile metaforice din text.

EXPRESII METAFORICE:

- a inventa piatra la modul pasăre;
- piatra – modul concret al materiei prime;
- piatra – fizionomia sentimentelor noastre.

O POSIBILĂ INTERPRETARE:

- simbolul dobîndește sens în felul cum îl înțelegem și ni-l reprezentăm;
- realitatea imaginară se creează prin limbaj;
- realitatea se re-gîndește din perspectiva autorului.

Toate-s un fel de-a zice despre noi.

7. Dezvoltă, într-o explicație, sugestia contextuală a simbolurilor *zbor* și *lumină*, utilizînd conceptul de *ars poetica*.
8. Comentează acțiunile eului liric, răspunzînd la întrebările:

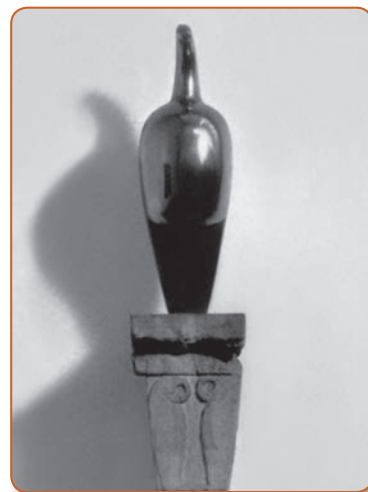
- 8.1. Completează schema prin cuvîntul ce definește tipul de activitate a eului liric.
9. Reflectează asupra sensului comunicat în versurile:

*Cugetată, piatra este modul concret al materiei prime
În punctul ei maxim de a se umaniza.*

  - 9.1. Pe baza imaginilor poetice, relatează în ce se poate transforma piatra. Pronunță-te cu referire la:
    - cetate;
    - mănăstirea rupestră;
    - cruce.
  - 9.2. Argumentează că piatra cetății e semn al existenței poporului în timp, piatra mănăstirii și a crucii sînt semne ale credinței și culturii unei națiuni.

10. Pornind de la sugestiile poeziei, răspunde, într-un text de 10–12 rînduri, la întrebarea: *Cînd un text poetic poate deveni un propriu unghi (de vedere) și o fizionomie a sentimentelor tale?*
11. Scrie o compoziție-meditație la tema: *Opera poate fi citită cu inima la toate timpurile, ea îmi formează competența culturală.*
12. Citește poezia din *Rînduri-Gînduri*. Interpretează mesajul, raportîndu-l la alte texte cunoscute.
13. Contemplînd imaginea, identifică și comentează 2–3 detalii ce particularizează arta lui Brâncuși.
- 13.1. Pune în relație de interferență cele două mesaje: al poeziei și al sculpturii.
- 13.2. Definește starea de spirit a unui creator care poate *da viață* unei pietre.

Măiastra
de Constantin Brâncuși

1. Citește poezia lui Lucian Blaga *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii.*
2. Rescrie textul poeziei, separînd versurile pe 2 centre semantice:

3. Comentează sugestiile metaforelor:
  - corola de minuni;
  - vraja nepătrunsului ascuns;
  - fiori de sfînt mister.
4. Pornind de la reperul propus mai jos, formulează un concept propriu despre semnificația luminii.

Lumina, o metaforă a cunoașterii și a creației

1. Scrie în caiet 2–3 definiții ale noțiunii de cultură, care sînt mai convingătoare pentru tine. Răspunde în scris la întrebarea: *Cum poate deveni omul contemporan un creator de cultură?*
2. Imaginează-te la finalul studiilor liceale și conturează-ți, într-un text coerent de 8–10 rînduri, un portret spiritual, moral, evidențiind cîteva elemente de cultură care vor defini personalitatea ta.

OPȚIONAL

3. Scrie un eseu nestructurat cu tema: *Un adevărat om de cultură își reprezintă neamul* (utilizează repere informative din cadrul temei).

LEGO, ERGO SUM

Rînduri - Gînduri

Nimic mai înălțător
 Și mai profund,
 Decît zborul Pietrei,
 Decît albul ei înaripat
 Al Brâncușului,
 Al Măiestrei,
 Al Anei
 Și al marelui necuprins
 Care sîntem piatră în sine
 Dar și Piatra – pentru mănăstire
 Piatra – pentru mîntuire.
 Anatol CODRU

ARS DISCENDI

ORTOGRAFIA LIMBII ROMÂNE. DICȚIONARUL ORTOGRAFIC

AB INITIO

Agenda cititorului

• **TIMP, TIMPURI**

1. Scurgere succesivă de momente, durată, perioadă măsurată în minute, ore, zile, ani etc.
2. Moment prielnic, răș-timp favorabil, potrivit pentru desfășurarea unei acțiuni, pentru efectuarea unei operații.
3. Interval necesar pentru efectuarea unei acțiuni; vreme disponibilă; răgaz.
4. Anotimp.
5. Durată cronometrată a unei curse.
6. Mediu infinit în care se succed evenimentele, adesea considerat ca o forță care acționează asupra lumii și ființelor.
7. Perioadă determinată istoric; epocă; secol.
8. Categorie gramaticală specifică verbului.

• **CRONOS**

În mitologia greacă, zeu primordial, întruchipare a timpului care distruge totul. Cel mai tânăr dintre titani, fiul lui Uranus și al Geei. Tatăl lui Zeus.

1. Citește aspecte din articolul de dicționar al cuvântului *timp*, prezentat în *Agenda cititorului*. Remarcă diferențele dintre sensuri și include cuvântul în contexte potrivite, pentru a-i ilustra polisemia.

TIMP.

CÎMP ETIMOLOGIC

Timp	Tempus, temporis (lat.) timp	Chronos (gr.) timp, referitor la timp
timpuriu anotimp contratimp	temporal temporalitate contemporan atemporal a tempera temperat temperatură temperament	cronică cronicar cronicăresc cronolog cronologie cronometru cronometric cronometraj cronofag sincronie diacronie pancronic pancronism

- din timp în timp
- între timp
- de la un timp
- la timp
- din timp
- a-i veni timpul
- a nu avea timp
- pe timpuri
- timp istoric
- timp calendaristic
- timp absolut
- timp mitic
- la timpul său/ lor
- era și timpul
- a avea tot timpul să...
- din toate timpurile

2. Explică sensul a 5 expresii și locuțiuni care conțin lexemul *timp*.
3. Scrie denumirile a 5 perioade, epoci, evenimente istorice. Fii atent(ă) la ortografie!
4. Prezintă în clustering diferite posibilități de a indica sau sugera ideea de timp (inclusiv în texte artistice, spectacole, filme).
5. Propune 3–4 variante de exprimare a noțiunii de timp prin numerale.

SAPERE AUDE

1. Asociază ideea de timp istoric cert cu diverse obiecte de cultură materială, care îl reprezintă. Observă cum poate sugera timpul design-ul obiectelor (de exemplu, al telefonului).
2. Analizează structura și sensul cuvintelor care au în componență radicalul *chronos*. Concluzionează: de ce domenii ale științei țin termenii enumerați?
3. Comentează conexiunea dintre substantivul comun *cronos* și numele corespunzător al divinității. (Vezi informația din *Agenda cititorului*, pagina anterioară)
4. Alcătuieste o listă de cuvinte ce marchează timpul în diferite limbi pe care le studiezi, apoi completează-o cu denumirea și durata unităților de timp în diferite competiții sportive (de exemplu, în fotbal: repriză, 2 x 45) .
5. Realizează o scriere liberă în baza afirmației poetului Nichita Stănescu:

*Eu sînt timpul ce sare
Dintr-un ceas care se cristalizează.*

6. Enumeră publicații și emisiuni ale căror denumiri conțin diferite unități de timp. Explică de ce este populară ideea de a opera cu asemenea titluri în mass-media.
7. Călăuzindu-vă de algoritmul de mai jos, elaborați macheta unei reviste lunare ilustrate (de 12 pagini) pentru liceenii din Republica Moldova. Optați pentru un titlu care să reflecte, fără echi-voc, locul și timpul publicării.

ARS COLLABORANDI

ALGORITM

- Organizați-vă în echipe de cîte 5–6 elevi, după preferință.
- Discutați și decideți: denumirea revistei, sigla sau emblema; stabiliți ce rubrici va avea publicația.
- Identificați problemele pe care le veți trata.
- Elaborați macheta publicației.
- Distribuți funcțiile și scrieți materialele: reportaje, interviuri, articole de problemă, schițe, tablete, eseuri. Insistați ca materialele să fie originale.
- Verificați întreaga lucrare, ilustrați publicația și, în ziua indicată, afișați-o în clasă.

8. Examinați și citiți toate ofertele. Realizați autoevaluarea și evaluarea reciprocă.

GRILĂ DE EVALUARE

Echipe	Originalitatea machetei și a articolelor (0-5)	Actualitatea problemelor abordate (0-5)	Corectitudinea gramaticală a textelor (0-5)	Ilustrarea (0-5)

9. Analizează titlurile operelor literare pe care le-ai citit, încercând să explici legătura dintre timpul indicat în titlu și cronotopul textului:

- *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu;
- *Ultima lună de toamnă* de Ion Druță;
- *Anul 93* de Victor Hugo;
- *A douăsprezecea noapte* de William Shakespeare;
- *Sfârșit de veac în București* de Ion Marin Sadoveanu;
- *Noapte de decembrie* de Alexandru Macedonski.

10. Explicitează, consultând plachetele de versuri respective, imaginea artistică din titlurile:

- *Timp fără patrie* de Lucian Blaga
- *Un timp fără nume* de Vasile Romanciuc

11. Formulează, în scris, ce semnifică unitățile preluate din limba engleză în diferite limbi ale lumii, inclusiv în limba română: **timer; prime-time; time-out; over-time; time-keeper.**

12. Informează-te cu referire la principiile ortografiei românești. Concluzionează despre specificul fiecărui principiu și reține informația esențială.

PRINCIPIILE ORTOGRAFIEI ROMÂNEȘTI ÎN VIGOARE

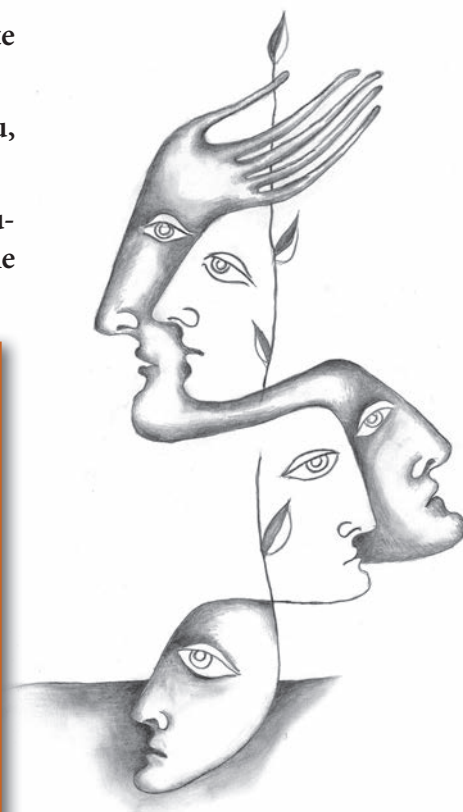
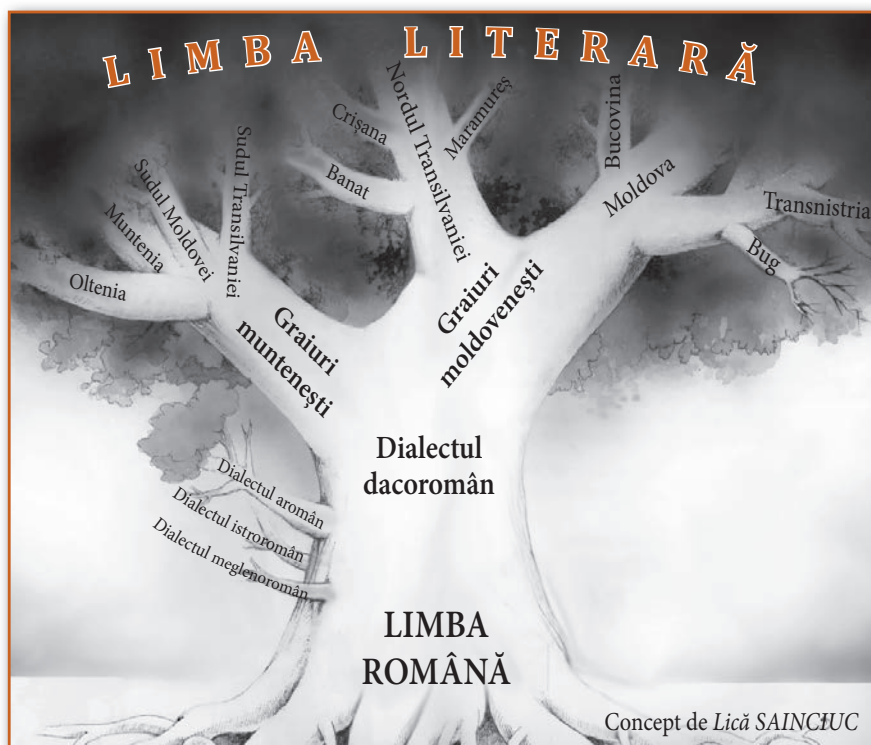
- **FONETIC** sau **FONOLOGIC**: fiecare dintre sunetele-tip are o singură literă corespondentă. Este un principiu de bază; se respectă în majoritatea cazurilor: litera *b* marchează doar sunetul [b], iar sunetul dat nu se poate reda prin alte litere.
- **SILABIC**: unele litere au interpretări diferite în combinații (silabe) diferite. Este cazul literelor *c, g, i, h*, care vor avea valori specifice în funcție de litera următoare.
- **MORFOLOGIC**: scrierea cuvântului este reglementată de structura lui sau de forma gramaticală în care se află. Este cazul diferențierii de gen și număr (*ceea - ceia*), al scrierii cuvintelor compuse.
- **SINTACTIC**: diferențiază scrierea omofonelor după sensul lor lexical și valorile lor gramaticale. Deși se rostesc identic, secvențele sonore *odată* și *o dată*, *demult* și *de mult* se deosebesc la scriere.
- **TRADIȚIONAL-ISTORIC**: se păstrează scrierea diferită de pronunțare, care se motivează prin originea cuvintelor sau tradiția de scriere a lor. Este cazul scrierii neologismelor recent împrumutate (*computer, training, design*), al numelor proprii străine și românești, care nu se subordonează principiului fonetic.
- **SIMBOLIC**: recomandă scrierea aceluiași cuvânt fie cu literă mică, fie cu majusculă, în funcție de semnificația pe care i-o atribuim.

13. Ilustrează, prin 7–10 cuvinte, aplicarea fiecărui principiu al ortografiei românești în vigoare.

1. Relevează cazurile de nerespectare a ortografiei în diverse domenii de activitate. Exprimă-ți atitudinea față de necesitatea de a scrie corect oricând, orice gen de text.
2. Scrie numele și prenumele a 5 vedete autohtone, în conformitate cu sistemele grafice ale limbilor străine pe care le studiezi.
3. Comentează cum se scrie și se rostește prenumele și numele tău, în conformitate cu normele altor limbi (*franceză, engleză etc.*).
4. Alcătuieste arborele genealogic al familiei tale. Indică, alături de numele persoanelor, data și locul nașterii. Ghidează-te după arborele genealogic al limbii române.

LABOR OMNIA VINCIT

*Bate vînt de la origini,
Cerule scapără polei
Și-o să-ncep și eu a ninge
Peste toți străbunii mei.*

Anatol CODRU

5. Examinează sugestia metaforei grafice și pune-o în relație cu versul lui Anatol Codru. Scrie un eseu liber cu tema: *Bunicii și părinții noștri sînt rădăcinile pe care ne ținem și ne continuăm neamul.*
6. Ilustrează regula de scriere pentru fiecare clasă de substantive proprii:
  - nume de familie/ de persoană;
  - nume de localități/ de străzi;
  - nume de instituții/ organizații/ localuri.
7. Documentează-te cu referire la evoluția normelor ortografice. Reține exemplele utile și consolidează informația dobîndită la studierea temei.

EVOLUȚIA NORMELOR ORTOGRAFICE

Norma ortografică în vigoare este rezultatul generalizării pe care o fac lingviștii, analizând funcționarea limbii vii. Orice inovație lexicală – formarea unui cuvânt pe teren românesc sau împrumutul acestuia dintr-o altă limbă, diferențierea unui cuvânt polisemantic în două omonime – implică și precizări de ordin ortografic, ortoepic, morfologic.

Prima reglementare oficială a scrierii românești cu litere latine a fost stabilită de Academia Română în 1881. De atunci s-au produs câteva reforme ortografice (1904, 1932, 1953, 1965), care au promovat principiul fonetic, îmbinându-l cu cel morfologic și tradițional-istoric.

Astfel, cuvântul *miting* – fiind împrumutat din engleză – inițial, se scria conform principiului tradițional-istoric – *meeting*; actualmente, această or-

tografieră este considerată învechită și pedantă, iar rostirea [meting] este incultă.

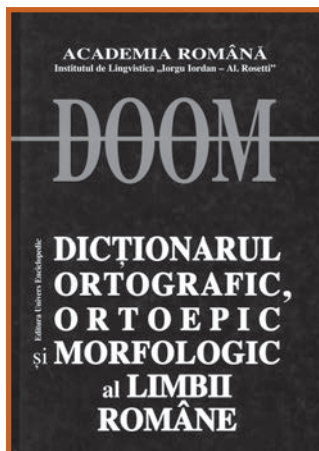
Edițiile operelor literare păstrează deseori ortografia timpului. În baza lor putem observa cum s-a schimbat norma ortografică. De exemplu, forma pe care o aveau unele cuvinte pe timpul lui M. Sadoveanu și L. Rebreanu, I. Teodoreanu și T. Arghezi nu mai este actuală, dar anume aceste mostre nu pot fi adaptate la regulile zilei de azi: orice intervenție în text l-ar afecta.

Cuvântul *seif* este substantiv neutru (pl. *seifuri*), scris astfel și pronunțat într-o singură silabă, cu diftongul [ei], deci cu *i* semivocalic ([seif], nu în două silabe și cu accentul pe *i*: [seif]). Varianta grafică etimologică *safe*, folosită în trecut, a dat naștere pronunțării incorecte [safe] și chiar variantei morfologice *safeu*.

8. Cercetează un dicționar ortografic.

Constată:

- cum se construiește un articol?
- ce semne se utilizează?
- ce forme se oferă?

dedicație

dedicație (-ți-e) s. f., art. *dedicația* (-ți-a), g.-d. art. *dedicației*; pl. *dedicații*, art. *dedicațiile* (-ți-i)
de dimineață loc. adv.
de dinainte prep. + adv.
de dinapoi prep. + adv.
!dedină (inv.) s. f., g.-d. art. *dădinei*; pl. *dădine*
de dincoace prep. + adv.
de dincolo prep. + adv.
de dindărăt prep. + adv.
dădiță s. f., g.-d. art. *dădiței*; pl. *dădițe*
dedițel s. m., pl. *dediței*, art. *dediții*
dedițel-de-mare (actinie) s. m., pl. *dediței-de-mare*, art. *dediții-de-mare*

defecatgr s. n., pl. *defecatoare*
defecație (-ți-e) s. f., art. *defecația* (-ți-a), g.-d. art. *defecăției*; pl. *defecații*, art. *defecățiile* (-ți-i)
defect¹ adj. m., pl. *defecți*; f. *defectă*, pl. *defecte*
defect² s. n., pl. *defecte*
defectă (a ~) vb., ind. prez. 3 *defecteză*
defectare s. f., g.-d. art. *defectării*; pl. *defectări*
defectiv adj. m., pl. *defecțivi*; f. *defectivă*, pl. *defective*
defectologie s. f., art. *defectologia*, g.-d. *defectologii*, art. *defectologiei*
!defectoscop (-tos-cop/-to-scop) s. n., pl. *defectoscoape*
!defectoscopie (-tos-co/-to-sco-) s. f., art. *defectoscoția*, g.-d. art. *defectoscopiei*; pl. *defectoscopii*, art. *defectoscopiile*

9. Consultă *Agenda cititorului*, formulează și ilustrează 3 reguli diferite de scriere a cuvintelor cu cratimă.

10. Numește 10 unități de măsură utilizate în chimie, fizică, matematică. Propune pentru fiecare unitate câte 3 variante de scriere, după modelul:

Singular	Forma abreviată/ simbolul	Plural
Joule	J	jouli

11. Transcrie un spot publicitar prezentat la radio, care conține cuvinte împrumutate recent.

ALGORITM

- Verifică dacă aceste cuvinte se află în dicționarul ortografic sau în dicționarul explicativ.
- Cum crezi că ar trebui scrise cuvintele care încă nu sînt atestate în dicționare?
- Elaborează un text publicitar care să conțină cuvintele respective.

12. Citește fragmentul și comentează necesitatea utilizării semnelor ortografice și de punctuație.

TIPĂTESCU (*luînd răvășelul și citînd*): Venerabilului d. Zaharia Trahanache, prezident al Comitetului permanent, al Comitetului școlar, al Comitetului electoral, al Comițiului agricol și al altor comitete și comiții... Loco. (*Scoate hîrtia din plic.*) Venerabile domn, în interesul onoarei d-voastre de cetățean și de tată de familie, vă rugăm să treceți astăzi între orele 9 jum. și 10 a.m. pe la biuroul ziarului *Răcnetul Carpaților* și sediul Societății enciclopedice-cooperative *Aurora economică română*, unde vi se va comunica un document de cea mai mare importanță pentru d-voastră... Al d-voastră devotat Cațavencu, director-proprietar al ziarului *Răcnetul Carpaților*, prezident fundator al Societății enciclopedice-cooperative *Aurora economică română*... Ei? ce document?

Ion Luca CARAGIALE

Agenda cititorului

Inventarul semnelor ortografice aplicate în limba română

- **CRATIMA** este semnul care marchează rostirea împreună a două sau a mai multor cuvinte, fie că lipsește un sunet, fie că nu lipsește: *spunîndu-mi-se; s-a dus, m-a văzut, Păsări-Lăți-Lungilă.*
- **APOSTROFUL** marchează absența în rostirea a unor sunete: *las' pe mine, dom'le.*
- **PUNCTUL** ca semn ortografic se utilizează la scrierea abrevierilor: *s.r.l., N.B., S.O.S., O.K.*
- **BLANCUL** este spațiul alb dintre cuvinte, lipsa oricărui semn – *am plecat, o dimineată, niște zile.*

PROIECT DE GRUP

1. Comparați 3–4 articole din dicționarul explicativ și din cel ortografic. Analizați aspectul scris al textelor. Explicați ce semne, în afară de semnele ortografice obișnuite, s-au aplicat? Ce coduri cifrice/ numerice s-au utilizat?
2. Examinați toate numele de familie din catalogul clasei. Identificați cazurile cînd există o diferență între forma substantivului comun și forma substantivului propriu. Analizați aspectul ortografic al acestora. Prezentați concluziile în cadrul lecției.

OPȚIONAL

3. Realizează un text argumentativ, susținînd sau contestînd afirmația: *Corectitudinea scrisului arată cultura omului.*

Motto:

Cîți lectori, atîtea păreri, atîtea sensibilități!

Nicolae BUSUIOC

AB INITIO

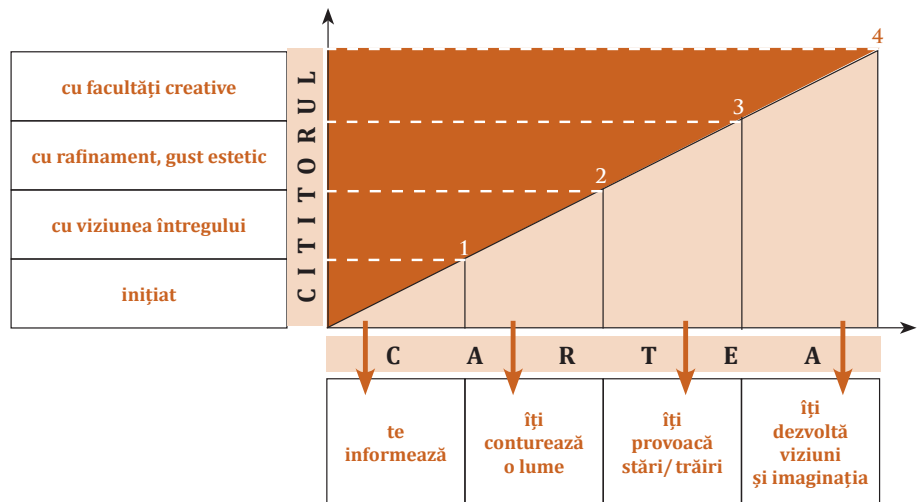
Agenda cititorului

• **PLOAIA**

-  nsetare spirituală;
- suferin  sau ghinion, for  fertilizatoare de sus;
- sinecdocă pentru orice vereme rea şi, de aceea, un simbol al momentelor nefericite ale vieții.

1. Pornind de la experiența ta de cititor de până acum, actualizează- i un moment de satisfac ie pe care l-ai trăit în urma lecturii unei opere literare/ cărți.
  - 1.1. Numește titlul cărții  i factorii care  i-au provocat aceste trăiri, satisfac ii.
2. Plasează-te pe un segment din graficul propus, determin ndu- i nivelul de lector.

2.1. Constată:

- la ce nivel te afli ca cititor?
- ce etape mai ai de parcurs ca să atingi un nivel superior?
- ce ai de făcut pentru a fi un cititor avizat, cu spirit critic?

- Tr ie te plăcerea lecturii,  ncerc nd să vezi, să simți, să auzi ploaia.

S CRIPTA MANENT

Plouă curat  i sf nt,
Mai verde e pădurea,
Stropi bl nzi rodesc lumini,
Descur j nd securea.

PLOUĂ

Plouă curat  i sf nt
 i-a-ntinerit cetatea...
Nu e nimic mai nou
Dec t Antichitatea.

Plouă curat  i sf nt...
Eterna mea uimire:
Stropii nu-s stropi, ci s nt
Cuvinte de iubire.

Vasile ROMANCIUC

1. Valorifică-ți capacitatea de receptare a textului poetic. Recitește-l prin prisma unor parametri ce vor contura profilul de cititor-interpret al operei literare.

SĂPERE AUDE

A Manifestă-ți competența de cititor în formare

I. *Intenționez să citesc textul dat, pentru că:*

- sînt provocat de...
- vreau să cunosc...
- mă simt bine în atmosfera acestui text, deoarece...

II. *Citesc în adevăr cînd:*

- abandonez realitatea cotidiană și...
- mă interesează foarte mult textul, întrucît...
- dialoghez cu textul, urmărind...

III. *Înțeleg textul, deoarece:*

- îmi este clar lexicul ce...

- îmi pot reprezenta următoarele imagini...
- înțeleg starea eului liric, fiind...
- descifrez sensul unor imagini din text, ce relevă...

IV. *Îmi imaginez situații similare...*

V. *Selectez și raportez la anumite situații de viață idei și atitudini...*

VI. *Interpretez, din punctul meu de vedere, mesajul comunicat de text...*

VII. *Generalizez informația, conștientizez atitudinile, împărtășind și alte opinii...*

B Evaluează-ți competența de cititor avizat

I. *Intenționez să citesc pentru că:*

- sînt provocat de titlu – PLOUĂ.
- intenționez să cunosc o nouă informație cu referire la motivul ploii.
- mă simt bine în atmosfera acestui text, deoarece:
  - Plouă curat și sfînt...
  - Stropii (...) sînt cuvinte de iubire...
  - Propune varianta ta.

II. *Citesc în adevăr cînd:*

- abandonez realitatea, sesizînd efectul unei ploi cu soare;
- savurez mijloacele artistice utilizate de Vasile Romanciuc;
- dialoghez cu textul, ajungînd să trăiesc starea de uimire, surpriza textului.

III. *Înțeleg textul, deoarece:*

- îmi este clar lexicul;
- îmi pot reprezenta imaginile din text (ploaia, pădurea verde, lumina);
- înțeleg starea eului liric, de trăire pleneră a frumuseții și uimirii;
- descifrez sensul unor imagini din text:
  - stropi blînzi rodesc lumini;
  - a-ntinerit cetatea;
  - plouă curat și sfînt;
  - eterna uimire;
  - stropii sînt cuvinte de iubire.

IV. *Îmi imaginez situații similare:*

- cînd plouă curat și sfînt și spusele mamei;
- cînd ascult o mărturisire de dragoste;
- cînd am satisfacția unui succes.

V. *Selectez și raportez la anumite situații de viață idei și atitudini:*

- cuvîntul purifică, reface o realitate, învinge răul, cuvîntul e roditor de lumină;
- cuvîntul, ca și apa, are forță de renaștere, reîntinerire, reactualizare;
- cele mai vechi cuvinte – cuvintele de iubire – sînt și cele mai curate, mai noi și sfinte. Fiecare om le rostește într-un mod propriu, întrucît ele exprimă și un sentiment inedit.

VI. *Interpretez, din punctul meu de vedere, mesajul comunicat de text:*

Poezia mi-a oferit posibilitatea de a intra în lumea creată prin re-trăirea unei experiențe de viață: bucuria unei ploi curate, cu soare, ce regenerează întreaga natură. Dar, în adevăr, textul are o lume și mai ascunsă: efectul de purificare și de înălțare spirituală a cuvintelor – idee ce se conține în metafora „stropi blînzi, cuvinte ce rodesc lumini...” Textul m-a uimit prin această surpriză a descoperirii valorii cuvintelor ce pot lumina, pot înfrunta „secreta”, întineri o cetate și construi noi lumi, în care ne-am simțit realizați. Și toate acestea sînt rezultatele „cuvintelor de iubire”.

C

Dezvoltă-ți competența de cititor cu spirit critic

I. Generalizez informația, conștientizez atitudinile, împărtășesc alte opinii:

- *Poetul reia un leitmotiv universal – cuvântul zidește omul și lumea –, comunicându-l, într-un mod original, printr-o metaforă-simbol – PLOAIA.*
- *Modesta mea experiență de viață confirmă sensul general al acestei idei. Or, am învins întotdeauna, atunci când m-am sprijinit pe forța cuvântului sincer, onest, plin de lumină și am devenit mai bogat când am știut să utilizez cuvinte potrivite, continuând un mesaj ce mi-a permis să le ofer lumea mea spirituală oamenilor dragi.*
- *M-a bucurat faptul că cele înțelese de mine se înscriu în aprecierea pe care a dat-o Mihai Cimpoi valorii generale a poeziei lui Vasile Romanciuc: „El este un organicist de speță nouă, pledînd nu pur și simplu pentru suflet, ci pentru suflet și iubire, pentru suflet și credință, pentru suflet și lumină”. În textul citit, semnificația metaforei „plouă curat și sfînt” înglobează sensurile menționate de consacratul critic, iar mesajul global este o pledoarie pentru sufletul care are credință, lumină, iubire.*

L ABOR OMNIA VINCIT

1. Poetul și prozatorul George Meniuc a meditat profund asupra condiției devenirii unui receptor-creator al opereii. Sugestiile sale te vor ghida la elaborarea propriilor texte sau compoziții. Citește eseul și stabilește segmentele acestei căi de parcurs.

O „CHEIE” PENTRU UN CITITOR-CREATOR

INTRODUCERE

- *Identifică ideea de început a eseului.*

I. În arta contemporană e greu să vii cu ceva nebănuit și original, s-au scris prea multe și mai bine, am auzit spunîndu-se într-un cerc de tineri literați. Spusa lor, de la prima vedere, pare verosimilă.

DEZVOLTAREA TEMEI

- *Rescrie cuvintele ce enunță condițiile care asigură formarea unui receptor.*

II. Într-adevăr, după atâtea opere strălucite și variate, eterne în toate privințele, îți vine nespuse de greu să cutezi și tu o faptă mai adevărată în ale creației, cu atît mai mult cu cît fiecare se crede sortit să săvîrșească fapta asta divină, dacă nu eroică. În zadar vei încerca „să te sui pe scara cerului”, așteptînd să-ți coboare întru ajutor Măria Sa Inspirația, făcătoarea de minuni. În artă se cere: studiu, o profundă studiere a problemelor, talent înăscut, experiență de viață adecvată liniei tale în creația realistă, stil individual. Toate acestea, luate împreună, trebuie să descopere viața și psihologia omului modern, fără invenții supte din deget, fără scheme apriorice, fără chipuri și imagini dinainte fixate (aidoma, se vede, Mare-lui Anonim, propus de Hegel); să ne dezvăluie omul real, în împrejurări reale, pentru ca prin perfecțiunea și marele adevăr al opereii sale să avem omul tipic, în împrejurări tipice. Doar adevărurile, chiar dacă sînt abstracte, sînt concrete în necesitatea lor.

- *Meditează asupra sensului întrebărilor retorice.*

III. Acum să-l întrebăm pe cel ce pastîșează în literatură: De ce scrii? Ca să arăți o bucată de viață? Dar îți cunoști „bucata”, ai studiat-o adînc, te-ai frămîntat în procesul cunoașterii, ai ajuns la anumite încheieri

DEZVOLTAREA TEMEI

filozofice? Arta fără gând nu este artă. Dar gândul acesta nu cumva e prea minor, merită gândul tău să fie dat în vileag, să fie dat publicității largi? N-ai să te faci de rîs, expunîndu-l? De unde ești sigur că basmul tău în versuri, ori cîntecul tău de dragoste, ori amintirile tale din anii războiului, pastișate după alții în zeci și sute de variante, nu-s o aiureală curată, dacă vorbim de valori în lumea literară? De ce crezi că opinia publică va rămîne impresionată de „marile” tale gânduri, de „înaltele” tale sentimente? De ce scrii? Ești absolut sigur că lumea are nevoie de operele tale, iar dacă n-are nevoie, de ce nu treci la altă meserie, ca să fii integru cu tine însuși și față de poporul tău... Arta include, prin urmare, și noțiunea integrității absolute, ca o noțiune ce nu s-a despărțit niciodată de viața oamenilor, de la sapa de lemn pînă la satelitul cosmic din zilele noastre.

IV. Cînd scriitorul se așază „la masa lui de brad” ca să plămuiască o „istorie” ori, cum se zice la țară, să ne povestească o „pătăranie”, după mine, el are în fața ochilor săi tabloul, imaginea lucrurilor ce le descrie (termenul de „icoană” e prea oleografic). Această imagine, izvorită din firea concretă a lumii înconjurătoare, trebuie să aibă trăsăturile unor fenomene reale, să le reprezinte de parcă există, chiar dacă n-au existat niciodată, de fapt. Iar dacă ești sărac în ce privește viața multilaterală cu trăirile ei puternice, dacă n-ai fost zguduit de nimic în viață, zguduit pînă-n adîncul sufletului, dacă imaginile vieții au trecut pe lîngă tine ca prin fața unei oglinzi de gheață, atunci, fiind sărac în aceste imagini și punînd mîna pe condei, mai bine așterne „vreo istorie pe apă”, fă și tu ceva, cum au mai făcut-o și alții, „dedicînd broșuri la dame ai căror bărbați ei speră c-ajungînd cîndva miniștri le-a deschide carieră”. Altă puțință n-ai ca să ieși din încurcătură, ca să scapi, vorba ceea, cu fața curată. Totuși nu-mi închipui să descrii destinele omenești fără să ai înmagazinate în tine imaginile unor oameni cunoscuți de tine însuși, să zugrăvești natura fără să porți în tine imaginile unor locuri geografice, „să faci” lirică intimă, dacă n-ai avut sentimente nobile de iubire adevărată, să vorbești de-o înmormîntare, dacă la mort nu te-ai gândit niciodată... Ce-ți mai rămîne, dacă n-ai toate acestea? Aha, rămîi cu talentul tău, talentul de a-i pastișa pe alții, care, slavă Domnului, au înmagazinat o sumedenie de imagini de prisos. Ori îți mai rămîne ceva: suflă în figurile de lut, în argilele arse și le învie. Nimic mai simplu. Da, da. Însă după ce modele să-ți faci figurile tale de lut? Doar modelele le poate face numai creatorul...

V. Prin urmare, arta literară cere o muncă neprecupețită în studierea fenomenelor înconjurătoare, cere o mare apropiere de oamenii pămîntului natal, dacă vrei să găsești cheile acelu „nebanuit și original”, la care visează mulți.

- *Selectează 2-3 întrebări ce ți-au suscitât interesul.*
- *Expune-ți opinia despre integralitatea absolută a artei, condiție ce spiritualizează viața omului.*
- *Raportează ideea de trăire simțită, conștientă a împrejurărilor de viață la capacitatea proprie de receptare a evenimentelor, sentimentelor dintr-o operă.*
- *Demonstrează, prin 2-3 exemple de opere ale unor scriitori, că aceștia sînt creatori de anumite modele; comentează de ce un model trebuie să conțină „acel inedit”, original.*

George Meniuc
(1918-1987)

CONCLUZII

1. Urmează modelul propus în baza textului lui George Meniuc și scrie un eseu în care să prezinți:

- *profilul unui cititor-receptor în propria viziune;*
- *opinia ta despre tema: **Eu în dialog cu opera literară.***

AB INITIO

Agenda cititorului

• FOAIE, FOI

1. Frunză de plantă.
2. Ornament care imită frunza.
3. Petală sau sepală.
4. Bucată dreptunghiulară de hîrtie; coală; filă a unei cărți, a unui caiet, a unui registru.
5. Ziar, revistă.
6. Bucată lată și subțire dintr-un material.
7. Bucată de material textil.
8. Strat de aluat subțiat, din care se fac plăcinte, tăieței etc.

• PORTOFOLIUL la limba și literatura română, în acest an de studii, include:

1. Obiective: ce îți propui să acumulezi ca informații și competențe de comunicare.
2. Notele de lectură.
3. Fișele biobibliografice.
4. Schemele produse în urma lecturii textelor.
5. Agenda ortografică.
6. Agenda lexicală.
7. Lucrări proprii elaborate pe parcurs.
8. Referințe scrise ale colegilor și ale profesorului.
9. Autoevaluări.

1. Citește articolul de dicționar al cuvîntului *foaie*. Remarcă sensurile pe care nu le-ai știut anterior.
2. Observă și comentează legătura dintre sensurile cuvîntului *foaie* și 5 unități din *cîmpul etimologic* de mai jos.
- 2.1. Explică sensul a 3 îmbinări sau expresii incluse în *cîmpul etimologic*.

FOAIE.

foaie verde
a întoarce foaia
a întoarce pe foaia cealaltă
a schimba foaia
foaie de zestre
foaie de drum
foaie de observație
foaie volantă
foaie de titlu
a număra foile în plăcintă
a lucra (pe cineva) în foi de viță

CÎMP ETIMOLOGIC

foaică
a foileta
a foi
a răsfoi
a înfoia
a desfoia
foiletare
foileton
foiletonism
foiletonist
foitaj
foiță

foaie, foi
folium, -i/ folia, -arum

in folio

portofel
portofoliu

filă
file

3. Descrie cum arată diferite portofolii, inclusiv portofoliul pe care îl elaborezi la o disciplină școlară. Vezi și *Agenda cititorului*.
4. Analizează articolul de mai jos, remarcînd cauzele polisemiei:

Portofoliu, portofolii

  - a) Titlu și funcție de ministru (*portofoliu ministerial*); *minister*; *departament ministerial*; *ministru fără portofoliu* – *ministru care nu are în sarcină un anume minister*.
  - b) *Portofel* (înv.).
  - c) *Mapă, dosar etc. în care se păstrează acte, hîrtii de valoare etc.* (înv.).
  - d) *Totalitatea titlurilor financiare (acțiuni, obligațiuni, certificate de depozit etc.) deținute de o persoană și aflate în evidența unei bănci*.
  - e) *Totalitatea lucrărilor contractate de o editură, în scopul tipăririi lor*.
- 4.1. Ce sensuri i se adaugă acestui cuvînt azi? Cunoști noțiunea de *portofolio*?

- 4.2. Compară cuvintele de mai jos, remarcând elementul structural comun și sensul/ sensurile pe care le au. În caz de necesitate, consultă un dicționar explicativ sau unul enciclopedic. Reține ortografia cuvintelor necunoscute anterior.

Portaltoi, portarmă, portavion, portavoce, portbagaj, portbaionetă, portbebe, portbilet, portcart, portchei, portchibrituri, portclișeu, portcontainer, portcreion, portcuțit, portdrapel, portelicopter, portfard, porthartă, portmantou, portmanuscris, portochelari, portprosop, portsabie, portsatelit, portschi, portțigaret, portunealtă, portvizit.

- 4.3. Indică domeniile din care fac parte cuvintele-termeni.

1. Acumulează (în clustering/ păienjeniș) unități de vocabular românești, care se asociază cu noțiunea de *foaie*.

SAPERE AUDE

- 1.1. Comentează relația dintre cuvinte: *foaie-pagină-filă; foaie-blat*.
Remarcă posibilitatea de substituție reciprocă în contexte diferite.

2. Cercetează textul unui anunț publicitar despre prestarea serviciilor de imprimare și xerocopiare. Remarcă modul de codare a informației, de indicare a dimensiunilor foi.

3. Scrie și prezintă grafic un anunț publicitar de tipărire sau copertare a lucrărilor.

4. Explică sensul cuvintelor marcate în proverbe. Observă ce sens s-a actualizat în unitatea paremiologică. Comentează semnificația întregului enunț.

- ▶ Pereții au **urechi** și stradelele miros.
- ▶ Pereții au **urechi** și stradelele **ochi**.
- ▶ Ferestrele au **ochi** și pereții **urechi**.
- ▶ Cîmpu-i cu **ochi**, pădurea cu **urechi**.
- ▶ Zidul are **urechi** și gardul proptele.
- ▶ Pereții au șoareci, iar șoarecii au **urechi**.

- Citește poezia ca o mărturisire. Comentează adecvat starea de spirit a eului liric.

SCRIPTA MANENT

FLOAREA-SOARELUI

Mă-nvîrt, ca floarea-soarelui, pe cîmp,
După făptura ta strălucitoare,
Iar cînd apui în zarea călătoare,
Obrazul mi-l aplec către pămînt.

Stau noaptea-ntreagă aplecat așa
Și numai cînd răsari tu dimineața,
Descătușînd din neguri fruntea grea,
Eu îmi ridic setos spre tine fața.

Sorb razele pe care le trimiți
Pe cîmpul plin de-o harnică speranță,
Și simt, treptat, cum nervii mei trudiți
Se umplu de-o frenetică substanță.

Aceasta îmi străbate trupu-ntreg
Și-mi urcă prin arterele rebele,
Pînă cînd, împlinit, rodesc și leg
Cu toate florile ființei mele.

Radu STANCA

LABOR OMNIA VINCIT

1. Comentează semantica adjectivelor din textul propus pe 3 coloane. În 2 coloane, delimitează sensurile proprii de cele figurate ale aceluiași adjectiv; în ultima coloană arată sensul din context al adjectivului.

Îmbinarea	Sensul propriu	Sensul figurat	Sensul contextual (în îmbinare)
Frunte <u>grea</u>	Care are greutate mare.	Care pare că apasă.	Care dă senzația de apăsare din cauza gândurilor.

Agenda cititorului

- **Grefa metaforică**, o consecutivitate de metafore condiționate reciproc, o metaforă construită pe o altă metaforă, anterioară, în zona semantică deschisă de aceasta.

- **Numele personajului** reflectă originea etnică a acestuia. Alegerea lui – motivată de sensul cuvântului prin care se poate descifra – permite o interpretare în text (autorul explică de ce se numește așa personajul) sau în afara textului (cititorul sesizează de ce autorul a ales un atare nume).

Uneori, scriitorul mizează pe forma în care apare numele propriu al personajului (cea hipocoristică: *Agămiță* din *Agamemnon*) sau pe combinațiile prenume – nume de familie (*Edgar Bostandache*), nume de familie – caracter (*Zaharia Trahanache*).

2. Analizează grefa metaforică, stabilind elementele comparate și baza de comparație. Vezi informația utilă din *Agenda cititorului*.

Cum poate un copac să semene cu o catedrală; cum poate un arbore, oricât de înalt și de maiestuos, să trezească acea senzație de timiditate și smerenie, pe care numai operele ieșite dintr-o minte și o mină de om o pot trezi în sufletul, dornic să fie înfrînt, al celorlalți; cum pot ramurile, oricât de drepte și lungi, să fie asemeni coloanelor și lemnul blînd, oricât de puternic, să pară măreț și neîndurător ca piatra; cum poate un copac să semene cu o catedrală, mă miram singură stînd sub acel castan imens și rotund, asemenea unei bolți de biserică înălțată unui zeu cu adevărat viu, din moment ce pînă și lăcașurile de închinăciune îl respiră și pînă și altarele îl tremură în vînt? Cred că metafora a început de la flori, de la acele eflorescențe albe orgolioase, de forma unor piramide lipsite de veșnicie, dar nu și de înțelegerea ei, semănînd atît de mult unor candelabre cu lumînări fine și lungi, încît numai faptul că nu se stingeau putea să trezească, abia îndrăznită, îndoiala.

Ana BLANDIANA

- 2.1. Amintește-ți imaginile altor copaci: ce asociații îți provoacă ele? Ce comparații și metafore generează? Alege un nume de copac și scrie un text propriu bazat pe grefa metaforică.

3. Prezintă o serie de nume proprii românești (prenume sau nume de familie) pe care le cunoști și care provin, evident, de la numele unor plante sau părțile acestora.

4. Narează povestea *Fata babei și fata moșneagului*. Studiază *Agenda cititorului* și alege nume potrivite pentru personajele anonime, comentîndu-ți opțiunea.

1. Scrie o pagină de jurnal, împărtășindu-ți experiența personală la tema: *Cum am învățat să citec literatură*.

REPERE. Amintește-ți o experiență, bunăoară:

- cum ai învățat să citești cărți, care este atitudinea ta actuală față de lectură, în ce limbi citești fluent;
- cuvinte a căror scriere corectă îți era cunoscută anterior; cuvinte pe care le-ai ortografiat greșit sau ai avut dubii la scrierea lor.
- cuvinte și expresii celebre pe care le-ai asimilat.

6

LECTURA CA MOD DE INTERIORIZARE ȘI RE-CREARE A OPEREI

Motto:

**Interesul tînărului pentru literatură
provine din nevoia lui de viață.**

Tudor VIANU

1. Urmărește imaginile alăturate și explică:

- Ce te impresionează mai ușor: sculptura, tabloul sau opera literară?
- Ce îți sugerează fiecare dintre obiectele de artă reprezentate?
- Ce obiect de artă (sculptura, tabloul, cartea) îți oferă mai multă informație, mai multe idei, gânduri, trăiri, sentimente?
- Ce rol atribui cărților, lecturii în instruirea ta?

2. Imaginează-ți un concurs al cărților consacrate, și tu jurizezi. Ce cărți ai accepta în competiție și ce întrebări ai adresa: autorilor; protagoniștilor; editorilor?

- Citește textul și regăsește-te în ipostaza de lector-receptor al eului liric.

AB INITIO

SCRIPTA MANENT

LEGĂMÎNT

Știu: cîndva, la miez de noapte,
Ori la răsărit de Soare,
Stinge-mi-s-or ochii mie
Tot deasupra cărții Sale.

Am s-ajung atunce, poate,
La mijlocul ei aproape,
Ci să nu închideți cartea
Ca pe recile-mi pleoape.

S-o lăsați așa, deschisă,
Ca băiatul meu ori fata
Să citească mai departe
Ce n-a reușit nici tata.

Iar de n-au s-auză dînșii
Al străvechii slove bucium,
Așezați-mi-o ca pernă
Cu toți codrii ei în z bucium.

Grigore VIERU

SAPERE AUDE

1. Meditează:

Legămîntul cu opera este o chemare interioară a ființei umane, în special a tînărului dornic de orizonturi spirituale.

2. Discutați în echipe, acumulînd, pentru afirmațiile ce vizează mesajul poeziei, idei sau argumente în baza unor simboluri relevante.

Strofa 1: Valoarea lecturii rezidă în continuitatea ei...

Strofa 2: O lectură adevărată, profundă nu are nicicînd finitudine...

Strofa 3: Omul este efemer, cartea este veșnică prin valoarea ei...

Strofa 4: Un cititor neintenționat ratează șansa de a fi receptor al unor valori indispensabile vieții umane...

Tu știi
Că un cântec frumos
Pentru copii
Poate salva în viitor o patrie.
Tu știi
Că un copil
Nu merge nicicând
Degeaba pe drum.

Grigore VIERU

3. Încadrează-te în dialogul propus în calitate de locutor. Ascultă atent și încearcă să înțelegi tema discuției.

Mă uit în ochii cititorului meu și mă întreb: s-a schimbat ceva în el, i-am mai dat prin cartea mea un dram de sărbătoare, de conștiință, de elan?

Cristofor: Fără doar și poate. Odată, dacă-mi amintesc bine, N. mi-a vorbit despre cele două contexte în care trebuie să se înscrie o operă literară. Contextul vieții și contextul literar.

Gabriel: Să precizăm termenul.

Cristofor: Context, în acest caz, înseamnă ambianță, situație specifică, conjunctură, mediu sau starea de lucruri în care se încadrează un fapt. Contextul vieții ar fi: epoca, timpul în care trăiește scriitorul, problemele contemporanilor săi, luarea atitudinii față de ele, cu alte cuvinte, înscrierea în ansamblul evenimentelor care se desfășoară concomitent cu viața lui. Contextul literar, după el, e altceva și răspunde, aproximativ, următoarelor întrebări: ce avea autorul să spună nou în comparație cu ceea ce s-a făcut pînă la el în literatură? Cum va spune acest nou ca să fie văzut, auzit, ca să poată fi deosebit de alți scriitori contemporani? Pe cine și-l alege de maestru, cu alte cuvinte, în ce companie va bate la porțile literaturii? Prin aceste opțiuni ale sale se va vedea față de care stiluri sau cărți el e rece, de ce nu le acceptă ca fond.

Ștefan: Îmi cer iertare că te întrerup, dar cele spuse pînă aici eu le-aș putea aplica și altor profesii, acolo unde lucrează adevărați meșteri, iar, după mine, între cuvintele *meșter* și *maestru* uneori distanța se micșorează atît de mult, că o noțiune poate trece în alta. Spunînd aceasta, cred că nu atît trag jăratec pe turta mea, cît încerc să verific, prin propria experiență, niște date dintr-un domeniu pe care îl cunosc destul de puțin.

Liviu DAMIAN, *Dialoguri la marginea orașului*

3.1. Examinează cele 2 noțiuni pe care se axează interlocutorii în raport cu un principiu propriu de valoare.

3.2. Formulează o replică prin care să confirmi justetea și importanța unei proprii viziuni asupra contextului.

3.3. Scrie în caiet noțiunile clarificate în următoarea ordine:

Definiția 1 CONTEXTUL VIEȚII	Definiția 2 CONTEXTUL LECTURII	Definiția 3 CONTEXTUL LITERAR
--	--	---

3.4. Argumentează definiția *contextul lecturii*, relaționînd-o cu celelalte două. Exemplifică prin expunerea convingerilor proprii sau ale unor personalități.

1. Descoperă, în mărturisirile cititorului avizat din text, răspunsurile la întrebările ce urmează.

LABOR OMNIA VINCIT

A TIMPUL CĂRȚII, TIMPUL CITITORULUI

Știu când o carte e „bună”. Criteriul este simplu: ea trebuie să te mute în lumea pe care o deschide. Autorul trebuie să construiască din inteligența, fantezia, speculativitatea sau sensibilitatea lui o lume care pînă atunci nu existase. Iar din lumea aceasta, de îndată ce ai pus piciorul în ea, tu ca cititor trebuie să nu mai poți ieși.

Pentru că centrul ființei mele s-a mutat în lumea pe care cartea a deschis-o, când lectura ei s-a încheiat, eu nu mai aparțin lumii de aici. Cărțile acestea care intră în timpul tău cu propriul lor timp pot fi citite chiar acolo unde ai apucat să le deschizi, în picioare în mijlocul camerei, lângă raftul unei librării sau la lumina unui felinar.

Gabriel LIICEANU

- Ce criterii ți se propun pentru a aprecia o „carte bună”?
- Care sînt condițiile de a deveni cititor pasionat?
- Ce cuvinte, sintagme concretizează un proces de formare a cititorului receptor?
- Ți-ai simțit vreodată „centrul ființei tale”? Definește această stare, fiind ajutat de text.
- Ce impact au cărțile „care intră în timpul tău cu propriul lor timp”? Argumentează.

2. Continuă lectura prin identificarea și selectarea ideilor ce se referă la *carte* și *lectură* ca elemente indispensabile formării omului.

B CĂRȚILE, UN IZVOR NESECAT DE ENERGIE

Majoritatea oamenilor citesc, în cel mai bun caz, ca să afle lucruri noi, ca să știe cît mai multe lucruri. Dorința aceasta este excelentă la începutul educației, dar e fatală în mijlocul vieții, la maturitate. Trebuie descoperite atunci cărți care ne ajută nu să știm, ci să înțelegem; cărți care ne îndeamnă fără știrea noastră la gîndire, la examen, la reflecție personală. Nu ne este îngăduit să trecem prin viață, nefolosind energia care stă condensată în cărți.

Omul care strînge și păstrează cărți nu poate fi un om rău. Te atașezi de cărți pentru nesfîrși-

tele forțe spirituale care stau adunate între copertele lor, gata întotdeauna să-ți vină în ajutor, să te înalțe. O carte bună o înțelegi și o poți folosi pentru creșterea ta spirituală numai la a II-a sau la a III-a lectură. Se presupune, atunci, că acea carte o stăpînești, o ai întotdeauna pe aproape și o poți reciti cînd vrei. Oamenii care recitesc aceleași cărți, oamenii care adună și iubesc aceleași cărți se înțeleg mai firesc și mai imediat între ei. Asemenea oameni pot crea laolaltă acel mediu favorabil marilor creații spirituale. Asemenea oameni, și numai ei, pot alcătui o cultură.

Mircea ELIADE

2.1. Completează rubricile tabelului, selectînd informații impresionante din text și dezvoltă-le într-un comentariu propriu.

Ideea lui Mircea Eliade	Comentariul propriu
.....	.....

3. Cunoaște atitudinea unui tînăr care a ajuns, prin destinul său, la concluzia: *Literatura este adevărata viață, viața în fine lămurită și descoperită, deci singura viață trăită cu adevărat.* (Mario Vargas Llosa)

3.1. Pornind de la ideea că *fiecare lectură nouă era pentru mine o nouă viață*, relatează despre lecturile tale care te-au ajutat să descoperi viața în diversitatea ei.

C ATAȘAREA DE CĂRȚI E O PASIUNE

Deveneam un adolescent dificil, cu bizare-rii și idei absurde. Citeam toată ziua și o mare parte din noapte, descoperind, din aproape în aproape, întregii familii de poeți (căci citeam în primul rînd poezie), pe care îi exploram apoi individual, împrumutînd cărți de la vreo patru biblioteci la care eram abonat. Tot ce-mi plăcea rețineam foarte ușor și, în pauză, cînd colegii mei

jucau ping-pong pe catedră, eu umpleam tabla cu versuri din Verlaine sau Eluard. Fiecare lectură nouă era pentru mine o nouă viață. Abia observam ce se petrece în jurul meu. Colegii mei veneau mereu la școală cu discuri, din luciul co-perțiilor răsăreau figuri dure, de bărboși îmbrăcați excentric, vocabule misterioase se încrucișau în cursul discuțiilor la care asistam absent.

Mircea CĂRTĂRESCU

4. Asistă la dialogul dintre două personaje îndrăgostite de poezie – o tînără cititoare și un creator – și comunică, imaginar, cu ei.

D LITERATURA ȘI VIAȚA SE NASC DIN IUBIRE DE OAMENI

Cu vocea întretăiată de oftaturi, fata pare că vrea să explice un lucru simplu cuiva greu de cap.

– ...nu știați că un poet bun nu îmbătrînește niciodată? Ați scris cîteva poezii extraordinare acum vreo douăzeci de ani, poate nici nu v-ați dat seama cît erau de bune, critica e grăbită și neatentă, nu observă capodopera... Le-am citit cu ani în urmă, acum o lună le-am citit din nou, parcă ar fi fost scrise ieri, ar putea fi scrise mîine, n-au nici un rid, sînt eterne, adău-

gă Raluca cu un zîmbet timid. Mie asta mi-au spus poeziile dumneavoastră.

– Te-au îndemnat și pe tine să scrii poezie?

– Nu, asta o înveți singur, dac-o înveți, dar, lîngă un poet, dacă îl cunoști în carne și oase, afli tot felul de lucruri – care sînt marii scriitori, ce e muzica, ce relații trebuie să ai cu banii și cu lumea, mă rog, esențialul.

– Și asta doar în cîteva luni?

– Sînt luni care fac ani... cît zeci de ani...

Mihai ZAMFIR

4.1. Pune-ți în valoare lecturile și susține, prin argumente proprii, gîndul pe care îl lansează tînăra:

Opera literară este un spațiu în care se întîlnesc fericit și coexistă pragmaticul, spiritualul, esteticul.

4.2. Determină ideea cu care te-ai încadra în discuția la tema:

Valoarea creației și a creatorului.

1. Citește o secvență dintr-un text poetic și meditează la posibilitățile pe care ți le oferă spațiul alb ce dezmargineste poezia.

LEGO, ERGO SUM

CE RĂMÎNE DIN VIAȚĂ

.....
oamenii
nu deschid cărți subțiri
iar dacă o fac
observă imediat că înăuntru sînt
puține cuvinte pe rînd
puține cuvinte pe pagină
în rest
alb mult alb
și le închid repede

fără să le spună nimeni
oamenii știu însă că
poezia este ceea ce rămîne din viață
după ce o trăiești

Robert ȘERBAN

Să se audă fagurii luminii
Și dragostea
Cum suie către soare.
Liviu DAMIAN

2. Reflectează asupra cărților, operelor de care nu te poți despărți. Prin ce rămîn ele pentru tine *cărți deschise*?
3. Întocmește o listă de opere studiate intitulînd-o: *Cărțile mele iubite, cărțile mele citite*.
4. Integrează idei din lecturile tale și confesează-te într-un micro-eseu cu tema: *Poezia este ceea ce rămîne din viață după ce o trăiești*.

1. Construiește un posibil portret al cititorului ideal, pornind de la:

- varietatea lecturilor;
- preferința pentru anumite texte;
- permanența lecturilor;
- ritmul și capacitatea de înțelegere;
- abilitatea de „a vedea” cele lecturate;
- raportarea lumii citite la propriul univers spiritual.

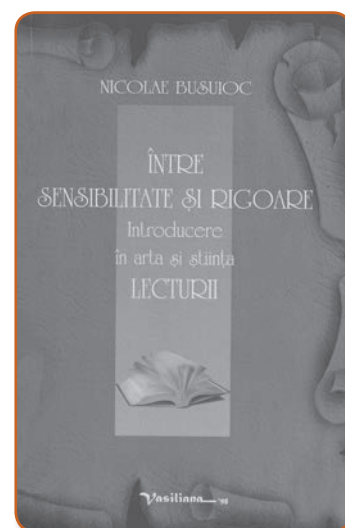
- 1.1. Verifică-ți competența de lector prin schița de portret realizată.
2. Scrie o rețetă proprie pentru lecturi valoroase.

OPȚIONAL

3. Generalizînd informația studiată în cadrul temei, scrie un eseu nestructurat cu tema: *Literatura și viața comunică direct și deplin: viața intră în carte, cartea intră în viață și împreună, deopotrivă, formează omul*.

ARS DISCENDI

EVALUARE SUMATIVĂ

Apreciază-ți competențele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv și atitudinal
Nivelul de competență C	Elemente de construcție a comunicării și de teorie literară utilizate, de către cititor, la elaborarea textelor proprii, orale și scrise.
Cunoaștere, modelare, aplicare	
Nivelul de competență B	Lectura și interpretarea mesajelor de text nonliterar. Receptarea și axiologia textului literar. Integrarea unor idei în propriul sistem de valori.
Interpretare, sinteză și integrare	
Nivelul de competență A	De la resursele educaționale ale textului la valorile asumate de către elevul cititor și producător de mesaje.
Cooperare, creativitate și actualitate	

Limbă și comunicare. Devenirea cititorului

LECTURĂ-RECEPTARE-SCRIERE

Sarcini de lucru	Punctaj
Selectează din temele studiate două definiții ale noțiunii de <i>cultură</i> , explicînd-o, verbal, pe cea mai convingătoare pentru tine.	3 p.
Elaborează un text coerent de 3–4 enunțuri, punînd la bază asocierea vocabularului limbii române cu realități ale naturii (<i>pădure, ocean</i>) și explicînd pe ce se edifică asocierea.	4 p.
Scrie o listă de personalități literare care, în opinia ta, ar constitui exemple pentru afirmația lui Constantin Noica: <i>A face din cultură pîinea noastră cea de toate zilele.</i>	3 p.
Confirmă sau contestă, argumentat, ideea că lexicul unei opere literare este portretul modului de comunicare în timpul și locul descris.	6 p.
Expune, în 5–6 repere, relația dintre tine și opera literară preferată, dezvoltînd opinia lui Gabriel Liiceanu: <i>Autorul trebuie să construiască din inteligența, fantezia, speculativitatea sau sensibilitatea lui o lume care pînă atunci nu existase. Iar din lumea aceasta, de îndată ce ai pus piciorul în ea, tu ca cititor trebuie să nu mai poți ieși.</i>	6 p.
Describe, în pași de algoritm, modalitatea de accesare a unui dicționar electronic, prezentînd, într-un text coerent de 10 rînduri, experiența proprie de învățare a limbii române din surse online.	8 p.
Comentează, în 4–5 enunțuri, valori culturale și literare naționale ca argumente de integrare în contextul cultural european.	10 p.
<p>A SCRIE</p> <p>Cînd scriem trebuie să păstrăm distanța față de ce s-a întîmplat în cuvinte,</p> <p>Ca atunci cînd salvezi un om de la înec: Trebuie să-l ții pe acela strîns, dar nu prea aproape de tine, ca să nu te poată trage și pe tine cu el în adînc.</p> <p style="text-align: right;"><i>Gabriela MELINESCU</i></p>	ATELIER
	DE LECTURĂ
	60 p.
<p>1. Continuați enunțurile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pentru un copil analfabet, a scrie este ... • Pentru un elev, a scrie devine sinonim cu ... • Pentru un om de litere, a scrie semnifică ... <p>2. Conturați-vă, în 2–3 enunțuri, relația cu scrierea textelor de ficțiune.</p> <p>3. Alegeți una dintre ipostazele reperate mai jos și desfășurați ideea, raportînd-o la propria experiență de cititor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ești un cititor/ o cititoare pasionat(ă) de poezie; • ai poezii preferate, dar nu citești poezie din proprie inițiativă; • poezia te lasă indiferent(ă); • crezi că astăzi nu mai e timp pentru poezie. <p>4. Formulați, într-un enunț, mesajul textului.</p> <p>5. Rescrieți prima strofă a poeziei, prin raportare la oricare alt domeniu de creație artistică, modificîndu-i titlul prin substituția altor termeni: <i>a sculpta; a picta; a compune; a dansa; a cînta; a țese</i> etc.</p>	În total: 100 de puncte

Modulul II

CREATIVITATEA LINGVISTICĂ ȘI LITERARĂ ÎN DEVENIREA GENURILOR ȘI SPECIILOR

COMPETENȚE VIZATE

Dezvoltarea comunicării orale și scrise:

- utilizarea adecvată a surselor de documentare facilitatoare în studierea limbii și literaturii române și a mijloacelor expresive ale limbii române literare, în diferite situații de comunicare orală și scrisă;
- aplicarea elementelor compoziționale și a conceptelor operaționale specifice textelor literare epice, dramatice și lirice în comunicarea orală și scrisă.

Dezvoltarea abilităților de cititor:

- realizarea variatelor strategii de lectură și interpretare a textelor, în raport cu circumstanțele de lectură, cu particularitățile de gen, specie și cu propriul punct de vedere;
- argumentarea stării afective postlecturale despre mesajul, axiologia textelor studiate, elaborate independent sau în echipă.

GEOGRAFIA ȘI TEMPORALITATEA GENURILOR ȘI SPECIILOR

CUNOȘTINȚE • CAPACITĂȚI • ATITUDINI

- extinderea orizontului cultural prin formarea unei atitudini pozitive față de limba română și prin nevoia de a folosi limbajul într-o manieră responsabilă;
- valorificarea genurilor și speciilor literare fundamentale ce construiesc literatura, formează gustul estetic al cititorului, stimulează gândirea autonomă și reflexivă;
- producerea actelor de vorbire personalizate, care reflectă propriile idei, judecăți, opinii, experiențe senzoriale și de lectură.

Epicul se mișcă în voie în timp și în spațiu. Poate nara întâmplări care se petrec de-a lungul mai multor generații, de-a lungul câtorva secole sau milenii, după cum se poate mărgini și la fapte petrecute în câteva ore.

Silviu IOSIFESCU

Textul dramatic nu duce lipsă de dimensiuni narative și este adesea, dacă nu totdeauna, de un pragmatism mai pronunțat decât alte texte. Cuvântul scris sub formă de dialoguri, de monologuri a fost destinat luminilor rampei. Optica generală rămîne spectacolul. Teatrul este una dintre manifestările sale și textul dramatic se găsește, explicit sau implicit, în inima sa.

Stéphane SANTERRES-SARKANY

Intuiția lirică a lumii se răsfrînge ca stare de suflet, pe cînd cea epică, drept succesiune de evenimente, iar cea dramatică, drept conflict și luptă de forțe antagoniste.

Tudor VIANU

GENURILE LITERARE. TIPURI ȘI FORME

AB INITIO

Motto:

Teoria genurilor clasifică literatura și istoria literaturii în funcție de anumite tipuri specifice de organizare sau de structură a operelor literare.

Rene WELLEK, Austin WARREN

1. Explică ce înțelegi prin noțiunile de *epic*, *dramatic*, *liric*.
2. Distribuie pe trei coloane cuvintele ce urmează: *contemplație*, *personaj*, *dinamism*, *desfășurare*, *dialog*, *meditație*, *succesiune*, *suspans*, *sentiiment*, *tensiune*, *introspecție*, *conflict*, *acțiune*, *monolog*, *reprezentare*.

EPIC	DRAMATIC	LIRIC

2.1. Constată multiplele posibilități combinatorii.

1. Recitește *mottoul* temei. Identifică informația-cheie, în raport cu tema modulului. Compar-o cu cea din *Rînduri-Gînduri* și *Agenda cititorului*, formulînd două concluzii.
2. Selectează și scrie în caiet indiciile genurilor literare, așa cum apar ele în viziunea teoreticienilor citați mai jos. Discută notițele tale și cele ale colegului, alcătuiind o listă comună.
  - Genul se definește drept conjugarea mai multor proprietăți ale discursului literar, judecate ca importante pentru operele în care le întîlnim. Presupunem totdeauna că facem abstracție de diferite trăsături divergente, considerate puțin importante, în favoarea altor trăsături – care rămîn identice și sînt dominante în structura operei.

Tzvetan TODOROV

- Chestiunea dacă o operă ține de lirică, de epică sau de teatru nu lasă loc pentru îndoieli. Apartenența este condiționată de forma în care se prezintă opera de artă. Atunci cînd ni se povestește ceva, este vorba de epică, atunci cînd niște oameni consemnați joacă o acțiune pe o scenă, este vorba de teatru, iar atunci cînd un „eu” resimte o stare și și-o exprimă, este vorba de lirică.

Wolfgang KAYSER

S APERE AUDE

Rînduri - Gînduri

- Genul literar este o instituție – în sensul în care și Biserica, și Universitatea, și Statul sînt instituții.

Rene WELLEK,
Austin WARREN

3. Amintește-ți particularitățile distincte ale textelor enumerate și definește-le conform criteriului celor trei genuri:

- *Toiagul păstoriei* de Ion Druță;
- *Sfârșit de toamnă* de Vasile Alecsandri;
- *Lacul* de Mihai Eminescu;
- *Dan, căpitan de plai* de Vasile Alecsandri;
- *Neamul Șoimăreștilor* de Mihail Sadoveanu;
- *Conu Leonida față cu reacțiunea* de I.L. Caragiale.

4. Citește afirmația lui Camil Petrescu din perspectiva unui tînăr care, astăzi, are intenția să devină scriitor. Care dintre argumente le consideri plauzibile?

Voi scrie pînă la 25 de ani versuri, pentru că aceasta este vremea iluziilor și a versurilor; voi scrie între 25 și 35 de ani teatru, pentru că teatrul cere și o oarecare experiență și o anumită vibrație nervoasă; voi scrie între 35 și 40 de ani romane, pentru că romanele cer o mai bogată experiență a vieții și o anume maturitate expresivă; și abia la 40 de ani mă voi întoarce la filozofie, căci e mai cuminte să faci poezie la 20 de ani și filozofie la 40.

Camil PETRESCU

4.1. Documentează-te în privința activității autorului și precizează cum a respectat acest program.

5. Alege una dintre afirmații și continuă gîndul, explicîndu-ți preferința:

- *Mi-ar plăcea să fiu un poet...*
- *Aș vrea să fiu dramaturg...*
- *M-ar tenta să scriu romane...*
- *Cred că pot să devin autor de...*
- *Doresc să scriu basme pentru copii...*

6. Documentează-te la tema *specificul genurilor literare fundamentale* și determină genul literar la care se va referi textul inspirat de:

- o situație limită în viața socială;
- un episod ridicol cotidian;
- o trăire emoțională puternică;
- biografia unei persoane.

7. Citește fragmentele propuse și identifică genul literar căruia îi aparțin.

7.1. Selectează informații din texte și din *Agenda criticului*, expusă în pagina următoare.

7.2. Construiește tabelul și înscrie în el argumentele enunțate la fiecare text.

A	B	C	D
•	•	•	•

A. Rămînea totuși un bun fiu al acestor văi, al acestor dealuri. Cine știe de unde o fi moștenit el aceste rădăcini răsfirate în adîncul plaiului natal, dar hotărît că le avea și, fiind aceste rădăcini nu atît un merit al lui personal, cît

Agenda cititorului

- **Gen** (lat. *genus* – neam, familie, origine, gen). Teoria literaturii concepe genul drept o grupare de opere literare bazată, teoretic, atît pe forma externă (metrul sau structura specifică), cît și pe cea internă (atitudinea, tonul, scopul în general, subiectul și publicul căruia i se adresează operele).
- **Epicul**: subiectul este disociat de obiect, de unde rezultă caracterul său obiectiv.
- **Dramaticul**: subiectul este disociat parțial de obiect, de unde reiese caracterul său subiectiv-obiectiv.
- **Liricul**: subiectul devine obiect al propriei contemplații, de aceea textul este, prin excelență, subiectiv.
- Teoreticienii contemporani încearcă fie să distingă un al patrulea gen, numit literatură de frontieră, fie delimitază mai multe genuri autonome: epistolar, memorialistic, diaristic (jurnalul), genul corespondenței.

Agenda criticului

Epic, liric și dramatic nu au valoarea unei simple grupări convenționale a operelor literare. Genurile se revelează ca virtuale atitudini adoptate de om, ca posibilități create în raporturile complexe ale omului cu lumea, anticipând apariția creației artistice.

Ion VLAD

Sculptura nu poate modela în marmură tot ceea ce poezia reprezintă, fără greutate, prin cuvinte.

Nicolai HARTMANN

Poezia poetului stîrnește poezia intimă a fiecăruia.

Nichita STĂNESCU

- **COMUNICAREA** este nucleul epicului.
- **DECLANȘAREA** este nucleul dramaticului.
- **ÎNȘTIINȚAREA** este nucleul liricului.

Adrian MARINO

un bun obștesc, ele urmau a fi studiate, recultivate, drept care iată că, serile, biciclete, motocicletele, automobile fel de fel, fac ce fac, și caută să intre în sat pe lângă căsuța ciobanului din vârful dealului.

Ion DRUȚĂ

B. Un tînăr frumos, cu păr lung și un început de barbă, trece prin fața librăriei din strada 57; jeans albaștri și în dreptul genunchilor o ruptură de o palmă. Cei cîțiva tineri strînși în fața vitrinei îi privesc ruptura cu o admirație aproape mistică, dar și cu o anumită invidie. Îl urmăresc lung cu privirile. Cît vor fi discutat mai tîrziu întrebîndu-se unde oare a putut cumpăra tînărul blond o asemenea superbă splendid zdrențuită pereche de pantaloni...

Mircea ELIADE

C. Corbea (*șoptește*): Genunea!
Mogîldea: Ce ziseși?

Corbea: Nimic.

Sandomir: Cocoșii au început să cînte și luceafărul să se stingă.

Cremene: E steaua care se stinge cea de pe urmă; uitați-vă: ca și cum ar clipi.

Corbea: Miine iar răsare, ș-apoi iar răsare, și-n veci va răsări.

Barbu ȘTEFĂNESCU-DELAVRANCEA

D. Doar de iubire nu mă pot păzi,
Numai de focul sfînt al tinereții,
Precum de aer nu mă pot feri
Ori de lumina dulce-a dimineții.

Vasile ROMANCIUC

8. Raportînd titlul textului la specia literară în care se înscrie, argumentează, în cîte un enunț, fiecare caz:

- *Limba noastră* (A. Mateevici) – **IMN**;
- *Fata babei și fata moșneagului* (I. Creangă) – **POVESTE**;
- *Călin* (*File de poveste*) (M. Eminescu) – **POEM**;
- *Balada celor cinci motănași* (I. Druță) – **NUVELĂ**;
- *Baltagul* (M. Sadoveanu) – **ROMAN**.

1. Redactează un text argumentativ de o pagină, în care să prezinți o temă, la alegere:

- *Cunoașterea operelor ce aparțin diverselor genuri și specii literare mă formează ca cititor avizat.*
  - *Genurile și speciile literare și-au constituit o geografie în răstimpul evoluției lor.*
- 2. Relatează, într-un referat, despre trei autori din literatura română și cea universală care au îmbrățișat mai multe genuri literare.**

ARS DISCENDI

8

VOCABULARUL. RESURSE STILISTICE

1. Construiește lanțurile asociative ale verbului *a cînta*. Urmărește și comentează conexiunile de sens. Explică, în scris, trei asocieri proprii sau ale colegilor.
2. Prezintă sensurile cunoscute ale verbului *a cînta* și ale substantivului *cîntec*. Citează versuri sau titluri de texte literare în care se actualizează aceste sensuri.
3. Examinează potențialul expresiv al denumirilor de plante/ flori. Începe cu sensurile cunoscute ale cuvintelor *floare*, *crin*, *bujor*, *trandafir*. Remarcă prezența altor realități din lumea vegetală, specifice florei noastre, încadrate în poezia lirică populară.
4. Privește tabloul alăturat și descrie imaginea într-un text coerent de o pagină. Subliniază cuvintele pe care le-ai utilizat cu sens figurat.

1. Reperînd informația utilă din *Agenda cititorului*, selectează, din text, cinci îmbinări în care unul dintre cuvinte apare cu sens figurat. Explică oral cum se constituie sensul figurat.

Niciodată în viața mea cu guleraș alb nu mă simțeam mai proaspătă și mai la începutul drumului decît atunci cînd începeam un nou caiet. Uitam toate temele făcute în grabă, toate petele de cerneală din vechile caiete, uitam copertele lor ferfenițite, etichetele lor dezlipite, marginile lor neglijente și literele lor îngrămădite la sfîrșitul rîndului. În față îmi stătea un caiet imaculat, neînceput, pe care îl înveleam pios în hîrtie albastră, ale cărui pagini le liniam cu atenție, emoționată, și le numerotam cu grijă, pe coperta căruia îmi scriam numele ceremonios, înconjurat de cîrcei colorați și însoțit de toate titlurile de rigoare: elevă, clasa, școala, orașul. Primele teme primeau invariabil nota zece, erau îngrijite, minuțioase, curate, corecte, perfecte.

Ana BLANDIANA

2. Citește proverbele. Identifică figurile de stil care au stat la baza lor. Citează alte două proverbe și aforisme construite în baza aceluiași figuri de stil.

- Ce naște din pisică șoareci prinde.
- Ce naște în întuneric crește la lumină.
  - Ce nu poate face leul, face vulpea.
  - Ce nu poate face un singur om, fac mai mulți împreună.
  - Ce poți face singur nu aștepta să-ți facă alții.
  - Ce spui la ureche în pădure se aude.

AB INITIO

Agenda cititorului

RESURSELE EXPRESIVE ALE VOCABULARULUI

- Sînt determinate de sensul sau sensurile pe care le are un anume cuvînt într-o limbă.
- Utilizarea cuvîntului în diferite contexte și cu diferite sensuri, plămuirea unor figuri de limbaj poetic este parte din strategia de creație pe care o adoptă autorii consacrați și vorbitorii de rînd.

S APERE AUDE

3. Informează-te din textul propus despre rolul unităților de vocabular la exprimarea atitudinii vorbitorului față de realitate.

3.1. Discută cu colegul despre sensul expresiilor *cuvinte neutre* și *cuvinte marcate*.

POTRIVIREA STILISTICĂ A CUVINTELOR

Din punct de vedere stilistic, unitățile de vocabular pot fi *neutre* și *marcate*. Cuvintele de uz general și de maximă frecvență, de regulă, sînt *neutre*. Ele capătă cu ușurință sensuri figurate, intră în expresii și locuțiuni, dar nu au, în dicționar, mărci stilistice precum: *familiar, glumeț, ironic, livresc, depreciativ, peiorativ, poetic, popular, vulgar, argotic*.

Unele cuvinte se formează prin derivare sau sînt împrumutate anume pentru a exprima atitudinea vorbitorului față de o realitate, pentru care deja există un cuvînt neutru. Vorbitorul alege cuvîntul marcat și astfel transmite, alături de informația obiectivă, părerea sa subiectivă despre cele relatate: persoanele implicate, procesul, modalitatea, evenimentul.

A MÎNCA – a mesteca și a înghiți pentru a-și potoli foamea;

- ironic, sau în limbajul copiilor: *a păpa* – a mânca;

- învechit și popular: *a ospăta* – a mânca (împreună cu alții);
- familiar: *a hăli* – a mânca (lacom și repede);
- popular: *a îmbuca* – a mânca (puțin și în grabă, ce se nimerește);
- livresc: *a (se) nutri* – a mânca sau a da de mîncare, *a (se) alimenta* – a mânca, a consuma sau a da să consume în alimentație;
- depreciativ: *a crăpa* – a mânca foarte mult, cu lăcomie, ca un animal; *a rumega* – a mânca (mult și încet).

În textul artistic, autorul alege și potrivește cuvintele marcate în corespundere cu situația descrisă, relația dintre personaje și atitudinile certe ale acestora. Cuvintele marcate coexistă cu cele neutre și permit să se înțeleagă și să se interpreteze caracterle și relațiile umane.

Agenda cititorului

- **Compoziția-narațiune** este o lucrare de ficțiune, prin care elevul relatează faptele într-o succesiune logică și într-o formă literară.
- **Exigențe la redactare**
  - Respectarea indicțiilor de cronotop.
  - Alegerea numelor proprii pentru persoane, localități, instituții, firme, localuri etc.
  - Construirea dialogurilor.
  - Utilizarea descrierilor.

4. Substituie cuvintele marcate prin sinonimele lor. Cercetează textul obținut și compară-l cu originalul. Apreciază, într-un enunț, expresivitatea verbelor în textul dat.

15 ani. Ai colegi noi, nici un prieten, nici un dușman, nici o ființă care să ți se **opună**, care să te scoată din sărite, care să te facă să fii în afara ta. Nu știi ce e dragostea, dar te gîndești mereu la asta. Ești singură și de o trufie înfiorătoare. N-ai nevoie de nimeni. Cum te **privești** în oglindă, seriozitatea ta te **intimidează**. O făptură inaccesibilă, rece. Stai între cărți. Mama și tata sînt ultimele ființe care ar putea să **priceapă** ce se întîmplă cu tine. Ascultîi în neștire *Simfonia fantastică* a lui Berlioz. **Ții** un jurnal și n-ai ce să scrii acolo. Ai vrea să dansezi, dar nu știi cum, ai vrea să iubești, dar n-ai pe cine, ai vrea să **vorbești** cu cineva, dar n-ai ce spune. Singurătatea – soră bună cu vidul, singurătatea netrebnică în care **licăre** dulce prostia, singurătatea trufașă care te face să te simți nemuritor, singurătatea meschină, de inadapdat (inadapdat la tine însuși).

Simona POPESCU

5. Împarte o foaie A4 în două, pe verticală. Descrie, într-o coloană, un fenomen meteo, utilizînd cuvinte marcate stilistic. În coloana a doua, comentează alegerea cuvintelor pe care le consideri expresive.

Redactarea unei compoziții-narațiune

1. Explică, în câte un enunț, legătura de sens dintre cuvintele:
a medita – meditație; a nara – narațiune; a raționa – raționament.
  - 1.1. Delimitează, în explicație, *narațiunea de meditație.*
  - 1.2. Dicționarul de sinonime oferă următoarea listă de echivalente pentru *narațiune*: *istorie, istorisire, poveste, povestire, story* (englezism), *spunere* (înv.). Arată, în enunțuri ilustrative, diferența stilistică dintre ele.
  - 1.3. Vezi *Agenda cititorului* din pagina anterioară și reactualizează noțiunea de compoziție-narațiune.
2. Descrie, ca într-o pagină de jurnal, un episod din viața ta de licean (care a avut loc în acest an de studii). Rezumă esența întâmplării în 1–2 enunțuri.
3. Parcurge prima etapă de elaborare a unei narațiuni: răspunde la întrebările din *Agenda cititorului*, pentru a contura esența istoriei pe care urmează s-o scrii.
4. Construiește textul coerent al narațiunii, respectând algoritmul:

ETAPELE DE ELABORARE

- Formulează scopul narațiunii.
- Oferă informația anterioară evenimentului pe care îl vei relata.
- Descrie circumstanțele evenimentelor (locul, timpul, cauza etc.).
- Povestește ce s-a întâmplat.
- Prezintă participanții la eveniment.
- Povestește ce s-a întâmplat mai departe.
- Conturează noile circumstanțe sau cauzele de schimbare a circumstanțelor.
- Schițează conflictul și problema.
- Relatează despre reacția ta și a altora la situația creată.
- Îndreaptă narațiunea spre punctul culminant, dezvoltând pas cu pas întâmplarea.
- Formulează concluziile.
- Apreciază întâmplarea din perspectiva zilei de astăzi.
- Intitulează textul.

1. Scrie textul revizuit al narațiunii, urmărind respectarea tuturor etapelor.
2. Cum ar trebui să fie construit textul în care s-ar integra narațiunea ta?
  - Ce titlu ar avea textul?
  - Ce personaje vor apărea?
  - Cum vezi începutul narațiunii?
  - Cum vei construi finalul?

SCRIBO, ERGO SUM

Agenda cititorului

ETAPA DE ACUMULARE A IDEILOR

- De ce abordez acest subiect?
- Ce istorie aș putea relata sau inventa pentru a trata subiectul oferit/ solicitat/ ales?
- Ce poate fi neobișnuit în tratarea subiectului?
- Cine va participa la evenimentele pe care am să le descriu?
- Ce se va schimba odată cu transferarea locului (altă localitate, altă țară, altă planetă) sau a timpului (în trecut sau în viitor, în raport cu cel ales) desfășurării evenimentelor?
- Ce s-ar putea schimba în desfășurarea subiectului meu?
- Ce poate fi comic/ hazliu/ umoristic în legătura cu subiectul meu?
- Unde și cum este tratat/ reprezentat subiectul în literatură/ muzică/ pictură/ film?
- Ce aș putea spune nou la acest subiect?
- Cum îmi voi intitula povestirea?

ARS DISCENDI

- Care va fi cronotopul?
- Care va fi mesajul lui?

GENUL EPIC SAU AVENTURA OMULUI ÎN UNIVERSUL CUNOAȘTERII

Ca Arcă a lui Noe, romanul conține lume și este, în același timp, simbolul ei. După ce o umple cu de toate, autorul închide ușa pe dinafară, ca Dumnezeuul biblic corabia, și o lasă să plutească în voie.

Nicolae Manolescu

9 GENUL EPIC. REALITATE ȘI FICTIUNE ÎN CÂMPUL COMUNICĂRII

Motto:

Eul epic „povestește” istoria, participă la ea, asumînd-o. De fapt, narînd, eul se narează. Integrat în istorie, eul epic o asimilează și o reflectă în desfășurare.

Adrian MARINO

AB INITIO

Agenda cititorului

- **Epic** (gr. *epikos*, derivat din *epos*, adică *zicere*, *spunere*).
- **Eul epic:**
  - deține o informație bogată, interesantă;
  - cunoaște evenimente prin participare sau asumare;
  - se autorefectă în timpul narațiunii sale, care poate fi subiectivă sau obiectivă.
- **Genul epic** are mai multe forme; unele, pe parcursul timpului, evoluează, suportă modificări, iar altele dispar, rămînînd în tezaurul literaturii universale.

S APERE AUDE

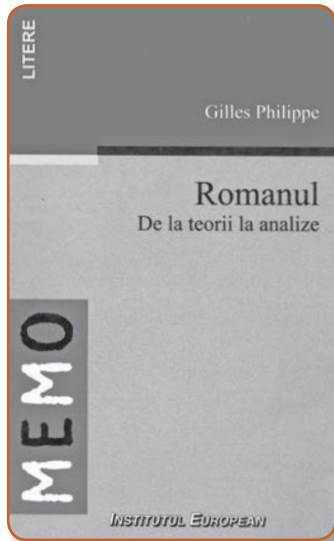
1. Amintește-ți și notează câteva evenimente trăite...
  - în timpul unei vacanțe;
  - în timpul unei călătorii;
  - în cadrul familiei.
- 1.1. Selectează unul dintre ele și povestește-l colegilor.
- 1.2. Cum crezi, care factori, dintre cei enumerați mai jos, îți înlesnesc relatarea sub formă de povestire:
  - natura evenimentelor povestite;
  - intenția personală urmărită;
  - modalitatea interesantă de a spune;
  - ordinea structurării evenimentelor, faptelor narate;
  - reacția publicului ascultător?
2. Citește afirmația teoreticianului Adrian Marino din *mottoul* te-mei și alege verbele pe care le consideri definitorii pentru eul epic.
3. Consultă *Agenda cititorului* și numește persoane/ personaje cunoscute care reprezintă pentru tine un model de eu epic. Motivează-ți alegerea.
1. Explică faptul că:
  - în timpul relatării unor istorii solicitate de colegi, realizezi o comunicare narativ-evocatoare;
  - scenariul epic al povestirii *Istorisirea Zahăriei Fîntînarul* de Mihail Sadoveanu este o narațiune evocatoare.
2. Meditează asupra celor afirmate de Mircea Eliade:

Posibilitățile narațiunii sînt infinite pentru că infinite sînt „personajele” și „evenimentele” atît în viață și în istorie, cît și în universurile paralele pe care le proiectează imaginația creatoare.
- 2.1. Ilustrează veridicitatea afirmației: *posibilitățile narațiunii sînt infinite* prin exemple din *Istorisirea Zahăriei Fîntînarul* și romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, printr-o poveste sau un basm cunoscut.
- 2.2. Propune argumente proprii în sprijinul afirmației date.

Agenda cititorului

GENUL EPIC,
trăsături definitorii:

- are o viziune de amploare;
- presupune, de regulă, o acțiune, un șir de evenimente;
- este un gen obiectiv, în care elementele realității sînt ușor de recunoscut;
- utilizează, în fond, narațiunea și descrierea, dar nu exclude nici un alt mod de expunere;
- prezența autorului alternează cu cea a personajelor.

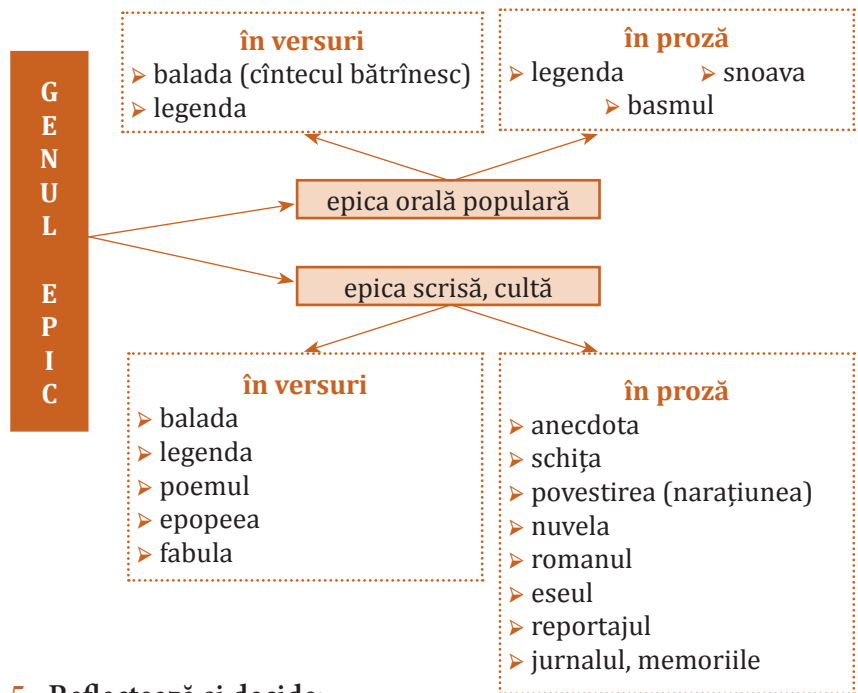
1. Exemplifică ideea teoreticianului antic Aristotel că epicul are două trăsături caracteristice:
  - este o povestire;
  - nu-i limitată în timp.
2. Vezi Agenda cititorului și actualizează cunoștințele dobîndite în gimnaziu, argumentînd lista de trăsături definitorii ale genului epic, acceptate de știința literară contemporană, exemplificînd-o.
3. Numește trei specii literare preferate:
  - pe care le citești și le înțelegi ușor;
  - pe care le citești pentru a-ți răspunde la anumite întrebări, a-ți soluționa anumite probleme, a te afla în intimitatea lecturii.

3.1. Argumentează-ți răspunsul.

4. Examinează schema ce reprezintă speciile (formele) genului epic și definește-le succint.

4.1. Evaluează ce nu cunoști și documentează-te suplimentar din dicționarul de termeni literari, consultă dexionline.ro.

4.2. Exemplifică speciile propuse în schemă:

5. Reflectează și decide:

- care dintre formele (speciile) genului epic sînt astăzi în vogă și care nu se mai scriu: povestirea, legenda, schița, mitul, romanul, epopeea, nuvela, reportajul? De ce?
- ce specii vor domina în secolul următor. Argumentează-ți răspunsul.

1. Motivează, într-un text argumentativ de o pagină, de ce numele unui anume prozator este pentru tine o autoritate creatoare incontestabilă.

10

ISTORISIREA ZAHĂRIEI FÎNTÎNARUL de MIHAIL SADOVEANU.

Semnificația componentelor structurale

Motto:

Narațiunea este o modalitate „originară” de a crea și recrea o lume; un mod artistic de a comunica.

Constantin PARFENE

1. Citește *mottoul* și ilustrează ideea cu exemple din operele preferate.
2. Întocmește o listă de autori, opere și personaje, prin care să argumentezi că literatura română este o resursă inepuizabilă pentru arta de a povesti, oferind modele de scriitori povestași.

LECTURILE TALE

• autori de referință	• opere lecturate	• personaje memorabile

- Completează-ți achizițiile de lectură, citind textul *Istorisirea Zahăriei Fîntînarul* de Mihail Sadoveanu. Urmărește, pe parcursul lecturii, cine, unde, cînd și cum povestește.

ISTORISIREA ZAHĂRIEI FÎNTÎNARUL

Încă înainte de a-și fi sfișit orbul istorisirea, lița Salomia începuse a nu mai avea astîmpăr, rupîndu-și degetele și mușcîndu-și buzele. Apoi, cînd Ancuța i-a sărutat aceluși pribeag mîna, punîndu-i dinainte alte fripturi și plăcinte, nu se putu opri să nu mormăiască felurite vorbe cătră noi, cei mai aproape de dînsa.

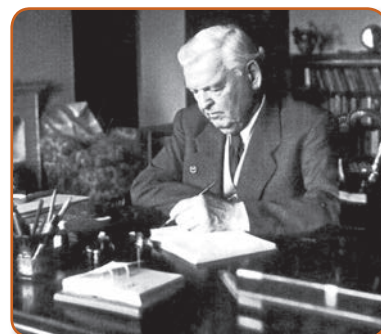
– Iacă, astfel trăiesc unii fără grijă, măcar că-s niște nevolnici. Umblă duși de mîna de alții, că ei singuri nu-s vrednici să calce doi pași; și pe unde ajung spun niște minciuni, de stă lumea și se uită la dîșii cu gura căscată.

– Care minciuni, mătușă Salomie? întreb eu. A spus niște întîmplări din viața lui ș-o istorisire cu Duca-Vodă, care nici nouă nu ne este necunoscută.

– Asta știu eu că-i adevărată, că nici noi nu sîntem de ieri, de-alaltăieri, ș-am auzit și știm destule; dar toate ale lui n-ați auzit dumneavoastră cum le întorcea și le sucea, ca să se plece o lume cătră dînsul? Parcă ce-i bun un hîrb? Nu-i bun de nimica. Așa că eu una m-am umplut de năduf auzind și mai ales văzînd.

– Mătușă Salomie, tare te rog; nu te supăra. Dumneata nu cunoști cum îi lumea? Ai fost femeie frumoasă în zilele dumnitale ș-ai purtat la gît mărăgărintar, cum spunea moș Costandin. Apoi de ce-ți ieșeau bărbații în preajmă,

AB INITIO

Mihail Sadoveanu
(1880–1961)

S CRIPTA MANENT

Profira Ursachi,
mama scriitorului.
Portret de Nelly Știubei

arătîndu-și dinții și măgulindu-te? Iar la alte femei nu se uitau, căci nu erau ca dumneata. Astfel și lumea asta de-aici, adunată la lucrarea care se vede, are plăcere s-asculte istorisiri; și cine le spune mai frumos, acela are laudă mai mare. Bătrînul acela-i orb și ticălos, dar știe să spuie și să cînte, avînd dar de la Dumnezeu. Asemenea dacă te bucuri de-o floare că-i luminată și are mireasmă, nu te poți supăra pe cea care-i mohorî-tă și fără miros, căci nu-i ea vinovată.

– Acea-i bună de leac! Se ascuți la mine lița Salomia.

– Precum spui, e bună de leac, și ai dreptate, mătușă Salomie, dar aceea noi nu ne-am strîns pentru meșteșuguri doftoricești. Asemenea ca și orbul, au spus alții, înainte de-a veni dumneata, niște istorisiri de s-a făcut crîncenă carnea pe mine și n-am să le uit pînă la ceasul morții. Și mai ales așteptăm acuma să ne spuie comisul Ioniță una cum nu socot c-a fost ș-a mai fi.

– Vorbești de răzășul cel uscat?

– De dînsul vorbesc, mătușă Salomie.

– Apoi pe-acela mi se pare că l-am mai văzut eu și l-am mai auzit și altă dată. Într-adevăr, pare un om cum nu sînt mulți. Tot așa, mă uit la toți, și pe unii îi cunosc, văzîndu-i altă dată tot aici la han: și mă-nduplec a crede c-or fi știind ș-or fi spunînd întîmplări. Însă ce crezare poate să aibă cel mai netrebnic dintre toți? Eu, care l-am adus și l-am scos în vederea tuturor, stau deoparte; și el e la mare cinste! ...Dar acuma să zicem că nu-i vorba de mine, urmă lița Salomia, împungîndu-mă cu ochii. Dar iată, eu aceea, între dumneavoastră, mă uit la unul care s-a întîmplat să vadă niște mari pozne în viața lui. Să spuie acela, – să vedem unde rămîn orbii? Ori s-ascultăm pe dumnealui comisul Ioniță, – așa ni s-a ședea mai bine ș-a fi mai frumos!

– Mătușă Salomie, întreb eu, de care pozne vorbești dumneata și de care om?

– Uită-te și-l cunoaște. Stă între călugăr și cioban.

– Acela-i moș Zahăria Fîntînarul, mătușă Salomie. Nu l-am auzit scoțînd glas de cînd sînt aceea. Dumnitale nu-ți plac orbii, dar iubești pesemne muții.

– Nu-i mut, nu te teme. Îi place tare băutura și n-are cînd vorbe. Numai să-ți spuie ce i s-a întîmplat, ș-apoi să vezi!

– Ce i s-a întîmplat, mătușă Salomie?

– Ce i s-a întîmplat? se amestecă și răzășul, fără să știe despre ce-i vorba. Cui i s-a întîmplat?

– Uite, omului acelaia, cinstite comise Ioniță, răspund eu; lui Zahăria Fîntînarul. Îmi mărturisea mătușa Salomia despre o pozna care s-ar fi petrecut cîndva.

– Unde?

– Să spuie el, comise, grăi lița Salomia, cu glasul deodată îndulcit. Întrebă-l, să spuie întîmplearea din pădurea de peste apă. Bădică Zahărie! strigă ea ascuțit.

Fîntînarul întoarse capu-i buhos și barba-i încîlcită.

– Hău! răcni el, ca din fundul fîntînii.

– Bădică Zahărie, cinstiții oaspeți de-aici poftesc s-audă ce ți s-a întîmplat dumnitale, cînd erai flăcău, în pădurea de peste apă.

– Aha! La Păstrăveni.

– Acolo, bădiță Zahărie, într-o poiană pe care-o știi dumneata.

– Într-o poiană care-a fost și nu mai este, căci aceea pădure s-a tăiat. Îi zicea poiana lui Vlădica Sas.

– Auziți? vorbi lița Salomia zîmbind. Apoi se apără de ulcica pe care i-o întindea răzășul. Îți foarte mulțămesc, cinstite comise, dar eu, fiind bolnavă de vătămătură, nu pot suferi în gură nici o picătură de vin. Nu beau decît rachiu. Pot gusta ș-o plăcintă dintre acelea, – care-i mai molcuță, cinstite comise, căci nu mai am dinți ca de demult – și ca în vremea tinereții nu mai pot mușca.

– Bună plăcintă, n-am ce zice: așa le fac și eu. Acuma parcă tot aș îndrăzni să iau măcar în vîrfurile buzelor o leacă de vin, mai ales că nu-i de cel vechi. Spune, bădică Zahărie, întîmplearea de la poiana lui Vlădica Sas.

– Care întîmpleare? întrebă iar, alene, Fîntînarul.

– Întîmplearea aceea cînd te-a chemat boierul de la Păstrăveni la curte și ți-a poruncit să-i cauți apă în acea poiană.

– Așa-i, încuviință Zahăria. Mă chiamă și-mi poruncește: „Să-mi găsești apă și să-mi săpi o fîntînă în poiana lui Vlădica Sas. Acolo are să facă popas, în toamna asta, mare vînătoare domnească, – și trebuie apă.”

Zahăria Fîntînarul se opri.

– Ei? îl îndemnă comisul.

– Atîta-i.

– Cum atîta? scutură din cap lița Salomia...

Vină-ți, bădică, în simțire și spune toate: cum ai mers cu dînsul la fața locului și-ai bătut cu piciorul în pămînt ici, ai bătut cu piciorul în pămînt dincolo, – și-ai ascultat semnele pe care le știi. Pe urmă ai scos din chimir cumpăna, care niciodată nu dă greș, și-ai așezat-o pe fața pămîntului și te-ai uitat la dînsa...

– Mă uitam, vorbi Zahăria, dar boierul acela, cuconu Dimachi Mîrza, măcar că se uita și el, nu înțelegea nimica. Iată, cu această cumpănă am găsit eu apă în poiana lui Vlădica Sas.

Moș Zahăria trase din laturea stîngă a chimirului două bețișoare rotunde și îngemănate de lemn vechi și lustruit, încercă să descurce din jurul lor niște fire nevăzute și sticli în bătaia focului un buburuz de argint.

– Cumpăna asta, lămuri el, e din lemn de corn. He-hei! Cine știe cine a făcut-o și cînd a făcut-o. A rămas de la bătrînii cei vechi, care au fost tot fîntînari și-au aflat cu dînsa fîntînile și izvoarele, cum am aflat și eu atuncea în poiană, de față fiind cuconu Dimachi Mîrza. Asta-i.

– Ei, – și pe urmă?

– Spune, omule, îl sili iar lița Salomia, cîrnind spre el nasul și strîmbînd sprîncenele. Spune cum ai făcut poc! cu talpa opincii: Aici, cucoane, dăm de apă.

– În acest loc?

– În acest loc, cucoane Dimachi. Dă-mi robi cu hîrlețe și cazmale; poruncește la douăzeci de cărauși s-aducă piatră și să mi-o clădească alături; dă-mi ajutoarele de care am nevoie și țidulă la rateș pentru băutură; și pe urmă, în scurtă vreme, te poftesc aici c-un pahar de cleștar, să-ți dau să bei din el lacrima pămîntului.

– Așa-i, încuviință Zahăria.

– Ei, și după aceea boierul zice: Așa să fie și să-mi zidești fîntîna! Și se duce cu Fîntînarul la curte și strigă la grămătic să-i aducă o pană de gîscă. După ce-i aduce pana de gîscă, cere cerneală și-o măsuță, și-o bucată de hîrtie. Și-a scris acea țidulă pe care o ceruse Zahăria. Pe urmă, a chemat pe slujbași și le-a poruncit la fiecare ce are de făcut, ce robi să deie la săpat, ce oameni cu harabele să rînduiască la piatră, ce ajutoare să-i pregătească Fîntînarului la zidărie, – și, închinîndu-se toți, s-au dat cu dosul îndărăt și s-au dus să împlinescă poruncile.

– Așa-i, încuviință iar Zahăria. A zvicnit cătră ei: Țîșt! – așa avea el obicei să facă, – și s-a uitat încruntat. Și ei s-au dus cu mare frică.

– S-au dus, urmă lița Salomia, și-au adus de toate la locul hotărît și la vreme. Țiganii au început să sape cu hîrlețele și să bată cu cazmalele; căraușii aduceau și clădeau piatra pe pajiște și bădița Zahăria sta pe-o coastă, într-un pătul de frunzar, și se uita la dînșii și tot gusta dintr-un ulcior.

– Rachiu de drojdie de la Cotnari, întregi fîntînarul.

– Așa este. Și-a stat el așa în colibă și-n pătul pînă ce-au dat afară robii, cu hîrlețele, pămîntul negru, pe urmă au dat afară lutul, și pe urmă au ajuns la năsip și la prund. Și cînd au ajuns la humă, bădița Zahăria s-a sculat în picioare și-a venit la marginea gropii. Zice: Măi țiganilor, dacă vi-i sete, mai răbdați o țîră, căci în curînd dați de apă.

– Așa a fost cum a spus el și cum arătase cumpăna.

– Au dat, oameni buni, de apă și-au mai săpat iarăși, ridicînd afară mocirla cu ciuberele pe scriptș. Și-au săpat de-și lepădau robii sudoarea cu palma de pe frunte. Și întrebau: Mult mai avem, meștere Zahărie? căci de-acu răzbim pe celălalt tărîm. Săpați, măi, zice Fîntînarul, pînă ce v-oi spune eu: gata!

– Și-așa – într-o zi se scoală iar și poruncește: Gata! De-acu așezăm prag. Curățim frumos, punem sprijinitori bune și începem a zidi.

– Așa au făcut. Și s-a coborît el cu zidarii în fîntînă și-au zidit. Iar cînd s-a scuturat frunza în poiană, a venit boierul cu pahar de cleștar și-a gustat apă, după hotărîrea lui Zahăria.

– Așa-i! încuviință Zahăria. Cuconu Dimachi a făcut: Țîșt ! bună apă, bre Zahărie! – Într-adevăr era bună apă. Decît eu vinul îl beau mai cu plăcere, căci mi-i mai cu priință.

– Ei, și pe urmă? întrebă comisul.

– Pe urmă gata. Atîta-i. Am făcut fîntînă și pace bună!

– Stăi, bădică Zahărie, că nu-i așa, urmă rîzînd lița Salomia, căci eu am spus acestor oameni ce-ai văzut și ce știi dumneata, și te-am lăudat. Așa că după aceea, sfîrșindu-se treaba fîntînii, a venit și de la Domnie un călăreț, vestind vînătoarea lui Vodă. Și venind vestitorul, cuconul Dimachi a chemat iar pe

toți la porunca sa și le-a hotărît să grijească locul în poiană și să dureze colibe pentru popasul vînătoresc. Cînd a descălica Vodă, Zahăria să-i înfățișeze apă rece în ulcior, și din ulcior să i-o toarne în pahar, – ș-alătura să steie un țigan cu chiseaua cu dulceți și cu linguriță de argint pe tablă.

– Toate fiind astfel rînduite, a venit Vodă la Păstrăveni cu mare alai.

– Vodă Calimah... observă Fintînarul. Avea o barbă ia așa de mare... Și-ntruna și-o pieptăna cu degetele.

– Și venind Vodă cu mare alai, i-a ieșit cuconu Dimachi Mîrza înainte cu cucoana dumnisale și cu fata, căci avea o fată subțirică și frumoasă. S-au închinat și au sărutat mîna lui Vodă. Iar fata suspina și plîngea.

– Ce este? a întrebat Măria Sa Calimah-Vodă. De ce suspină această copilă?

– De mare sfilă, Măria Ta, a răspuns boierul.

Și s-a încrunat urît la copilă, zbîrlindu-și sprîncenele. Iar fata aceea...

– Aglăița... întregi Zahăria.

– Iar fata aceea Aglăița n-avea altă ceva, decît o dragoste a tineretelor ei pentr-un fecior de mazil din Războieni. Fiind Ilieș Ursachi mazil, boierul se răstise la el și-i strigase: Țișt! să lipsești din ochii mei, mișele, căci ai sucit capul fetei!

– Iar acuma fata, nemaiavînd nici o nădejde pentru dragostea ei, plîngea. Boierul a apucat-o de umăr, și-a încheștat-o de braț și-a repezit-o-ndărăpt într-o cămară, ca să nu strice petrecerea, nici să oblicească Vodă de asemenea rușine.

– Întorcîndu-se spre cinstita barbă a Măriei Sale, se arată cu obraz deschis și vesel. Și pe loc, chemînd pădurarii, i-a pus să numere de față cu Vodă ce căprioare și mistreți au în desimile și rîpile de dînșii știute.

– După ce-a fost petrecere a tot norodul, Domnia s-a culcat devreme, ca să se scoale de dimineață. Și într-adevăr, Vodă a fost cel dintăi pe cal – și cuconu Dimachi, alătura de el, rînduia pușcași și hăitași. Au pornit la pădure; au întins volocul de oameni și-au bătut rîpe și sihle, chiuind și sunînd din cornuri.

– Iar în vremea aceasta, Zahăria se grăbise cătră fîntîna lui.

– Așa este! încuviință Fintînarul.

– Și-nainte de a ajunge la fîntînă, iată vede în cărare pe copila lui cuconu Dimachi. Plîngea cu palmele la tîmple și umbla bezmetică printre copaci.

– Sărut mîna, ducă Aglăiță, zice Zahăria. Dar de ce suspini și plîngi mata așa, ca după mort?

– Vai, Zahărie, strigă ea oprindu-se. Cum n-oi plînge, Zahărie, dacă eu m-am juruit morții? M-am pus în genunchi la icoana Maicii Domnului și-am rugat-o să facă o minune să se moaie inimile de piatră. Văzînd că la Vodă nu pot cădea și nu pot spune nimic, de toți simțindu-mă părăsită, chiar și de maica mea, – am hotărît în cugetul meu și-n inima mea că altfel nu pot face decît să-mi răpun viața. Eu, Zahărie, fără Ilieș Ursachi nu pot trăi. Așa că mă duc să mă dau în fîntînă. Cînd a veni Măria Sa să beie apă, n-ai să-i poți da și-ai să-i spui: Luminare Doamne, iaca așa și-așa. Fata boierului s-a zvîrlit în fîntînă.

– Și-ai să săvîrșești mata, ducă Aglăiță, o faptă ca aceasta?

– Am să săvîrșesc, Zahărie, zice fata. Întăi și-ntăi eu am trimes răspuns, prin țiganca mea, lui Ilieș să vie aici, ca să petrecem acest din urmă ceas ca niște ibovnici fără grijă. Pe urmă eu mă dau în fîntînă.

– Dar el n-are să te lese, ducă Aglăiță. Îl știu flăcău vrednic. Mai bine te fură și te duce cu el.

– Atuncea nu mă mai dau în fîntînă, Zahărie... a răspuns fata rîzînd.

– Să nu te dai, duducuță! Mai bine să ai credință în mine. Și după ce te-i întîlni cu dragostea Domniei Tale, veniți la mine la fîntînă, să vă închid eu în coliba de frunzar care este rînduită Domniei. Cînd se face popas la amiază, toată vînătorea domnească vine în poiana lui Vlădica Sas. Eu înfățișez lui Vodă ulciorul și paharul. Țiganul îi dă pe tablă chiseaua de dulceți și lingura. După ce Vodă face: ha-ha! și zice: bună apă! aferim! – eu mă dau la o parte și el intră în colibă. Acolo vă găsește pe dumneavoastră îngenunchiați, cu capetele plecate, plîngînd și cerînd iertăciune... Atuncea Măria Sa vă ia de mînă și vă saltă-n sus, apoi vă pune mîinile sale pe capete și strigă să vie boierul să-și primească în brațe copiii. Eu socot, duduică, c-așa-i bine, și altfel nu poate să fie decît cum socot eu că poate să se întîmple. Mai ales că, pe doi ibovnici, trebuie să-i ierte lumea. N-are ce le face!

Zahăria începu a rîde în barba-i zbîrlită, părărînd mai uimit decît toți de o întîmplare ca aceea. Conținîndu-și risul, își lungi gîtul și-și înălță capul, cu ochii holbați, ca să afle ce-a mai fost. El știa, dar

altfel era povestea, spusă de gură străină.

– Hm! mormăi el, mi se pare că chiar nici n-au avut ce le face.

– N-au avut ce le face, urmă lița Salomia și mai îndrăzni să apuce, cu cleștele a două degete, încă o plăcintă cu poalele-n brîu. Cît au stat acei tineri în sihlă, au ațintit urechea ca și dihaniile, la chiotele gonașilor și la îndemnul surlelor. Apoi s-au tras cătră fîntînă și Zahăria i-a dosit în colibă. Dar, în astă vreme, Vodă cunoscuse de la un boier credincios al lui de ce lăcrămase copila sărutîndu-i mîna, căci asemenea lucruri îndată se află. Deci, după ce-a luat dulceți de cireșe amare ș-a băut paharul de apă – a făcut: ha-ha! și și-a pieptănat barba cu degetele. Zîmbind, s-a întors cătră curteni și cătră norodul care era în poiană, căutînd parcă ceva.

– Mă rog, zice, unde-i credinciosul meu Dimachi Mîrza?

– Aici-s, Măria Ta.

– Aș vrea să știu de ce ești mîhnit dumneata, boierule, și nu-ți afli astîmpăr. Mare plăcere aș avea, credinciosule al meu, ca să văd aici, la masa noastră de vînătoare, în poiană, pe copila Domniei Tale... cum o cheamă?

– Aglăița, Măria Ta.

– ...Pe copila Domniei Tale Aglăița, dregînd vin vechi Domnului său, în cupă de argint.

Boierul foarte s-a spăimîntat, căci îi sosise și lui veste de la cucoana Domniei Sale că fiica lor a fugit din casa părinților, ca să-și facă o samă.

– Măria Ta, a îndrăznit el, nu mai este vreme. Masa-i gata; vînătoarea așteaptă...

– Aș dori să știu unde-i copila Domniei Tale în acest ceas... a zîmbit Vodă.

Atuncea Zahăria Fîntînarul, fiind cu mare curaj ca la o vînătoare ca aceea, a scos din chimir cumpăna pe care ați văzut-o, și potrivind-o între degete, a ținut-o neclintită. Iar buburuzul, ca o lumină, s-a clătuit. Nimene nu înțelegea ce este. Nici boierul nu știa ce răspuns să deie Domnului său.

– Aista-i Zahăria, Fîntînarul Domniei Tale? a întrebat Vodă, țuguindu-și buzele și privind din înălțime.

– Da, Măria Ta.

– Ei, și ce pofteste?

– Nu știu, Măria Ta.

Vodă s-a posomorît cătră Zahăria:

– Ce ți-i voia, măi?

Zahăria n-a îndrăznit a răspunde nimică. Ci urmînd semnul cumpenei sale, a deschis ușa colibei Domnului. Și Vodă a văzut pe tineri îngenunchiați și cu capetele plecate.

Nimenea n-a înțeles cum s-a făcut asta și s-a mirat mai ales Vodă de înțelepciunea cumpenei. Apoi pe urmă Măria Sa și cu Doamna au fost nînași, în tîrg la Ieși, acelor tineri. Împăcîndu-se toți, s-au veselit și, din alai de vînătoare, au dat-o pe nuntă. Și purcegînd la scaunul Domniei, au jucat întâi o toană aici, la hanu Ancuței.

– Hm! făcu Zahăria clătînd din cap și închi-zînd gura; așa este!

– V-am spus eu, sfișii baba, că acest fîntînar a văzut și știe lucruri mai presus decît alții.

– Într-adevăr, Zahăria a spus o istorie frumoasă, încuviință Domnia Sa comisul Ioniță de la Drăgănești. Deși alții știu și mai frumoase și mai minunate, – n-am ce zice. Aicea are el dreptate.

Zîmbea încremenit, privindu-ne ca prin sită și legănîndu-se ușor. Era un ceas tîrziu, și cloșca cu pui trecuse de crucea nopții. Focul se stîngea. Cei mai mulți dintre oamenii de față închinau cătră pămînt oalele de lut și, de trudă și somn, le asfințeau ochii.

Din dosul hanului veni deodată nechezatul iepii celei slabe a răzășului. Așa fel a țipat – spăriat și ascuțit – încît am răsărit din locul meu, de groază.

Lița Salomia, rînjind, șopti încet:

– Să știți că acesta nu-i ceas curat. Eu cunosc semnele nopții și mai ales pe ale lui. Și calul l-a adulmecat, dînd strigăt.

Îl simțise și hanul, – căci se înfioră lung. O ușă în fundurile lui se izbi. Se făcu tăcere la vatră și, cu toții privindu-ne, nu ne-am mai văzut obrazurile.

Lița Salomia stupi în spuză de trei ori: ptiu! ptiu! ptiu! Și-și făcu cruce. În sfișit abia atunci s-a părut că ne luminăm. Și demonul trecu în pustietățile apelor și codrilor, căci nu l-am mai simțit. Am rămas însă după aceea loviți ca de o grea muncă și abia ne puteam mișca, umblînd după cotloane ferite și locuri de odihnă. Unii dormeau chiar unde se aflau, frînți și răsuciți. Și comisul Ioniță însuși, după ce a cuprins de după grumaz pe căpitanul Neculai sărutîndu-l, a uitat cu desăvîrșire că trebuie să ne spuie o istorie cum n-am mai auzit.

SAPERE AUDE

INVENTAR LEXEMATIC

cătră, să beie,
dintăi, să săpi,
dumnitale, stăi,
cuconu, trimes,
aicea, năsîp,
atuncea, descălica,
nimică, spăriat,
doftoricești, Neculai.

1. Identifică substantivele proprii din prima secvență a textului (pînă la *Auziți? vorbi lița Salomia...*). Explică ortografia lor, formulînd regula adecvată.
2. Scrie variantele actuale pentru formele atestate în text și expuse în *Inventar lexematic*.
  - 2.1. Motivează utilizarea acestor forme în textul propus.
3. Explică sensurile cuvintelor-istorisme: *răzăș, comis, duduîță*.
  - 3.1. Pentru care dintre ele cunoști un sens actual, uzual?
  - 3.2. Care dintre aceste cuvinte devine substantiv propriu (nume de familie, nume de localitate)?
4. Examinează textul și precizează:

A ➤ De ce lița Salomia „începuse a nu avea astîmpăr”?

➤ Ce a provocat supărarea acestui personaj?

➤ Ce intenție urmărea mătușa Salomia?

➤ Cine este Zahăria Fîntînarul?

B • Care sînt evenimentele:

➤ relatate de martorul ocular Zahăria Fîntînarul?

➤ repovestite de lița Salomia?

C • Cine ascultă istorisirile?

• Care a fost efectul celor povestite asupra:

➤ hanului?

➤ ascultătorilor?

➤ povestașului/ naratorului?

5. Analizează actele comunicative din text, relevînd:
  - cine este emițătorul;
  - cine este receptorul;
  - relațiile între emițător și receptor;
  - tipul registrului de comunicare: *familiar, de superioritate, de supunere, de la egal la egal*;
  - rolul formulelor de adresare folosite.

6. Alcătuieste o listă de verbe ale zicerii (10–15) din text. Aranjează-le în tabelul propus, completînd rubricile cu semnele + sau –.

Verbul	Comunicarea cu voce tare	Comunicarea cu voce slabă	Comunicarea clară	Comunicarea neclară
A porunci	+	–	+	–
A mormăi	–	+	–	+

- 6.1. Formulează două concluzii cu referire la datele obținute în tabel.

LABOR OMNIA VINCIT

1. Exprimă-ți opinia: Mihail Sadoveanu este, în cazul acestei povestiri, autor și narator? Argumentează răspunsul.
2. Stabilește, în baza textului, cine este naratorul autentic al întâmplărilor: *Ancuța, Pribeagul, comisul Ioniță, mătușa Salomia, moș Constantin, lumea, Zahăria Fîntînarul*.
3. Consultă *Agenda cititorului* și determină tipul naratorilor prezenți în povestirea *Istorisirea Zahăriei Fîntînarul*.

4. Discutați în echipe și explicați semnificațiile circumstanțelor narației din textul propus, utilizând adecvat noțiunile între care se stabilește următoarea relație schematică:

5. Stabilește, în calitate de cititor, care sînt elementele reale și cele imaginate din textul dat.

6. Precizează care este personajul-narator ce relatează istoria evenimentelor (numită și diegeză) și care este creatorul discursului narativ (numit și subiect). Argumentează-ți răspunsul, apelînd la informația din *Agenda cititorului*.

7. Scrie rubricile de mai jos în caiet și completează-le cu informații adecvate din textul pe care îl cercetezi acum.

I. spațiul evenimentelor

III. timpul evenimentelor

II. spațiul narațiunii

IV. timpul narațiunii

8. Concluzionează, de ce perspectivă spațio-temporală țin:

- spațiul și timpul real al evenimentelor din textul studiat;
- spațiul și timpul narațiunii incluse în text.

- 8.1. Ce efect produce acest procedeu asupra:

- ascultătorilor din text;
- ascultătorilor-cititori?

9. Evaluează-ți competențele de cititor avizat, precizînd cine este personajul care dă unitate întregii povestiri. Argumentează.

10. Comentează, exemplificînd cu secvențe din text, intenția:

a) **naratorului-martor al evenimentelor – ZAHĂRIA:**

- invocă și confirmă evenimentele nodale ale întâmplării;
- rămîne în lumea reală a evenimentelor;
- estompează imaginația;
- este inventiv în acțiuni reale;
- confirmă autenticitatea, veridicitatea celor povestite;
- devine un ascultător captivat.

b) **naratorului-re-creator al povestirii – SALOMIA:**

- construiește scenariul întregului spectacol al narațiunii;
- scoate în prim-plan personajul-martor;
- provoacă dialogul viu, care incită la ascultare;
- orientează opinia ascultătorului și a cititorului;
- creează planul de ficțiune al textului prin amplificarea istoriei cu detalii miraculoase.

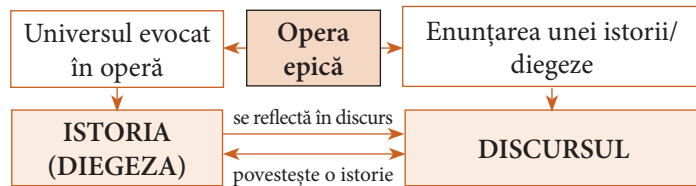
Agenda cititorului

- **Narator:** cel care povestește, narează, în funcție de atitudinea pe care o are față de cele povestite.
- **Tipuri de naratori:**
  - narator-autor
  - narator-personaj
  - narator-martor
  - narator omniscient (cunoscător a tot și a toate, inițiat)
  - narator uniscient (cunoscător a unei singure situații, neinițiat).
- **Istoria** (fabula, diegeza, povestirea) exprimă conținutul narativ al operei literare, toate evenimentele reale sau fictive.
- **Discursul** (subiectul) reprezintă ordinea în care evenimentele sînt comunicate cititorului, ascultătorului. Este modul în care cititorul ia cunoștință de cele povestite.
- **Timp al discursului** este timpul narațiunii.
- **Timp al fabulei** este considerat timpul real al evenimentelor.

Agenda cititorului

- **Narațiunea** este o formă de spunere foarte apropiată de vorbirea curentă, comună.
- Înfiptuirea unei narațiuni solicită, presupune acțiunea unor instanțe narative:
  - **autorul abstract**, impersonal, care declanșează povestirea/ realizează pînza narativă;
  - **naratorul**, rol pe care și-l poate asuma autorul abstract sau pe care îl încredințează unui personaj-narator sau mai multor personaje-naratori;
  - **naratarul**, ascultătorul, cititorul, destinatarul, acela spre care este orientată povestirea, considerat a fi un cititor virtual, fictiv.

11. Identificați, în text, sugestia semnelor-simbol dominante, prin care personajul Salomia își face discursul mai convingător. Comentați-l, pe echipe:
  - Echipe I – **FÎNTÎNA** ca revitalizare a existenței.
  - Echipe II – **VÎNĂTOAREA** ca inițiere și realizare.
  - Echipe III – **DRAGOSTEA** ca depășire a obstacolelor și condiție a fericirii.
  - Echipe IV – **HANUL** ca spațiu al belșugului, al miraculosului, al libertății în comunicare – spațiul arhetipal al țării.
12. Determină modul în care își construiește discursul mătușa Salomia în calitatea ei de narator. Explică:
  - *rolul întrebărilor pe care le formulează pentru Zahăria;*
  - *modul și circumstanțele în care pune aceste întrebări;*
  - *maniera în care se implică în povestire.*
13. Selectează din text și explică expresiile care certifică o adevărată ceremonie a spunerii, a ascultării întâmplărilor.
14. Argumentează ce model narativ te motivează mai puternic în calitatea ta de cititor al operei date: cel al mătușii Salomia sau cel al lui Zahăria Fîntînarul.
15. Documentează-te din *Agenda cititorului* și demonstrează că *Istorisirea Zahăriei Fîntînarul* este o narațiune, enumerînd structurile narative prezente în text.
16. Examinează schema. Raportează-o la textul lui Mihail Sadoveanu și comentează semnificația fiecărui element în construirea mesajului comunicat de această operă literară.

17. Argumentează, cu exemple din textul studiat și din alte texte citite, afirmația criticului Ion Vlad: *Lumea lui Sadoveanu se contemplantă prin narațiune și desfătarea rostirii.*

1. Elaborează un plan al discursului narativ pentru o povestire ce urmează să o scrii. Ține cont de:

- precizarea unui titlu;
- cadrul incipitului;
- succesiunea unor evenimente;
- personajele încadrate în aceste evenimente;
- construirea unui final.

- 1.1. Redactează narațiunea ta după planul construit.

11 ISPIRESCU ȘI CREANGĂ: DOI POVESTITORI ÎN OGLINZILE BASMULUI

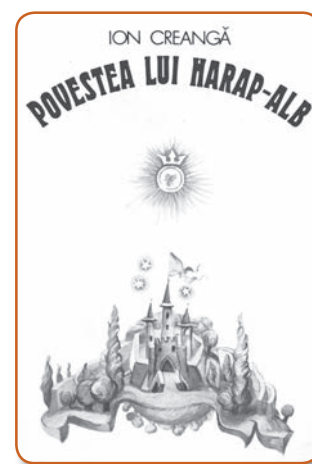
Motto:

Epicul prozaistic se realizează, mai cu seamă, în capodoperele basmului. Numai basmul este specia cu finalitate intrinsecă.

Dumitru MICU

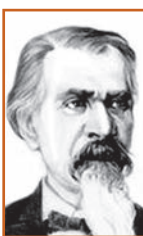
1. Alcătuieste o listă de povești și basme pe care le-ai ascultat sau le-ai citit în copilărie. Ai reveni la ele pentru o nouă lectură? Motivează-ți răspunsul.
2. Actualizează conținutul unor texte populare în proză cu intenția de a găsi în multiplele lor semnificații:
  - idealul tău de viață;
  - răspunsuri la întrebările care te frământă;
  - modalități de a te afirma ca un tânăr de succes;
  - un cadru propice pentru reflecție.
3. Exprimă-ți opinia: care dintre următoarele specii literare – *balada*, *legenda*, *povestirea* sau *basmul* – ți-ar oferi mai multe posibilități, mai multă informație pentru realizarea scopului urmărit?
4. Citește *mottoul* și exemplifică una dintre ideile afirmate.
  1. Meditează și asupra poveștilor și basmelor culte, care, de asemenea, îți pot oferi diverse modele existențiale.

AB INITIO

S APERE AUDE

Petre ISPIRESCU, consacrat culegător și editor de povești și basme populare

- Greuceanu
- Aleodor-Împărat
- Prîslea cel voinic și merele de aur
- Făt-Frumos cel rătăcit
- Copilul cel isteț
- Gheorghe cel viteaz
- Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte

Ion CREANGĂ, talentat creator de povești și basme originale

- Fata babei și fata moșneagului
- Capra cu trei iezi
- Povestea lui Stan Pățitul
- Dănilă Prepeleac
- Ivan Turbincă
- Punguța cu doi bani
- Povestea lui Harap-Alb

2. Formulează trei concluzii cu referire la sugestia titlurilor de opere pe care le-ai citit anterior.
  - 2.1. Alege o variantă de răspuns și precizează ce îți sugerează titlurile respective:
    - anumite calități umane;
    - caracterul simbolic al eroilor din basm;
    - circumstanțe ce vizează devenirea umană.

- Efectuează o lectură, în paralel, a fragmentelor din cele două basme, capodopere ale literaturii române, și vei descoperi o evoluție a destinului uman, din două perspective.

Basmul popular
Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte
de Petre Ispirescu

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti, de când făcea ploșșorul pere și răchita micșunele, de când se băteau urșii în coade, de când se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești;

*De când se scria¹ musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.*

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amîndoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, a făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta; a îmblat pe la vraci și filozofi, ca să caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfîrșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință, să vie la dînsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luînd cu dînsii vreo cîțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întîmpine și totodată le-a zis:

– Bine ați venit sănătoși: dar ce îmbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

– Eu nu am venit să te întreb asta, zise împăratul, ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

– Am, răspunse unchiașul; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-Frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luînd împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat și peste cîteva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată. Toată împărăția și toată curtea și toți slujitorii s-au veselit de această întîmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i fîgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

– Taci, dragul tatei, zicea împăratul, că ți-oi da

Basmul cult
Povestea lui Harap-Alb
de Ion Creangă

Amu cică era odată într-o țară un craiu, care avea trei feciori. Și craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă țară, mai depărtată. Și împăratul, fratele craiului, se numea Verde-împărat; și împăratul Verde nu avea feciori, ci numai fete. Mulți ani trecuse la mijloc de când acești frați nu mai avuse prilej a se întîlni amundoi. Iară verii, adică feciorii craiului și fetele împăratului, nu se văzuse niciodată de când erau ei. Și așa veni împrejurarea de nici împăratul Verde nu cunoștea nepoții săi, nici craiul nepoatele sale: pentru că țara în care împărătea fratele cel mai mare era tocmai la o margine a pămîntului, și craiia istuilalt la altă margine. Și apoi, pe vremile acele, mai toate țările erau bîntuite de războaie grozave, drumurile pe ape și pe uscat erau puțin cunoscute și foarte încurcate și de aceea nu se putea călători așa de ușor și fără primejdii ca în ziua de astăzi. Și cine apuca a se duce pe atunci într-o parte a lumii, adeseori dus rămînea pînă la moarte.

* * *

– Iaca ce-mi scrie frate-meu și moșul vostru. Care dintre voi se simte destoinic a împărați peste o țară așa de mare și bogată, ca aceea, are voie din partea mea să se ducă, ca să împlinească voința cea mai de pe urmă a moșului vostru.

Atunci feciorul cel mai mare ia îndrăzneală și zice:

– Tată, eu cred că mie mi se cuvine această cinste, pentru că sînt cel mai mare dintre frați; de aceea te rog să-mi dai bani de cheltuială, straie de primineală, arme și cal de călărie, ca să și pornesc, fără zăbavă.

– Bine, dragul tatei, dacă te bizuiești că-i putea răzbate pînă acolo și crezi că ești în stare a cîrmui și pe alții, alege-ți un cal din herghelie, care-i vrea tu, ia-ți bani cît ți-or trebui, haine care ți-or plăcea, arme care-i crede că-ți vin la socoteală și mergi cu bine, fătul meu.

împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea; în sfârșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise: taci, fătul meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*.

Atunci, copilul tăcu și se născu; iar slujitorii deteră în timpine² și în surle³ și în toată împărăția se ținu veselie mare o săptămână întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filozofi, și toate învățăturile pe care alți copii le învăța într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încît împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea că o să aibă un împărat înțelept și procopsit⁴ ca Solomon împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gânduri. Iar cînd fuse într-o zi, tocmai cînd copilul împlinea cincisprezece ani și împăratul se afla la masă cu toți boierii și slujbașii împărăției și se chefuiau, se sculă Făt-Frumos și zise:

– Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naștere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte și i-a zis:

– Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ți dau un astfel de lucru nemaiauzit? Și dacă ți-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

– Dacă tu, tată, nu poți să-mi dai, apoi sînt nevoit să cutreier toată lumea pînă voi găsi făgăduința pentru care m-am născut.

Atunci toți boierii și împăratul deteră în genunchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăția; fiindcă, ziceau boierii:

– Tatăl tău de aci înainte e bătrîn, și o să te ridicăm pe tine în scaun, și avem să-ți aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soție.

Dar n-a fost cu puțință să-l întoarcă din hotărîrea sa, rămîind statornic ca o piatră în vorbele lui; iar tată-său, dacă văzu și văzu, îi dete voie și puse la cale să-i gătească de drum merinde și tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărătești unde erau cei mai frumoși armăsari din toată împărăția, ca să-și aleagă unul; dar, cum punea mîna și apuca pe cîte unul de coadă, îl trîntea, și astfel toți caii căzură. În sfârșit, tocmai cînd era să

Atunci feciorul craiului își ia cele trebuitoare, sărută mîna tătine-său, primind carte de la dînsul către împăratul, zice rămas bun fraților săi și apoi încalecă și pornește cu bucurie spre împărăție.

Craiul însă, vrînd să-l ispitească, tace molcum și, pe înserate, se îmbracă pe ascuns într-o piele de urs, apoi încalecă pe cal, iese înaintea fecioru-său pe altă cale și se bagă sub un pod. Și cînd să treacă fiu-său pe acolo, numai iaca la capătul podului îl și întîmpină un urs mormăind. Atunci calul fiului de craiu începe a sări în două picioare, forăind, și cît pe ce să izbească pe stăpînu-său. Și fiul craiului, nemaiputînd struni calul și neîndrăznind a mai merge înainte, se întoarnă rușinat înapoi la tatu-său.(...)

– Da' ce-ai uitat, dragul tatei, de te-ai întors înapoi? zise craiul cu mirare. Aista nu-i semn bun, după cît știu eu.

– De uitat, n-am uitat nimica, tată, dar ia, prin dreptul unui pod, mi-a ieșit înainte un urs grozav, care m-a vîrît în toți spărieții. (...) Și de-acum înainte, ducă-se, din partea mea, cine știe, că mie unuia nu-mi trebuie nici împărăție, nici nimica; doar n-am trăi cît lumea, ca să moștenesc pămîntul. (...)

– Ei, dragul tatei, așa-i că s-a întîmplat vorba ceea: „Apără-mă de găini, că de cîni nu mă tem”.

– Ce fel de vorbă-i asta, tată? zise fiu-său rușinat; la dumneata urșii se cheamă găini? Ba, ia acum cred eu, frăține-meu, că așa urs oștirea întreagă este în stare să o zdrumice... Încă mă mir cum am scăpat cu viață; lehamite și de împărăție și de tot, că doar, slava Domnului, am ce mîncă la casa d-tale.

– Ce mîncă văd eu bine că ai, despre asta nu e vorbă, fătul meu, zise craiul posomorît, dar, ia spuneți-mi, rușinea unde o puneți? Din trei feciori cîți are tata, nici unul să nu fie bun de nimica?! Apoi, drept să vă spun, că atunci degeaba mai stricați mîncarea, dragii mei... Să umblați numai așa, frunza frăsinelului, toată viața voastră și să vă lăudați că sînteți feciori de craiu, asta nu miroasă a nas de om... Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe o ureche din partea voastră; la sfîntul Așteaptă s-a împlini dorința lui. Halal de nepoți ce

iasă, își mai aruncă ochii o dată prin grajd și, zărind într-un colț un cal răpciugos și bubos și slab, se duse și la dînsul; iar cînd puse mîna pe coada lui, el își întoarse capul și zise:

– Ce poruncești, stăpîne? Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mîna pe mine un voinic.

Și întepenindu-și picioarele, rămase drept ca lumînarea. Atunci Făt-Frumos îi spuse ce avea de gînd să facă, și calul îi zise:

– Ca să ajungi la dorința ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloșul, sulia, arcul, tolba cu săgețile și hainele ce le purta el cînd era flăcău; iar pe mine să mă îngrijești cu însuși mîna ta șase săptămîni și orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerînd împăratului lucrurile ce-l povățuise calul, el a chemat pre vătaful curții și i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile⁵ cu haine spre a-și alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile și trei noți, găsi în sfirșit, în fundul unui tron vechi, armele și hainele tătine-său de cînd era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuși cu mîna lui să le curețe de rugină și, după șase săptămîni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji și de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu: dar fie, că izbuti.

Cînd auzi calul de la Făt-Frumos că hainele și armele sînt bine curățate și pregătite, o dată se scutură și el, și toate bubele și răpciuga căzură de pe dînsul și rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeș și cu patru aripi; văzîndu-l Făt-Frumos astfel, îi zise:

– De azi în trei zile plecăm.

– Să trăiești, stăpîne; sînt gata chiar azi, de poruncești, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineață, toată curtea și toată împărăția era plină de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloșul în mîna, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasa, de la toți boierii cei mari și cei mici, de la ostași și de la toți slujitorii curții, carii, cu lacrămile în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său; dar el, dînd pînteni calului, ieși pe poartă ca vîntul,

are! Vorba ceea:

*La plăcinte, înainte,
Și la războiu, înapoi.*

Fiul craiului cel mai mic, făcîndu-se atunci roș cum îi gotca, iese afară din grădină și începe a plînge în inima sa, lovit fiind în adîncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său. Și cum sta el pe gînduri și nu se dumerea ce să facă pentru a scăpa de rușine, numai iaca se trezește dinaintea lui cu o babă gîrbovă de bătrînețe, care umbla după milostenie.

– Da' ce stai așa pe gînduri, luminate crăișor? zise baba; alungă mîhnirea din inima ta, căci norocul îți surîde din toate părțile și nu ai de ce fi supărat. Ia, mai bine miluiește baba cu ceva.

– Ia lasă-mă-ncolo, mătușă, nu mă supăra, zise fiul craiului, acum am altele pe capul meu.

– Fecior de crai, vedea-te-aș împărat! Spune babei ce te chinuiește; că, de unde știi, poate să-ți ajute și ea ceva.

– Mătușă, știi ce? Una-i una și două-s mai multe; lasă-mă-n pace, că nu-mi văd lumea înaintea ochilor de necaz.

– Luminate crăișor, să nu bănuiești, dar nu te iuți așa de tare, că nu știi de unde-ți poate veni ajutor.

– Ce vorbești în dodii, mătușă? Tocmai de la una ca d-ta ți-ai găsit să aștept eu ajutor?

– Poate ți-i deșanț de una ca aceasta? zise baba. Hei, luminate crăișor! Cel-de-sus varsă darul său peste cei neputincioși; se vede că așa place sfinției-sale. (...) Of! crăișorule! crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vîntura țările și mările, pămîntul l-ai da de-a dura, lumea aceasta ai purta-o, uite așa, pe degete, și toate ar fi după gîndul tău. (...) Acum, luminate crăișor, ca să vezi cît poate să-ți ajute milostenia, stăi liniștit, uită-te drept în ochii mei și ascultă cu luare aminte ce ți-oi spune: du-te la tată-tău și cere să-ți deie calul, armele și hainele cu care a fost el mire, și atunci ai să te poți duce unde n-au putut merge frații tăi; pentru că ție ți-a fost scris de sus să-ți fie dată această cinste.

* * *

și după dînsul carăle cu merinde, cu bani și vreo două sute de ostași, pe care-i orînduise împăratul ca să-l însoțească.

După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunsese în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și, luîndu-și ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-și pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul. Și apucînd calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus... [În drum ei au trecut prin moșiile Gheonoaiei și Scorpiei, două surori rele pe care le-au învins și le-au cîștigat admirația, iar după cîte trei zile de ședere au pornit mai departe, ajungînd la un cîmp numai cu flori și unde era numai primăvară.]

– Trecurăm cum trecurăm pînă aci, stăpîne; mai avem un hop: avem să dăm peste o primejdie mare; și, dacă ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm și de dînsa, apoi sîntem voinici. Mai-nainte de aci este palatul unde locuiește *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*. Această casă este încongiurată cu o pădure deasă și înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume; ziua și noaptea păzesc cu neadormire și sînt multe foarte; cu dînsele nu este chip de a te bate; și ca să trecem prin pădure e peste poate; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe dasupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăși; atunci calul, ținîndu-și răsuflarea, zise:

– Stăpîne, strînge chinga cît poți de mult, și, încălecînd, să te ții bine și în scări, și de coama mea; picioarele să le ții lipite pe lîngă suptioara mea, ca să mă zăticnești⁶ în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, și într-un minut fu aproape de pădure.

– Stăpîne, mai zise calul, acum e timpul cînd se dă de mîncare fiarălor pădurei și sînt adunate toate în curte; să trecem.

– Să trecem, răspuse Făt-Frumos, și Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus și văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. Trecură pe dasupra pădurii și, tocmai cînd erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia, d-abia atinse cu piciorul vîrfurile unui copac și dodată toată pădurea se puse în mișcare; urlau dobitoacele, de ți se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară

– Fătul meu, bun tovarăș ți-ai ales; de te-a învățat cineva, bine ți-a priit; iară de-ai făcut-o din capul tău, bun cap ai avut. Mergi de-acum tot înainte, că tu ești vrednic de împărat. Numai ține minte sfatul ce-ți dau: în călătoria ta ai să ai trebuință și de răi și de buni, dar să te ferești de omul roș, iară mai ales de cel spîn, cît îi pute; să n-ai de-a face cu dînșii, căci sînt foarte șugubeți. Și, la toată întîmplarea, calul, tovarășul tău, te-a mai sfătuit și el ce să faci, că de multe primejdii m-a scăpat și pe mine în tinerețele mele! Na-ți acum și pelea asta de urs, că ți-a prinde bine vreodată. [Fiul de crai a ajuns în codru, unde se închidea calea și se încurcau cărările. În cale i-a ieșit Spînul, care i-a promis să-l scoată la aluniș dacă-l ia de slugă. Dar Spînul l-a păcălit și i-a luat identitatea, numindu-l Harap-Alb. Ajunși la împăratul Verde, Spînul l-a impus să-i aducă salată din grădina ursului, pietrele prețioase cu care era împodobit cerbul și fata împăratului Roș. În ultima călătorie, Harap-Alb și-a luat patru prieteni.]

* * *

Gerilă: ...o dihanie de om, care se pîrpălea pe lîngă un foc de douăzeci și patru de stînjeni de lemne și tot striga, cît îi lua gura, că moare de frig. Și-apoi, afară de aceasta, omul acela era ceva de spăriet: avea niște urechi clăpăuge și niște buzoaie groase și dăbălăzate. Și cînd sufla cu dînsele, cea de deasupra se răsfrîngea în sus peste scăfiria capului, iar cea de desubt atîrna în jos, de-i acoperea pîntecele. Și, ori pe ce se oprea suflarea lui, se puneau promoroaca mai groasă de-o palmă. Nu era chip să te apropii de dînsul, că așa tremura de tare, de parcă-l zghihuia dracul. Și dac-ar fi tremurat numai el, ce ți-ar fi fost? Dar toată suflarea și fap-tura de prinprejur îi țineau hangul: vîntul gemea ca un nebun, copacii din pădure se văicărau, petrele țipau, vreascurile țiuiau și chiar lemnele de pe foc pocneau de ger. Iară vererite, găvozdită una peste alta în scorburi de copaci, suflau în unghii și plîngeau în pumni, blăstemîndu-și ceasul în care s-au născut. Mă rog, foc de ger era...

Flămînzilă: ...o namilă de om mîncă brazdele de pe urma a 24 de pluguri și tot atunci striga în gura mare că crapă de foame.

în jos; și de nu era doamna palatului afară, dînd demîncare puilor ei (căci așa numea ea lighioanele din pădure), îi prăpădea negreșit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea; căci nu mai văzuse pînă atunci suflet de om pe la dînsa. Opri pe dobitoace, le îmblînzi și le trimise la locul lor. Stăpîna era o zîină naltă, suptirică și drăgălașă și frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu Făt-Frumos, rămase încremenit. Dară ea, uitîndu-se cu milă la dînsul, îi zise:

– Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce cauți pe aici?

– Căutăm, zise el, *Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte.*

– Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

Atunci descalică și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere; erau surorile cele mai mari. El începu să mulțumească zînei pentru că l-a scăpat de primejdie; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dînsul; pe urmă îi făcură cunoscuți tuturor lighioanelor, de puteau îmbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dînsese, căci ziceau că li se urîse, șezînd tot singurele; iară el nu așteptă să-i mai zică o dată, ci priimi cu toată mulțumirea, ca unul ce aceea și căuta.

Încet-încet, se deprinseră unii cu alții, își spuse istoria și ce păți pînă să ajungă la dînsese, și nu după multă vreme se și însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpînele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de primprejur, pe unde va voi; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el; și-i și spuseră că aceea vale se numea Valea Plîngerii.

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tînăr, ca și cînd venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curățenia aerului, ca un fericit. Ieșea adesea la vînătoare; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îl și nimeri; dară nefericitul, în învîlmășeală, nu băgase de seamă că, alergînd după iepure, trecuse în Valea Plîngerii.

Setilă: ...o arătare de om băuse apa de la 24 de iazuri și o gîrlă pe care umblau numai 500 de mori și tot atunci striga în gura mare că se usucă de sete.

Ochilă: ...o schimonositură de om avea în frunte numai un ochiu, mare cît o sită și, cînd îl deschidea, nu vedea nimic; da chior peste ce apuca. Iară cînd îl ținea închis, dar fie zi, dar fie noapte, spunea că vede cu dînsul și în măruntaiele pămîntului.

Păsări-Lăți-Lungilă: ...o pocitanie de om umbla cu arcul după vînat paseri. Ș-apoi, chitiți că numai în arc se închia tot meșteșugul și puterea omului aceluia? Ți-ai găsit! Avea un meșteșug mai drăcos și o putere mai pe sus decît își poate dracul închipui: cînd voia, așa se lățea de tare, de cuprindea pămîntul în brațe. Și altă dată, așa se deșira și se lungea de grozav, de ajungea cu mîna la lună, la stele, la soare și cît voia de sus.

* * *

...Și pornesc ei tușese înainte. Și pe unde treceau, pîrjol făceau: Gerilă potopea pădurile prin ardere. Flămînzilă mîncă lut și pămînt amestecat cu humă și tot striga că moare de foame. Setilă sorbea apa de prin bălți și iazuri, de se zbăteau peștii pe uscat și țipa șerpele în gura broaștei de secetă mare ce era pe-acolo. Ochilă vedea toate cele ca dracul. (...)

În sfîrșit, Păsări-Lăți-Lungilă adimenea zburătoarele și, jumulte, nejumulte, și le păpa pe rudă, pe sămînță, de nu se mai stăvea nimene cu paseri pe lîngă casă de răul lui.

Numai Harap-Alb nu aducea nici o supărare. Însă, ca un tovarăș, era părtaș la toate: și la pagubă, și la cîștig, și prietenos cu fiecare, pentru că avea nevoie de dînșii în călătoria sa la împăratul Roș, care, zice, cică era un om pîclîșit și răutăcios la culme; nu avea milă de om nici cît de cîne.

* * *

... Împăratul odată cheamă în taină pe un credincios al său și dă poruncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veșnicie.

* * *

În sfîrșit, nu trece mult la mijloc, și iaca li se aduc 12 harabale cu pîne, 12 ialovițe fripte și 12 buți pline

Luînd iepurile, se întorcea acasă; cînd, ce să vezi d-ta? deodată îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre; dară ele îl cunoscără după întristarea și neodihna ce vedea într-însul.

– Ai trecut, nefericitule, în Valea Plîngerii! îi ziseră ele, cu totul speriate.

– Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă negliobie; și acum mă topesc d-a-n picioarele de dorul părinților mei, însă și de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sînt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plîng de nici o mîhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

– Nu ne părăsi, iubitule; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducîndu-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămii cu noi; căci ne zice gîndul că vei pieri.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum și ale calului, n-a fost în stare să-i potolească dorul părinților, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise:

– Daca nu vrei să mă ascuți, stăpîne, orice ți se va întîmpla, să știi că numai tu ești de vină. Am să-ți spui o vorbă, și daca vei priimi tocmeala mea, te duc înapoi.

– Primesc, zise el cu toată mulțumirea, spune-o!

– Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă întorc, de vei voi să rămii măcar un ceas.

– Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeiele și, după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsîndu-le suspinînd și cu lacrămile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei; acolo găsiră orașe; pădurile se schimbaseră în cîmpii; întrebă pre unii și pre alții despre Scorpie și locuința ei; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

– Cum se poate una ca asta? le zicea Făt-Frumos, mai alaltăieri am trecut pe aici; și spunea tot ce știa.

Locuitorii rîdea de dînsul, ca de unul ce aiurează sau visează deștept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise.

cu vin de cel hrănit, de care, cum bei cîte oleacă, pe loc ți se taie picioarele, îți steclesc ochii în cap, ți se înclieie limba în gură și începi a bolborosi turcește, fără să știi bechiu măcar.

* * *

Iaca, vă dau o mierță de sămînță de mac, amestecată cu una de năsip mărunțel; și, pînă mîni dimineată, să-mi alegeți macul de-o parte, fir de fir, și nisipul de altă parte; nu cumva să găsec vreun fir de mac printre nisip sau vreunul de nisip printre mac, că atunci am stricat pacea.

* * *

Fata mea are să se culce desară unde se culcă totdeauna, iară voi să mi-o străjuiți toată noaptea. Și dacă mîne dimineată s-a afla tot acolo, atunci poate am să ți-o dau; iară de nu, ce-i păți, cu nime nu-i împărți... Înțeleș-ați?

* * *

Iaca, mă duc să le pregătesc, zise împăratul. Tu vină după mine, și, dacă-i gîci-o, ferice de tine a fi. Iar de nu, luați-vă catrafusele și începeți a vă cărbăni de la casa mea, căci nu vă mai pot suferi!

* * *

Sălățile din Grădina Ursului, pielea și capul cerbului le-a dus la stăpînu-său cu toată inima. Dar pe fata împăratului Roș mai nu-i venea s-o ducă, fiind nebun de dragostea ei. Căci era boboc de trandafir din luna lui maiu, scaldat în roua dimineții, dezmerdat de cele întăi raze ale soarelui, legănat de adierea vîntului și neatins de ochii fluturilor. Sau, cum s-ar zice la noi în țărănește, era frumoasă de mama focului; la soare te puteai uita, iar la dînsa ba. Și de-aceea Harap-Alb o prăpădea din ochi de dragă ce-i era. Nu-i vorbă, și ea fura cu ochii, din cînd în cînd, pe Harap-Alb, și în inima ei parcă se petrecea nu știi ce... poate vreun dor ascuns, care nu-i venea a-l spune...

* * *

– Lipsește dinaintea mea, Spînule! Doar n-am venit pentru tine, ș-am venit pentru Harap-Alb, căci el este adevăratul nepot al împăratului Verde.

Ajungînd la moșia Gheonoaiei, făcu întrebări ca și la moșia Scorpiei, și primi asemenea răspunsuri. Nu se putea domiri el: cum de în câteva zile s-au schimbat astfel locurile? Și iarăși supărat, plecă cu barba albă pînă la brîu, simțind că îi cam tremurau picioarele, și ajunse la împărăția tătine-său. Aici alți oameni, alte orașe, și cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoștea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în cari se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mîna și îi zise:

– Rămii sănătos, stăpîne, că eu mă întorc de unde am plecat. Dacă poștești să mergi și d-ta, încălecă îndată și aidem!

– Du-te sănătos, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curînd.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzînd palaturile dărămate și cu buruieni crescute pe dîsele, ofta și, cu lacrimi în ochi, căta să-și aducă aminte cît era odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetînd fiecare cămară, fiecare colțuleț ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsise calul; se pogorî apoi în pivniță, gîrliciul căreia se astupase de dărămăturile căzute.

Căutînd într-o parte și în alta, cu barba albă pînă la genunchi, ridicîndu-și pleoapele ochilor cu mîinile și abia umblînd, nu găsi decît un tron odorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi; ridică capacul chichiței, și un glas slăbănogit îi zise:

– Bine ai venit, că de mai întîrzi ai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase Moartea lui, care se uscaser de se făcuse cîrlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se și făcu țărînă.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoas-tră așa.

¹ *A se scrie* – aici, cu sensul de: *a se iscăli*.

² *Tîmpină* – tobă, darabană.

³ *Surlă* – vechi instrument muzical în formă de fluier, cu o deschizătură mare, conică, în partea de jos.

⁴ *Procopsit* – învățat.

⁵ *Tron* – aici, cu sensul de *ladă*.

⁶ *A zătîcni* – a împiedica, a stînjeni.

Atunci împăratul Verde și fetele sale au rămas încremeniți de ceea ce au auzit. Iară Spînul, văzînd că i s-a dat vicleșugul pe față, se răpede ca un cîne turbat la Harap-Alb și-i zboară capul dintr-o singură lovitură de paloș, zicînd:

– Na! așa trebuie să pățească cine calcă jură-mîntul!

Dar calul lui Harap-Alb îndată se răpede și el la Spîn și-i zice:

– Păn-aici, Spînule! Și o dată mi ți-l înșfacă cu dinții de cap, zboară cu dînsul în înaltul ceriului, și apoi, dîndu-i drumul de-acolo, se face Spînul pînă jos praf și pulbere.

Iar fata împăratului Roș, în vîlmășagul acesta, răpede pune capul lui Harap-Alb la loc, îl încunjură de trei ori cu cele trei smicele de măr dulce, toarnă apă moartă, să steie sîngele și să se prindă pielea, apoi îl stropește cu apă vie, și atunci Harap-Alb îndată învie și, ștergîndu-se cu mîna pe la ochi, zice suspinînd:

– Ei, da din greu mai adormisem!

– Dormeai tu mult și bine, Harap-Alb, de nu eram eu, zise fata împăratului Roș, sărutîndu-l cu drag și dîndu-i iar paloșul în stăpînire.

* * *

Și apoi, îngenunchind amîndoi dinaintea împăratului Verde, își jură credință unul altuia, primind binecuvîntare de la dînsul și împărăția totodată.

După aceasta se începe nunta, ș-apoi, dă, Doamne, bine!

*Lumea de pe lume s-a strîns de privea,
Soarele și luna din ceriu le rîdea.*

Ș-apoi fost-au poftiți la nuntă: Crăiasa furnicilor, Crăiasa albinelor și Crăiasa zînelor, minunea minunilor din ostrovul florilor!

Și a ținut veselie ani întregi, și acum mai ține încă; cine se duce acolo, bea și mănîncă. Iar pe la noi, cine are bani bea și mănîncă, iar cine nu, se uită și rabdă.

Agenda cititorului

3. Definește cele două perspective ale destinului uman identificate.
4. Observă în texte și explică rolul formulilor de început al discursului epic al basmului. Apelează la *Agenda cititorului*.

4.1. Pentru interpretare, alege un reper:

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE	POVEȘTEA LUI HARAP-ALB
<ul style="list-style-type: none"> • dorință • ideal • principiu de viață 	<ul style="list-style-type: none"> • o istorie • o imposibilitate • un destin

5. Precizează ce tip de informație conțin titlurile acestor basme.
6. Notează, într-o diagramă Venn, momentele comune și specifice pentru istoria vieții lui Făt-Frumos și povestea lui Harap-Alb.
7. Caracterizează familiile din care provin protagoniștii, utilizând detalii din textul operei.
8. Stabilește, apelînd la text, comportamentul și atitudinea împăratului și a craiului față de rugămintele feciorilor: Făt-Frumos și Harap-Alb.
- 8.1. Realizează o paralelă, în acest plan, cu propria experiență de viață.
9. Precizează modul de pregătire a eroilor pentru o călătorie decisivă, relevînd detaliile și explicîndu-le cu ajutorul unui dicționar de simboluri.
10. Citește integral textele și construiește o schemă a obstacolelor pe care le înfruntă protagoniștii.
- 10.1. Despre ce-ți vorbește numărul obstacolelor?
11. Exprimă-ți opinia: *de ce, în basmul popular, Făt-Frumos este lipsit de ajutoare la drum, iar Ion Creangă creează asemenea personaje pentru eroul său?*
12. Interpretează finalul vieții celor doi protagoniști.

1. Completează lista motivelor din fiecare basm, în funcție de semnificația momentelor de viață ale personajelor.

Făt-Frumos	Harap-Alb
<ul style="list-style-type: none"> • motivul împăratului fără urmaș • motivul dorinței neîmplinite 	<ul style="list-style-type: none"> • motivul continuității familiei, neamului • motivul scrisorii/ veștii

- **Formulele inițiale și finale au rolul:**
  - să introducă cititorul în timpul mitic;
  - să înrămeze lumea pe care o comunică povestitorul, relevîndu-i specificul;
  - să facă trecerea de la lumea reală, din afara operei, la lumea ficțională, din interiorul ei;
  - să pregătească cititorul pentru a intra în convenția unei comunicări literare elocvente, miraculoase;
  - să marcheze distanța dintre comunicarea non-literară și cea literară;
  - să releve atitudinea naratorului față de cele povestite.
- **Formula mediană** stimulează și verifică atenția receptorului, realizînd trecerea de la un episod la altul.
- **Formula de final** marchează revenirea la timpul real.

LABOR OMNIA VINCIT

Agenda cititorului

Basmul

- specie epică scrisă în proză (mai rar, în versuri);
- are drept conflict lupta dintre bine și rău, soluționat întotdeauna cu afirmarea binelui și a dreptății;
- reprezintă o lume fabuloasă sau o lume reală, transpusă în termeni supranaturali;
- este un mod de reflecție a lumii prin relatarea unor întâmplări cu personaje care sînt produsul imaginației, fără a avea corespondenți în lumea reală;
- este bazat pe miraculos și neverosimil.
- După caracteristicile personajelor, specificul și tematica acțiunii, predominanța elementelor miraculoase, basmele se clasifică în:
  - *fantastice* (predomină miraculosul);
  - *animaliere* (cu elemente ale legendelor totemice, plante și alte obiecte simbolice);
  - *nuvelistice* (implicarea puternică a aspectelor reale, concrete de viață).

2. Identifică, în exemplele propuse, elementele de *fabulos*, *miraculos*, interpretîndu-le și explicînd funcția lor în text.

- *Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace.*

- *Atunci împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.*

- *Scorpia, cu o falcă-n cer și cu alta-n pămînt și vărsînd flăcări, se apropie ca vîntul de iute; iară calul se urcă repede ca săgeata pînă cam deasupra și se lasă asupra ei cam pe de-o parte. (Basm popular)*

- *Ș-apoi fost-au poftiți la nuntă: Crăiasa furnicilor, Crăiasa albinelor și Crăiasa zînelor, minunea minunilor din ostrovul florilor! Și-a ținut veselia ani întregi și-acum mai ține încă. (Basm cult)*

3. Vezi *Agenda cititorului* și exemplifică, din lecturile proprii, afirmația lui George Călinescu: *Basmul este o oglindire a vieții în moduri fabuloase.*

4. Extrage din fragmentele citite exemple, pentru a motiva semnificația de *fabulos*.

5. Interpretează, în paralel, semnificația timpului în ambele basme.

6. Alege modelul de personaj care ar putea fi un alter ego al tău și caracterizează-l, utilizînd două modalități de zugrăvire a acestuia în text.

7. Cercetează textul și prezintă particularitățile fiecărui mod de *expunere* atestat, relevînd semnificația frazeologismelor.

7.1. Selectează un fragment dintr-un basm și organizează, în clasă, o lectură pe roluri. Imită *timbrul*, *tonul* și *gesturile* naratorului și ale personajelor. Evidențiază, în timpul lecturii, comicul sau umorul din replici.

7.2. Caracterizează, succint, specificul unui text de basm din cele propuse, urmînd modelul tiparului narativ al speciei date:

- *situația inițială de echilibru;*
- *evenimentul, împrejurarea care dereglează echilibrul inițial;*
- *acțiunea de restabilire a echilibrului;*
- *răsplata eroului.*

8. Generalizează mesajul ambelor basme, formulînd tema și ideea fiecărei opere.

9. Formulează o concluzie cu referire la valoarea temelor acestor basme, încadrîndu-le într-un sistem de valori:

A. *Personale;*

B. *General-umane.*

10. Exemplifică ideea: *Valoarea basmului Povestea lui Harap-Alb este confirmată și de faptul că include întregul periplu al basmului în general:*

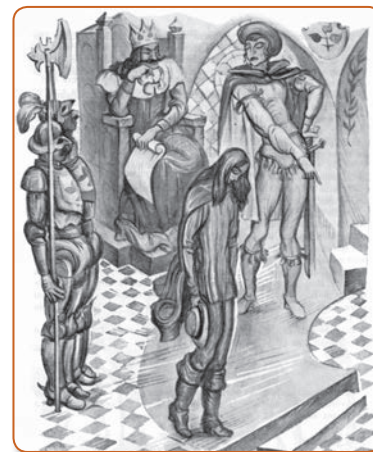
- **absența;**
- **plecarea** unui membru al familiei;
- **necesitatea** plecării eroului de acasă: scopul, atributele (hainele, armele, calul);
- **înzestrarea** cu unelte și instrumente magice;
- **interdicția** de a trece peste pod; interdicția de vîrstă;
- **încălcarea interdicțiilor** de către fiul curajos;
- **deplasarea** spațială între două împărății;
- **divulgarea** (obținerea de către Spîn a informației despre victimă);
- **vicleșugul** (Spînul înșală victima);
- **sosirea incognito** (cu identitatea schimbată);
- **pretențiile neîntemeiate** ale falsului erou – Spînul;
- **încercările grele** (sînt trecute cu brio de Harap-Alb);
- **recunoașterea** (eroul își dezvăluie, în final, identitatea);
- **demascarea** falsului erou (Spînul);
- **pedeapsa** (falsul erou este pedepsit);
- **transformarea** (Harap-Alb capătă o nouă înfățișare și un statut nou);
- **căsătoria** eroului Harap-Alb și dobîndirea de către el a tronului împărăției.

După Vladimir I. PROPP

11. Urmărește succesiunea episoadelor (fragmentelor) din basmul *Povestea lui Harap-Alb* și precizează care dintre ele sînt prezentate și în *Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte*. Ce semnificație are succesiunea evenimentelor în basmul cules de Petre Ispirescu?
12. Completează definiția basmului ca specie a genului epic, aplicînd constatările pe care le-ai făcut la studierea temei și utilizînd informația din *Agenda cititorului*, dată în pagina anterioară.
13. Apreciază rolul și semnificația personajelor complementare din *Povestea lui Harap-Alb*, care aplică fabulosul de tip umoristic.
14. Actualizați drumul aventurii și devenirii lui Harap-Alb și disociați semnele lui, comentîndu-le valoarea simbolică.

Repartizați-vă sarcinile pe echipe:

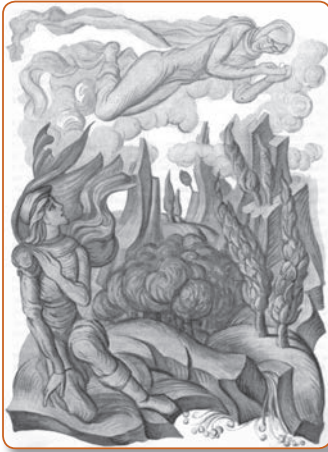
- Echipa I:** drumul pînă la pod...
simbolul *podul*...
- Echipa II:** drumul în codru...
simbolurile: *codrul, fîntina*...
- Echipa III:** cele trei drumuri...
simbolurile: *ursul, cerbul*...
- Echipa IV:** drumul în țara împăratului Roș...
simbolul numelor...

Spre întîlnirea
cu enigmele

În aventura inițierii
și a răbdării

Drumul spre tinerețe
și viață veșnică

ARS DISCENDI

Eroul își asumă
condiția umană

LEGO, ERGO SUM

Scenariul inițiativ,
purificator și mobilizator

15. Interpretează evoluția lui Harap-Alb de-a lungul experiențelor trăite. Utilizează reperatele:

- manifestarea curajului în...
- necunoașterea și căderea în...
- inițierile și ascensiunea întru...
- fortificarea și dobândirea meritată a...

15.1. Observă la câte etape ale inițierii este supus Harap-Alb și deduce care este rolul probelor inițiatice în definirea destinului uman al personajului.

16. Generalizează întreaga poveste a lui Harap-Alb și comentează sensurile ei profund simbolice. Poți angaja una dintre opțiunile date:

- aventura tânărului dornic de manifestare, afirmare;
- viața ca un parcurs de *intrări și ieșiri, căderi și înălțări* în spațiul existențial;
- valoarea unei experiențe a cunoașterii pentru afirmarea și împlinirea existenței umane.

1. Încadrează, într-un tabel (pe care îl vei include în portofoliu), particularitățile basmului ca specie, ilustrându-le cu exemple din basmele *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte* și *Povestea lui Harap-Alb*.

2. Redactează o compunere de caracterizare, în paralel, a personajelor *Făt-Frumos* și *Harap-Alb*, urmărind momentele principale ale destinului acestora.

OPȚIONAL

3. Pornind de la aserțiunea istoricului literar George Munteanu: *Metafora drumului e omniprezentă în opera lui Creangă, devenind însuși principiul ei de structură, o sursă necesară de învățăminte, scrie un eseu nestructurat cu tema: Metafora drumului în basmul lui Ion Creangă, o personificare a valorii ființei umane.*

1. Citește integral textele basmelor *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte* și *Povestea lui Harap-Alb*.

1.1. Înregistrează pe fișe idei pentru a realiza o demonstrație a reflecției: *Basmul este expresia culturală a timpului „negăsirii” omului în cele două lumi.* (Andrei Gheorghe). Respectă următoarele cerințe:

- formulează concis și clar ideile;
- urmărește pertinenta ideilor și calitatea argumentelor.

2. Alcătuieste, în baza textelor studiate, o listă de întrebări la care ai dori să găsești răspunsul *acum* și întrebări la care îți vei răspunde *pe parcursul vieții*.

3. Redactează o interpretare a basmelor studiate, în paralel cu unul dintre basmele semnate de Frații Grimm.

12

NUVELA SAU VIRTUȚILE GENULUI SCURT NARATIV

Motto:

Nuvela e un roman scurt, precum romanul e o nuvelă lungă.
Ea creează oameni vii în cadrul unei întâmplări,
reconstituie un colț de viață.

Liviu REBREANU

AB INITIO

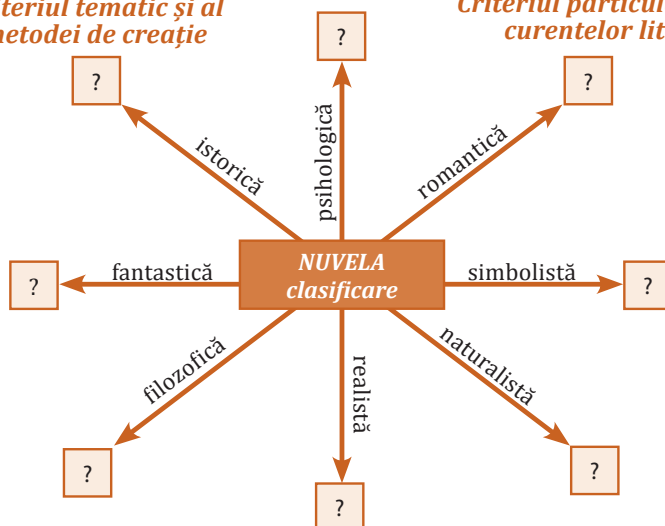
Agenda cititorului

- În literatura de specialitate, noțiunea de gen poate fi întâlnită frecvent ca termen-substitut pentru ideea de specie.
- **Schița** – specie a genului epic în proză, de dimensiuni reduse, care înfățișează un episod caracteristic din viața unuia sau a mai multor personaje.
- **Povestirea** – specie epică a literaturii în proză, ce prezintă un singur fapt, real sau imaginar, din perspectiva naratorului, martor sau observator detașat al evenimentelor.
- **Nuvela** – specie epică în proză, de regulă, cu un singur fir narativ, cu un conflict unic, concentrat, desfășurat în mai multe spații și într-un interval mai mare de timp decât în povestire, cu personaje surprinse în ipostaze de viață, prin ceea ce au ele mai semnificativ.

1. Examinează lista de autori și operele lor, în funcție de specificul tematic. Definește specia căreia îi aparțin aceste lucrări:
  - I.L. Caragiale, *Vizită* – copilul răsfățat, needucat.
  - I. Creangă, *Amintiri din copilărie* – evenimentele copilăriei.
  - I.L. Caragiale, *Dl Goe* – relația dintre copil și maturi.
  - M. Sadoveanu, *Istorisirea Zahăriei Fîntînarul* – lupta pentru fericire.
  - C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul* – lupta pentru puterea politică.
  - I. Slavici, *Moara cu noroc* – căutarea fericirii și siguranței în viață.
2. Precizează specia literară care se întemeiază pe tehnica de a surprinde elemente esențiale. Informează-te din *Agenda cititorului*.
3. Copiază schema în caiet.
  - 3.1. Documentează-te despre autorii și operele de referință expuse în tabel.
  - 3.2. Distribuie titlurile nuvelor și numele autorilor în casete.

Criteriul tematic și al metodei de creație

Criteriul particularităților curentelor literare

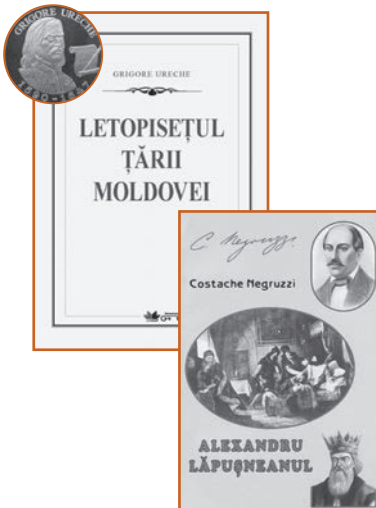

- *Moara cu noroc* de I. Slavici
- *Sărmanul Dionis* de M. Eminescu
- *În vreme de război* de I.L. Caragiale

- *Alexandru Lăpușneanul* de C. Negruzzi
- *La țigănci* de M. Eliade
- *O făclie de Paște* de I.L. Caragiale

Nuvela istorică: de la cronica lui Ureche la textul lui Negruzzi

AB INITIO

1. Ilustrează vocația primară a omului de a povesti: amintește-ți de la cursul de istorie personalități, faptele și evenimentele la care au participat și include-le într-o povestire, exprimându-ți aptitudinea de narator.
2. Realizându-te în rolul naratorului care a cunoscut evenimentele și personajele, motivează dacă:
  - ai fost un narator omniscient;
  - ai relatat evenimentele fiind martor al acestora, văzându-le retrospectiv sau cunoscându-le treptat;
  - ai intervenit sau nu în șirul evenimentelor cu anumite detalii, completări, viziuni;
  - le-ai construit conform momentelor subiectului operei literare.
3. Actualizează, de la cursul de istorie, perioada și evenimentele din timpul domniei lui Alexandru Lăpușneanu. Evaluează-le.
  - Citește fragmentele din nuvela *Alexandru Lăpușneanu* de Constantin Negruzzi și compară evenimentele expuse cu cele reale, relatate de cronicarul Grigore Ureche.

SCRIPTA MANENT

A

EXPOZIȚIUNEA reprezintă primul moment al subiectului. Secvența care deschide opera de ficțiune și în care sînt cuprinse date ce precizează acțiunea: *loc, timp, circumstanțe*.

LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI... de Grigore URECHE

**A doa domnie a lui
Alixandru-vodă Lăpușneanu,
carile apoi au tăiat 47 de
boieri, 7072 (1564)**

Într-aceia vreme înțelegîndu sultan Suleiman împăratul turcescu de atîta amestecături ce să fac în țara Moldovei și să scoală unii spre alții, nu suferi, ci dede domnia iarăși lui Alixandru-vodă Lăpușneanu. Iară Ștefan-vodă, dacă omorî pre Dispot-vodă la Suceava și bātu pre Mircea-vodă la Milcov,

NUVELA ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL. 1564-1569 de Constantin NEGRUZZI

Iacov Eraclid, poreclit Despotul, pierise ucis de buzduganul lui Ștefan Tomșa, care acum cîrmuia țara, dar Alexandru Lăpușneanu, după înfrîngerea sa în două rînduri, de oștile Despotului, fugind la Constantinopol, izbutise a lua oști turcești și se înturna acum să izgonească pre răpitorul Tomșa și să-și ia scaunul, pre care nu l-ar fi perdat, de n-ar fi fost vîndut de boieri. Întrase în Moldavia, întovărășit de șapte mii spahii și de vro trei mii oaste de strînsură. Însă pe lîngă aceste, avea porunci împărătești cătră hanul tătarilor Nogai, ca să-i deie oricît ajutor de oaste va cere.

Lăpușneanu mergea alătura cu vornicul Bogdan, amîndoi călări pe armăsari turcești și înarmați din cap pînă în picioare.

– Ce socoți, Bogdane, zise după puțină tăcere, izbîndi-vom oare?

– Să nu te îndoiești, Măria-ta, răspunse curtezanul, țara geme subt asupra Tomșei. Oastea toată se va supune cum i se va făgădui mai mare simbrie. Boierii, cîți i-au mai lăsat vii, numai frica morții îi mai

să întoarse la Iași și gătind ca să trimită boieri și oameni de țară la împăratul, să-i ceai steag, veniră-i olăcarii de-i dede de domnie veste, cum ieste dată lui Alixandru-vodă și el au venit la Brăila și să gătește ca să între în țară. Înțelegîndu de aceasta, Ștefan Tomșa-vodă să sfătui cu boierii săi ce vor face și aflară ca să trimită să margă la Alixandru-vodă oameni jurați de la țară, să-i spuie că țara nu-l va, nici-l iubescu și de acolo să treacă la împărăție și până nu le va veni răspunsul, să nu-l lase pre Alixandru-vodă ca să între în țară.

ține, dar cum vor vedea că Măria-ta vii cu putere, îndată vor alerga și-l vor lăsa.

– Să deie Dumnezeu să n-aib' nevoie a face ceea ce au făcut Mircea-Vodă la munteni; dar ți-am mai spus, eu îi cunosc pre boierii noștri, căci am trăit cu dînșii.

– Aceasta rămîne la înaltă înțelepciunea Măriei-tale.

Vorbînd așa, au ajuns aproape de Tecuci, unde poposiră la o dumbravă.

– Doamne, zise un aprod apropiindu-se, niște boieri sosind acum cer voie să se înfățișeze la Măria-ta.

– Vie, răspunse Alexandru.

Curînd întrară sub cortul unde el ședea încungiurat de boierii și căpitanii săi, patru boieri, din care doi mai bătrîni, iar doi juni. Aceștii erau vornicul Moțoc, postelnicul Veveriță, spătarul Spancioc și Stroici.

Apropiindu-se de Alexandru-Vodă, se închinară până la pămînt, fără a-i săruta poala, după obicei.

– Bine-ați venit, boieri! zise acesta silindu-se a zîmbi.

– Să fii M[ăria]-ta sănătos, răspunseră boierii.

– Am auzit, urmă Alexandru, de bîntuirile țării și am venit s-o mîntui; știu că țara m-așteaptă cu bucurie.

– Să nu bănuiești, Măria-ta, zise Moțoc, țara este liniștită, și poate că Măria-ta ai auzit lucrurile precum nu sînt; căci așa este obiceiul norodului nostru, să facă din țînțar, armăsar. Pentru aceea obștia ne-au trimis pre noi să-ți spunem că norodul nu te vrea, nici te iubește, și M[ăria]-ta să te întorci înapoi ca...

B

CONFLICTUL presupune accentuarea tensiunii dramatice, creată prin confruntarea dintre două personaje, grupuri, opinii, principii, situații.

Deaca au mersu solii Tomșii și-i i-au spus, zic să le fie zis Alixandru-vodă: „De nu mă vor, eu îi voi pre ei și de nu mă iubescu, eu îi iubescu pre dînșii și tot voi merge, ori cu voie, ori fără voie”. Decii pre soli i-au oprit și au trimis hochimurile împăratului la tătari, de au acoperit țara ca un roi, prădîndu și arzîndu. De altă parte el au intrat cu turcii și cu oastea ce au avut lîngă sine. Văzîndu Tomșa-vodă că împotriva acei

– Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreu, răspunse Lăpușneanul, a căruia ochi scîntieră ca un fulger, și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi, și voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră. Să mă-ntorc? Mai degrabă-și va întoarce Dunărea cursul îndărăpt. A! Nu mă vrea țara? Nu mă vreți voi, cum înțăleg!

– Solului nu i se taie capul, zise Spancioc; noi sîntem datori a-ți spune adevărul. Boierii sînt hotărîți a pribegi la unguri, la leși și la munteni, pe unde au toți rude și prieteni. Vor veni cu oști streine, și vai de biata țară cînd vom avea războaie între noi, și poate și Măriei-tale nu-i va fi bine, pentru că domnul Ștefan Tomșa...

– Tomșa! El te-au învățat a vorbi cu atîta dîrzie? Nu știu cine mă oprește să nu-ți sfărîm măselele din gură cu buzduganul acesta, zise apucînd măciuca de arme din mîna lui Bogdan. Ticălosul acel de Tomșa v-au învățat...?

puteri nu va putea sta, cu sfetnicii săi, cu Moțoc vornicul și Veveriță postelnicul și cu Spanciog spătar, au trecut în Țara Leșască și s-au așezat la Liov după ce au domnitu 5 săptămîni.

Opera Alexandru Lăpușeanul în montarea Teatrului Național de Operă și Balet Maria Bieșu

– Ticălos nu poate fi acel ce s-au învrednicit a se numi unsul lui Dumnezeu, zise Veveriță.

– Au doar nu sînt și eu unsul lui Dumnezeu? Au doar nu mi-ați jurat și mie credință, cînd eram numai stolnicul Petre? Nu m-ați ales voi? Cum au fost oblăduirea mea? Ce sînge am vărsat? Care s-au întors de la ușa mea, fără să cîștige dreptate și mîngiere? Și însă, acum nu mă vreți, nu mă iubiți? Ha! ha! ha!

Rîdea; mușchii i se suceau în risul acesta, și ochii lui hojma clipeau.

– Cu voia Mării-tale, zise Stroici, vedem că moșia noastră a să cadă de isnoavă în călcarea păgînilor. Cînd astă negură de turci va prăda și va pustii țara, pe ce vei domni Măria-ta?

– Și cu ce vei sătura lăcomia acestor cete de păgîni ce aduci cu Măria-ta? adăogi Spancioc.

– Cu averile voastre, nu cu banii țăranilor pre care-i jupiți voi. Voi mulgeți laptele țării, dar au venit vremea să vă mulg și eu pre voi.

– Destul, boierii! Întoarceți-vă și spuneți celui ce v-au trimis ca să se ferească să nu dau peste el, de nu vrea să fac din ciolanile lui surle, și din pelea lui căptușeală dobelor mele.

C

DESFĂȘURAREA ACȚIUNII cuprinde întîmplări semnificative în evoluția relațiilor dintre personaje și faptele acestora.

După ce s-au așezat Alixandru-vodă al doilea rîndu la scaun și de moartea lui Ștefan-vodă Tomșa

Alixandru-vodă Lăpușeanu dacă au dobîndit scaunul său la Iași și s-au așezat al doilea rînd la domnie, scos-au ceaușu împărătescu pre un turc mare, de au trimis cu pîră la craiul leșescu, pohtindu pre viclenii săi, pre Tomșa și pre soțiile lui. Craiul pentru pacea ce avea cu turcul, a doa-o și pentru multă pîră ce-l păriia leșii pentru moartea lui Vișnovețski și pentru sluția a mulți ce făcuse, au trimis pre sluga sa, pre Crasișchii la Liov, de i-au tăiatu capul Tomșii și lui Moțoc vornicul și

Boierii ieșiră mîhniți; Moțoc rămase.

– Ce-ai rămas? întrebă Lăpușeanul.

– Doamne! Doamne! zise Moțoc, căzînd în genunchi; nu ne pedepsi pre noi după fărădelegile noastre! Adă-ți aminte că ești pămîntean, adă-ți aminte de zisa Scripturei și iartă greșiților tăi! Cruță pre biata țară. Doamne! sloboade oștile aceste de păgîni; vină numai cu cîți moldoveni ai pe lîngă Măria-ta, și noi chizeșluim că un fir de păr nu se va clăti din capul Înălțimei-tale; și de-ți vor trebui oști, ne vom înarma noi cu femei și copii, vom rădica țara în picioare, vom rădica slugile și vecinii noștri. Încrede-te în noi!

– Să mă-ncred în voi? zise Lăpușeanul înțelegînd planul lui. Pesemne gîndești că eu nu știu zicătoarea moldovenească: „Lupul părul schimbă, iar năravul ba?” Pesemne nu vă cunosc eu, pre tine mai vîrtos? Nu știu că, fiind mai mare peste oștile mele, cum ai văzut că m-au biruit, m-ai lăsat? Veveriță îmi este vechi dușman, dar încai niciodată nu s-au ascuns; Spancioc este încă tînăr, în inima lui este iubire de moșie; îmi place a privi sumeția lui, pre care nu se silește a o tăinui. Stroici este un copil, care nu cunoaște încă pre oameni, nu știe ce este îmbunarea și minciuna; lui i se par că toate paserile ce zboară se mănîncă. Dar tu, Moțoace? Învechit în zile rele, deprins a te ciocoi la toți domnii, ai vîndut pre Despot, m-ai vîndut și pre mine, vei vinde și pre Tomșa; spune-mi, n-aș fi un nătărău de frunte, cînd m-aș încrede în

lui Spanciog spătarul și lui Veveriță postelnicul, pre carii i-au îngropat afară din târgu, la mănăstirea lui sfeti Onofrie. Și așa au fost sfârșitul Tomșii.

Cînd au răsipit Alixandru-vodă cetățile din Țara Moldovei

Alixandru-vodă vrîndu să între în voia turcilor, precum să făgăduiasă înaintea împăratului că va răsipi toate cetățile din țara Moldovei, numai să-i dea domniia, văzîndu împăratul atîta amestecături ce să făcea în țară, gîndi ca să slăbască țara din temelie, să nu să afle apărături și lăsă cuvîntu că cine va răsipi cetățile din țara Moldovei, aceluia va da domniia. Deci Alixandru-vodă făcîndu pre cuvîntul împăratului, umplîndu toate cetățile de lemne, le-au aprinsu de au arsu și s-au răsipit, numai Hotinul l-au lăsat, ca să fie apăratură dispre leași.

tine? Eu te iert însă, c-ai îndrăznit a crede că iar mă vei putea înșela, și îți făgăduiesc că sabia mea nu se va mînji de sîngele tău; te voi cruța, căci îmi ești trebuitor, ca să mă mai ușurezi de blăstemurile norodului. Sînt alți trîntori, de care trebuie curățit stupul.

Moțoc îi sărută mîna asemenea cînelui care, în loc să muște, linge mîna care-l bate. El era mulțămît de făgăduința ce cîștigase; știa că Alexandru-Vodă a să aibă nevoie de un intrigant precum era el. Deputații erau porunciți de Tomșa, ca neputînd înturna pre Lăpușneanul din cale, să-și urmeze drumul la Constantinopol, unde, prin jalobe și dare de bani, să mijlocească mazilia lui. Dar văzînd că el venea cu însuși învoirea Porții, pe de alta, sfiindu-se a se întoarce fără nici o ispravă la Tomșa, cerură voie să rămîie a-l întovărăși. Acesta era planul lui Moțoc ca să se poată lipi de Lăpușneanul. Voia li se dete.

Capitolul II

Ai să dai samă, doamnă!...

[Lăpușneanul revine la domnie întîmpinat „cu bucurie și nădejde de norod”, care nu-i descoperise încă „uritul caracter”.

După ce arse cetățile Moldovei, afară de Hotin, acesta prinse a se răzbuna pe boieri, omorîndu-i la cea mai mică greșeală dregătorească. „Nimeni nu îndrăznea a grăi împotriva lui, cu atît mai vîrtos a lucra ceva.”

Moțoc intră în favorul domnitorului, care-l numi mare vornic al țării. Boierul je-fuia poporul prin mărirea dăjdiilor și birurilor, devenind sfetnic de taină al domnitorului. Acestor orori li se opune doamna Ruxanda, care-i cere lui Lăpușneanul: „Vreu să nu mai verși sînge, să încetezi cu omorul, să nu mai vād capete tăiate, că sare inima din mine”. Domnitorul îi promite „un leac de frică“.]

Capitolul III

Capul lui Moțoc vrem...

[Domnitorul pune la cale cursa împăcării cu boierii aflați în conflict. Merse, „împotriva obiceiului”, îmbrăcat cu toată pompa domnească la Mitropolie. A sărutat racla Sf. Ioan cel Nou, s-a urcat în strană și a rostit o „deșanțată cuvîntare”, cerîndu-și iertare de la boieri și invitîndu-i să ospăteze împreună la palat. La ospăț s-au adunat 47 de boieri, fără Stroici și Spancioc. Ei, pricepînd capcana, s-au refugiat peste Nistru.]

D

PUNCTUL CULMINANT constituie momentul de vîrf, de cea mai mare încordare a acțiunii într-o operă literară (epică sau dramatică).

Cîndu au omorît Alixandru-vodă 47 de boieri

Alixandru-vodă daca s-au curățit de toată grija denafară și au adus pre doamna sa Roxanda și pre fii săi din Țara Muntească, au vrut să să curățască și de vrăjmașii săi cei din casă, pre carii propusese el că pentru

În timpul ospățului, boierul Veveriță rîdică paharul și închinînd zise:

– Să trăiești întru mulți ani, Măria-ta! să stăpînești țara în pace, și milostivul Dumnezeu să te întărească în gîndul ce ai pus de a nu mai strica pre boieri și a bîntui norodul...

N-apucă să sfîrșească, căci buzduganul armașului, lovindu-l drept în frunte, îl oborî la pămînt.

– A! voi ocărăți pre domnul vostru! strigă acesta; la ei, flăcăi!

În minut, toți slujitorii de pe la spatele boierilor, scoțînd junghiurile, îi loviră; și alți ostași, aduși de căpitanul de lefecii, intrară și năpustiră cu

vicleșugul lor au fost scos din domnie și-au învățatu cu taină într-o zi lefecii săi, pe carii au avut streini, de i-au supus în curte cea domnească, în Iași. Și i-au chiebatu pre obiceiul boierilor la curte, carii fără nici o grijă și de primejdie ca aceea negîndindu-să, daca au intrat în curte, slujitorii, după învățatură ce au avut, închis-au poarta și ca niște lupi într-o turmă fără de nici un păstor, au intrat într-însii, de-i snopiia și-i junghia, nu numai boierii, ce și slujitorii. Nici alegea pre cei vinovați, ci unul ca altul îi punea suptu sabie, cădea mulțime, dispre zăbrele săriia afară, deși frîngiia picioarele. Și au perit atuncea 47 de boieri, fără altă curte, ce nu s-au băgat în samă. Și așa după atîta nedumnezeire, îi păriia că și-au răscumpărat inima.

săbiile în ei. Cît pentru Lăpușneanul, el luasă pre Moțoc de mîna și se trăsesea lîngă o fereastră deschisă, de unde privea măcelăria ce începuse. El rîdea; iar Moțoc, silindu-se a rîde ca să placă stăpînului, simțea părul zburindu-i-se pe cap și dinții săi clănțănind. Și cu adevărat era groază a privi această scenă sîngeroasă. Închipuiască-și cineva într-o sală de cinci stînjini lungă și de patru lată, o sută și mai mulți oameni ucigași și hotărîți spre ucidere, călăi și osîndiți, luptîndu-se unii cu furia desna-dejdei și alții cu aprinderea beției. Boierii, neavînd nici o grijă, surprinși mișălește pe din dos, fără arme, cădeau fără a se mai împotivi. Cei mai bătrîni mureau făcîndu-și cruce; mulți însă din cei mai juni se apărau cu turbare; scaunele, talgerele, tacîmurile mesii se făceau arme în mîna lor; unii, deși răniți, se încheștau cu furie de gîtul ucigașilor și, nesocotind ranele ce priimeau, îi strîngeau pîn-îi înădușeau. Dacă vreunul apuca vreo sabie, își vindea scump viața. Mulți lefecii periră, dar, în sfîrșit, nu mai rămasă nici un boier viu. Patruzeci și șapte de trupuri zăceau pe parchet! În lupta și trînta aceasta, masa se răsturnase; ulcioarele se spărseseră și vinul amestecat cu sînge făcuse o baltă pe lespezile salei.

Odată cu omorul de sus, începuse uciderea și în curte. Slugile boierilor, vîzîndu-se lovite fără veste de soldați, plecară de fugă. Puțini care scăpară cu viață, apucînd a sări peste ziduri, dasă larmă pe la casele boierilor; și invitînd pre alte slugi și oameni boierești, burzuluișeră norodul, și tot orașul alergase la poarta curții, pre care începuse a o tăia cu securile. Ostașii amețiți de beție făceau numai o slabă împotivire. Gloata se întărta din mult în mai mult.

Lăpușneanul, pre care îl înștiințase de pornirea norodului, trimise pre armașul să-i întrebă ce vor și ce cer? Armașul ieși.

[Poporul răscolat cerea: să micșureze dăjdile! să nu ne mai jefuiască!... Moțoc să moară!]

Toate glasurile se făcură un glas, și acest glas striga: „Capul lui Moțoc vrem.”

– Ce cer? întrebă Lăpușneanul, vîzînd pre armașul întrînd.

– Capul vornicului Moțoc, răspunse.

– Cum? ce? strigă acesta sărînd ca un om ce calcă pe un șarpe; n-ai auzit bine, firtate! vrei să șuguiesti, dar nu-i vreme de șagă. Ce vorbe sînt aceste? Ce să facă cu capul meu? Îți spun că ești surd; n-ai auzit bine!

– Ba foarte bine, zise Alexandru-Vodă, ascultă singur. Strigările lor se aud de aici.

În adevăr, ostașii nemaiîmpotivindu-se, norodul începuse a se cățara pe ziduri, de unde striga în gura mare: „Să ne deie pre Moțoc! Capul lui Moțoc vrem!”

– Oh! păcătosul de mine! strigă ticălosul. Maică Precurată Fecioară, nu mă lăsa să mă prăpădesc!... Dar ce le-am făcut eu oamenilor acestora? Născătoare de Dumnezeu, scapă-mă de primejdia aceasta, și mă jur să fac o biserică, să postesc cît voi mai ave zile, să ferec cu

**De moartea lui
Alixandru-vodă
Lapușneanul, 7076 (1568)**

Alixandru-vodă căzu în boală grea și-ș cunoscū moartea și chieună episcopii și boierii și toată curtea, de i-au învățat înaintea morții și le-au arătat moșan pre fiu-său Bogdan vodă, ca să-l puie pre urma lui la domnie. Iar el, dca au umplut treisprăzece ani i pol a domniei sale, și cei dintii și cei de apoi, au răposat.

argint icoana ta cea făcătoare de minuni de la monastirea Neamțului! Dar, milostive doamne, nu-i asculta pre niște proști, pre niște mojici. Pune să deie cu tunurile într-înșii... Să moară toți! Eu sînt boier mare; ei sînt niște proști!

– Proști, dar mulți, răspuse Lăpușneanul cu sînge rece; să omor o mulțime de oameni pentru un om, nu ar fi păcat? Judecă dumnea-ta singur. Du-te de mori pentru binele moșiei dumitale, cum ziceai însuși cînd îmi spuneai că nu mă vrea, nici mă iubește țara. Sînt bucuros că-ți răsplătește norodul pentru slujba ce mi-ai făcut, vînzîndu-mi oastea lui Anton Sechele, și mai pe urmă lăsîndu-mă și trecînd în partea Tomșii.

– Oh! nenorocitul de mine! strigă Moțoc, smulgîndu-și barba, căci de pe vorbele tiranului înțelegea că nu mai este scăpare pentru el. Încai lăsați-mă să mă duc să-mi pun casa la cale! fie-vă milă de jupîneasa și de copilașii mei! lăsați-mă să mă spoveduiesc!

Și plîngea, și țipa, și suspina.

– Destul! strigă Lăpușneanul, nu te mai boci ca o muiere! Fii român verde. Ce să te mai spoveduești? Ce-i să spui duhovnicului? Că ești un țîlhar și un vînzător? Asta o știe toată Moldova. Haide! luați-l de-l dați norodului, și-i spuneți că acest fel plătește Alexandru-Vodă celor ce pradă țara.

[Poporul l-a masacrat pe vornic, iar domnitorul a construit o piramidă din 47 de capete ale boierilor uciși. Apoi a invitat-o pe doamna Ruxandra și i-a arătat *leacul de frică* pe care i-l făgăduise. Boierii Stroici și Spancioc au scăpat prin fugă.]

Capitolul IV De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...

[Vodă continuă să se afirme ca un domnitor tiran, „născocind feluri de schingiuiri”. Deși a încercat să-i prindă pe boierii Spancioc și Stroici, n-a reușit.

Acest lucru îl nelinișteea. S-a îmbolnăvit grav de friguri, așa încît „se văzu la ușa mormîntului”. A chemat pe mitropolitul Teofan, pe episcop și boieri și i-a anunțat că-l lasă moștenitor al scaunului domnesc pe fiul său, Bogdan. Apoi a fost călugărit cu numele de Paisie. În acest moment, se întorc în cetate Stroici și Spancioc.]

E

DEZNODĂMÎNTUL, momentul final al subiectului, prin care se rezolvă conflictul.

Decii văzîndu-l ei leșinîndu și mai multu mort decît viu, după cuvîntul lui, l-au călugărit și i-au pus nume de călugărie Pahomie. Mai apoi, dca s-au trezit și s-au văzut călugăr, zic să fie zis că de să va scula, va popi și el pre unii. Mai apoi episcopii și boierii înțelegîndu

Voind să între, auziră un mare zgomot și se opriră ca să asculte.

Lăpușneanul se trezise din letargia sa.

Deschizînd ochii, văzu doi călugări stînd unul la cap și altul la picioarele sale, neclintiți ca două statuie de bronz; se uită pe dînsul și se văzu coperit cu o rasă; pe căpățîiul său sta un potcap. Vru să ridice mîna și se împedecă în niște metanii de lînă. I se păru că visează și iarăși închise ochii; dar redeschizîndu-i peste puțin, văzu aceleași lucruri, metaniile, potcapul, călugării.

– Cum te mai simți, frate Paisie? îl întrebă unul din monahi, văzîndu-l că nu doarme.

acestu cuvîntu și mai cu denadinsul Roxanda, doamnă-sa, temîndu-să de un cuvîntu ca acesta, carile era de a-l și crederea, știind cîtă groază și moarte făcusa mai nainte în boierii săi, temîndu-să doamnă-sa să nu pață mai rău decîtu alții, l-au otrăvit și au murit. Și cu cinste l-au îngropatu în mănăstirea sa, Slatina, ce ieste de dînsul zidită.

Acestu Alixandru-vodă, zic cum că au fost scofîndu ochii oamenilor și pre mulți au sluțit în domniia lui.

tropolesc. M-ați popit voi, dar de mă voi îndrepta, pre mulți am să popesc și eu!

Iar pre cățeaua asta voi s-o tai în patru bucați împreună cu ținutul ei, ca să nu mai asculte sfătuirile boaielor și a dușmanilor mei... Minte acel ce zice că sînt călugăr! Eu nu sînt călugăr, sînt domn! Sînt Alexandru-Vodă!... Săriți, flăcăi! Unde-s voinicii mei?... Dați! dați de tot! Eu vă poruncesc. Uci-deți-i pre toți... Nici unul să nu scape... A! mă-năduș!... Apă! apă! apă! – și căzu răsturnat pe spate, hîrcînd de turbare și de mînie.

Doamna și mitropolitul ieșiră. La ușă îi întîmpinară Stroici și Spancioc.

– Doamnă! zise Spancioc apucînd de mîna pre Ruxanda, omul acesta trebuie să moară numai decît. Iată un praf, pune-l în băutura lui...

– Otravă! strigă ea înfiorîndu-se.

– Otravă, urmă Spancioc. De nu va muri îndată omul acesta, viața Măriei-tale și a copilului acestui este în primejdie. Destul a trăit tatăl și destule a făcut. Moară tatăl ca să scape fiul.

O slugă ieși.

– Ce este? întrebă doamna.

– Bolnavul s-a trezit și cere apă și pre fiul său. Mi-au zis să nu mă duc fără el.

– Oh! vrea să-l omoare, răcni duioasa mumă, strîngînd cu furie copilul la sîn.

Numele acesta îi aduse aminte de toate cele ce se petrecuseră. Sîngele într-însul începu a ferbe, și sculîndu-se pe jumătate:

– Ce pocitanii sînt aceste? strigă. A! voi vă jucați cu mine! Afară, boaite! Ieșiți! că pre toți vă omor! Și căuta o armă pe lîngă el, dar negăsind decît potcapul, îl svîrli cu mînie în capul unui călugăr.

Întru auzul strigărilor lui, doamna cu fiul ei, mitropolitul, boierii, slugile, intrară toți în odaie.

Chiar atunci cei doi boieri veniseră și sta ascultînd la ușă.

– A! voi m-ați călugărit, striga Lăpușneanul cu glas răgușat și spărios; gîndiți că veți scăpa de mine? Dar să vă iasă din minte! Dumnezeu sau dracul mă va însănătoșa, și...

– Nenorocite, nu huli! îl curmă mitropolitul; uiți că ești în ceasul morții! Gîndește, păcătosule, că ești monah; nu mai ești domn! Gîndește că prin hulele și strigările tale sparii pre astă femeie nevinovată și pre acest copil în care razemă nădejdea Moldaviei...

– Boaită fățarnică! adăogă bolnavul, zbuciumîndu-se a se scula din pat; tacă-ți gura; că eu, care te-am făcut mitropolit, eu te desmi-

– Nu-i vreme de stat în gînduri, doamnă, adăugi Spancioc. Adă-ți aminte de doamna lui Ștefăniță-Vodă și alege între bărbat și între fiu.

– Ce zici, părinte? zise sărmana femeie, înturnîndu-se cu ochi lăcrămători spre mitropolitul.

– Crud și cumplit este omul acesta, fiica mea; Domnul Dumnezeu să te povățuiască. Iar eu mă duc să gătesc tot pentru purcederea noastră cu noul nostru domn; și pre cel vechi, Dumnezeu să-l ierte, și să te ierte și pre tine.

Zicînd aceste, cuviosul Teofan se depărtă.

[Ruxanda, ajutată de boierii Stroici și Spancioc, întorși în țară, l-au otrăvit pe domnitor.]

Lăpușneanul, mugind ca un taur ce vede trunchiul și securea ce a să-l lovească, voi a se-nturna cu fața spre părete.

– Ce, vrei să nu ne mai vezi? ziseră boierii. Ba, se cade, spre osînda ta, să ne privești; învață a muri, tu care știai numai a omori. Și apucîndu-l amîndoi, îl țineau nemișcat, uitîndu-se la el cu o bucurie infernală și muștrîndu-l.

După un chin de jumătate de ceas, în sfîrșit, își dete duhul în mîinile călăilor săi.

Acest fel fu sfîrșitul lui Alexandru Lăpușneanul, care lăasă o pată de sînge în istoria Moldaviei.

La mănăstirea Slatina, zidită de el, unde e îngropat, se vede și astăzi portretul lui și a familiei sale.

SĂPĂRE AUDE

1. Notează în tabel: evenimentele preluate de Constantin Negruzzi din cronică, evenimentele de ficțiune create de autor și alte evenimente cunoscute din istorie referitoare la această perioadă.

evenimente din cronică	evenimente inventate de autor	alte evenimente istorice

2. Exprimă-ți opinia: de ce anume evenimentele date au fost selectate de către autor și explorate în nuvelă?

3. Ordonează, împreună cu colegul, evenimentele din nuvelă în corespundere cu fabula și subiectul operei și verificați-vă reciproc.

3.1. Explicați ce ați constatat în raport cu:

- principiul cronologic al evenimentelor;
- locul și timpul evenimentelor;
- caracterul acțiunii (desfășurată în istoria reală și în discursul narativ);
- crearea atmosferei;
- angajarea figurilor istorice în rol de personaje (narator, martor, reflector);
- atitudinea autorului față de lumea zugrăvită în operă.

4. Cercetează textul nuvelei și selectează modalitățile prin care autorul relevă în operă:

- dinamismul evenimentelor;
- concentrarea spațiului și timpului istoric;
- crearea dramatismului dezolant.

5. Apelând la semnificațiile momentelor subiectului, reprezintă, grafic, dominantele dramatice din fiecare capitol, fixând personajele angajate.

- 5.1. Relaționează dominantele dramatice cu *mottourile* capitolelor din nuvelă, explică-le semnificația în raport cu structura narativă a textului.

6. Exemplifică, prin detalii din text, tipologia personajelor, utilizând informația din *Agenda cititorului*.

7. Argumentează, prin exemple din nuvelă, afirmația criticului Eugen Lovinescu:

Fiecare tablou ar putea aproape să stea neatârnat, atât e de bine zugrăvit în trăsături energice, cu un subiect propriu și chiar cu o idee proprie exprimată, de altminteri, după obiceiul timpului, printr-un motto.

- 7.1. Raportează reflecțiile tale la schema propusă în pagina următoare și realizează sarcinile propuse.

8. Completați casetele de la pagina 84, ce reprezintă capitolele nuvelei, cu evenimente ce alcătuiesc subiectul fiecărui capitol.

- 8.1. Selectați, dintre acestea, cele mai importante evenimente ce articulează subiectul general al nuvelei.

ARS COLLABORANDI

Agenda cititorului

Tipologia personajelor în nuvelă:

- *Alexandru Lăpușneanu* – protagonistul, tipul domnitorului despot.
- *Moțoc* – tipul boierului laș, omului lingușitor, fățarnic.
- *Ruxanda* – tipul femeii salvatoare, soție și mamă, antipod al domnitorului.
- *Poporul* – tipul personajului colectiv ce reprezintă psihologia mulțimii.
- *Stroici* și *Spancioc* – tipul tinerilor boieri neinițiați în viață.

ARS COLLABORANDI

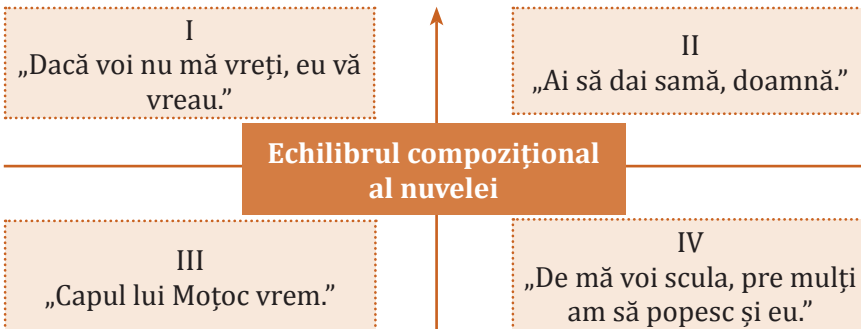
Agenda criticului

- Nuvela ar fi devenit o scriere celebră ca și Hamlet (Shakespeare), dacă limba română ar fi avut în ajutor prestigiul unei limbi universale.

George CĂLINESCU

ARS DISCENDI

8.2. Elaborati o schemă a elementelor subiectului, valorificând răspunsurile la întrebările orientative.

- *Expozițiunea este lentă sau dinamică?*
- *Conflictul e simplu sau complex, interior sau exterior?*
- *Admiți prezența în text a intrigii ca moment al subiectului?*
- *Narațiunea e obiectivă sau subiectivă?*
- *Narațiunea este marcată de: monolog? dialog? popasuri descriptive?*
- *Punctul culminant relevă o acutizare maximă a conflictului dintre:*
  - domnitor și boieri?   ➤ domnitor și Moțoc?
  - domnitor și doamnă?   ➤ domnitor și popor?
- *Ce soluție presupune punctul culminant, cu referire la fiecare dintre relațiile enumerate?*
- *Deznodământul este pe potriva conflictului? În ce mod este soluționat? Care este opinia autorului? Dar opinia ta?*
- *Tematica nuvelei este determinată de motivele: vanitas vanitatum (deșărtăciunea deșărtăciunilor), fortuna labilis, lupta pentru puterea politică?*

9. Exprimă-ți opinia:

- *Personajele nuvelei reprezintă doar însemne ale personalităților istorice sau și ale unor tipuri umane?*
- *Limbajul naratorului și al personajelor este propriu: realității epocii istorice? tehnicii de individualizare a personajelor? timpului când a fost scrisă nuvela? stilului prozatorului?*

10. Identifică, în nuvela Alexandru Lăpușneanul, modalitățile de expunere (narațiunea, descrierea, dialogul, monologul) și explică rolul lor în operă.

1. Redactează o caracterizare a unui personaj istoric din nuvela *Alexandru Lăpușneanul*, utilizând diverse date informative.
2. Dezvoltă, într-un text coerent, opinia lui George Călinescu expusă în *Agenda criticului*, axându-te pe ideea că nuvela demonstrează virtuți ale genului scurt.
3. Scrie o schiță de nuvelă care să aibă următorul final: **Tinerețea are totdeauna pasiunea eliberării, a aventurii.** (Demostene Botez)

Redactarea unui rezumat

SCRIBO, ERGO SUM

1. Citește informația din *Agenda cititorului* și reține particularitățile rezumatului.
2. Actualizează din memorie conținutul unui text în proză citit recent.
  - 2.1. Povestește-le colegilor conținutul acestui text în formă rezumativă.
  - 2.2. Verifică-ți competențele de a rezuma un text, fixând condițiile și riscurile realizării unui rezumat.
3. Realizează un rezumat al nuvelei *Alexandru Lăpușneanul*, urmărind:
  - cele mai importante elemente ale subiectului;
  - evenimentele ce conturează mesajul operei.
4. Compară rezumatul tău cu cel al colegului. Apreciază-ți, prin autoevaluare, rezumatul, consultând condițiile de realizare a acestei compoziții expuse în schemă.
5. Redactează o variantă îmbunătățită a rezumatului inițial, evaluând-o în conformitate cu rigorile expuse în schemă.

Agenda cititorului

- **Rezumatul** presupune reducerea unui text la un număr limitat și precis de cuvinte, care să reproducă fidel gândirea autorului.
- Obiectivul exercițiului de rezumare este de a se reține esențialul dintr-un mesaj, text.
- **Rezumarea orală sau scrisă** a unui text literar solicită:
  - prezentarea succintă a ideilor principale;
  - expunerea organizată în jurul temei dominante;
  - plasarea expunerii la timpul prezent;
  - identificarea personajelor și menționarea celor principale;
  - punctarea momentelor subiectului într-o relație cronologică a faptelor sau urmînd structura operei (*capitole, cînturi, acte* etc.).

• **Fidelitatea** față de subiectul relatat presupune informarea asupra conținutului mesajului și asupra punctelor importante ale narațiunii fără abateri și fără a fi exprimată opinia celui care face rezumatul. Pentru aceasta este necesar un efort de expunere detașată.

• **Concizia** presupune expunerea pe scurt a conținutului. Procentul de reducere a numărului de cuvinte poate varia. De exemplu, rezumatul unui text de pînă la 1000 de cuvinte poate constitui 30% (circa 300 de cuvinte).

Condiții de scriere a rezumatului

• **Claritatea** presupune expunerea limpede a informației selectate. Rezumatul clar este acela în care vorbitorul urmărește legătura cauză–efect, indică schimbarea de timp și spațiu, introducerea personajelor noi etc.

• **Rigurozitatea** presupune organizarea logică a expunerii, precizia relatării, parcurgîndu-se cel mai scurt itinerar dintre începutul textului și finalul lui.

1. Realizează un rezumat al unui text literar/ nonliterar la alegere, respectînd condițiile expuse în schemă.
  - 1.1. Autoevaluează-ți compoziția și prezintă-o colegilor.

ARS DISCENDI

Sărmanul Dionis de Mihai Eminescu: între realitate și iluzie

AB INITIO

- Citește nuvela *Sărmanul Dionis* și fă-ți câteva note de lectură, urmărind:
  - ideile personajului principal;
  - stările lui de spirit, acțiunile ce le întreprinde;
  - itinerarul călătoriei în timp și în spațiu a lui Dionis.
- Extrage din textul nuvelei cuvintele care fac parte din aria semantică a noțiunii de *sărman*.
- Exemplifică momentele subiectului cu fragmente din text, utilizând informația din tabelul dat.

Expoziția	Meditația lui Dionis asupra existenței timpului și spațiului.
Intriga	Discuția dintre Dan și Ruben, în scopul convertirii.
Desfășurarea acțiunii	Călătoria în vis a lui Dan, în epoca lui Alexandru cel Bun; călătoria imaginară a lui Dan și a Mariei în spațiul selenar; existența cuplului primordial pe Lună.
Punctul culminant	Dan are revelația că e Dumnezeu. În consecință, el este izgonit din spațiul eternității în lumea comună, profană.
Deznodământul	Dionis crede că ceea ce i s-a întâmplat nu este doar un vis.

- Alege, din text, un citat care i s-ar potrivi ca *motto*. Explică, într-un enunț, opțiunea ta.
  - Examinează fragmentele propuse și inițiază-te în specificul unei nuvele filozofice. Urmărește stările de spirit ale protagonistului.

S CRIPTA MANENT

...În faptă lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu – ele sînt numai în sufletul nostru. Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un simbur de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă. Dacă am afla misterul prin care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri care sînt ascunse în noi, mister pe care l-au posedat poate magii egipteni și asirieni, atuncea în adîncurile sufletului coborîndu-ne, am putea trăi aievea în trecut și am putea locui lumea stelelor și a soarelui. Păcat că știința necromanției și cea a astrologiei s-au pierdut – cine știe cîte mistere ne-ar fi descoperit în această privință! Dacă lumea este

un vis – de ce n-am putea să coordonăm șirul fenomenelor sale cum voim noi? Nu e adevărat că există un trecut – consecutivitatea e în cugetarea noastră – cauzele fenomenelor, consecutive pentru noi, aceleași întotdeauna, există și lucrează simultan. Să trăiesc în vremea lui Mircea cel Mare sau a lui Alexandru cel Bun – este oare absolut imposibil? Un punct matematic se pierde-n nemărginirea dispozițiunii lui, o clipă de timp în împărțiabilitatea sa infinitezimală, care nu încetează în veci. În aceste atome de spațiu și timp, cît infinit! Dacă-aș putea și eu să mă pierd în infinitatea sufletului meu pîn' în cea fază a emanațiunii lui care se numește epoca lui Alexandru cel Bun de exemplu...

SĂRMANUL DIONIS (I)

[Reflecții inițiale]

SĂPĂRE AUDE

Cugetările Sărmanului Dionis
de Ligia Macovei

1. Definește conceptele: *timp, spațiu, suflet, lume, viață* printr-o optică proprie.
  - 1.1. Explică, prin text, cum înțelege Dionis sensurile acestor concepte.
2. Analizează primul alineat, identificând:
  - *imagini vizuale;*   • *imagini olfactive;*
  - *imagini auditive;*   • *imagini kinestezice.*
- 2.1. Comentează sincretismul imaginilor respective.
3. Extrage, din text, o afirmație a personajului, argumentându-ți alegerea.
4. Utilizând date din științele pe care le studiezi, răspunde la întrebarea personajului: *Dacă lumea este un vis, de ce n-am putea să coordonăm șirul fenomenelor cum voim noi?*

SĂRMANUL DIONIS (II)

[Portretul unui tânăr]

[Dionis] intră într-o cafenea de alături, ca să se usuce. Ridicându-și căciula cea mișoasă, vedem o frunte atît de netedă, albă, corect boltită, care coincide pe deplin cu fața într-adevăr plăcută a tînărului meu. Părul numai cam prea lung curgea în vițe pînă pe spate, dar uscăciunea neagră și sălbatecă a părului contrasta plăcut cu fața fină, dulce și copilărească a băietanului. Își puse în cui paltonul ud și, la aroma îmbătătoare a unei cafele turcești, ochii lui cei moi și străluciți se pierdură iar în acea intensivă visătorie care stă cîteodată atît de bine băieților, pentru că seriozitatea contrastează totdeauna plăcut cu fața de copil. Între acești muri afumați, plini de mirosul tutunului, de trîncănirea jucătorilor de domino și de cadențata bătaie a unui orologiu de lemn, ardeau lămpi somnoroase răspîndind dungi de galbenă lumină prin aerul apăsător. Dionis făcea c-un creion un calcul matematic pe masa veche de lemn lustruit și adesea surîdea. Surîsul său era

foarte inocent, dulce l-am putea numi, și totuși de o profundă melancolie. Melancolia în vîrsta lui este semnul caracteristic al orfanilor; el era orfan, o existență – cum sînt multe la noi – fără de speranță și, afară de aceea, determinat prin naștere la nepozitivism. În introducerea acestor șiruri am surprins unele din cugetările care-l preocupau în genere – și c-un asemenea cap omul nu ajunge departe – și mai cu seamă cel sărac – și Dionis era un băiet sărac. Prin natura sa predispusă, el devenea și mai sărac. Era tînăr – poate nici optsprezece ani – cu atît mai rău... ce viață-l așteaptă pe el?... Un copist avizat a se cultiva pe apucate, singur... și această libertate de alegere în elementele de cultură îl făcea să citească numai ceea ce se potrivea cu predispunerea sa sufletească atît de visătoare. Lucruri mistice, subtilități metafizice îi atrăgeau cugetarea ca un magnet – e minune oare că pentru el visul era o viață și viața un vis?

5. Definește starea de spirit a personajului, selectînd detalii sugestive de portret.
6. Interpretează sensul expresiilor din text:
  - *un copist avizat;* • *a se cultiva pe apucate;* • *subtilități metafizice.*
7. Urmărește-l atent pe Dionis *stînd la masa veche de lemn* și, intuindu-i starea, explică ce urmărea în calculul său matematic.

8. Comentează detaliile ce definesc tipul uman reprezentat de Dionis, explicînd de ce, *prin natura sa, el devine și mai sărac*.
9. *Libertatea de alegere în elementele de cultură* este un principiu de existență al lui Dionis. Interpretează semnificația acestui motiv, raportîndu-l la propriile principii de viață.

SĂRMANUL DIONIS (III)

[Realizarea visului de cunoaștere absolută]

El se sculă din iarbă cu cartea cea veche în mînă.

Lampa sa filfiia mai fantastic, literele bătrîne ale cărții căpătau înțeleș și se introduceau în visuri și-n cugete ce-i umpleau capul fără de voință, umbra lui începu iar a prinde conturile unei icoane în oloi, cu fruntea naltă, palidă, pleșuvă, cu buze vinete, cu părul de cîteva fire sure, cu privirea fixă și profundă, pe care și-o ținti lung asupra cărții deschise înaintea lui Dan. Umbra lui îi șoptea în gînduri lungi tocmai ceea ce voia el să i se răspundă.

„Tu știi – cugetă umbra și el îi auzea cugetările – știi bine că sufletul tău din începutul lumii și pînă acuma a făcut lunga călătorie prin mii de corpuri din care azi n-a mai rămas decît praf. El singur n-o știe, pentru că de cîte ori s-a întrupat din nou, de atîtea ori a băut din apa fără gust și uitătoare a Letei; și nimeni nu l-a însoțit în ultima lui călătorie decît eu – umbra corpurilor în care a trăit el, umbra ta; cu fiecare ducere la mormînt, cu fiecare naștere am stat lîngă ele; am stat la leagănul, voi sta la mormîntul tău. Sufletul tău, fără ca azi să și-o aducă aminte, a fost odată în pieptul lui Zoroastru, care făcea ca stelele să se mute din loc cu adîncul grai și socoteala combinată a cifrelor lui. Acea carte a lui Zoroastru care cuprinde toate tainele științei lui, stă deschisă înaintea ta. Veacuri au stat s-o dezlege și n-au putut pe deplin, numai eu pot s-o dezleg, pentru că vorbeam din perete cu Zoroastru, cum vorbesc astăzi cu tine”.

Dan văzu clar despărțirea ființei lui într-o parte eternă și una trecătoare. Cartea lui Zoroastru era proprietatea lui dreaptă. El întoarse șapte foi și umbra prinse conturile unui *bas-relief*, mai întoarse încă șapte și umbra se desprinse încet, ca dintr-un cadru, sări jos de pe perete și sta diafană și zîmbitoare, rostind limpede și respectuos:

– Bună sara! Lampa cu flacăra ei roșie sta între Dan și umbra închegată.

– Să urmăm – zise umbra torcînd mai departe firul gîndirii sale, gîndiri pe care Dan le auzea ca și cînd ar fi fost propriile lui cugetări. Apropiindu-ți prin vrajă ființa mea și dîndu-mi mie pe a ta, eu voi deveni om de rînd, uitînd cu desăvîrșire trecutul meu; iar tu vei deveni ca mine, etern, atotștitor și, cu ajutorul cărții, atotputernic. Tu mă lași pe mine în împrejurările tale, cu umbra întrupată a iubitei tale, cu amicii tăi; mă condamni să-mi uit viziunea mea ființă; iar tu întreprinzi o călătorie cu iubita ta cu tot, în orice spațiu al lumii și-ar plăcea... în lună de pildă. Acolo vei trăi un secol și ți se va părea o zi. Ba poți să iei și pămîntul cu tine, fără ca să te supere. Îl prefaci într-un mărgăritar cu toartă și-l anini de salba iubitei tale; și crede-mă că de mii de mii de ori mai mici, numai proporțiile dintre ei să rămîie aceleași, oamenii s-or crede așa de mari ca azi. Timpul lor? O oră din viața ta va fi un veac pentru ei. Clipele vor fi decenii și-n aceste clipe se vor face războaie, se vor încorona regi, se vor stinge și se vor naște popoare, în sfîrșit toate prostiile de azi se vor întîmpla și-atunci, se-nțelege că-n diminuare analogă, *absolut* însă acelaș lucru.

– Bine, zise Dan apucînd mîna cea rece și diafană a umbrei, te îndemn însă a scrie memoriul vieții tale, ca să-l găsec cînd voi reveni pe pămînt și să-l recitesc. Tu ai o judecată rece și vei ști să-mi descrii toată natura vizionară și înșelătoare a lucrurilor lumești; de la floarea ce cu naivitate minte, prin haina ei strălucită, că e fericite înlăuntru gîngășelor sale organe, pînă la omul ce acoperă cu vorbe mari, cu o ipocrizie vecinică care ține cît istoria omenirii, acel simbur negru și rău, care-i rădăcina adevărată a vieții și a faptelor sale – egoismul său. vei vedea

cum ni se minte în școală, în biserică, în sfat, că intrăm într-o lume de dreptate, de iubire, de sfințenie, pentru a vedea, când murim, c-a fost o lume de nedreptate, de ură. Ah! cine ar mai vrea să trăiască când i s-ar spune de mic încă, în loc de povești, adevărata stare de lucruri în care va intra?

– Chemarea unui filozof? zise umbra surîzând cu amărăciune – foarte bine! Ceea ce zici tu îmi hotărăște soarta. Îmi voi aprinde lampa și-o căuta oameni. Memoriile vieții mele le vei găsi în saltarul acestei mese, când te vei întoarce. Eu singur voi fi mort și îngropat când vei reveni tu, căci orele vieții tale vor fi șir de ani întregi pentru pământ. Întoarce încă șapte file și ține-mă de mână! Ce simți?

– Simt brațele mele pierind în aer și cu toate astea căpătînd puteri uriașe; simt cum, dezlipindu-se atomele greoaie ale creierilor mei, mintea mea devine clară ca o bucată de soare.

– Eu, zise umbra încet, simt întunecîndu-se și pierind conștiința eternității mele; simt îngreindu-se ca sub plumb cugetările mele... Mai întoarce șapte foi și metamorfoza reciprocă va fi desăvîrșită.

Dan întoarce foile, șopti și umbra deveni om. Omul semăna cu el și se uita sperios și uitit la Dan, fixîndu-l ca pe o umbră, cu buzele tremurînde și cu pași șovăitori. Dan era o umbră luminoasă. El ridică brațul lung și puternic în aer.

– Dormi! zise poruncitor. Orologiul zbirnii răgușit o oră... umbra întrupată în om căzu ca moartă pe pat. Iar Dan își luă lunga sa manta de-a umere, stinse lampa, pe vârful degetelor trecu prin tindă și când ieși afară închise ușa după sine și începu a merge încet, încet în lumina lunii pe stradele largi ale orașului, cu ferestrele și porțile închise, cu ziduri albe și gălbenite de lună, cu perdelele lăsate, cu cîte un păzitor de noapte cu musteți înfundate în gulerul și gluga mantalei și c-o prăjină subsuori; în fine, o liniște somnoroasă, un aer cald de vară, luna strălucită, stele de aur ce-și închideau pleoapele spre a le deschide iar, un cer albastru și fără nori, case înalte a căror streșini de olane se uitau în lună – iată tabloul! Pasurile lui de umbră nu se auzeau pe stradă... se înfățișa înfundat în manta, cu pălăria peste ochi, și mergea astfel pe luminatele strade fără ca luna să-i facă vro umbră pe ziduri, căci pe-a lui o lăsase acasă, astfel încît el însuși nu-și părea

a fi decît o umbră nepricepută, ce fugea pe murii caselor înșirate în rînd. Casa din capătul uliții era galbenă, cu ferești poleite de lună, cu perdele albe. El bătu încet [în] fereastră.

– Tu ești? răspunse o voce dragă și molatică.

– Eu... deschide fereastra... nu e nimeni pe stradă, nu te poate vedea nimeni, și apoi chiar de te-ar vedea...

Fereastra se deschise-ncet, perdeaua se dete într-o parte și dintre creții ei apărură frumos și palid capul blond al unui înger. Luna-i cădea drept în față, încît ochii ei albaștri străluciau mai tare și clipeau ca loviți de o rază de soare. Sub alba haină de noapte de la gît în jos se trădau boureii sînilor și mînuțele și brațele ei albe și goale pîn-în umeri se-ntinseră spre dînsul și el le inundă cu sărutări. Un moment, și el sări prin fereastră, îi cuprinse gîtul ei gol, apoi îi luă fața în mîini și o sărută cu atîta ardoare, o strînse cu atîta foc, încît îi părea c-a să-i beie viața toată din gura ei.

– Iubito, zise el încet netezindu-i părul ei de aur, iubito! vino cu mine în lume.

– Unde?

– Unde? Oriunde. Vom trăi așa de fericiți acolo unde vom fi, neturburați de niminea; tu pentru mine, eu pentru tine. Din visurile noastre vom zidi castele, din cugetările noastre vom adînci mări cu mii de undoiete oglinzi, din zilele noastre veacuri de fericire și de amor. Aide!

– Dar ce va zice mama? zise ea, cu ochii plini de lacrimi.

Umbra ei se răsfrîngea pe perete. Dan se uită fix într-acolo; umbra se desprinsese încet și se înălță pe-o rază de lună spre a cădea în pat.

– Cine-i acolo? zise Maria tremurînd pe pieptul lui.

– Umbra ta, răspunse el zîmbind, ea rămîne în locul tău... vezi-o cum doarme.

– O! ce liberă și ușoară mă simt, zise ea c-o voce de un timbru de aur. Nici o durere, nici o patimă în piept. O! îți mulțămesc... Și ce frumos îmi pai tu acuma... pare că ești altul... pare că ești din altă lume.

– Vino cu mine, șopti el la ureche-i, vino prin oștiri de stele, prin tării de raze, pînă ce, departe de acest pământ nenorocit și negru, îl vom uita, pentru ca să nu ne mai avem în minte decît pe noi.

– Haide dar, șopti ea încunjurându-i gîtul cu brațele ei albe și lipindu-și gurița de buzele lui.

Sărutarea ei îl umplu de geniu și de-o nouă putere. Astfel îmbrățișați, aruncă neagra și strălucita lui mantie peste umerii ei albi, îi încunjură talia strîngînd-o tare la piept, iar cu cealaltă mîna fluturînd o parte a mantiei se ridicară încet, încet prin aerul luciu și pătruns de razele lunii, prin nouri negri ai cerului, prin roiurile de stele, pînă ce ajunseră în lună. Călătoria lor nu fuse decît o sărutare lungă.

El puse jos dulcea lui sarcină pe malul mirositor al unui lac albastru ce oglindea în adîncu-i toată cununa de dumbrave ce-l încunjura și deschidea ochilor o lume întreagă în adînc. El își luă calea iar spre pămînt. Aproape de pămînt, el șezu pe coastele unui nour negru și se uită lung și cugetător pentru ultima oară asupra pămîntului. Luă cartea lui Zoroastru, deschise unele file și începu a citi județul pămîntului, și fiecare literă era un an, fiecare șir un secol de adevăr. Era ceva înfricoșat cîte crime au putut să se petreacă pe acest atom

atît de mic în nemărginirea lumii, pe acest bulgăre negru și neînsemnat ce se numește pămînt. Făr-măturile acelu bulgăre se numesc imperii, infuzorii abia văzuți de ochii lumii se numesc împărați, și milioane de alte infuzorii joacă, în acest vis confuz, pe supușii... El își întinse mîna asupra pămîntului. El se contrase din ce în ce mai mult și iute, pînă ce deveni, împreună cu sfera ce-l încunjură, mic ca un mărgăritar albastru stropit cu stropi de aur și c-un miez negru. Mărimea fiind numai relativă, se înțelege că atomii din miezul acelu mărgăritar a cărui margini le era cerul, a cărui stropi soare, lună și stele, acei pitici nemărginit de mici aveau regii lor, purtau războaie, și poezii lor nu găseau în univers destule metafore și comparațiuni pentru apoteoza eroilor. Dan se uită cu ocheana prin coaja acelu mărgăritar și se miră cum de nu plesnește de mulțimea urii ce cuprindea. Îl luă și, întorcîndu-se, atîrnă în salba iubitei sale albastrul mărgăritar.

Și ce frumos făcuse el în lună!

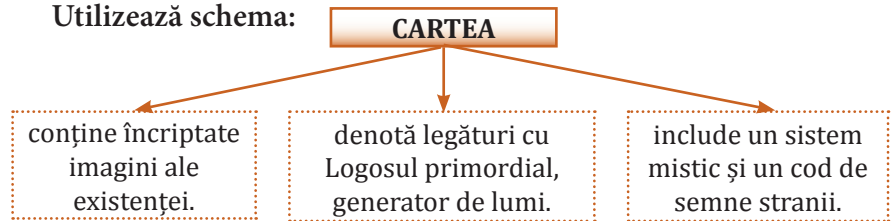
LABOR OMNIA VINCIT

Agenda cititorului

- **Transgresarea timpului** este o caracteristică a universului fantastic și reprezintă încălcarea legilor temporale specifice ordinii naturale a lumii prin fenomene de înghețare, încetinire, inversare, comprimare, dilatare.
- **Metamorfoza** este transformarea unui obiect sau a unei ființe în ceva diferit de natura sa primară. Apare în basme și în literatura fantastică.
- **Metempsihoza** este o concepție filozofică idealistă despre transmigrarea sufletelor, reîncarnare.

1. Explică de ce Dan nu se despărțea de cartea cea veche.
2. Selectează, din text, semnele ce definesc cartea ca simbol al inițierii, al cunoașterii.
3. Comentează, apelînd și la alte lecturi personale din opera eminesciană, semnificația cărții, simbol al tangenței cu altă lume.

Utilizează schema:

4. Definește motivul reîncarnării *Dionis-Dan*, ce reiese din dialogul imaginar cu *umbra*, motiv definitoriu al spațiului oniric. *Vezi Agenda cititorului.*
5. Reflectează în ce mod îi reușește lui *Dionis-Dan* realizarea visului său de fericire, relevînd sugestia spațiilor din fragment.
6. Explică ce a însemnat pentru *Dionis-Dan* călătoria pe Lună, pornind de la afirmația inițială: *Nu există nici timp, nici spațiu – ele sînt numai în sufletul nostru.*
7. Demonstrează ideea că *Dionis* reprezintă un profil *al tînărului spiritual; al tînărului inadapabil; al omului de geniu.*

SĂRMANUL DIONIS (IV)

[Reflecții finale]

LEGO, ERGO SUM

Fost-au vis sau nu, asta-i întrebarea. Nu cumva îndărătul culiselor vieții e un regizor a cărui existență n-o putem explica? Nu cumva sîntem asemenea acelor figuranți care, voind a reprezenta o armată mare, trec pe scenă, încunjură fondalul și reapar iarăși? Nu este oare omenirea istoriei asemenea unei astfel de armate ce dispare într-o companie veche spre a reapărea în una nouă, armată mare pentru individul constituit în spectator, dar același număr mărginit pentru regizor. Nu sînt aceiași actori, deși piesele sînt altele? E drept că după fondal nu sîntem în stare a vedea. – Și nu s-ar putea ca cineva, trăind, să aibă momente de-o luciditate retrospectivă, care să ni se pară ca reminiscențele unui om, ce de mult nu mai este?

Nu ezităm de-a cita cîteva pasaje dintr-o epistolă a lui Théophile Gautier, care colorează oarecum ideea aceasta: „Nu totdeauna sîntem din țara ce ne-a văzut născînd și de aceea căutăm adevărata noastră patrie. Acei care sînt făcuți în felul acesta se simt ca exilați în orașul lor, străini lîngă căminul lor și munciți de-o nostalgie inversă... Ar fi ușor a însemna nu numai țara dar chiar și *secolul în care ar fi trebuit să se petreacă existența lor cea adevărată...* Îmi pare c-am trăit odată în Orient și, cînd în vremea carnavalului mă deghizez cu vrun caftan, cred a re-lua adevăratele mele veșminte. Am fost întotdeauna surprins că nu pricep curent limba arabă. *Trebuie s-o fi uitat?*”

1. Explică, utilizînd informația din text: experiența lui Dionis a fost un vis al personajului, o închipuire a autorului sau transpunerea unei idei filozofice?

2. Fragmentele ți-au propus, într-o viziune neobișnuită, motive care structurează nuvela:

- *cartea ca instrument miraculos, fantastic, regenerativ;*
- *ambitiția luciferică de cunoaștere absolută;*
- *călătoria fantastică într-un spațiu transcendent, selenar;*
- *reîncarnarea;*
- *răsturnarea cronologiei (actualizarea trecutului);*
- *dedublarea om-umbră;*
- *viața ca vis.*

2.1. Comentează motivele nuvelei ce țin de:

- *planul fantastic;*
- *planul filozofic.*

1. Formulează o temă pe care ți-a propus-o pentru reflecție nuvela.

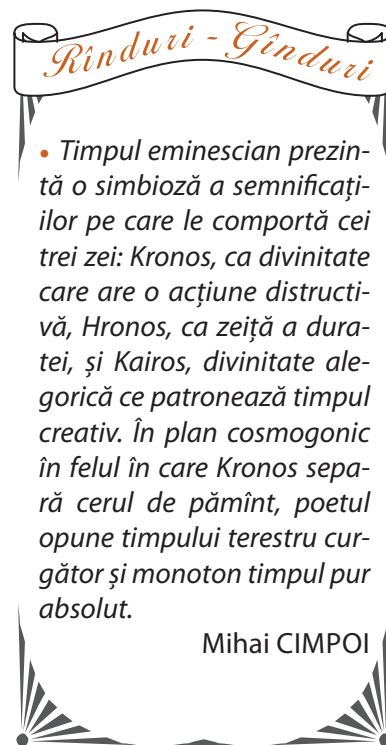
2. Meditează, într-un text coerent, dacă omul poate dobîndi vreo dată condiția de existență eternă în spațiul superior. Axează-te pe idei din nuvelă și pe sugestia temei de studiu.

3. Dezvoltă 2-3 idei din aserțiunea lui Mihai Cimpoi expusă în *Rînduri-Gînduri*.

4. Scrie un eseu nestructurat cu tema: *Lectura nuvelei Sărmanul Dionis mi-a prilejuit o experiență unică de cunoaștere.*

OPȚIONAL

5. Redactează o compunere-paralelă de caracterizare a personajului Dionis și a unuia dintre personajele din *Faust* de Goethe.

ARS DISCENDI

13 COMPUNEREA DE UTILITATE SOCIALĂ. CURRICULUMUL VITAE ȘI AVIZUL

Ab INITIO

Agenda cititorului

- **Curriculum vitae** [ae pronunțat e] este o scurtă (auto)biografie, care cuprinde toate datele privind starea civilă, situația profesională etc. a unei persoane (care participă la un concurs, la un examen etc.), abreviat CV [pronunțat sivi].

S APERE AUDE

1. Prezintă sensurile cunoscute ale cuvântului *biografie*. Ce asocieri trezește acest cuvânt?
2. Explică ce înțelegi prin îmbinările:
  - *biografie artistică*;
  - *biografie romanțată*;
  - *biografie a râului*;
  - *biografie a unei idei*.
3. Examinează diferite avize și anunțuri particulare, plasate pe aviziere. Remarcă:
  - a) *aspectul grafic al textului*;
  - b) *claritatea informației*;
  - c) *utilitatea acestei informații pentru tine*.
1. Argumentează necesitatea de a cunoaște datele biografice ale:
  - a) unui scriitor sau savant;
  - b) unui om politic ce candidează pentru o anumită funcție;
  - c) unei vedete de film;
  - d) unei persoane care intenționează să se angajeze în câmpul muncii;
  - e) unui participant la un concurs de creație.
- 1.1. Motivează-ți alegerea.
2. Examinează modelul de CV atașat și reține rubricile care intră în componența acestui tip de text. Vezi și *Agenda cititorului*.
  - 2.1. Înlocuiește rubrica *Numele applicantului* cu propriul nume.
  - 2.2. Concluzionează: *de ce rubricile marcate cu asterisc au funcție informativă și nu trebuie să apară în textul unui atare document?*
  - 2.3. Substituie textul dintre paranteze cu informații solicitate de instituția în cauză.

Prezintă momente care îți desemnează personalitatea și activitatea,

scrie

CURRICULUM VITAE

INFORMAȚII PERSONALE

Numele, prenumele
Adresa (numărul, strada, codul poștal, localitatea, țara)
Telefonul (fix, cu prefixul țării și al localității; mobil)
Fax
E-mail
Naționalitatea/ cetățenia
Data nașterii (ziua, luna, anul)

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

(Menționează, pe rând, fiecare experiență profesională pertinentă, începând cu cea mai recentă dintre acestea.)
 *Perioada (de la, până la)
 *Numele și adresa angajatorului
 *Tipul activității sau sectorul de activitate
 *Funcția sau postul ocupat
 *Principalele activități și responsabilități

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

- Perioada (de la, pînă la)

Describe separat fiecare formă de învățămînt și program de formare profesională urmate, începînd cu cea mai recentă/ cel mai recent.

*Numele și tipul instituției de învățămînt și al organizației profesionale prin care s-a realizat formarea profesională

*Domeniul studiat/ aptitudini ocupaționale

*Tipul calificării/ diploma obținută

*Nivelul de clasificare a formei de instruire/ învățămînt

APTITUDINI ȘI COMPETENȚE PERSONALE

Menționează aptitudinile și competențele dobîndite în cursul vieții și al carierei, dar care nu sînt recunoscute neapărat printr-un certificat sau o diplomă.

Limba maternă

Limbi străine cunoscute

*abilitatea de a citi

*abilitatea de a scrie

*abilitatea de a vorbi

(Enumeră limbile cunoscute și indică nivelul de cunoaștere: excelent, bine, satisfăcător.)

APTITUDINI ȘI COMPETENȚE SOCIALE

Locuiești și muncești cu alte persoane, într-un mediu multicultural, ocupi o poziție în care comunicarea este importantă sau desfășori o activitate în care munca de echipă este esențială, de exemplu, cultură, sport etc.

Describe aceste aptitudini și indică în ce context le-ai obținut.

Aptitudini și competențe organizatorice

De exemplu, coordonezi sau conduci activitatea altor persoane, monitorizezi proiecte și gestionezi bugete la locul de muncă, în acțiuni voluntare (de exemplu, în domeniul culturale sau sportive) sau la domiciliu. Describe aceste aptitudini și indică în ce context le-ai dobîndit.

Aptitudini și competențe tehnice

*Utilizarea calculatorului, a anumitor tipuri de echipamente, mașini etc.

Describe aceste aptitudini și indică în ce context le-ai dobîndit.

Permis de conducere

Alte aptitudini și competențe

*Competențe care nu au fost menționate anterior.

Describe aceste aptitudini și indică în ce context le-ai obținut.

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

Indică alte informații utile și care nu au fost menționate, de exemplu, persoane de contact, referințe etc.

ANEXE

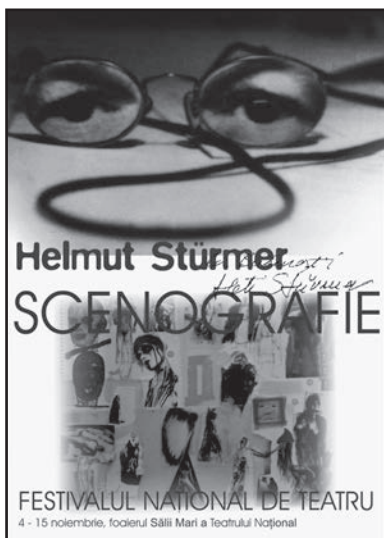
Enumeră documentele atașate la CV, dacă este cazul.

Agenda cititorului

3. Redactează-ți propriul CV pe foi detașabile A4, pe care le vei include în portofoliu.
4. Întocmește CV-ul unui personaj literar, la alegere. Explică, succint, din ce detalii deduci informațiile certe, necesare pentru un CV.
1. Prezintă oral cum arată și ce informație conține fiecare dintre textele care se numesc: *aviz*, *anunț*, *afiș*, *comunicare*, *înștiințare*, *mesaj*. Comentează diferențele.
2. Citește explicațiile din *Agenda cititorului*. Remarcă legătura de sens dintre cuvintele derivate și transferul semantic.
3. Examinează îmbinările de cuvinte și stabilește care dintre sensurile cuvîntului *aviz* s-au actualizat:
  - *aviz epidemiologic*;
  - *aviz amatorilor*;
  - *aviz de plată*;
  - *aviz consultativ*;
  - *aviz telefonic*;
  - *a-și da avizul*.

- **Aviz**
  - Document prin care se face o înștiințare (publică) cu caracter oficial.
  - Părere competentă emisă de cineva.
- **A aviza**
  - A înștiința din timp printr-un aviz.
- **Avizat**
  - atrage atenția cuiva asupra unui lucru;
  - a-și pune avizul favorabil pe un act, document;
  - a da dovadă de competență.

L ABOR OMNIA VINCIT

ARS COLLABORANDI

ARS DISCENDI

4. Citește avizul. Discută cu unul dintre colegi, formulînd întrebări în legătură cu esența informației.

Informează adecvat factorii interesați, **scrie** **▶** **A V I Z**

CINE?

CE?

UNDE?

CÎND?

DE CE?

CUM?

CU CE SCOP?

Regia APĂ-CANAL aduce la cunoștința consumatorilor că, în legătură cu lucrările de reparație, va fi sistată livrarea apei către consumatorii din cartierul Buiucani, în perimetrul străzilor Ion Creangă, Ștefan Neaga, Eugen Coca și Vasile Lupu, în perioada 20.06.2013 – 22.06.2013.

5. Lucrînd în echipe, analizați textul unui afiș dintre cele propuse. Observați modul de codificare a informației. Transformați imaginea într-un succint text verbal.

6. Elaborați, în baza legendei expuse, textul unui aviz:

Sînteți un grup de inițiativă care își propune să desfășoare o preselecție locală pentru un concurs municipal/ raional de dans sportiv.

- 6.1. Redactați și aranjați în pagină textul avizului, utilizînd diferite semne relevante pentru acest aviz.

7. Realizați un tur al galeriei și discutați, în plen, punctele forte și punctele vulnerabile ale avizelor pe care le-ați scris.

1. Actualizează specificul textelor redactate în cadrul acestei teme. Stabilește diferențele de structură și conținut între curriculum vitae și aviz.

2. Numește două situații de viață în care va fi necesar să-ți demonstrezi abilitățile de scriere a textelor de utilitate socială studiate.

3. Scrie un aviz, utilizînd informația adecvată din romanul *Singur în fața dragostei* de Aureliu Busuioc, studiat în gimnaziu.

Legendă: direcția școlii anunță elevii și profesorii despre decada strînsului roadei.

OPȚIONAL

4. Alcătuieste un CV real pentru o persoană de vîrsta ta, care intenționează să se angajeze ca salvamar, pe perioada de vară, postul fiind vacant.

- 4.1. Prezintă oral CV-ul elaborat.

- 4.2. Susține un interviu de angajare cu un grup de colegi – potențiali angajatori.

14 ROMANUL ÎNTRE CREAȚIE ȘI ANALIZĂ

Motto:

Romanul face din viață un destin, din amintire un act util și din durată un timp dirijat și semnificativ. Societatea este cea care impune Romanul.

Roland BARTHES

1. Actualizează evenimentele din romanul preferat și exemplifică ideile din *motto*.

2. Explică semnificația unui posibil titlu de operă: *Romanul vieții părinților mei*; *Romanul vieții lui Mihai Eminescu*.

1. Determină, prin comparație, specificul romanului, raportându-l la cel al nuvelei, utilizând tabelul ce urmează și *Agenda cititorului*.

AB INITIO

S APERE AUDE

NUVELA	ROMANUL
<ul style="list-style-type: none"> • adeseori este un „exercițiu” pentru viitorul romancier; o nuvelă poate părea un fragment, un episod dintr-un roman; • se axează pe sugestie; • receptarea ei se face continuu și unitar, „dintr-o răsuflare”; • personajul este deja format; • personajul este caracterizat prin analiză, observație, acțiune; • destinul personajului se încheie odată cu sfârșitul nuvelei; • timpul și spațiul sînt limitate; • desfășurarea acțiunii este de obicei rectilinie, cronologică; • este centrată pe tensiunea desfășurării unor întâmplări; • nu are intrigi paralele. 	<ul style="list-style-type: none"> • de multe ori rezultă dintr-o nuvelă amplificată (din toate punctele de vedere); • se bazează pe explicație; • receptarea lui cere timp; lectura poate fi discontinuă, bazîndu-se pe memorie; • personajul este în evoluție; • personajul este caracterizat mai mult prin desfășurarea dramatică; • timpul și spațiul pot fi nelimitate; • descrierea acțiunii se face prin adînciri, digresiuni, dezvoltare graduală; • își poate încetini acțiunea pentru a combina elemente eterogene; • are intrigi paralele și interferențe.

2. Amintește-ți subiectul unor romane care ți-au produs plăcerea lecturii și argumentează acest efect.

3. Comentează factorii favorabili lecturii unui roman:

- *timpul liber*;
- *motivația*;
- *circumstanțe benefice*;
- *titlul*;
- *numele autorului*;
- *cuprinsul*.

Agenda cititorului

ROMANUL

- este o scriere epică în proză de mare întindere, cu o acțiune complexă, desfășurată pe mai multe planuri, la care participă numeroase personaje supuse unor conflicte puternice:
  - are o structură narativă complexă;
  - acțiunea este liniară sau ramificată, întreruptă sau continuă;
  - prin descriere, creează o atmosferă luminoasă, sumbră, veselă, tragică;
  - presupune o relație complexă între narator, personaje și naratar;
  - portretizează personaje, evocă evenimente.

LABOR OMNIA VINCIT

CIULEANDRA în trăirea dramatică a actorilor teatrelor *Luceafărul* și *Satiricus*

4. Demonstrează, în baza unui roman citit recent, care sînt componentele ce constituie structura discursului narativ al romanului.
5. Discursul unui roman poate fi generat și de o altă operă, tradiție orală (de exemplu, romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu).
Reflectează și exprimă-ți opinia:
  - De ce autorul acestui roman *a deschis* narațiunea apelînd la textul baladei *Miorița* și la cel al legendei?
  - Ce alt început ai propune?
6. Urmărește-l pe Gheorghită din romanul *Baltagul*, însoțind-o pe Vitoria Lipan în drumul restabilirii dreptății și definește-i stările de spirit.
  - 6.1. Ce emoții a trăit Gheorghită în finalul romanului?
  - 6.2. Aprobi sau dezaprobi fapta Vitoriei și a fiului ei?
  - 6.3. Ce rol semnificativ i-a atribuit autorul acestei fapte?
7. Compară incipitul din *Baltagul* de Mihail Sadoveanu cu cel din *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu și stabilește anumite deosebiri.
  1. Documentează-te despre particularitățile dansului popular *Ciuleandra* și comentează valoarea lui de simbol prin specificul coregrafic: *ritm, mișcare, muzică* etc.
    - 1.1. Raportează sugestia dansului *Ciuleandra* referitoare la evoluția destinului lui Puiu Faranga și al Mădălinei.
    - 1.2. Formulează concluzii și dezvoltă-le:
      - într-un discurs de acuzare a intenției urmărite de către bătrînul Faranga;
      - într-o succintă meditație cu tema *Dansul Ciuleandra, un semn al destinului fatal*.
  2. Explică drama lui Tudor Șoimaru din romanul *Neamul Șoimăreștilor* de Mihail Sadoveanu, urmărind semnificația spațiilor pe care le parcurge personajul.
  3. Identifică, prin comparație, o tipologie a timpului, a spațiului și a personajelor în romanele vizate și comentează-o într-un tabel integrator.

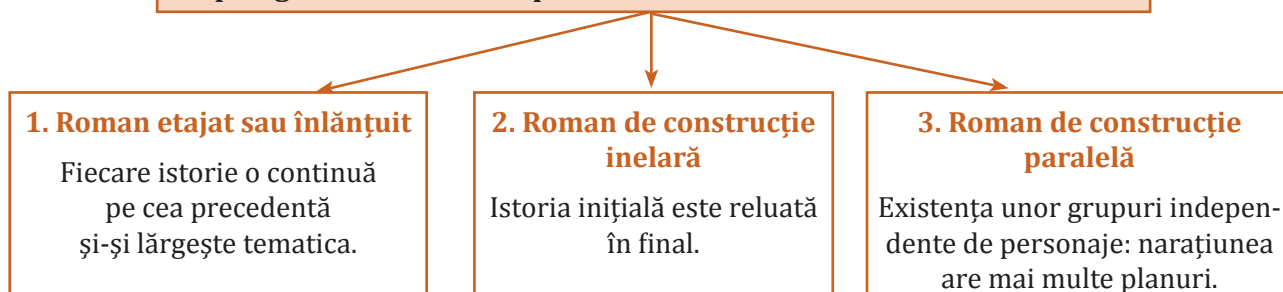
Romanul	Timpul	Spațiul	Personajele
1. <i>Baltagul</i> de Mihail Sadoveanu			
2. <i>Neamul Șoimăreștilor</i> de Mihail Sadoveanu			
3. <i>Ciuleandra</i> de Liviu Rebreanu			
4. Întocmește o listă de valori *morale, spirituale, estetice*, pe care le-ai identificat la lectura romanelor discutate, argumentînd actualitatea acestora.
  - 4.1. Formulează, în baza valorilor identificate, tema fiecărui roman discutat.

5. Examinează schema și reține informația, exemplificând-o prin detalii din romanele cunoscute.

SUCESIUNEA EVENIMENTELOR ÎNTR-UN ROMAN

Tipologia romanului în raport cu succesiunea evenimentelor descrise

6. Completează-ți cunoștințele, examinând tabelul, și realizează o succintă prezentare a tipologiei și particularităților romanului românesc.

I	II	III	IV
Tipul	Autori, titluri	Particularități	Tematica
roman istoric	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Neamul Șoimăreștilor</i> de Mihail Sadoveanu • <i>Frații Jderi</i> de Mihail Sadoveanu 	<ul style="list-style-type: none"> - asociază adevărul istoric necesităților epicului; - istoria este un fundal pentru epic sau invers. 	<ul style="list-style-type: none"> - lupta pentru apărarea moșiei strămoșilor; - sacrificiul în numele libertății țării.
roman de aventuri	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zodia Cancerului sau vremea Ducăi-Vodă</i> de Mihail Sadoveanu (parțial) 	<ul style="list-style-type: none"> - narațiunea este plină de nerv; - eroul trece de la un pericol de moarte la salvare; - dialogul este viu, incitant; - fapte emoționante, captivante. 	<ul style="list-style-type: none"> - aventura dragostei fatale.
roman de dragoste	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Mara</i> de Ioan Slavici • <i>Patul lui Procust</i> de Camil Petrescu • <i>Singur în fața dragostei</i> de Aureliu Busuioc 	<ul style="list-style-type: none"> - pune accent pe latura sentimentală; - este analizat cu finețe comportamentul personajelor. 	<ul style="list-style-type: none"> - dragostea ca realizare a destinului; - împlinirea spirituală prin dragoste; - dragostea ca negație a idealului.
roman psihologic	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pădurea spînzuraților</i> de Liviu Rebreanu • <i>Zbor frînt</i> de Vladimir Beșleagă 	<ul style="list-style-type: none"> - abundența materialului descriptiv; - analiza proceselor psihice conștiente; - eroii trăiesc criza de conștiință, drame morale puternice. 	<ul style="list-style-type: none"> - salvarea sufletului prin lumina credinței; - copilul și ororile războiului.
roman fantastic	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Noaptea de Sânziene</i> de Mircea Eliade • <i>Domnișoara Christina</i> de Mircea Eliade • <i>Adam și Eva</i> de Liviu Rebreanu (parțial) 	<ul style="list-style-type: none"> - fapte neobișnuite; - caractere inexplicabile, incredibile; - include miraculosul straniu, supranaturalul; - călătoria inițiativă a spiritului întru descoperirea jumătății sale mitice. 	<ul style="list-style-type: none"> - criza omului dominat de fantasme; - tentația existenței umane în ireal; - speculația filozofică, prezențe mitologice, interferențe ale elementelor psihologice și miraculosului mistic.

I	II	III	IV
Tipul	Autori, titluri	Particularități	Tematica
roman social	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ion</i> de Liviu Rebreanu • <i>Moromeții</i> de Marin Preda 	<ul style="list-style-type: none"> - interferența dintre două planuri: real (patima pentru pământ) și interior-subiectiv (patima iubirii); - personaje din toate categoriile sociale; - conflicte puternice; - analiză de tip balzacian; - epic de tip mozaical ramificat; conturarea unui cadru eminemente social, expresia concentrată a spațiului cu o ordine cosmică axată pe un sistem de simboluri; - analiză obiectivă. 	<ul style="list-style-type: none"> - patima pentru pământ ca rezultat al inechității sociale; - satul și timpul, istoria și omul, puterea și individul dependent de ea; - ruinarea familiei patriarhale; - răsturnarea unei lumi.
roman sentimental	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Manoil</i> de Dimitrie Bolintineanu • <i>Adela</i> de Garabet Ibrăileanu 	<ul style="list-style-type: none"> - orfanul ce își caută familia; - moravuri umane decăzute, modalități de viață perimată. 	<ul style="list-style-type: none"> - narațiune epistolară, viziune romantic-sentimentală, elemente melodramatice; - intenționalitate auctorială, prezența unui spectru sentimental, particularități de jurnal: un antijurnal.

ARS DISCENDI

Un SEMN
al romanului postmodernist

1. Explică, într-un text coerent de 2–3 enunțuri, trei particularități principale ale romanului, comparându-l cu nuvela.
2. Reflectează asupra informației din tabelul de mai sus și, în baza acestuia, propune un altul, care să prezinte tipologia romanului, de exemplu, după principii:
  - cronologic;
  - al protagoniștilor;
  - al perfecțiunii de lectură etc.
3. Dezvoltă, în baza lecturilor proprii, într-un text argumentativ:
  - afirmația teoreticianului Milan Kundera: *Romanul este o proză de mari dimensiuni, în care autorul, prin medierea unor euri experimentale (personaje), examinează pînă la capăt unele din marile teme ale existenței.*
  - ideea din titlul temei: *Romanul este o operă amplă ce îmbină creația cu analiza.*

OPȚIONAL

4. Scrie un eseu liber pornind de la afirmația lui Lucian Blaga: *Viața noastră, a oricui, este alcătuită din nenumărate tangențe la nenumărate romane.*

■ **Mara** de Ioan Slavici. Polifonia unor destine

1. Anticipează lectura fragmentelor din roman, actualizînd sensul noțiunii de *capodoperă* (din italiană, *capo d' opera*: operă artistică desăvîrșită, de o valoare excepțională).
  2. Propune exemple convingătoare de capodopere din diverse genuri artistice: *muzică, pictură, sculptură, literatură*, menționînd succint valoarea lor.
  3. Motivează-te pentru studiul romanului, reflectînd asupra ideii emise de Nicolae Manolescu: *Mara trebuie considerată prima capodoperă a genului la noi.*
    - 3.1. Vezi *Agenda cititorului* și notează 2–3 așteptări.
    - 3.2. Selectează din *Agenda cititorului* informația relevantă pentru pregătirea lecturii romanului și motivează-o.
- Citește fragmentele din romanul *Mara*, definind intenția naratorului.

AB INITIO

MARA (fragmente)

S CRIPTA MANENT

Agenda cititorului

Romanul *Mara* este unul dintre cele mai bune romane din literatura română. Publicat în anul 1894, în revista *Vatra*, cu mențiunea de *Novelă*, la care autorul a renunțat, cînd și-a publicat romanul în volum (1906). Considerîndu-l o capodoperă a literaturii române, Nicolae Iorga îi obiecta autorului că titlul mai potrivit pentru roman este *Copiii Mării*. În prezent, romanul este definit ca: *realist, obiectiv, social, psihologic, de dragoste, Bildungsroman*.

A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tînără și voinică și harnică și Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.

Nu-i vorba, Bîrzovanu, răposatul, era, cînd a fost, mai mult cîrpaci decît cizmar și ședea mai bucuros la birt decît acasă; tot li-au mai rămas însă copiilor vreo două sute de pruni pe lunca Murășului, viuța din dealul despre Păuliș și casa, pe care muma lor o căpătase de zestre. Apoi, mare lucru pentru o precupeață, Radna e Radna, Lipova e numai aci peste Murăș, iar la Arad te duci în două ceasuri.

Marți dimineața Mara-și scoate șatra și coșurile pline în piața de pe țârmurele drept al Murășului, unde se adună la tîrg de săptămîină murășenii pînă de pe la Sovîrșin și Soboteliu și podgoreni pînă de pe la Cuvin. Joi dimineața ea trece Murășul și întinde șatra pe țârmurele stîng, unde se adună bănațenii pînă de pe la Făget, Căpălnaș și Sîn-Miclăuș. Vineri noaptea, după cîntatul cocoșilor, ea pleacă la Arad, ca ziua s-o prindă cu șatra întinsă în piața cea mare, unde lumea se adună din șapte ținuturi.

Dar lucrul cel mare e că Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale; vinde ce poate și cumpără ce găsește; duce de la Radna ceea ce nu găsești la Lipova ori la Arad și aduce de la Arad ceea ce nu găsești la Radna ori la Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dînsa ca să nu mai aducă ce a dus și vinde mai bucuros cu cîștig puțîn decît ca să-i „clocească” marfa.

Numai în zilele de Sîntă Marie se întoarce Mara cu coșurile deșerte la casa ei.

Sus, pe coasta unui deal de la dreapta Murășului, e mănăstirea minoriților, vestita Maria Radna. Din turnurile bisericii mari și frumoase se văd pe Murăș la deal ruinele acoperite cu mușchi ale cetății de la Șoimoș; în fața bisericii se întinde Radna cea frumoasă și peste Murăș e Lipova cu turnul sclipicios și plin de zorzoane al bisericii românești, iar pe Murăș la vale se întinde șesul cel nesfirșit al Țării Ungurești. Mara însă le trece toate cu vederea: pentru dînsa nu e decît un loc larg în fața mănăstirii, unde se adună lumea cea multă, grozav de multă lume.

Cică e acolo în biserică aceea o icoană făcătoare de minuni, o Maică Precistă care lăcrimează și de a căreia vedere cei bolnavi se fac sănătoși, cei săraci se simt bogați și cei nenorociți se socotesc fericiți.

Mara, deși creștină adevărată, se duce și ea cîteodată la biserică aceasta, dar se închină creștinește, cu cruci și cu mătănii, cum se cuvine în fața lui Dumnezeu. Că icoana face minuni, asta n-o crede; știe prea bine că o Maică Precistă nemțească nu e o adevărată Maică Precistă. E însă altceva la mijloc. Călugării, care umblă rași ca-n palmă și se strîmbă grozav de urît, au o știință tainică și știu să facă fel de fel de farmece pentru ca boala să-și vie de leac, săracul să-și găsească sprijoana și nenorocitul să se fericească. Bine face dar lumea care vine la Măria Radna să se închine, și Marei îi rîde inima cînd pe la Sînte Mării timpul e frumos, ca lumea să poată veni cale de o săptămînă de zile, cete-cete, cu praporele în vînt, cu crucile împodobite cu flori și cîntînd psalmi și litanii. Acum, cînd vin sutele și se adună miile pe locul cel larg din fața mănăstirii, acum e secerișul Marei, care dimineața iese cu coșurile pline și seara se întoarce cu ele goale. De aceea se închină Mara și în fața icoanei, apoi își ia copilașii, pe care totdeauna îi poartă cu dînsa, îi dă puțin înainte și le zice: „Închina-ți-vă și voi, sărăcuții mamei!”

Sînt săraci, sărăcuții, că n-au tată; e săracă și ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase cînd se duce la tîrg? cum ar putea dînsa să stea de dimineață pînă seara fără ca să-i vadă? Cum, cînd e atît de bine să-i vezi?!

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se tîr-guiește și se ceartă cu oamenii, se mai ia și de cap cîteodată, plînge și se plînge c-a rămas văduvă, și

apoi se uită împrejur să-și vadă copiii și iar rîde.

„Tot n-are nimeni copii ca mine!” își zice ea și nimeni nu poate s-o știe aceasta mai bine decît dînsa, care ziua toată vede mereu copii și oameni și nu poate să vadă ființă omenească fără ca s-o pună alătura de copiii ei. Mulți sînt sănătoși și rumeni, voinici și plini de viață, deștepți și frumoși, răi sînt, mare minune, și e lucru știut că oameni de dai Doamne numai din copii răi se fac.

Mai sînt și zdrențaroși și desculți și nepieptănați și nespălați și obraznici, sărăcuții mamei; dar tot cam așa e și mama lor ea însăși. Cum altfel ar putea să fie o văduvă săracă? Cum ar putea să fie copiii săraci, care își petrec viața în tîrg, printre picioarele oamenilor?

Muiere mare, spătoasă, greoaie și cu obrajii bătuti de soare, de ploii și de vînt, Mara stă ziua toată sub șatră, în dosul mesei pline de poame și de tur-tă dulce. La stînga, e coșul cu pește, iar la dreapta clocotește apa fierbinte pentru „vornoviști”, pentru care rade din cînd în cînd hreanul de pe masă. Copiii aleargă și își caută treabă, vin cînd sînt flămînzi și iar se duc după ce s-au săturat, mai se joacă voioși, mai se bat fie între dînșii, fie cu alții, și ziua trece pe nesimțite.

Serile, Mara, de cele mai multe ori, mănîncă ea singură, deoarece copiii, obosiți, adorm, în vreme ce ea gătește mîncarea. Mănîncă însă mama și pentru ea, și pentru copii. Păcat ar fi să rămîie ceva pe mîine.

Apoi, după ce a mai băut și o ulcică de apă bună, ea scoate săculețul, ca să facă socoteala. Niciodată însă ea n-o face numai pentru ziua trecută, ci pentru toată ziua. Scăzînd dobînda din capete, ea pune la o parte banii pentru ziua de mîine, se duce la că-pățiul patului și aduce cei trei ciorapi: unul pentru zilele de bătrînețe și pentru înmormîntare, altul pentru Persida și al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea să pună fie și măcar numai cîte un creițar în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuros se împrumută pentru ziua de mîine. Cînd poate să pună florinul, ea-l sărută, apoi rămîie așa, singură, cu banii întinși pe masă, stă pe gînduri și începe în cele din urmă să plîngă.

Nu doară că i-ar fi greu de ceva; cînd simte greul vieții, Mara nu plînge, ci sparge oale ori răstoarnă

mese și coșuri. Ea își dă însă seama cât a avut când a rămas văduvă, cât are acum și cât o să aibă odată. Și, chiar Mara să fi, te moi când simți că e bine să fi om în lumea aceasta, să alergi de dimineață pînă seara și să știi că n-o faci degeaba.

Peste zi ea vede multă lume, și dacă-i iese-n cale vreo femeie care-i place și ca fire, și ca stare, și ca înfățișare, ea-și zice cu tainică mulțumire: „Așa are să fie Persida mea!” Iar dacă bărbat e cel ce-i place, ea-și zice: „Așa are să fie Trică al meu!”

Era una, preoteasa de la Pecica, o femeie minunată, și dulce la fire, și bogată, și frumoasă: ar fi spart Mara toate oalele dacă cineva s-ar fi încumetat să-i spună că Persida ei n-are să fie tot așa, ba chiar mai și mai. Iar preoteasa aceea stătuse patru ani de zile la călugărițele din Oradea-Mare: era deci lucru hotărît că și Persida are să stea cel puțin cinci ani la călugărițele din Lipova.

A și făcut Mara ce-a făcut, și maica Aegidia, eco-noama, i-a făgăduit că-i va lua copila și pentru numai 60 florini pe an, căci e văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei. Au trecut însă doi ani de atunci, Persida împlinise nouă ani, și Mara nu se putu hotărî să dea atîta bănet – pentru nimic. Ar fi putut să dea; avea de unde; asta ea însăși o știa mai bine decît orișicine; dar n-o ierta firea să rumpă din nici unul dintre cei trei ciorapi.

* * *

Serile, venind despre Arad pe șesul neted, vezi în fața ta parcă un alt cer, un fel de negreață întinsă în fața ta și nenumărate lumini risipite pe ea – focurile ce ard la crame, prin padini și pe finețele acum cosite și lăsate de pășune. Din cînd în cînd răsună prelung cîte o pușcă descărcată ori se ridică pe ici, pe colo cîte o rachetă, încît simți pe nevăzute că e lume, lume, multă lume risipită pe colo pe dealuri și prin văi.

Săptămîni de zile de-a rîndul vin mereu și de la deal, și de pe șes, unii ca să lucreze, alții ca să petreacă cîteva zile bune, toți veseli, toți gata de a se bucura de viață.

O dată numai pe an e culesul viilor, și păcat ar fi să petreci și astă singură dată dormind noaptea cînd ele sînt atît de liniștite și de răcoroase, iar luna nici odată și nicăieri nu-și revarsă lumina așa din plin ca

acum și aici, unde razele ei se răsfrîng oarecum din coastele dealurilor spre șesul întins ca o mare.

Ici fluier, colo cimpoi, mai departe o chitară, o vioară, o harmonică și iar un taraf de lăutari, pretutindenea cîte o descărcătură de pușcă, o rachetă ori cel puțin cîte un chiot de fiecare vadră turnată în butoi, și toți stau la povești, cîntă, joacă, petrec în zburdalnică învălmășeală.

S-alergi cale de două zile pe nemîncate, ca să iei parte, iar Națl nu era decît aci la Lipova: cum ar fi putut să stea acasă cînd aveau și ei vie la Păuliș și venise anume de cules acasă?

Luni dimineața el știa că Persida nu s-a întors la călugărițe și nu se mai îndoia c-a rămas și ea de cules acasă.

Celelalte veneau de la sine.

Pleci în timpul culesului de cu seară cu un prieten așa la un noroc, treci din cramă în cramă, și numai bunul Dumnezeu știe unde și cu cine te pomenești în zori de zi, căci oriunde sosești, oamenii sînt bucuroși de oaspeți și cu plin te primesc, oriunde ajungi, găsești ori îți faci prieteni.

Luni după-amiază el știa că Mara e și ea cu ai săi la vie, cale de vreo jumătate de ceas mai spre Radna; iar pe înserate el a luat pușca la umăr și a urcat voios și căprește spre culmea de unde putea să vadă cînd și încotro pleacă fata Marei.

O vedea, și ce n-ar fi dat ca și ea să-l zărească pe el sus în culme!

El descarcă deodată amîndouă țevile puștii; însă era sus în deal și descărcătura pierdută în vînt suna ca în sec.

Persida și Mara, care se aflau în fața cramei acoperite cu trestie, cu toate aceste se întoarseră spre culme.

Era departe pîn-acolo, încît abia se mai vedea omul care descărcase. Persida însă tot îl recunoscu și, în semn că-l cunoaște, ridică mîna în sus.

– Cine-i acolo? întrebă Mara mirată că fiica ei îl cunoaște.

Persida se uită rîzînd la ea. Știa că e certată muma ei cu Hubăr, dar acum era culesul viilor.

– Cine să fie? răspunse ea. Nebunul de Națl!

Mara rămase cîtva timp buiguită. Națl? Iar Națl? Parcă-i venea și tot nu-i venea să se supere. În zadar!

era femeie și mamă, și mare lucru ar fi ca o mamă să se supere când vede că fata ei ia mințile flăcăilor.

– Curat nebun! zise ea uitându-se cu ochii scrutaători la fiica ei.

– I-a mai trecut, mamă, grăi Persida, care-i înțelese gândul, și o să-i treacă de tot când va vedea ce e și cum.

Mara era cea mai fericită din toate mumele: nu vorbele Persidei, ci felul în care ele fuseseră rostite o încredințau că fata ei e cea mai cuminte din toate fetele.

– Te pomenești că nebunul acela, zise ea, o să ne stea pînă la miezul nopții în vârful dealului.

De asta se temea și Persida.

Se înșelau însă amîndouă.

Națl descărcase, ce-i drept, pușca pentru ca Persida să se uite spre dînsul. Când a văzut, însă, că ea se uită, îi face semn, ba se mai uită și Mara, el știa că ele vorbesc despre dînsul, simțea că de bine nu pot să-l grăiască și-i era rușine.

„Ce fleac de om! își zise el necăjit pe sine, își aruncă pușca iar pe umăr și porni mai departe. În-drăcită femeie!” adăugă apoi într-un tîrziu.

Iară Persida se uită lung după dînsul și se bucură în gîndul ei.

Nici că l-a mai văzut trei zile de-a rîndul, deși fetele ca dînsa multă lume văd în timpul culesului de vii.

Joi pe înserate ea a plecat cu nevasta lui Bocioacă, cu vărul lui Bocioacă, Andrei, care era scriitor la notarul din Miniș, cu notarul de la Șoimoș și cu domnișoarele Emilia și Nina, nepoatele părintelui Isai, ca să meargă la crama părintelui Ioan de la Miniș.

Trecînd așa, printre crame, s-au mai oprit ici, s-au mai oprit colo, încît au petrecut peste două ceasuri pe drum și s-au sporit la patrușprezece inși pe cînd au sosit.

Să vezi apoi părere de bine și chiote de veselie și tuș dat de lăutarii fără de care părintele Ioan n-ar fi putut să-și facă culesul.

Și ce mare era mirarea Persidei cînd s-a pomenit că iese din învălmășeala aceasta la iveală Națl și vine la dînsa cu mîna întinsă și rîzînd ștregărește.

– Dar d-ta cum ai ajuns aici?

– Mare lucru! Parcă n-ai nici un prieten care are un prieten ca să te aducă aici? Nu cumva credeai c-o să scapi de mine?

– Nici nu voiam să scap; îmi pare bine că te văd și mai de aproape.

– De!... o să vedem!... grăi el cu îndoială și rupse vorba fiindcă se puseră alții la mijloc.

Lucru neînțeles de mintea omenească!

Persida era fată cuminte și pusese în gîndul ei toate lucrurile la cale: ochii ei însă erau duși mereu după dînsul și rîdeau cînd se întîlneau cu ai lui. Parcă-i era frate, parcă-i era copil, parcă-i era rupt din suflet, atît de mult se bucura cînd îl vedea voios, vorbăreț, și inima i se strînse cînd el veni s-o poftească la joc. El juca atît de frumos, iară ea nu știa să joace valsul.

Nu era făcută bătătura din fața cramei pentru vals și nu prea erau nici jucătorii deprinși a juca nemțește, dar la cules de vii joacă lumea și pe iarbă verde, și cele opt perechi zburau cum da Dumnezeu, ca pe podele lucii.

– Tare ești ușoară! grăi Națl peste cîtva timp.

Persida învățase, cînd cu nunta, să joace valsul, dar era demult de atunci.

– D-ta vezi că nu știu să joc, răspunse ea.

– Deloc nu știi, zise el, dar ești ușoară și merge bine.

– Mă duci d-ta, întîmpină ea.

– Vorbă să fie! șopti el încet. Te-aș duce eu dacă te-ai lăsa... Am ce să prind în brațe. Să te iau pe sus și să te duc, încît să ni se piardă urma!

* * *

Națl își plecă capul, apoi făcu un pas înainte, apucă mîna care-l lovise și o sărută.

Uitîndu-se în ochii tatălui său, el fu cuprins de simțămîntul că în zadar sînt toate, căci trai liniștit cu acest om nu se poate.

– Lovește-mă, alungă-mă, grăi, ceartă-mă cu cea mai mare asprime, dar să aibi inimă de părinte pentru copilul meu, care nu e născut, precum văd că crezi, din căsnicie nelegiuită.

– Cum nu e?! întrebare plebanul și Hubăr deodată.

– Persida, răspunse Națl ridicîndu-și capul, nu e femeia care poate să trăiască în căsnicie nelegiuită. A venit cu mine fiindcă în starea deznădăjduită în care mă aflam se temea să mă lase singur. Ar fi murit însă

mai bucuros, dară nu ar fi venit dacă nu s-ar fi găsit un preot care era gata să ne cunune. Sîntem cununați!

– Cum? În taină? Fără de învoirea părinților? întrebă preotul.

– Cu învoirea mumei, răspuse Națl cam în silă; învoirea tatei nu o puteam cere fiindcă eram în dușmănie.

– Dacă așa este, grăi preotul întorcîndu-se spre Hubăr, atunci căsătoria e neatinsă și copilul e legiuit. Dar tot trebuie să fie binecuvîntată căsnicia de amîndouă bisericile.

Hubăr nu se putea dezmetici. Se simțea ușurat, dar tot nu putea să-l ierte pe Națl că s-a căsătorit fără de învoirea lui.

– Să fie, zise el, să fie binecuvîntată de amîndouă, dar copilul e al nostru, numai al nostru.

– Da, tată, răspuse Națl, și ei rămaseră cîtva timp într-un fel de încordare.

Părintele pleban ar fi așteptat ca ei să-și dea mîna, să se îmbrățișeze, să se sărute, să arate că s-au împăcat. Națl nu îndrăznea însă să se apropie de tatăl său, iar Hubăr nu putea să se uite în ochii fiului său.

– Te rog, tată, grăi în cele din urmă Națl, dacă se poate, să vii să vezi copilul.

Hubăr își ridică ochii. Nu putea să zică ba și îi era foarte greu să se ducă.

– Am să vii, zise el, da! am să mă duc. Să știi însă că nu la tine mă duc, ci la femeia aceea, care e prea bună pentru un nemernic ca tine.

Națl își plecă iar capul. Era și el de părerea tatălui său și nu se-ndoia că Persida va îndulci firea bătrînului.

– Am să vii mîine dimineață, zise iar Hubăr întorcîndu-se spre părintele pleban. Azi e prea tîrziu și trebuie să mă mai gîndesc și eu.

Seara apoi Hubăr a vorbit cu nevastă-sa, care era foarte fericită văzîndu-l din ce în ce mai muiat și mai fericită încă se simțea cînd el îi spusese că dînșii sînt cununați.

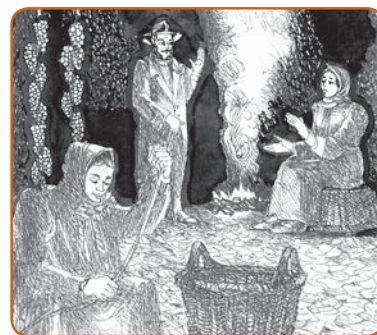
– E femeie foarte înțeleaptă și foarte cumsecade, grăi dînsa.

– Nu e nici Națl băiat rău, întîmpină el înduioșat. Au venit însă lucrurile așa că nu mai știa băiatul ce să facă. Vinovat sînt numai eu.

Hubăroaia se uita lung și cu ochii plini de lacrimi la soțul ei. N-ar fi crezut niciodată că el poate să facă asemenea mărturisire, și acum ar fi voit să cadă în genunchi la picioarele lui și să-i sărute mîna.

– Sărmana femeie! urmă el. Cît a suferit și cît a știut să rabde! Mie parcă nu-mi vine să cred că poate o femeie să fie cununată și să trăiască ani de zile de-a rîndul fără ca s-o spună aceasta. Mîine, adăugă el, mergem amîndoi, în ziua mare, ca să ne vadă toată lumea, și toată lumea trebuie să afle adevărul.

Așa au și făcut.

Agenda cititorului

Romanul poate avea un incipit:

- ex-abrupto;
- lent;
- treptat.

ROMAN AL VIEȚII SOCIALE

1. Exprimă-ți opinia: cine ți-a povestit istoria Marei – autorul? un narator credibil? Mara? alt personaj? Argumentează prin detalii din text.
2. Citește prima frază a romanului, devenită memorabilă, și comentează informația ce ți-o oferă.
  - 2.1. Motivează intenția naratorului de a-și iniția discursul cu această frază.
  - 2.2. Ce efect a produs incipitul din acest roman la lectură? Consultă *Agenda cititorului*.
3. Rezumă conținutul primului fragment, relevînd aspectele realității reflectate în textul romanului.

Agenda cititorului

• Stilul indirect liber

reprezintă o formă de interferență a planurilor narrative, care au efectul stilistic:

- să relateze o suită de reflecții ale personajului;
- să reproducă o probabilă replică a unui personaj.

• **Tema** este un concept de bază în teoria și critica literară (gr. *thema* = *subiect*), care:

- reprezintă un aspect general de viață asupra căruia se concentrează atenția scriitorului în cuprinsul operei sale;
- poate fi formulată explicit, dar, în majoritatea cazurilor, ea se conține implicit în discurs, derivând din revenirea la anumite motive;
- sintetizează în termeni abstracți: *destinul, natura, moartea, trădarea, răzbunarea* etc., în timp ce subiectul operei literare se poate relata concret.

4. Consultă un dicționar și enumeră sensurile cuvântului *sărac*, precizând sensul contextual pe care îl are acesta în textul romanului.

4.1. Explică sensurile cuvântului în expresiile:

- *sărac de viață*;   • *sărac cu duhul*;
- *sărac lipit pământului*.

4.2. Construiește un câmp asociativ al expresiilor:

- *Mara, săraca*;
- *copiii, sărăcuții de ei*.

4.3. Stabilește cu ce scop sînt utilizate expresiile și cui îi aparțin: *autorului, comunității sau Marei?*

4.4. Utilizează, în acest scop, definiția de stil indirect liber din *Agenda cititorului*.

5. Compară valoarea expresivă a substantivului *zgîrcenie* cu valoarea sinonimelor sale:

avarieție, calicenie, calicie, parcimanie, meschinărie, cărpănoșenie, scumpătate.

5.1. Stabilește ce nuanțe de sens comportă fiecare sinonim.

6. Analizează mijloacele verbale prin care prozatorul sugerează *zgîrcenia Marei*.

7. Notează cîteva impresii despre protagonistul fragmentului, apreciind faptele ei, ritmul ei de viață, modul în care ea înfruntă greutățile vieții.

8. Scrie o scurtă biografie a Marei, utilizînd detalii din text și relevînd punctele *forte* ale acestei biografii.

9. Punctează, prin toponime, itinerarul precupeței Mara, interpretînd semnificația acestuia.

10. Recitește fragmentul unde este descris spațiul în care are loc acțiunea romanului și, folosind harta, fă o caracteristică mai amplă a acestor locuri.

11. Identifică, în textul romanului, detalii despre îndeletnicirile locuitorilor, caracterizînd specificul lor.

12. Mara își zicea adeseori: *Tot nimeni n-are copii ca mine!* Explică ce intenționa ea să sublinieze prin acest enunț, în raport cu:

- *propriile sentimente materne*;
- *calitățile, faptele copiilor*;
- *spiritul optimist al copiilor, în pofida greutăților vieții*;
- *atitudinea comunității*.

Agenda criticului

- Mara e prima femeie capitalist din literatura noastră.
- Mara, simțitoare la aspectul social, nu poate rămâne mai prejos și se gândește să dea, în sfârșit, lui Națl zestrea Persidei.
Nicolae MANOLESCU
- Mara știe un lucru pe care, de multe ori, comercianții de azi nu-l prea știu: rulajul mare de marfă la un adaos comercial mai mic este mai rentabil decât invers. De aici supermarketurile și dificultățile celor mici de a rezista. Aceștia vînd scump și marfa lor stă mai mult pe raft. Mara ar fi fost un bun director la un supermarket.
Cosmin CIOTLOȘ

- Identifică fragmentul în care se relatează cum încheia protagonistul o zi de muncă și notează acțiunile ei.
- Comentează starea de spirit a Marei la începutul romanului, referindu-te la:
  - *ritualul mesei;* • *bilanțul comerțului;*
  - *sentimentele față de copii.*
- Selectează și scrie detalii din text care ar ilustra cele două ipostaze ale Marei:
  - *de precupeață;* • *de mamă.*
- Examinează datele din fișa obținută și formulează o concluzie prin care să relevi:
  - *viziunea autorului asupra protagonistei;*
  - *atitudinea cititorului din generația ta.*
- Observă, în text, detaliile cu privire la modul în care Mara aprecia și gestiona banii. Formulează două concluzii.
1. Raportează concluziile tale la afirmațiile cercetătorilor, expuse în *Agenda criticului*, comentîndu-le.
- Exprimă-ți opinia privitor la punctele de vedere ale exegeților care susțin că Mara este tipul:
  - *avarului absolut;*
  - *zgîrcitului lucid;*
  - *omului practic, calculat.*
1. Argumentează-ți opinia, urmărind idealul de viață al Marei.
- Consultă *Agenda cititorului* și formulează, în baza interpretărilor realizate, tema principală a romanului.
- Reflectează la mesajul comunicat de următorul enunț și explică ce reprezintă acesta: *Muiere mare, spătoasă, greoaie și cu obrajii bătuți de soare, de ploii și de vînt, Mara stă ziua toată sub șatră, în dosul mesei pline de poame și de turtă dulce.*
1. Definiște, în baza enunțului, ce tip de caracter reprezintă Mara.
  - Imaginează-ți că trebuie să pictezi un portret al Marei. Clarifică-ți prin ce combinație de culori ai reprezenta mai sugestiv statutul social al protagonistei.
  - Vezi *Agenda cititorului* și realizează o schiță de portret al Marei, prin care să relevi 4 trăsături ale acesteia (2 fizice și 2 morale).

OPȚIONAL

- Analizează 2–3 aspecte ale realității reflectate în roman, care au avut o influență decisivă asupra modului de viață al Marei.

ARS DISCENDI

LABOR OMNIA VINCIT

Am să te prind în brațe. Să te iau pe sus și să te duc, încît să ni se piardă urma!

1. Citește secvența din roman, apreciată de critica literară drept una dintre cele mai frumoase pagini din *poezia* de dragoste a literaturii române.

Într-una din zile, ferestrele fiind deschise și izbind o dată vîntul în ele, una, tocmai cea de la iatacul din colț, unde stătea maica Aegidia cu Persida, s-a sfărîmat. Națl s-a dus să vadă și a văzut – nu fărîmăturile de geam, ci o fată, care îi părea grozav de frumoasă.

Nu-i vorba, n-avea nevoie să și fie pentru ca să-i pară frumoasă...

Din întîmplare, însă, Persida, care alergase și ea să vadă ce s-a întîmplat, era chiar mai tînără, mai frumoasă și mai plină de farmec decît cum Națl era-n stare să și-o închipuiască. El rămase uimit, cu inima încleștată și cu ochii oarecum împăingeniți.

Îi era parcă s-a rupt, s-a frînt, s-a surpat deodată ceva și o mare nenorocire a căzut pe capul lui.

Persida sta neajutorată în fața geamurilor sparte...

2. Observă și precizează detaliile ce surprind momentul îndrăgostirii personajelor.

- 2.1. Stabilește ce tip de stare afectivă relevă detaliile.

- 2.2. Comentează semnificația detaliilor, în raport cu arta zugrăvirii personajelor lui Ioan Slavici.

3. Explică cum înțelegi gîndul *dragostea, o mare nenorocire*, referindu-te la starea personajului.

4. Urmărind, în fragmentul al doilea, evoluția sentimentului de dragoste dintre cele două personaje, comentează ce reprezintă:

- dragostea lui Națl;
- dragostea Persidei;
- atitudinea părinților față de sentimentele celor doi tineri.

- 4.1. Opinează: ce susții și ce condamni în aceste relații.

5. Alege una dintre temele formulate și dezvolt-o într-o compoziție, referindu-te la povestea de dragoste a celor două personaje:

- Dragostea, destin împlinit
- Dragostea, izvor al optimismului
- Dragostea e pasărea fericirii.

6. Interpretează, în baza dialogului dintre Națl și Persida, în momentul dansului, profunzimea sentimentelor care-i făcea să *zboare*.

- 6.1. Raportează semnificația dialogului la sugestia metaforei grafice din această pagină.

7. Completează lista obstacolelor cu care s-au confruntat Națl și Persida: *diferența de confesiune; împotrivirea părinților; lipsa banilor*.

- 7.1. Care dintre obstacole au fost mai grele? Cum le-au depășit tinerii?

7.2. Există asemenea obstacole pentru tinerii îndrăgostiți și în secolul XXI? Argumentează.

8. Comentează gama de sentimente, în raport cu fraza care sugerează culminația fericirii tinerilor: *Am să te prind în brațe. Să te iau pe sus și să te duc, încît să ni se piardă urma!*

9. Compară motivele propuse pentru starea și comportamentul personajelor și comentează-le, plasîndu-te în rolul de martor al acțiunilor din roman.

- *motivul primei iubiri;*   ➤ *motivul dragostei de viață;*
- *motivul suferinței din dragoste;*   ➤ *motivul dragostei împărtășite.*

1. Realizează, în paralel, schițele de portret ale celor 2 îndrăgostiți.

2. Redactează o meditație cu tema: *Dragostea, destin străvechi*, comentînd și exemplul elocvent din romanul *Mara*.

ARS DISCENDI

R OMAN AL FAMILIEI

1. Rezumă fragmentul al treilea în 5–6 enunțuri, respectînd normele de transformare a vorbirii dialogate în monolog.

2. Argumentează, utilizînd idei din texte literare, juridice, publicistice, științifice, religioase etc. (pe care le-ai citit), valoarea semantică a expresiilor: *familie de cuvinte, familie de albine, familie socială, cămin familial, nume de familie, respect de familie, credință de familie, familie tînără, familie cu tradiții*.

2.1. Care dintre expresiile comentate se referă la familia Marei? Dar la tînăra familie a lui Națl? Motivează-ți răspunsul, aducînd cîte 2–3 argumente pentru fiecare expresie.

3. Explică, după o relectură, conflictul dintre părinte și fiu:

- motivînd, în acest context, semnificația enunțului-detaliu: *Națl nu îndrăznește să se apropie de tatăl său, iar Hubăr nu putea să se uite în ochii fiului său*, relevînd rolul opoziției semantice;
- apreciînd efortul fiului de a-și depăși vina față de părinte, valorificînd particularitățile actului comunicativ.

4. Examinează relațiile dintre membrii celor trei familii din roman, configurate în schemele alăturate.

4.1. Primele două familii nu reprezintă relații de armonie perfectă. Precizează cauzele și explică ce fac membrii acestor familii pentru a depăși neînțelegerile.

4.2. Schimbă poziția personajelor pentru a determina alt tip de relații.

5. Comentează semnificația replicii din finalul fragmentului propus în manual.

LEGO, ERGO SUM

I Mara

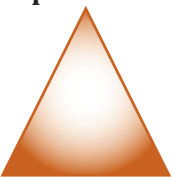
Trică   Persida

II Bătrînul Hubăr

Națl   Hubăroaie

III Copilul nou-născut

Națl   Persida

ARS COLLABORANDI

1	
2	3
4	5

6. Determină, în raport cu problemele principale ale romanului, dacă personajele din fragment sînt sau nu caractere.
- 6.1. Încadrează personajele într-o zodie posibilă, în funcție de trăsăturile lor dominante.
7. Argumentează, în baza fragmentului al treilea, dacă tînăra familie are șanse de a se consolida și a deveni o familie armonioasă, perfectă sau nu.
8. Cine dintre presonaje ar putea fi un bun moderator, cap de familie, în condițiile actuale? Poți discuta în formula unei dezbateri.
9. Reflectează asupra propriei opțiuni cu referire la familia ideală. Ce ai prelua, în acest sens, de la personajele romanului?
10. Lucrați în echipe și elaborați, grafic, blazonul fiecăreia dintre cele trei familii, potrivit-le cîte un semn heraldic. Completați spațiile cu:
  - o replică a unui personaj;
  - îndeletnicirea;
  - rolul social;
  - obiectele preferate;
  - locurile preferate.
11. Documentează-te, din surse juridice, sociologice, și formulează 2–3 concluzii despre rolul familiei în societatea noastră.
12. Realizați un bilanț al lecturii și al dialogului interpretativ cu romanul, efectuînd sarcinile după metoda cadranelor:

I	II
Descrieți două-trei imagini pe care le-ați vizualizat clar în timpul lecturii fragmentelor. Prezentați-le în desen.	Notați și motivați sentimentele provocate la lectura: • fragmentului I; • fragmentului II; • fragmentului III.
III	IV
Stabiliți, prin compararea cu alte opere cunoscute, similitudini între: • personaje; • evenimente; • idei, motive, teme.	Relevați, în baza celor reflectate în fragmentele romanului, momentele comune cu: • propriile experiențe; • reflecții; • idei, concepții; • idealuri.

1. Redactează o compunere de caracterizare a uneia dintre familiile prezentate în roman, conform idealului tău de viață.
2. Argumentează, într-un text coerent, ideea că romanul *Mara* este un *multiroman*.

OPȚIONAL

3. Scrie un eseu nestructurat cu tema: *Lectura romanului Mara mi-a descoperit o lume modernă diversă, utilizînd afirmația: Plăcerea lecturii: ea este cea care decide adevărata valoare a romanului.*

Fielding

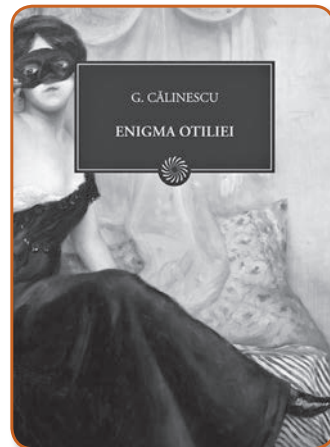
ARS DISCENDI

■ **Enigma Otiliei** de George Călinescu sau ostentația perspectivei realiste

1. Construiește enunțuri cu lexemul *enigmă* și precizează în ce contexte îl utilizezi mai frecvent.
2. Exprimă-ți opinia: **A FI UN OM ENIGMATIC**
  - poate fi un semn pozitiv/ negativ al contemporanului tău?
  - poate fi un blazon al personalității umane?
3. Citește informația din *Agenda cititorului* și motivează, printr-un argument propriu, de ce editorul i-a propus autorului George Călinescu acest titlu de roman.
  - Citește fragmentele din roman, urmărind să vizualizezi cele comunicate prin text.

AB INITIO

ENIGMA OTILIEI

(fragmente)

SRIPTA MANENT

Agenda cititorului

Romanul *Enigma Otiliei* a apărut în martie 1938. Editorul a comandat un manuscris care să nu depășească 450 de pagini și să se încadreze în costul a 100 de lei. Deși romanul era mult mai voluminos, editorul l-a acceptat, publicându-l în două volume, și i-a propus autorului să schimbe titlul, din *Părinții Otiliei*, în *Enigma Otiliei*. Romanul s-a bucurat de succes, fiind înalt apreciat de critica literară și de public. A fost tradus în multe limbi europene, înscriindu-se perfect în tradiția literaturii universale.

Tînărul, hotărîndu-se în fine, trase de mînerul clopoșelului. Atunci un fel de schelălăit metalic răsună de sus ca-n niște spații mari și goale cu ecou rău. Trecu un timp chinuitor pentru necunoscutul de jos, apoi scara începu să scîrțîie ca apăsată de o greutate extraordinară și cu o iritantă încetineală. Cînd provocatorul acestor grozave pîrîituri fu jos, tînărul văzu mirat un omuleț subțire și puțin încovoiat. Capul îi era atins de o calviție totală, și fața părea aproape spîină și, din cauza aceasta, pătrată. Buzele îi erau întoarse în afară și galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinți vizibili, ca niște așchii de os. Omul, a cărui vîrstă desigur înaintată rămînea totuși incertă, zîmbea cu cei doi dinți, clipind rar și moale, întocmai ca bufnițele supărate de o lumină bruscă, dar privind întrebător și vădit contrariat.

– Unchiul Costache? îndrăzni să deschidă gura tînărul, pe urmă, intimidat, refăcu întrebarea: Aici șade domnul Constantin Giurgiuveanu?

Bătrînul clipi din ochi, ca și cînd n-ar fi înțeles întrebarea, mișcă buzele, dar nu răspunse nimic.

– Eu sînt Felix, adăugă tînărul, uimit de această primire, nepotul dumnealui.

Omul spîn păru tot așa de plictisit de întrebare, clipi de cîteva ori din ochi, bolborosi ceva, apoi, cu un glas neașteptat de răgușit, aproape șoptit, duhnind a tutun, răspunse repede:

– Nu-nu-nu știu... nu-nu stă nimeni aici, nu cunosc... Buimăcit, tînărul stătu locului nemișcat, așteptînd o revenire asupra tăgădei. Dar

bătrînul, după ce-l privi clipind, cu acea deferență hotărîtă cu care îndemni pe un individ să plece, zise din fundul gîtlejului: „Bună seara!” și porni iarăși, în scîrțîituri îngrozitoare, pe scară. Tînărul puse mîna automatic pe mînerul valizei și ieși amețit pe ușa gotică și apoi pe poarta ruginită, trecu prin fața muscalului, care sforăia mereu, și porni dezorientat înainte.

Uimirea liceanului va părea nu se poate mai îndreptățită, dacă vom ști cine era. Se numea Felix Sima și sosise cu o oră mai înainte în București, venind din Iași, unde fusese elev în clasa a VIII-a a Liceului Internat. Sfirșise liceul, trecînd examenul de capacitate, și acum venea în București la tutorele său, Costache Giurgiuveanu. Acest Giurgiuveanu, căruia obișnuia din familie a-i zice „unchiul”, era cumnat al tatălui său, care murise de un an. Doctorul Iosif Sima, fost medic militar, apoi demisionat, nu mai avea de mult rude apropiate de sînge. Singura lui soră, soția lui Costache Giurgiuveanu, cel căutat, murise și ea de mult. Vădud el însuși de vreo zece ani, doctorul își ținuse băiatul mai mult în pensionate și în internate. După o lungă boală plictisitoare, se stinse și el, cu satisfacția că copilul e mare și cu viitorul oarecum asigurat. În afară de un oarecare depozit în bani, doctorul lăsă lui Felix o casă cam veche dar solidă și rentabilă în strada Lăpușeanu. Pentru administrarea acestor bunuri, fusese indicat ca tutore „unchiul Costache”, cumnatu-său. De un an de zile, Giurgiuveanu reprezenta pe Felix în raporturile cu școala, plătea taxele, semna în calitate de corespondent, iar Felix, la rîndul lui, îi trimitea știri despre el. De altfel, relațiile acestea nu erau deloc pricinuite de simpla întîmplare a tutelei: „unchiul Costache” și „verișoara Otilia”, care trecea în genere drept fata lui Costache, fuseseră totdeauna numele cele mai pomenite din casa doctorului Sima și socotite ca simbol al rudeniei apropiate.

Felix nu văzuse pe Costache Giurgiuveanu decît cu mulți ani în urmă, ca copil, și tot atunci o cunoscu și pe Otilia, care era o simplă fetiță. Dar în fiecare an scria la sărbătorile consacrate și în alte cîteva împrejurări „unchiului Costache”, întrebînd

ce mai face „verișoara Otilia”, iar Otilia scria „unchiului Iosif”, întrebînd ce mai face „vărul Felix”. Tînărul fiu al doctorului și Otilia erau astfel în chip oficial intimi prin corespondență și desigur că, dacă s-ar fi întîlnit, n-ar fi putut decît să continue și oral stilul familiar din scrisori. Zăpăceala lui Felix era dar explicabilă. Numărul casei îl cunoștea infailibil, iar în casă locuiau „unchiul Costache” și „verișoara Otilia”.

Rămăsese hotărît, în urma unei corespondențe pe care o ținea, nu-i vorba, cu Otilia, că, îndată ce va termina liceul, va veni la București, în vederea continuării studiilor, urmînd să locuiască la unchiul-tutor în strada Antim. Îl vestise la vreme printr-o scrisoare, și acum îi era dat să primească acest răspuns ciudat. [...] Un fior necunoscut de experiență rea trecu prin sufletul candid al lui Felix: Să nu vrea să-l primească „unchiul”? Dar de ce? Desigur că nu a lămurit bine.

Poate scrisoarea n-a sosit și nu se așteptau să vină așa tîrziu, noaptea. Totuși, spusese răspicat: „Eu sînt Felix!” Cu îndoiala în suflet, însă hotărît, tînărul se întoarse înapoi și, după o scurtă codire, intră din nou în curte și în anticameră și trase de blestematul clopoțel, care răsună pe sus ca un vas de sticlă sfărîmat pe podele. După o așteptare chinuitoare, scara începu să scîrțîie greu, și bătrînul spîn apărură din nou cu ochii mirați.

– Ce e? întrebă el în șoaptă, ca și cînd nu l-ar fi văzut pe băiat.

Glasul acestuia pieri de emoție, și inima-i zvîcni cu violență în piept. Încercă să-și adune puterile, cînd o voce cristalină se auzi de sus:

– Dar, papa, e Felix!

Felix privi spre capătul scării ca spre un cer deschis și văzu în apropierea lui Hermes cel vopsit cafeiniu un cap prelung și tînăr de față, încărcat cu bucle, căzînd pînă pe umeri. Atunci bătrînul, ca și cînd totul s-ar fi petrecut în modul cel mai firesc, fără nici o lămurire asupra atitudinii dinainte, clipind molatic din ochi, cu aceeași duhoare de tutun și cu același glas fără acustică, zise lui Felix Sima:

– Ia-ți geamantanul și vino sus!

Urcară amîndoi pe scara pîrîitoare și se găsiră

într-un soi de antreu pe care tânărul nu avu răgaz să-l examineze, rămânând totuși cu sentimentul că mobilele erau toate acoperite cu niște cămăși de materie fumurie. Fata, subțiratică, îmbrăcată într-o rochie foarte largă pe poale, dar strânsă tare la mijloc și cu o mare coleretă de dantelă pe umeri, îi întinse cu franchețe un braț gol și delicat. Felix îi strânse mâna și avu o clipă impulsivă de a i-o săruta, însă fata i-o trase cu mult înainte de a lua o decizie și i-o trecu sub brațul stâng.

– Ce bine-mi pare, ce bine-mi pare, zise ea volubil, că ai venit. Eu sînt Otilia.

* * *

Otilia deveni pentru Felix, încetul cu încetul, adevărata stăpînă a casei, căreia îi încredința toate dezideratele lui, evitînd pe moș Costache, totdeauna voit bîlbîit și gata să se strecoare printre degete. Dar mai încerca față de ea o atracție care deveni din ce în ce mai tiranică. Noaptea, chipul Otiliei îl urmărea în tot timpul, cu temerea totodată de a nu-l pierde. Simțea o ciudată nevoie a prezenței fetei, și adesea nu putea dormi. Din grădina de jos, cînd se adunau seara obișnuitei partidei de tabinet, auzea aproape numai glasul Otiliei. Cînd fata urca vijelios scările sau cînd îi vorbea, avea tresărituri. Avu impulsivă de multe ori să-i sărute mâna. De cîte ori Otilia ieșea în grădină, Felix, nerăbdător, căuta un pretext de-a ieși și el, și îl găsea în dorința de a citi jos. Otilia era de o familiaritate, de o lipsă de jenă care îl tulburau; din păcate însă nu avusese el însuși prilejul de a se apropia mai mult de ea, fiindcă fata lipsea mai toată ziua de acasă, iar cînd venea, era înconjurată de toți ceilalți. Familiaritatea Otiliei avea o nuanță protectoare, ca pentru o ființă inofensivă de care nu te temi. Neputînd sta cu Otilia, Felix ședea cu lucrurile ei. Îi plăcea parfumul nedefinit pe care-l lăsa ea multă vreme după trecerea ei, dezordinea grațioasă din care reconstituia mișcările ei, semnăturile, lucrurile uitate prin cărți. Odată, Otilia îl trimise pe Felix sus, să-i aducă un degetar. Tânărul găsi în odaie o amestecătură comică. Un pantof era în pat, pe o carte deschisă, pus probabil ca să nu se închidă vo-

lumul legat prea dur. Covorul era semănat cu note muzicale, răsfirate nebunește, spre a găsi în pripă ceva. În cutia în care trebuia să caute degetarul, erau aruncate laolaltă ace, batiste subțiri, cărți de vizită, bucăți de ciocolată mușcate cu dinții. Felix se simți mai aproape de Otilia aici în odaie, decît lîngă fata însăși.

* * *

Abia seara tîrziu, Otilia scăpă de toți și, așezată după modelul ei pe sofa, în fața lui Felix, pe care-l chemase, îi povesti toate măruntele bucurii ale plimbării, mestecînd, din cînd în cînd, cîte o bomboană și dînd și lui Felix. Acesta asculta și contempla. Otilia se rotunjise puțin la față, așa încît forma osoasă a capului ieșea și mai bine în evidență, devenise mai lucioasă, mai feminină, fără să-și piardă aerul copilăresc. Ochii îi erau mai ardenti și, în genere, ținuta ei era mai sigură, în vorba și gesticulația ei se citeau o stăpînire deplină, o maturitate enigmatică. Cu toată exuberanța fetei, Felix se simțea inferior. În ochii Otiliei mocneau judecăți despre viață și despre el, hotărîri îndelung meditate, ironii. Asupra unei astfel de fete, nu putea avea nici un fel de autoritate, seriozitatea ei îl paraliza. Nimic în purtarea Otiliei nu era agresiv sau arogant, gesturile și cuvintele ei erau pline de grație, însă totul respira prea multă inteligență. Otilia trăia cum cînta la pian, zguduitor și delicat, într-un tumult de pasiuni, notate precis pe hîrtie, stăpînite și justificate. Otilia părea că „știe multe” și intimidă pe orice bărbat, iritînd pe femei, care în genere dușmănesc pe orice femeie independentă față de bărbat. Moș Costache, Pascalopol, Stănică, Felix însuși n-ar fi îndrăznit să contrarieze pe Otilia. O scurtă oboseală a ochilor, o ducere a mîinilor la tîmple, ca un reproș, împietrea pe cauzatorul presupus al supărării și-i dădea sentimentul catastrofei. Cînd Otilia înconjură cu lațul delicat al mîinilor ei subțiri gîtul lui moș Costache, bătrînul rîdea cu toate liniile feței, dar dacă Otilia dezaproba, oricît de blînd, ceva, mergea în vîrfurile picioarelor, ca în odaia unui bolnav. Această siguranță izbise, din prima clipă, cînd intrase în casa lui Giurgiuveanu, pe Felix, și o acceptase ca

pe ceva ce-i lipsea, ghicind în ea unul din atributele maternității. Felix așteptase de atîta vreme pe Otilia, și acum, cînd o avea înaintea, mai frumoasă și mai binevoitoare pentru el ca oricînd, era nemulțumit. Otilia din așteptările lui se supunea închipuirilor, se mișca după dorințele lui, aceasta era independentă. Cînd Otilia din vis deschidea gura să spună lui Felix că nu-l iubește, Felix amîna sentința și o contesta, acum Otilia vorbea tare, spunea propoziții satisfăcătoare, însă nu așa netezi, cum le-ar fi dorit el.

– De ce mă privești așa fix? întrebă Otilia.

– Nu, nimic! protestă Felix, deși o serie întreagă de nedumeriri îi muncea creierul. Otilia nu spunea lui Felix că nu-l iubește, ci numai se apăra de învinuirea că nu-l iubește. Nu da nici un curs sentimentului, nu în forma brutală pe care, de mult, Felix o gonise din mintea lui, ca absolut incompatibilă cu dragostea adîncă, dar sub chipul proiectelor, al visării împreună. Felix ar fi voit ca Otilia să spună: „Mai tîrziu, cînd vom fi împreună...”, însă ea nu făcea nici un proiect de viitor. Odată, ea dăduse a înțelege că Felix are, mai întîi de toate, de îndeplinit o misiune în viață, să-și promoveze cariera, însă nu era acesta un motiv de a goni pînă și visurile. Evident, sufletul Otiliei era impenetrabil, și, dacă ea juca conștient o comedie, o juca cu multă finețe și grație. Cu cît Otilia săruta mai des pe Felix, pe frunte, pe obraz, sau ușor, ca pe un copil, pe gură, cu cît îl asigura că „tu trebuie să faci cum îți zic eu, am eu vederile mele”, sau îi reproșa „așa mă iubești tu pe mine?”, cu stilul unei infirmiere frumoase care face ochi dulci unui rănit mustăcios pe masa de operație, cu atît demoralizarea se întindea pe sufletul lui Felix. Otilia nu-l iubea, Otilia se dezvăluia ca definiția surorii, tocmai acum cînd se deșteptase în el dragostea. Suflet limpede, incapabil de disimulație, profund în sentimente, Felix, după oarecare codire, mărturisii Otiliei starea lui de spirit:

– Mă întreb de ce te privesc! Sînt cuprins de un sentiment ciudat. Prezența ta aici mă face fericit, te-am așteptat cu încredere, te-am visat, dar sînt chinuit de întrebări. Dacă mi-ai spune neted că nu mă iubești, aș fi amărît cum nu poți să-ți închipui,

totuși m-aș resemna, fiindcă aș socoti că te tiranizez, făcînd prea mare paradă de tristețe. Nu știi bine ce hotărîre aș lua, dar ți-aș păstra totdeauna devotamentul meu. Tu spui însă că mă iubești! Dar de ce nu spui asta ca mine, de ce sufletul tău nu e așa de neted ca al meu? Nu pot să-mi închipui dragostea, decît sfîrșind cu căsătoria. Sînt de acord că trebuie să aștept, dar de ce nu-mi vorbești de viitor, de ce nu mă faci părtaș la proiectele tale? De ce taci, pentru Dumnezeu, de ce nu-mi spui limpede cum vezi lucrurile, de ce nu spui nimănui nimic? Nu-mi trebuie de la tine decît un cuvînt, și aștept oricît, și mă port oricum vrei tu.

– Și ce cuvînt e acela?

– Un cuvînt limpede, care să-mi dea certitudinea că mă iubești sau nu.

– Dar, Felix, pentru numele lui Dumnezeu, te iubesc, de cîte ori ți-am spus?

– Nu știi, nu m-am exprimat bine, văd că nu-mi ajunge! Te vei căsători vreodată cu mine?

– Felix, nu complica lucrurile! De ce, dacă tu singur recunoști că nu e acum momentul pentru asta, să vorbim de viitor? Esențial pentru tine este că te iubesc. Sînt sigură că te voi iubi și mîine, dacă vei fi cuminte, bineînțeles, nu pot să vorbesc însă de pe acum de ceea ce se va întîmpla mîine. Poate că mîine, cînd tu sfîrșești studiile, nu mă mai iubești.

– Niciodată!

– Vom vedea. Dacă mă vei iubi, se va întîmpla ceea ce dorești.

– Deci, îmi făgăduiești?

– Oh, ești ineducabil. Este cum ți-aș spune: îți promit să nu mor mîine. Și tu, Felix, vrei să te faci doctor, om tare! Am avut totdeauna frică să hotărască lucrurile dinainte, lucrurile care nu sînt încă în puterea mea. N-am zis niciodată: mîine voi cînta la pian, dar, în fața pianului, am cîntat. Niciodată nu m-ai auzit spunînd: am să merg la Paris, și am mers îndată ce mi s-a propus. Nu înțelegi ce vreau să-ți spun? Eu stau de vorbă cu tine, cel de acum, și ție îți spun: „te iubesc”, cu tine m-aș căsători, dar acum nu pot. Nu promit nimic, privesc viața care se desfășoară, de tine depinde totul.

A Realizează o lectură comprehensivă

1. Definește, prin câte două determinative, sugestia culorii și a energiei pe care au emanat-o personajele în timpul lecturii.
2. Exprimă-ți opinia: ce impresie ți-a produs spațiul în care s-a desfășurat acțiunea din roman. Exemplifică răspunsul.
  - 2.1. Notează lexemele, sintagmele care descriu acest spațiu și explică valoarea lor ca semne definitorii:
    - vizuale;
    - auditive;
    - sugestive.
3. Fixînd drept loc al declanșării acțiunii din roman casa lui Costache Giurgiuveanu, autorul efectuează o descriere amănunțită, cu detalii din arhitectură, a exteriorului: *o casă cu ferestre înalte; totul în cel mai înalt stil clasic; crăpată și scorjită; cu geamurile pătrate acoperite cu hîrtie translucidă; pline de un praf străvechi etc.*
  - 3.1. Documentează-te, din *Agenda cititorului*, cu privire la incipitul romanului și corelează acest exterior cu interiorul casei, efectuînd o succintă descriere a ei.
4. Caracterizează atmosfera care domină în casa lui Giurgiuveanu, în funcție de descrierea pe care ai făcut-o.
  - 4.1. Valorifică, în acest sens, detaliile cu semantică auditivă: *schelălăit metalic, ecou rău, scîrțîie, grozave pînzi, scîrțîituri grozave.*
5. Explică, succint, sensul construcțiilor din text:
  - *caută mai departe vrun bis;*
  - *trece prin fața muscalului care sforăia mereu;*
  - *obișnuții partidei de tabinet;*
  - *totul respira prea multă inteligență;*
  - *ghicind în ea unul dintre atributele maternității;*
  - *să-și promoveze cariera.*
- 5.1. Precizează personajele la care se referă și atmosfera pe care o conturează aceste construcții.
6. Comentează, în context, sugestia comparației: Îi reproșă „așa mă iubești tu pe mine?”, cu stilul unei infirmiere frumoase care făcea ochi dulci unui rănit mustăcios pe masa de operație.
7. Identifică, în fragmentele propuse, modalitățile de expunere și observă care dintre ele predomină. Argumentează rolul acestora.
8. Citește dialogul dintre:
  - *Felix și unchiul Costache, completîndu-l cu replici care le-ar fi asigurat comunicarea;*
  - *Felix și Otilia, adăugînd cîteva complemente circumstanțiale de mod, care ar putea indica intonația și felul de a comunica al fiecărui personaj.*

SAPERE AUDE

Agenda cititorului

- **Incipitul** (începutul) romanului este de formulă balzaciană, o descriere obiectivă, detaliată, precisă și amplă.
- **Portret de tip balzacian:**
  - demonstrativ;
  - caricatural;
  - construit din detalii ce sugerează psihologia personajului;
  - trădează atitudinea auctorială.
- **Punctul de vedere auctorial** îl constituie prezentarea universului operei din perspectiva naratorului, care poate avea o percepție internă sau externă a realității. În narațiunea la persoana a III-a, această percepție este omniscientă.
- **Vocea narativă:** povestirea homodiegetică (la persoana întâi, a personajului narator, prin care sînt văzuți ceilalți) și povestirea heterodiegetică (la persoana a treia, a personajului, punctul de vedere al căruia este diferit de cel al naratorului).

9. Redactează, în baza textului, cîte un CV pentru Felix și Otilia, scriindu-le pe pagina de caiet în două coloane.

CV-ul lui Felix Sima	CV-ul Otiliei Mărculescu

- 9.1. Precizează și comentează similitudinile și deosebirile de date.
10. Interpretează semnificația portretului lui Costache Giurgiuveanu și precizează-i tipul. Utilizează și informația din *Agenda cititorului*.

- 10.1. Consemnează detaliile din text ce îți ajută:

- să-i vizualizezi imaginea: corpul, figura;
- să-i înțelegi starea afectivă, fiziologică, psihologică.

- 10.2. Ce detaliu îți amintește de un anumit personaj din *Povestea lui Harap-Alb*? Determinativul-nume are aceeași sau altă conotație?

11. Utilizînd informația din text, schițează un portret al Otiliei. Relevă, prin cuvinte și sintagme, anumite atitudini, evidențiază valoarea trăsăturilor dominante.

- 11.1. Dacă ai picta acest portret, ce culori ar predomina? Argumentează-ți răspunsul.

12. Fixează, într-o schemă, relațiile de rudenie dintre Costache Giurgiuveanu, Felix și Otilia.

- 12.1. Definește, prin exemple, relațiile afective dintre aceste personaje.

13. Elaborează o fișă de prezentare a Otiliei, rescriind, din text, un șir de enunțuri relevante și marcînd, prin semne, conținutul pozitiv (+), cel negativ (-) sau ambiguu (?) pe care îl au.

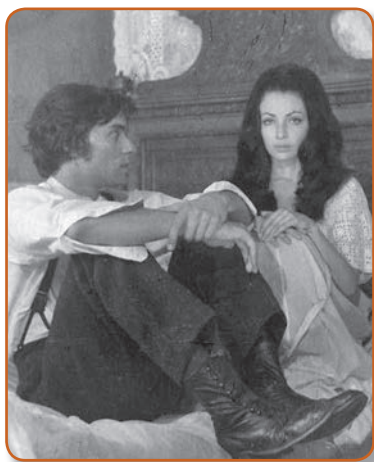
14. Explică relațiile dintre Felix și Otilia, pornind de la enunțurile:

- *Otilia deveni pentru Felix, încetul cu încetul, adevărata stăpîină a casei.*
- *Cu toată exuberanța fetei, Felix se simțea inferior.*

15. Conchide, utilizînd informații din text, ce obiective și-au propus să realizeze în viață Felix și Otilia.

- 15.1. Revino la textul romanului și concretizează dacă aceste personaje și-au realizat obiectivele.

16. Exemplifică, cu detalii din text, caracterul demonstrativ al perspectivei realiste în acest roman.

Felix și Otilia,
copiii adoptivi ai tuturor

LABOR OMNIA VINCIT

B Realizează o lectură interpretativă

1. Exprimă-ți opinia:

- Care este atitudinea naratorului/ autorului față de cele reflectate în operă și față de personajele sale? Exemplifică răspunsul.
- Vocea autorului-narator, pe care ai sesizat-o în timpul lecturii, este:
  - impersonală, obiectivă?
  - personală, subiectivă?

Agenda criticului

- Romanul este o narațiune:
    - *homodiegetică*?
    - *heterodiegetică*?
  - Vocea naratorului este a autorului sau a unui personaj?
  - Vocea reprezintă punctul de vedere al autorului, al unui personaj sau este anonimă? Informează-te din *Agenda cititorului*.
2. Completează răspunsul, utilizând informația din incipitul romanului: *Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece-nouăsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sf. Apostoli cu un soi de valiză în mână, nu prea mare, dar desigur foarte grea, fiindcă, obosit, o trecea dintr-o mână în alta. Strada era pustie și întunecată, și, în ciuda verii, în urma unor ploii generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure.*
    - 2.1. Identifică, în fragment, informația cu privire la timp, spațiu, personajul invocat. Ce semnificații ai dedus?
  3. Comentează cele două replici ale lui Costache Giurgiuveanu, când îl întâmpină pe Felix, în raport cu reacția și caracterul fiecărui personaj.
  4. Repartizează personajele din fragment sau roman în două grupuri, în funcție de valorile umane pe care le reprezintă. Argumentează răspunsul.
    - A. Personaje care au șanse de realizare;
    - B. Personaje care și-au ratat/ își vor rata viața.
  5. Defiște tipurile umane reprezentate de personajele din fragmente (sau din textul integral al romanului), axându-te și pe opiniile exegeților, expuse în *Agenda criticului*.
    - 5.1. Raportează semnificația tipologică a personajelor la aserțiunea autorului George Călinescu:

Obiectul romanului este omul ca ființă morală.
  6. Proiectează viitorul lui Felix și al Otiliei în propria viziune. Explică răspunsul utilizând detalii din text.
  7. Punctează câteva asemănări și deosebiri dintre Felix, Otilia și semenii tăi. Concluzionează.
  8. Determină tipul celor 3 personaje din fragmente în clasificarea:

a) personaje	↘	plate, unilaterale	b) personaje	↘	statice
		complexe			mobile, dinamice.
  - 8.1. Verifică răspunsul, consultând *Agenda cititorului* din pagina următoare.
  9. Exprimă-ți opinia: care personaj din roman este cel mai complex? De ce?

Tipuri umane din romanul ENIGMA OTILIEI

- **Costache Giurgiuveanu:** Un ascuns om de afaceri (ca orice avar) își capitalizează banii din pasiunea de a strînge.

Pompiliu
CONSTANTINESCU

- **Felix Sima:** Tânărul care caută să se explice pe sine și trăiește chinul nehotărîrii în alegere.

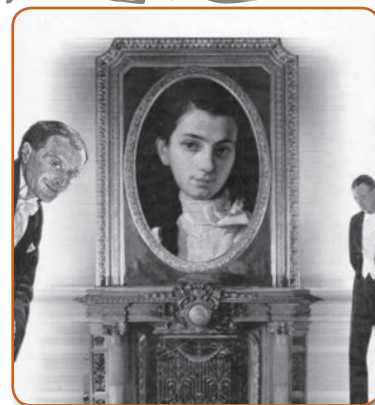
Nicolae MANOLESCU

- **Otilia Mărculescu:** ...reprezintă mai mult un caz tipic decît individual, și anume: dorința de viață luxoasă și de aventură a tinerei fete, neadaptată căsniciei.

Șerban CIOCULESCU

Otilia este extrem de modernă, mult mai modernă decît frații ei întru ficțiune.

Eugen SCHILERU

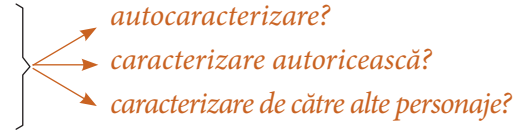
Sub masca acestei voioșii se ascunde însă o tristețe reală.

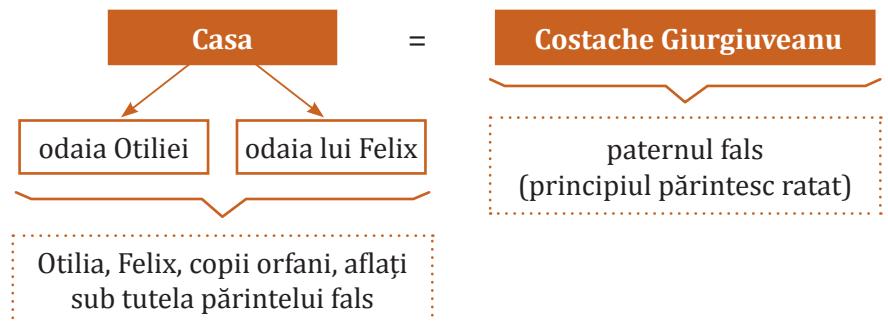
Agenda cititorului

- **Personajul complex** este personajul cu trăsături diverse și cu o structură literară complexă, în opoziție cu personajul unilateral, plat, care se caracterizează printr-o singură trăsătură și are o structură simplă.
- **Personajul static** rămîne neschimbat pe parcursul narațiunii și nu evoluează ca individualitate.
- **Personajul mobil** se transformă: pe parcursul acțiunii, urmează o evidentă evoluție interioară.
- **Suprapersonajul**, o realitate cu valoare simbolică (loc, eveniment, obiect) și centrală în opera literară, determină acțiuni importante și se află în relație cu personajele principale, cărora le configurează destinul.

1. Explică, apelînd la text, în ce constă *enigma* Otiliei.
2. Elaborează și prezintă cîte un discurs argumentativ în care să pledezi pentru formula din titlu sau s-o infirmi.
3. Apreciază, în fragmentele citite, modalitățile de prezentare a personajelor enumerate:
  - Felix Sima
  - Otilia Mărculescu
  - Costache Giurgiuveanu

- 3.1. Ce modalitate de caracterizare predomină? Ce efect se produce?
4. Asupra căror detalii se concentrează autorul: *biografice, stare socială, vestimentație, comportament*? Ce semnifică ele? Exemplifică răspunsul.
  - 4.1. Ce stări sociale reprezintă personajele?
  - 4.2. Ce probleme discută personajele și în ce mod? Ce mentalitate au?
5. Asociază personajele cu mediul în care locuiesc – *casa, grădina din jos, odaia* etc. Comentează observațiile și deducțiile, exemplificîndu-le.
  - 5.1. Stabilește ce rol are casa în care locuiesc personajele. Răspunde conform schemei:

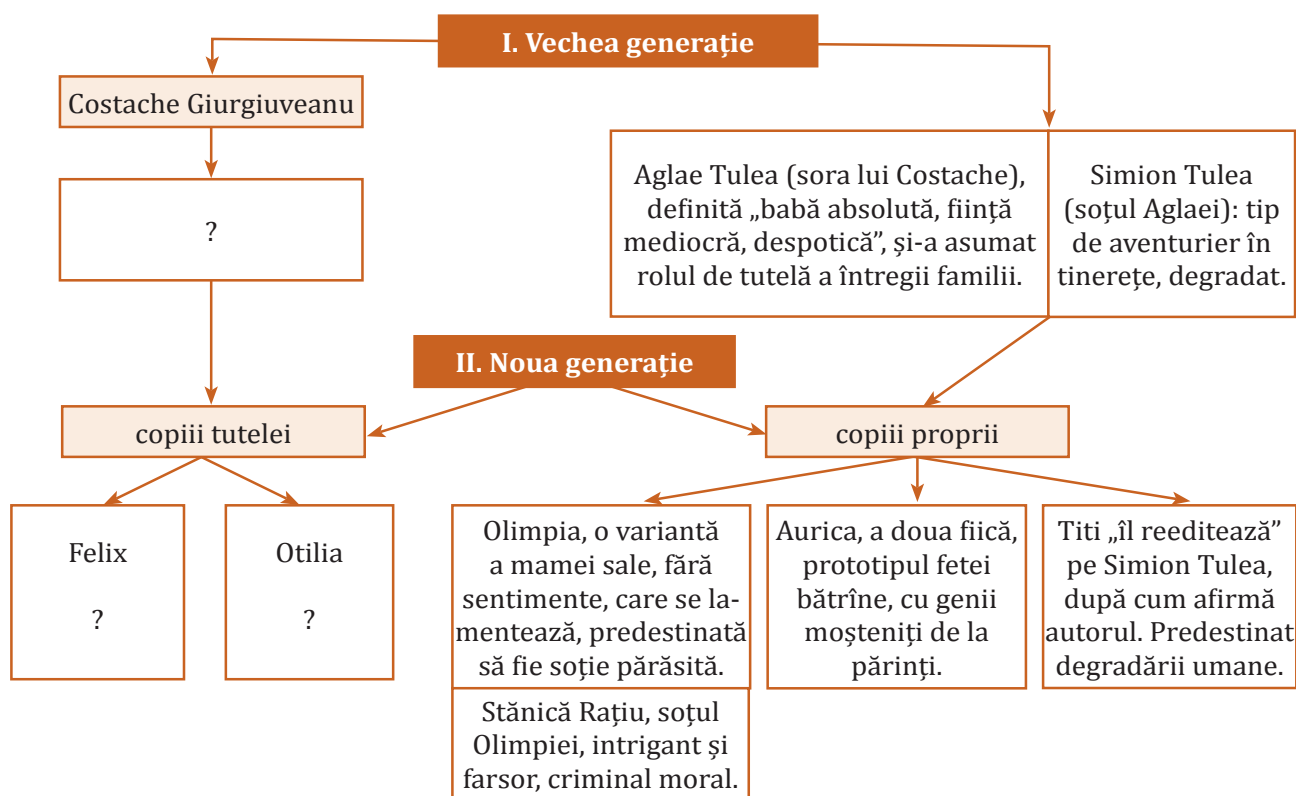

6. Reflectează și exprimă-ți opinia:
  - Casa/ spațiul locuibil simbolizează omul?
  - Casa, în stare de degradare, personifică familia, omul?
  - Modelul casei este sau nu și modelul societății?
  - Poate fi considerată casa drept personaj-simbol sau suprapersonaj?
- 6.1. Argumentează-ți răspunsul, utilizînd informația din *Agenda cititorului*.
7. În casa lui Giurgiuveanu se adună deseori toată familia, membrii ei urmărind să obțină cu orice preț banii și moștenirea bătrînului. Demonstrează că fiecare membru al familiei este un tip uman caracteristic societății timpului.

8. Examinează și interpretează informația din schema ce reprezintă

Clanul ca personaj

9. Reține particularitățile romanului balzacian și ilustrează-le prin exemple relevante din *Enigma Otiliei*.

- *arhitectura - ilustrează*
  - trăsăturile epocii
  - sfârșitul unei lumi
- *interiorul - subliniază*
  - culoarea locală
  - caracterul și proveniența socială
- *vestimentația - relevă*
  - clasa socială
  - personalitatea personajului
- *mentalitatea - exprimă*
  - morala decăzută
  - degradarea relațiilor de rudenie
  - tirania părintească
  - statutul orfanului
- *viața culturală este în consens cu*
  - personajul
  - lecturile suficiente, sentimentale

1. Realizează o compoziție de caracterizare a cuplului de personaje Felix–Otilia.

2. Prezintă, într-un text argumentativ, particularitățile romanului *Enigma Otiliei* ca specie literară, utilizînd afirmația lui Emil Zola din *Rînduri-Gînduri*.

Redactarea unei compoziții de caracterizare a personajului literar

SCRIBO, ERGO SUM

Agenda cititorului

- **Personajul literar** este principalul element al unei opere epice sau dramatice.
- **Caracterizarea directă** îți comunică nemijlocit trăsăturile definitorii ale personajului prin următoarele procedee:
  - *autocaracterizarea (introspecția, monologul, mărturia directă, sinceră, autoanaliza);*
  - *atitudinea și aprecierea personajului de către alte personaje din operă;*
  - *remarcarea directă a unor calități morale, spirituale, comportamentale prin descrierea unui portret fizic: capul, figura, semne particulare, podoabe, maniere etc.*
- **Caracterizarea indirectă** se definește prin deducerea unor calități umane particulare din:
  - *acțiunile personajului;*
  - *modul în care personajul gândește, se manifestă;*
  - *particularitățile de limbaj prin care autorul și-a prezentat personajul;*
  - *mediu, ambianță;*
  - *atitudinea ascunsă, dar veridică a altor personaje.*

ARS DISCENDI

1. Determină legătura de sens dintre cuvintele: *persoană – ființă umană, personaj.*
2. Alcătuește o listă de personaje literare preferate, argumentînd-o.
3. Formulează o definiție proprie a noțiunii de personaj, utilizînd informația din *Agenda cititorului* și explicația: *Personaj = persoana (lat.); rol, mască, actor (fr.). Personajul este o imagine fictivă a unei ființe, o imagine artistică realizată de scriitor într-o anumită corelație cu sensibilitatea și concepțiile sale despre viață.*
4. Pregătește-te pentru redactarea unei compoziții de caracterizare a personajului literar Otilia din romanul *Enigma Otiliei* de George Călinescu, examinînd etapele de elaborare.
- 4.1. Analizează textul romanului, respectînd etapele propuse mai jos.

ETAPELE DE ELABORARE

- I.
  - Clarifică imaginea integrală a personajului, cu jocul de lumini și umbre la care recurge autorul.
  - Definește-ți atitudinea de cititor față de faptele, acțiunile, ideile, idealurile personajului.
- II.
  - Selectează și ordonează informația după criteriul celor două modalități de caracterizare: directă – indirectă.
  - Alege exemple convingătoare din text care să ilustreze trăsăturile fizice și pe cele morale ale personajului.
  - Precizează relațiile pe care i le-a construit autorul cu alte personaje ale romanului sau cu naratorul.
  - Determină tipologia personajului (după participarea la acțiune; după formația umană pe care o reprezintă; după principiul etic sau alte criterii pe care le cunoști).
- III.
  - Redactează textul integral al compoziției tale, respectînd cele trei părți obligatorii ale textului (introducerea, realizarea conținutului, concluzia).
  - Urmărește formularea unor idei convingătoare despre personaj în raport cu mesajul operei date.
  - Raportează, în concluzii, semnificația multiplă a personajului la conceptul propriu de om și de ideal de viață.
- IV.
  - Verifică textul redactat la nivel de precizie a informației, corectitudine, claritate și precizie a ideilor.

1. Scrie, în limita a 1–1,5 pagini, o caracterizare a Otiliei, dezvoltînd reperul: *Enigma ei este însăși feminitatea ei, mereu proaspătă, de un magnetism care diformează și pe avarul Costache și chiar pe cei mai aprigi dușmani ai ei.* (Pompiliu Constantinescu)

■ **Pădurea spînzuraților de Liviu Rebreanu, romanul revelațiilor tragice**

1. Evocă un fapt real din propria biografie în care urma:

- să fii conștient de vorbele tale;
- să dai dovadă de o înaltă conștiință civică;
- să-ți faci un examen de conștiință.

1.1. Ce impact au avut aceste situații în formarea personalității tale?

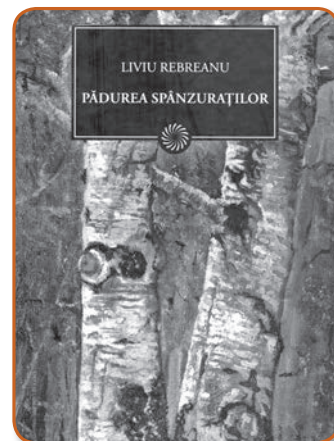
2. Construiește galeria personalităților afirmate în diverse domenii și care reprezintă, pentru tine, modele de:

- conștiință individuală;
- conștiință profesională;
- conștiință națională.

3. Selectează, din afirmațiile propuse, idei ce ar alcătui, în viziunea ta, o listă de sfaturi utile pentru un tânăr din generația ta.

3.1. Argumentează selecția făcută.

AB INITIO

A.

Fiecare cetățean să fie pus în pozițiunea de a avea conștiința drepturilor și îndatoririlor sale.

Mihail KOGĂLNICEANU

B.

În fața conștiinței se închină întregul univers, întreaga fenomenalitate... Conștiința literară e numai o parte a întregii noastre conștiințe.

Eugen LOVINESCU

C.

Un bun și sigur prieten e conștiința ta: n-o ucide, ci las-o să moară o singură dată, cu tine.

Nicolae IORGA

D.

Conștiința unui popor își are expresia în arta lui și această expresie, la rîndul ei, întărește conștiința, cum întărește gimnastica un corp.

Camil PETRESCU

- Citește fragmentele, urmărind stările de conștiință pe care le trăiește personajul Apostol Bologa.

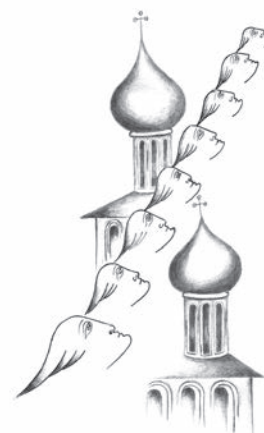
S CRIPTA MANENT

PĂDUREA SPÎNZURAȚILOR (fragmente)

Sub cerul cenușiu de toamnă ca un clopot uriaș de sticlă aburită, spînzurătoarea nouă și sfidătoare, înfipță la marginea satului, întindea brațul cu ștreangul spre cîmpia neagră, înțepată ici-colo cu arbori arâmii. Supravegheați de un caporal scund, negricios, și ajutați de un țăran cu fața păroasă și roșie, doi soldați bătrîni săpau groapa, scuișindu-și des în palme și hîciind a osteneală după fiecare lovitură de tîrnăcop. Din rana pămîntului gropării zvîrleau lut galben, lipicios...

Caporalul își răsucea mustățile și se uita mereu împrejur, cercetător și cu dispreț. Priveliștea îl supăra, deși căuta să nu-și dea pe față nemulțumirea.

*Ochii lui înșelați
de lumina răsăritului.*

În dreapta era cimitirul militar, înconjurat cu sîrmă ghimpată, cu mormintele așezate ca la paradă, cu crucile albe, proaspete, uniforme. În stînga, la cîțiva pași, începea cimitirul satului, îngădit cu spini, cu cruci rupte, putrezite, rare, fără poartă, ca și cum de multă vreme nici un mort n-ar mai fi intrat acolo și nici n-ar mai vrea să intre nimeni...

Satul Zirin, cartierul diviziei de infanterie, se ascundea sub o pînză de fum și de pîclă, din care de-abia scoteau capetele sfioase și răsfirate vîrfuri de pomi desfrunziți, cîteva coperișe țuguiate de paie și turnul bisericii, spintecat de un obuz. Spre miazănoapte se vedeau ruinele gării și linia ferată ce închidea zarea ca un dig fără început și fără sfîrșit. Șoseaua, însemnată cu o dungă dreaptă pe cîmpul mohorît, venea din apus, trecea prin sat și se ducea tocmai pe front...

* * *

Klapka, buimăcit mai ales de asprimea glasului, murmură:

– O, Doamne... dovezile... cînd e vorba de o viață de om...

Pe buzele subțiri, cu colțuri supte ale locotenentului răsări un amestec de ironie și de dispreț:

– Uitați, domnule căpitan, că sîntem în război și pe front!... O viață de om nu e îngăduit să primejduiască viața patriei!... Dacă ne-am călăuzi după considerații sentimentale, ar trebui să capitulăm în fața tuturor... Se vede însă că sînteți ofițer de rezervă, altfel n-ați vorbi așa despre o crimă...

– Da, adevărat, se grăbi Klapka cu teamă. Am fost avocat... în vreme de pace... Acum însă...

– Și eu sînt ofițer de rezervă, întrerupse locotenentul cu mîndrie. Războiul m-a smuls din mijlocul cărților, de la Universitate, unde aproape pierdusem contactul cu viața reală. Dar m-am dezmeticit repede și mi-am dat seama că numai războiul e adevăratul generator de energii!

Căpitanul zîmbi, ca și cînd răspunsul i s-ar fi părut ridicol, și zise cu glas blajin, colorat de o ironie blîndă:

– Și eu care credeam că războiul e un ucigător de energii!

Apostol Bologa roși ca o fecioară și nu îndrăzni să se uite în ochii căpitanului.

* * *

Acolo era casa lui părintească, bătrînă, solidă, chiar peste drum de biserica nouă, strălucitoare. Din cerdacul cu stîlpi înfloriți, printre crengile nucilor sădiți în ziua nașterii lui, se vedea mormîntul tatălui său, împodobit cu o cruce sură de piatră, pe care numele, săpat cu slove aurite, se deosebea din depărtare: *Iosif Bologa*.

Casa avea încăperi multe, cu mobile vechi, severe, amestecate, și o curte mare, cu acareturi în fund, și mai încolo, o grădină ce mergea pînă la Someșul cu ape gălăgioase.

* * *

Apostol, potolit și timid, fără tovarăși de jocuri, simți adînc atmosfera gravă pe care o impuse tatăl său în casă. Îi rămase întipărită în inimă spaima primei întîlniri cu el și-l privea mereu ca pe un străin venit anume să-l terorizeze. Ceasuri de bucurie petrecea numai cu mama, cînd erau singuri acasă, și uneori cu protopopul Groza, care, fiind văduv, se înviora în tovarășia copilului blînd și inteligent. Peste toate gîndurile și închipuirile micuțului însă plutea veșnic o iubire foarte nelămurită, în care stăpînea Dumnezeu...

Cînd împlini vîrsta de șase ani, alt eveniment straniu îi zgudui sufletul... Doamna Bologa, gîndindu-se că copilul trebuie să înceapă școala, se sfătui îndelung cu protopopul Groza cum să-i înlesnească sarcina și căzură de acord că e nevoie de implorarea Atotputernicului. Prin urmare, hotărîră să pună pe Apostol să zică *Tatăl nostru*, într-o duminică, în cadrul sfintei liturghii. Făcură pregătirile în mare taină, ca să nu prindă Bologa de veste și să le zădărnicească planul... În sfîrșit, în ziua stabilită soții Bologa luară loc în strana dreaptă, ca de obicei, iar Apostol, în fața lor, în hăinuțe noi, mai palid și cu ochii aprinși de emoție. Doamna Bologa lăcrima și tremura, închinîndu-se înfrigurată și frămîntînd neîncetat cărticica de rugăciuni... Apoi venind momentul rugăciunii, se plecă speriată peste strană și-i șopti: „Acuma, pușorule...” Cu fruntea sus, cu mers apăsător, Apostol trecu în fața ușii împărătești, căzu în genunchi, împreună mîinile... Peste o clipă glasul lui subțire ca un fir de mătase albă filfia în tăcerea înecată de respirații, se ridica spre tavanul

înstelat, se coborî printre sutele de oameni... Ochii lui văzură la început, în altar, pe protopopul Groza zîmbindu-i cu blîndețe și încurajîndu-l; pe urmă însă rămase numai crucea aurită, sus, parc-ar fi plutit în văzduh... Apoi, tocmai în clipa cînd se închina, la încheierea rugăciunii, se deschise deodată cerul și, într-o depărtare nesfîrșită și totuși atît de aproape ca și cum ar fi fost chiar în sufletul lui, apăru o perdea de nourași albi, în mijlocul cărora strălucea fața lui Dumnezeu ca o lumină de aur, orbitoare, înfricoșătoare și în același timp mîngîietoare ca o sărutare de mamă... Din strălucirea dumnezeiască însă se limpezea o privire vie, infinit de blîndă și de măreață, care parcă pătrundea în toate adîncurile și ascunzișurile... Arătarea aceasta a durat numai o clipă și a fost atît de nemărginit de dulce, că inima lui Apostol și-a oprit bătăile, iar ochii i s-au umplut de o lucire stranie, bolnavă. Totuși, sufletul îi era atît de plin de fericire, că ar fi fost bucuros să moară atunci acolo, privind minunea dumnezeiască... Cînd se întoarse la loc, păru schimbat la față. Pe obrajii albi, ochii albaștri erau ca două izvoare de lumină.

– Măicuță, am văzut pe Dumnezeu! murmură copilul cu însuflețire, în vreme ce doamna Bologa încerca să-și șteargă lacrimile cu batista udă de plîns.

* * *

Cînd termină clasa a patra și aduse iar certificatul, Bologa crezu nimerit să-i spună cîteva cuvinte grave, de față cu doamna Bologa, în picioare. După o introducere cu citații latinești, îi evocă amintirea străbunului tras pe roată la Alba-Iulia și apoi urmă cu glas falnic:

– De azi încolo, fiul meu, ești bărbat. Dacă ar fi nevoie, ești pregătit să-ți poți cîștiga singur o pîine. Intrînd în cursul superior, orizontul are să ți se lărgească. Vei pricepe multe lucruri nevăzute, căci viața și lumea sînt pline de taine grele. Să năzuiești mereu a dobîndi stima oamenilor, și mai ales pe a ta însuși. De aceea sufletul tău să fie totdeauna la fel cu gîndul, gîndul cu vorba și vorba cu fapta, căci numai astfel vei obține un echilibru statornic între lumea ta și lumea din afară! Ca bărbat, să-ți faci datoria și să nu uiți niciodată că ești român!...

* * *

A doua zi, Apostol Bologa se simți ca după o beție rușinoasă. Îi era silă de sine însuși, parc-ar fi săvîrșit o crimă. Se repezi de dimineață în cancelarie, găsi pretexte să ocărăscă pe cei doi slujbași și chiar pe Petre... dar de lucru nu se putea apuca. Ieși pe afară, căutînd să fugă de remușcări.

„Am năvălit ca o vijelie în viața ei, am răscolit-o și nu m-am gîndit decît la mine!” își zicea întruna scîrbit, rătăcind de ici-colo.

Apoi deodată îi răsări în ochi zîmbetul Ilonei, fericit, supus, strălucitor de iubire și credință.

- Nu-ți pare rău, Ilona? o întrebă dînsul, șovăitor.
- Nu! răspunse fata hotărît.
- Ai încredere în mine, Ilona? urmă el, tremurînd.
- Da! răspunse ea cu înflăcărare.

În fața ei rîdea bucuria întregă, netulburată de gînduri și nepăsătoare de lume, triumfătoare și ispititoare. Uitîndu-se lung în ochii ei, Bologa îi văzu inima toată, caldă, simplă, sălbatică, și în căldura aceasta i se topi îngrijorarea încetul cu încetul. Înțelese că Ilona prețuiește mai mult decît toate tainele lumii, și o clipă sau poate mai puțin, i se păru că tot universul se prefăce deodată în neant, lăsîndu-l numai pe el cu ea în fața lui Dumnezeu.

– Acuma însă trebuie să plec, zise apoi fata, că azi am mult de lucru... să fac ouă roșii, cozonaci, pască... Doar miine e Învierea...

* * *

Mașina parcă nici nu mai atingea pămîntul... Plutonierul se uită iar înapoi, repede, crezînd că locotenentul va porunci să micșoreze iuțeala. Apostol nu vedea nimic... Panglica sură, copacii braniștii...

În cîteva clipe automobilul înghiți cele patru sute de metri cît ținea păduricea, și totuși lui Bologa i se păru c-a mers o veșnicie, atît de bine a văzut tot. Pe dreapta erau patru, fiecare pe cîte un copac, toți cu capetele goale, legănîndu-se foarte ușor, parcă numai de vîntul stîrnit de goana mașinii. Cei doi de la margini întorceau spatele și aveau opinci în picioare. Unul din mijloc, cu niște bocanci plini de noroi, privea cu ochii negri cît cepele în șanțul șoselei și, din fața umflată, violetă, scotea limba vînată spre trecători. În stînga atîrnau trei, uitîndu-se pe șoseaua dreaptă, nepăsători și neclintiți, dar cu creștetele lipite de crengile de

deasupra. Doi erau într-un arin bătrîn, mai sus ca ceilalți, iar mai încolo, pe o cracă subțire, care te miri cum nu se rupea, se vedea unul singuratic, cu mâinile legate la spate, scurt și slab, ca un copil, cu fața toată cafenie, ca și cînd ar fi fost muruit cu lut gras. Din același copac și la aceeași înălțime se mai întindea o creangă groasă, liberă... Apostol Bologa îi văzuse pe toți așa de lămurit, că ar fi putut spune despre fiecare cîți nasturi avea pe hainele murdare și zdrențuite... Și totuși în ochii lui, cei șapte se multiplicau neîncetat, iar braniștea se transforma treptat într-o pădure fără margini, spintecată de un drum fără sfîrșit... Și în fi-ece copac al pădurii nemărginite, de-a lungul șoselei nesfîrșite, i se părea că atîrnă alți oameni, mereu alții, toți cu ochii după el, cerîndu-i socoteală...

– Nu mai vreau nimic. Iubirea îmi ajunge, căci iubirea îmbărbătează deopotrivă pe oameni și pe Dumnezeu, viața și moartea. Iubirea cea mare e aici, în odăița aceasta... O respir în fiecare clipă... E în mine și în afară de mine, în tot cuprinsul in-finitului... Cine n-o simte nu trăiește aievia; cine o simte trăiește în eternitate... Cu iubirea în suflet poți trece pragul morții, căci ea stăpînește și din-colo, pretutindeni, în toate lumile existente și in-existente... Poate să mă mai ispitească viața, poate să mă sufăr, dar...

Klapka îl asculta nerăbdător, îngrijorat. Cuvin-tele lui i se păreau rodul fricii de moarte. În cele din urmă, îl întrerupse:

– Dragul meu, nu-ți dai seama oare că aiurezi?...

Asemenea fantasmagorii poate să-și îngăduie omul cînd e acasă, la birou, odihnit, sau în momente de entuziasm, într-o discuție, nu însă în fața morții!...

– O închipuire care împacă sufletul e tot ce poa-te dobîndi omul în viață! murmură Apostol, cu o strălucire mare în ochi.

– Dar bine, omule, tu vei muri ca dezertor și spion, și trădător, în sfîrșit ca un criminal, iar nu ca apostol al iubirii! se înfurie iarăși căpitanul, adău-gînd: Să știi că, de vei continua tot așa, o să te declar nebun în fața Curtii și tot am să te scap!

* * *

Apostol se urcă pe scaun și se lovi cu capul de ștreangul ce atîrna de sus. Pălăria i se îmfundase pe ochi. O scoase și o aruncă în groapă. În aceeași clipă izbucni un plîns gros, disperat, nestăpînit. „Cine plînge?” se gîn-di Bologa. Klapka se bătea cu pumnii în piept.

Atunci Apostol fu împresurat de un val de iu-bire izvorîtă parcă din rărunchii pămîntului. Ridi-că ochii spre cerul țintuit cu puține stele întîrziate. Crestele munților se desenau pe cer ca un ferăstrău uriaș cu dinții tociți. Drept în față lucea tainic lu-ceafărul, vestind răsăritul soarelui. Apostol își po-trivi singur ștreangul, cu ochii însetați de lumina răsăritului. Pămîntul i se smulse de sub picioare. Își simți trupul atîrnînd ca o povară. Privirile însă îi zburau, nerăbdătoare, spre strălucirea cerească, în vreme ce în urechi i se stîngea glasul preotului:

– Primește, Doamne, sufletul robului tău Apos-tol... Apostol... Apostol...

SAPERE AUDE

Șovăirile lui Apostol sînt șovăirile noastre, ale tuturor.

A Fii un cititor implicat în textul romanului

1. Motivează ce stare interioară trăită de Apostol Bologa te-a im-presionat mai mult?
2. Definește tipul de narator care îți relatează istoria protagonistului.
3. Identifică, în incipitul textului, o modalitate de expunere: *narați-une? descriere?*
4. Selectează, din fragmente, indiciile timpului și ale spațiului și ex-plică-le semnificația.
5. Pornind de la informația din *Agenda cititorului*, identifică, în textul romanului, cromonimele și relevă valoarea lor pentru semnificația cronotopului.

- 5.1. Adaugă cromonimele în fragmentul care descrie casa părintească a lui Apostol. Explică rolul acestora.
6. Califică, în două-trei adjective sau adverbe, comportamentul verbal al personajelor antrenate în dialogul Apostol-Klapka.
7. Rescrie, din text, 2-3 enunțuri cu un caracter sentențios. Explică-le sensul contextual.
8. Dezvoltă enunțul printr-o judecată proprie: *Dacă ne-am călăuzi după considerații sentimentale, ar trebui să capitulăm în fața tuturor...*
9. Explică prin ce elemente pot fi motivate cauzele primei revelații a copilului Bologa: *revelația divină*.
10. Imaginează-ți că ești copilul care a trăit experiența revelației divine și că-ți împărtășești mamei sau unui prieten trăirile acestui moment. Cum crezi, care ar fi reacția lor?
11. Determină cu ce scop Bologa-tatăl își rostește discursul.
- 11.1. Detaliază prin ce elemente textul respectiv trădează profesia lui Bologa-tatăl și cum se încadrează el în tiparul discursului retoric.
12. Definiște zbuciumul sufletesc al lui Bologa, utilizând:
  - una dintre replicile personajului;
  - o sintagmă ce vizează noțiunea de conștiință umană.
13. Concretizează elementele de limbaj ce produc, în descrierea pădurii, efectul de sinistru.
- 13.1. Comentează liantul verbelor ce construiesc metafora privirii din text.
14. Determină realitatea socială și umană care vizează evenimentele romanului.
15. Concluzionează de ce Apostol Bologa își spune: *Nu mai vreau nimic, iubirea îmi ajunge*.
16. Argumentează titlul romanului prin detalii semnificative din text.
17. Lucrând în echipe, studiați informația din *Agenda cititorului*. Identificați și comentați, în descrierile din fragmente:
  - elementele de vocabular specifice unei descrieri;
  - motivele relevante;
  - figurile morfosintactice;
  - figurile semantice.
18. Identifică personajele din anturajul lui Bologa, care au influențat substanțial modelarea spirituală a personajului și explică, prin detalii din text, rolul acestora.

Agenda cititorului

- **Cromonim** – lexem ce desemnează o culoare.
- **Descrierea în romanul realist** este făcută de narator, un personaj sau un martor anonim și poate avea următoarele funcții:
  - prezentarea cadrului acțiunii (spațiul și timpul);
  - crearea atmosferei;
  - angajarea de elemente cu valoare simbolică și de anticipat;
  - crearea impresiei de verosimilitate a lumii ficționale.

Agenda cititorului

- **Monolog** se numește vorbirea de unul singur; discursul unei persoane, prin care aceasta își dezvăluie sentimentele, gândurile, intențiile.
- **Monologul interior** este o modalitate de autoanaliză psihologică. Personajul își realizează, prin introspecție, propriile trăsături și sentimente, dezvăluind cititorului latura cea mai intimă a personalității sale.
- **Retrospecție** este faptul de a privi în trecut, în urmă (fr. *rétrospection*, cf. lat. *retro* – îndărăt, *spectro* – privire). Sinonim cu *analepsa*.
- **Analepsă** se numește evocarea ulterioară a unui eveniment anterior față de punctul istoriei în care ne aflăm. Are rolul de a completa perspectiva asupra unui personaj, eveniment etc.
- Spre deosebire de retrospecție, **introspecția**, ca procedeu specific de realizare a monologului interior, ajută personajului să-și sondeze stările sufletești pînă la limite nebănuite.

Model:

Personajul	Rolul și caracterul influenței
1. Mama	i-a insuflat copilului cultul pentru Dumnezeu...
2. Tata	

- Comentează, succint, semnificația numelor pe care le au personajele din fragment.
- Tînărul Bologa își fundamentează cele trei convingeri: *credița în Dumnezeu, sentimentul datoriei față de patrie și ideea națională*. Identifică, în text, aceste convingeri și stabilește rolul lor în formarea crezului etic al personajului.
- Redactează biografia protagonistului în formă de monolog interior. Observă ce schimbări suportă textul în acest caz. Rostește-l.
- Citește secvențele ce pun în relief frământările interioare ale lui Apostol Bologa. Concretizează stările personajului pe care le relevă. Utilizează informația din *Agenda cititorului*.
  - Notează-le pe un poster, într-o ordine ce ar releva evoluția stării interioare a personajului. Interpretează semnificația acestei evoluții.
- În roman, conflictul exterior trece într-un conflict interior. Explică, pe text, acest proces. Definește conflictele.
- Exegeza a stabilit următoarele semnificații ale conflictului în roman:
  - *nevoia de opțiune personală și neputința de a rezista unor imperati-ve exterioare conștiinței;*
  - *răzvrătirea personajului în semn de reacție la manipulările pe care le-a suportat;*
  - *dorința ardentă de a trăi cu adevărat ceea ce se pare că-i este cu desăvîrșire interzis;*
  - *confundarea fatală a vocii interioare cu cea din afară.*
- Ilustrează aceste constatări prin exemple din text. Completează lista de semnificații ale conflictului cu una-două idei proprii.
- Utilizează informația din *Agenda cititorului*, găsind, în text, secvențele de retrospecție (evocarea evenimentelor din trecut) și motivează necesitatea lor pentru:
  - *realizarea coerenței trăirilor personajului;*
  - *realizarea crizei de conștiință.*
- Stabilește punctele-cheie în evoluția crizei de conștiință a protagonistului romanului și explică succesiunea lor.

27. Apostol Bologa însuși descoperă soluția stării de criză în care se află: moartea ca revelație a reintegrării sinelui. Raportează această idee la finalul textului și formulează o concluzie proprie.
28. Citește informația despre tragic din textul ce urmează și reține în ce constă funcția tragicului într-o operă literară.

FUNCTIA TRAGICULUI ÎN OPERA LITERARĂ

Tragicul presupune un conflict între erou și destin, datorie și pasiune, rațiune și sentiment.

În literatura modernă, tragicul este valorificat în toate genurile literare, relevând:

- *destinul individului dictat de evenimentele istorice;*
- *lupta dintre pornirile instinctuale și aspirația spre puritate sau perfecțiune;*

- *banalitatea, absurdul sau ridicolul existenței.*

„Orice viziune a lumii presupune o astfel de rînduială a lucrurilor, încît purtătorii valorilor pe care le socotim mai prețioase sînt sortiți suferinței și nimicirii.” (T. Vianu)

Destinul tragic conferă eroilor frumusețe morală. Ei își sublimează destinul prin moarte.

29. Meditează și argumentează, într-un text coerent, faptul că protagonistul este un personaj tragic. Urmărește reperele din textul informativ de mai sus.

B Fii un cititor competent al romanului

1. Pornind de la afirmația lui Nicolae Manolescu: „*Pădurea spînzuraților* este un roman al conștiinței morale”, apreciază aspectul etic al faptelor lui Bologa.
2. Formați echipe și cercetați cazul lui Apostol Bologa, urmărind reperele propuse.

L ABOR OMNIA VINCIT

Studiu de caz:

Dramatismul unui destin

Aspecte pentru cercetare:

- *lectura integrală a textului;*
- *dosarul personajului ce reprezintă cazul;*
- *calificarea cazului cu probe din text;*
- *stabilirea erorilor și a vinei protagonistului;*
- *stabilirea crizelor de conștiință;*
- *punerea în valoare a revelațiilor trăite de personaj;*
- *soluționarea cazului: proba textului; proba grupului de investigare.*

ARS COLLABORANDI

- 2.1. Faceți o generalizare în baza probelor obținute și întocmiți dosarul protagonistului din roman.

Agenda cititorului

- **Pădurea** este un simbol arhetipal, asociat templului natural, freneziei și exuberanței vieții, dar și spaimelor, pericolelor, rătăcirilor sau morții. Ca element psihologic, pădurea semnifică inconștientul, iar apariția ei în vise e semnul unei angoase. În literatura populară și în unele creații ale literaturii culte, pădurea este un spațiu-simbol al dragostei; sub cupola ei a înflorit și a rodit inegalabilul *dor românesc*.
- **Personajul alter ego** este considerat purtătorul de cuvânt al autorului. Deseori, în romanul realist, acest personaj asigură discursului un grad mai mare de obiectivitate.

ARS DISCENDI

3. Utilizând informația sistematizată prin realizarea studiului de caz, comentează semnificația titlului romanului.

3.1. Raportează-ți opiniile la constatarea criticului Nicolae Manolescu:

Semnificația titlului rămîne la ideea de personaj-simbol, Pădurea spînzuraților fiind una din cele mai șocante imagini prezentate vreodată.

3.2. Susține, prin argumente proprii, afirmația că pădurea este un personaj-simbol în roman. Utilizează informația din *Agenda cititorului*.

4. Examinează valențele simbolice ale peisajului ca spațiu în care se interferează natura și sufletul uman.

5. Selectează, din text, cîteva semne relevante ale crizei de conștiință și ale conflictului interior, suportate de personajul principal.

5.1. Interpretează aceste semne, referindu-te la universul imaginat în care personajul trăiește stări contradictorii:

Apostol ↗• starea de mulțumire și echilibru sufletesc;
↘• starea de angoasă, obsesie chinuitoare, care, în final, îl va distruge fizic, dar îi va prelungi revelația.

6. Explică gama sentimentului de iubire *față de mama, pentru Ilona, de neam, de Dumnezeu*, ce domină personajul.

7. Comentează ideea că Apostol Bologa este un personaj alter ego.

8. Argumentează, în scris, afirmația criticului Gheorghe Crăciun: *Prin roman, Rebreanu realizează două teme majore în epica românească interbelică: intelectualul și războiul.*

9. Încadrează romanul *Pădurea spînzuraților* într-o tipologie tematică și reprezintă-o printr-o schemă. Consultă tabelul de la p. 97–98.

10. Întocmește, pe un poster, conform propriei viziuni, o scală a valorilor etice, etnice, spirituale prezente în roman.

11. Avînd ca model discursul lui Iosif Bologa, formulează sfaturi pentru un comportament demn de un tînăr care trebuie să conștientizeze valoarea vieții.

1. Reprezintă și comentează, printr-o schemă proprie, valoarea revelațiilor succesive în roman.

2. Demonstrează, în baza destinului personajelor, esența tragică surprinsă în roman.

OPȚIONAL

3. Referindu-te la mesajul romanului și la alte texte din literatura română, scrie un eseu nestructurat cu tema: *Iubirea, credința, patria, valori ce exprimă o personalitate umană integră.*

Redactarea unei compoziții-descriere

SCRIBO, ERGO SUM

1. Formați echipe și elaborați o descriere a unui liceu în care ați dori să învățați. Porniți de la informația din *Agenda cititorului*.

1.1. Dacă dețineți competențele necesare, transpuneți descrierea verbală într-un desen.

1.2. Prezentați textele elaborate și apreciați-le pe cele mai reușite.

2. Analizează fragmentul propus prin prisma următoarelor întrebări:

- Ce constituie obiectul descrierii?
- În ce ordine sînt prezentate elementele descrise?
- Ce detalii ale lor devin semnificative?
- Ce culori și nuanțe sînt relevante? De ce?
- Unde se află „ochiul care vede”?
- Ce punct de vedere adoptă autorul?
- Este această descriere subiectivă sau obiectivă?
- Ce sentimente îți inspiră textul? Ce amintiri personale îți provoacă?

Vîntul primăverii a bătut; peste dealuri, peste văi, peste ani, dorul leagănului mă ajunge; spre codru mi se întorc ochii și zăresc umbra părului copilăriei mele, care își întinde ramurile ca niște brațe ce își scutură florile pe inima mea ca o ploaie răcoroasă. Părul cu locul bătut împrejur de vitele satului lui ce singure astăzi mai țin divan*; curtea boierească, opcină** strămoșească ce nu se mai află, albind pe troscotul verde al ogrăzii mari și întinse; livada din dosul curții, biserica cu țintirimul pestriț de iarbă lungă, de sulcină aurită și de cruci negre; cumpăna fîntînii de la poartă, aninată de răchita crengosă; toate trec dinaintea mea, vii și în mișcare...

* Sfat; ** Ogor.

Alecu RUSSO. *Amintiri*

1. Informează-te din chestionarul dat și redactează o compunere în care să descrii cuplul Apostol Bologna – Ilona, așa cum ți-l imaginezi.

CHESTIONAR PENTRU ELABORAREA DESCRIERII

- Ce urmează să descriu: un itinerar, o localitate, un peisaj, un interior, un obiect, o ființă, o activitate?
- Cum am să organizez textul descrierii pentru a scoate în evidență detaliile importante?
- Care e detaliul cel mai relevant în această descriere?
- Ce pot face pentru evidențierea acestui detaliu: voi insista pe dimensiunile, forma, culoarea, amplasarea lui?
- Cum voi face simțită atitudinea mea/ sentimentele mele față de cele descrise?
- Ce impresie generală intenționez să lase lucrarea mea?
- Ce cuvinte-cheie vor exprima esența descrierii?
- Ce figuri de stil aș putea utiliza pentru plasticitatea expresiei?
- Ce este mai reușit în lucrare?

Agenda cititorului

- **Descrierea** prezintă trăsăturile caracteristice ale unui aspect de realitate: obiect, fenomen, personaj, peisaj etc.
- **Compoziția-descriere** este o lucrare de creație, prin care autorul prezintă, cu amănuntele pe care le consideră necesare, un obiect în sens larg din lumea înconjurătoare. Descrierea poate fi științifică, literară, poetică, retorică; în versuri, în proză etc. În descriere se folosesc frecvent substantive și adjective, figuri de stil.
- **Personaje-cuplu** se numesc două personaje dintr-o operă literară care au o afinitate de viziuni, concepții, idei în baza cărora se stabilesc relații de admirație, dragoste reciprocă și colaborare.

ARS DISCENDI

15 COMPUNEREA DE UTILITATE SOCIALĂ. CEREREA ȘI PROCURA

AB INITIO

Agenda cititorului

- **Cererea** este o solicitare scrisă sau orală, adresată unei oficialități; un text prin care solicitantul exprimă o dorință, o rugămintă.
- **Exigențe la redactare:**
  - La o distanță de 5–6 centimetri de marginea superioară a foii, se scrie cu majusculă formula de adresare, urmată, în mod obligatoriu, de virgulă – identificare semică a adresării.
  - Prima unitate frastică (cu alineat) are scopul de a prezenta solicitantul cu numele și prenumele complet.
  - Urmează formula de precizare a statutului solicitantului din cerere, cu date generale de identificare a lui.
  - Formula de încheiere.
  - Semnătura solicitantului și data redactării documentului.
  - Introducerea formulei de invocare a destinatarului.

S APERE AUDE

1. Analizează aspectele comunicării scrise la care recurgi mai frecvent. Constată:
  - Când scrii?
  - Cui îi adresezi un text scris?
  - De ce scrii?
  - De la cine primești texte scrise?
2. Prezintă sensurile cunoscute ale verbului *a cere*. Examinează legătura de sens dintre verbul *a cere* și derivatele sale: *cerere, cerință, a cerși, cerșetor, cerșetorie*.
  - 2.1. Documentează-te și spune ce fel de texte sînt: *petiția, pretenția, revendicarea, apelul, plîngerea, misiva*.
    1. Citește lista de situații în care urmează să se întocmească anumite acte oficiale. În ce caz se va depune o cerere?
      - Ai absentat de la cursuri din motiv că ai participat la un concurs. Urmează să explici absența.
      - Ești invitat la cantonament într-o tabără sportivă și vei lipsi 10 zile. Ai intenția să ceri permisiunea direcției liceului.
      - Ai pierdut carnetul de licean/ liceană. Trebuie să-l restabilești.
      - Nu găsești cheia de la sala voastră de clasă, pentru care ești responsabil(ă). O cauți.

Solicită rezolvarea unei situații, **scrie** → C E R E R E

Domnule Director,

Subsemnata, Cătălina Branîște, elevă în clasa a X-a „B” a Liceului Teoretic „Liviu Rebreanu” din or. Soroca, domiciliată în or. Soroca, str. Vasile Lupu, 8, rog să fiu transferată în clasa a X-a „C”, pentru că, actualmente, planurile mele pentru studiile ulterioare sînt legate de profilul real.

Mă angajez să susțin diferențele de conținut la materiile de studiu și să scriu, în termen de o lună de la data transferului, tezele semestriale.

15 ianuarie 2013

Cătălina Branîște

*Domnului Nicolae Vieru,
director al Liceului Teoretic „Liviu Rebreanu”*

2. Elaborează textul unei *cereri* pentru oricare dintre situațiile identificate mai sus.
3. Listează formulele de rezoluție pe care directorul liceului le-ar putea aplica pe această cerere.

1. Alege un episod dintr-un text artistic narativ, în care crezi că e nevoie să se redacteze o cerere. Construiește legenda, cu toate datele textului, și redactează cererea adecvată.
2. Enumeră situațiile când trebuie să redactezi o scrisoare oficială. În ce rezidă situația și cum se numește scrisoarea?
3. Pronunță-te referitor la soluțiile posibile în următoarele situații cotidiene:
  - Trebuie să pleci în străinătate, la un concurs, însoțit de un profesor. Fiindcă nu ai majoratul, nu poți ieși din țară fără acordul scris și legalizat notarial al părinților. Ce act trebuie să perfecteze părinții?
  - Ați procurat un automobil. Deocamdată, nimeni din familie nu are permis de conducere. Automobilul va fi condus de o persoană angajată ca șofer. De ce act are nevoie dînsul?
  - Pregătind actele pentru a pleca la studii în străinătate, ai constatat că nu reușești să te descurci singur. Te-ai adresat unei companii specializate și ai încredințat unui angajat să se ocupe de completarea dosarului tău. Cum vei exprima juridic această încredințare?
4. Citește definiția cuvîntului **procură** din *Agenda cititorului*. Relaționează ideea de procură, ca document, cu diferite situații de viață când se cuvine să o scrii.
5. Redactează, în baza unei situații prezentate la exercițiul 3, textul unei procuri pe care o scrii în numele tău. Utilizează *Agenda cititorului* pentru sugestii de scriere corectă.
6. Construiește o legendă pentru redactarea procurii din model.

Acționează în numele cuiva, scrie **PROCURĂ**

Procură

Subsemnata, Raluca Bratu, elevă la Liceul Real din Chișinău, domiciliată în or. Chișinău, str. Ion Creangă, 21, ap. 213, buletin de identitate A01234567, eliberat la 2.02.2013, de oficiul 01, încredințez fratelui meu, Rareș Bratu, domiciliat în or. Chișinău, str. Ion Creangă, 21, ap. 213, buletin de identitate A01234678, eliberat la 12.01.2012, de oficiul 01, să ridice suma care mi se cuvine ca salariu pentru luna iulie 2013 de la contabilitatea Direcției Spațiilor Verzi Chișinău.

01 august 2013

Raluca Bratu

1. Compară procura cu cererea. Observă și comentează, în scris, analogiile și diferențele în textul celor două acte. Reprezintă grafic (în *diagrama Venn*) relația dintre ele.
2. Alcătuieste două legende pentru două situații de comunicare ce implică o cerere și o procură. Scrie textele, respectînd exigențele.

Agenda cititorului

- **Procură** – împuternicire legalizată oficial, prin care cineva poate reprezenta o persoană fizică sau juridică și acționa în numele ei, în limite stabilite; act prin care se dă această împuternicire, mandat.
- **Exigențe la redactare**
  - Precizarea distinctă, la mijlocul foii, a titlului documentului.
  - Expunerea exactă a datelor subsemnatului care împuternicește.
  - Consemnarea precisă a datelor vizînd persoana împuternicită.
  - Formularea, fără echivoc, a sarcinii de încredințare și a condițiilor de realizare.
  - Precizarea datei de întocmire a documentului.
  - Semnătura persoanei care încredințează.

EVALUARE SUMATIVĂ

Apreciază-ți competențele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv și atitudinal
Nivelul de competență C	Elemente de construcție a comunicării și de teorie literară utilizate, de către cititor, la elaborarea textelor proprii, orale și scrise.
Cunoaștere, modelare, aplicare	
Nivelul de competență B	Lectura și interpretarea mesajelor de text nonliterar. Receptarea și axiologia textului literar. Integrarea unor idei în propriul sistem de valori.
Interpretare, sinteză și integrare	
Nivelul de competență A	De la resursele educaționale ale textului la valorile asumate de către elevul cititor și producător de mesaje.
Cooperare, creativitate și actualitate	

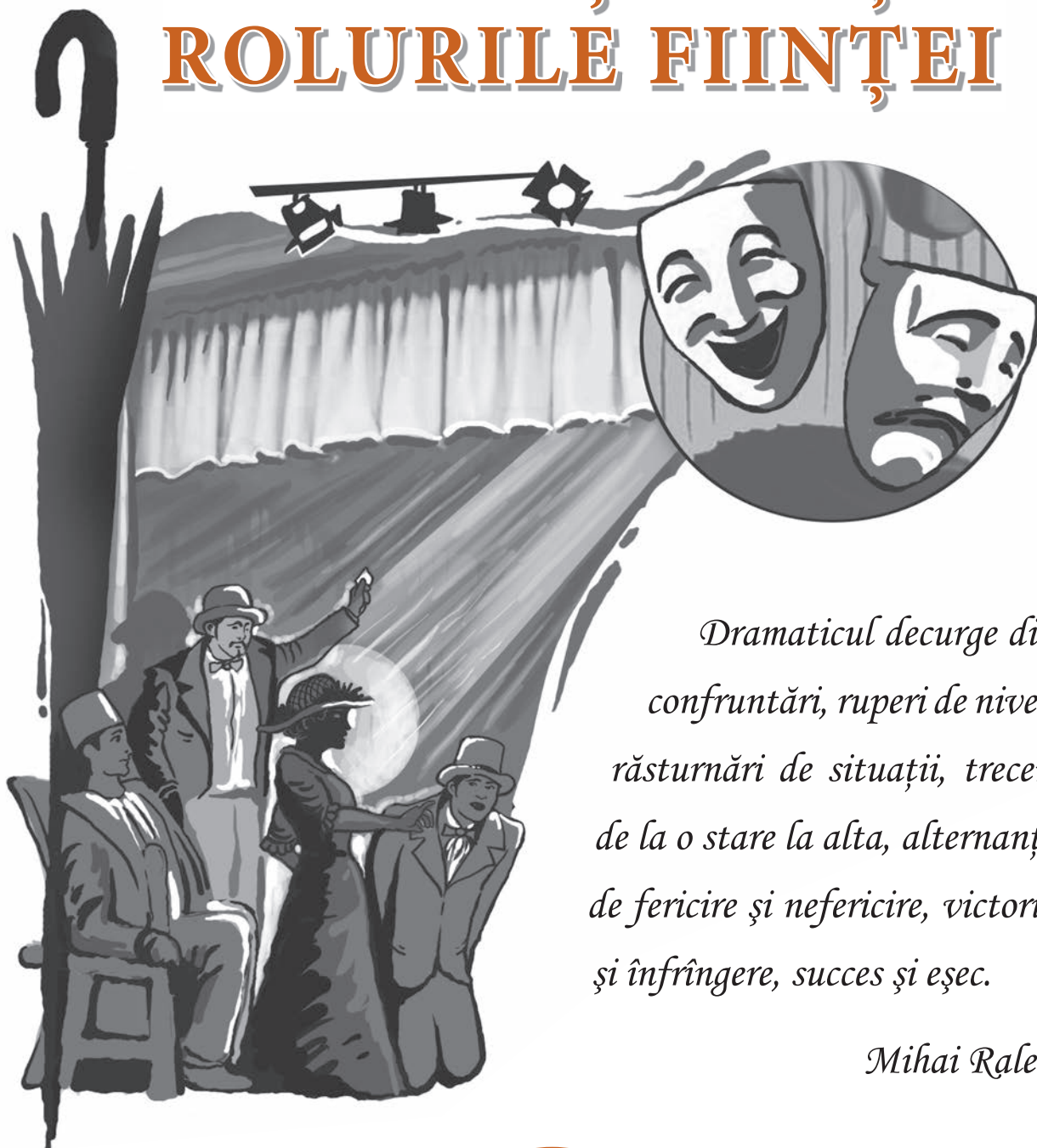

Limbă și comunicare. Genul epic

LECTURĂ-RECEPTARE-SCRIERE

Sarcini de lucru	Punctaj
<p>Ilustrează, în câte un enunț, cele trei valori ale cuvântului <i>epic</i>, definite mai jos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • care exprimă, în formă de <i>narațiune</i>, idei, sentimente, acțiuni etc. ale eroilor unei întâmplări reale sau imaginare. • demn de o epopee; de proporții vaste; grandios. • totalitatea operelor literare aparținând genului epic. 	3 p.
Aranjează, într-o formă grafică, termenii literari din șirul sinonimic: <i>narațiune, istorie, istorisire, poveste, povestire, story</i> , comentându-ți, într-un enunț argumentativ, opțiunea.	4 p.
Analizează, într-un text coerent de 3–4 enunțuri, semnificația contextuală a unui titlu de nuvelă și a unei povestiri, citite în cadrul lecțiilor sau independent.	6 p.
Redactează un text nonliterar prin care aduci la cunoștința colegilor de școală un eveniment ce va avea loc în curînd și la pregătirea căruia ai participat.	8 p.
Raportează adnotarea editorială la unul dintre romanele citite de tine, argumentînd, cu referire la textul ales, afirmația evidențiată. <i>Este o carte tulburătoare despre iubire, moarte, suferințe și speranțe. O carte întocmai ca viața. Nimic nu există separat, protejat de o graniță bine definită. Iubirea înfloreste în preajma morții și luminează suferința, iar durerile se revarsă în speranțe. O carte în care personajele cred cu tărie că iubirea va învinge moartea și că speranțele lor pot alina, ca niște medicamente, suferințele... Tocmai de aceea este frumoasă viața, pentru că le cuprinde pe toate, de-a valma, într-o dulce și amară îmbrățișare!</i>	19 p.
<p>1. Citiți rezumatul basmului publicat de Frații Grimm.</p> <p>Frații Grimm au pus la sfinșitul colecției lor micul basm <i>Cheia de aur</i>. El ne povestește despre tînărul sărac care a ieșit iarna în zăpada mare pentru a-și aduce cu sania lemne. În timp ce, aproape înghețat, vrea să-și aprindă afară un foc, descoperă sub stratul de zăpadă, pe pămînt, o cheie mică de aur. Sapă mai adînc și găsește o casetă de fier, căreia i se potrivește cheia. Introducînd-o, o învîrte o dată: „Și iată – așa se sfinșește basmul – trebuie să așteptăm pînă cînd el o va deschide de tot, îi va ridica apoi capacul și atunci vom vedea ce lucruri minunate se află în casetă.”</p> <p>Rudolf MEYER, <i>Înțelepciunea basmelor populare</i></p> <p>2. Răspundeți, formulînd enunțuri complete, la următoarele întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> • În ce anotîmp are loc acțiunea? • Cum arată caseta? • Cum e îmbrăcat tînărul? • Cum arată casa lui? • De ce nu și-a pregătit lemne din timp? • În ce zonă geografică are loc acțiunea? • Ce importanță are faptul că această cheie e de aur? • Ce șanse să găsească această cheie ar fi avut tînărul dacă nu ar fi aprins focul? • Cum ar fi putut să dea de această cheie vara? • Care dintre momentele subiectului sînt prezente în acest basm? • Ce ilustrație s-ar potrivi pentru a însoți basmul? • Ce basme din cultura noastră valorifică motive similare? • Cine sînt Frații Grimm? <p>3. Continuați, individual, în text coerent de 10–12 rînduri, basmul, ajungînd la deznodămîntul caracteristic speciei.</p>	<p>ATELIER</p> <p>DE CREAȚIE</p> <p>60 p.</p> <p>În total: 100 de puncte</p>

GENUL DRAMATIC SAU MĂȘTILE ȘI ROLURILE FIINȚEI

*Dramaticul decurge din
confruntări, ruperi de nivel,
răsturnări de situații, treceri
de la o stare la alta, alternanțe
de fericire și nefericire, victorie
și înfrângere, succes și eșec.*

Mihai Rălea

16 STILURILE FUNCȚIONALE. STILUL INDIVIDUAL ȘI COMUNICAREA DE ZI CU ZI

1. Prezintă sensurile cunoscute ale adjectivelor și adverbelor: *dramatic, spectaculos, teatral, scenic.*

1.1. Atașează aceste adjective și adverbe unor substantive și verbe: *voce, vorbire, ținută, dialog, incident, joc, a vorbi, a juca, a se certa, a prezenta, a scrie.*

1.2. Ce caracteristici trebuie să întrunească un act comunicativ (oral sau scris) pentru a i se atribui calificativele *dramatic, spectaculos*?

1.3. Extrage și analizează un dialog din textele dramatice studiate sau citite independent. Apreciază-l în trei termeni (de exemplu, *familiar, cotidian, comic, tensionat, debordant, incoerent, oficial, savant, aluziv, anemic*) și argumentează-ți opțiunea.

2. Compară titlurile pieselor și evidențiază-l pe cel mai dramatic:

- *Casa mare, Păsările tinereții noastre, Doina, Frumos și sfânt, Horia, Cervus divinus, Rugăciunea de seară.*
- *O noapte furtunoasă, O scrisoare pierdută, D-ale carnavalului, Conu Leonida față cu reacțiunea, Năpasta.*

2.1. Explică în ce constă dramatismul unui titlu: în sensul cuvintelor, în îmbinarea lor, în imaginea conturată?

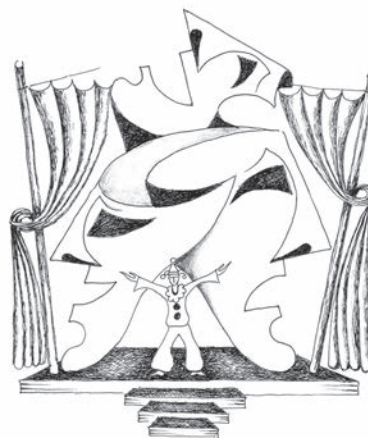
1. Continuă enunțurile. Discută, pe rând, cu 3 colegi, confruntând răspunsurile. Generalizează, într-un enunț, observațiile tale privind reacțiile verbale pe care le au persoanele aflate în aceeași situație.

• Când mă încântă ceva, zic	• Când îmi exprim îndoiala, folosesc .....
• Când sînt supărat(ă), spun	• Când nu sînt sigur de ceva, declar .....
• Când cineva nu acceptă ideea, îl/ o rog	• Când sînt absolut sigur, afirm .....

2. Urmărește cum comunică prietenii și colegii tăi. După o zi de observații, remarcă:

• Cine este cel mai bun vorbitor?	• Cum te calmezi singur, atunci când discuția se încinge prea tare?
• De ce îl consideri ca atare?	• Ce faceți, în cercul vostru, pentru a vă auzi și a vă asculta?
• Cine își exprimă prea direct/ vehement emoțiile?	• Cît de corect vă exprimați atunci când conversați între prieteni?
• Cum reușește cineva să capteze atenția colegilor?	
• Cum reușește să calmeze un vorbitor prea exaltat/ indignat?	

AB INITIO

De la opera dramatică la textul scenic

S APERE AUDE

3. Citește informația oferită prin textul dat și transpune-o într-o schemă proprie *stilurilor funcționale*.

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII ROMÂNE

Stilul este modul specific de exprimare într-un anumit domeniu al activității omenești, pentru anumite scopuri ale comunicării.

- **Stilul oficial-administrativ:** stilul actelor oficiale, al scrisorilor, al documentelor și regulamentelor, al tratatelor și convențiilor.
- **Stilul științific:** stilul textelor de manual, de articole științifice, stilul în care se scriu tezele și se descriu rezultatele investigațiilor, stilul articolelor de popularizare.
- **Stilul publicistic:** stilul mijloacelor de informare în masă (presa scrisă, televiziunea, radioul, internetul etc.).
- **Stilul literaturii artistice:** stilul textelor literare, de toate genurile.

Unele texte oscilează între două stiluri funcționale, sînt concepute la granița dintre stilul publicistic și cel științific, dintre stilul publicistic și cel artistic. Un text publicistic scris reușit depășește în timp problema pe care o abordează, fiind raportat la publicistica artistică sau la eseistică.

Stilul cuprinde procedeele de exprimare specifice unei categorii de vorbitori sau unui individ.

În viața cotidiană, cele patru stiluri coexistă și se întrepătrund reciproc. Textul se poate numi *Formular* (Grigore Vieru), *Proces-verbal* (Ion Luca Caragiale) sau *Cerere* (Adrian Păunescu), dar este, în esență, un text artistic. Romanul istoric, deși e text artistic, conține o bogată informație științifică veridică. Orice text poate fi raportat la un stil funcțional.

- 3.1. Explică-i unei persoane neinițiate noțiunea de *stil* și specificul acesteia.
- 3.2. Recomandă-i, pentru studiere, schema pe care ai construit-o și solicită-i opinia despre utilitatea ei.

LABOR OMNIA VINCIT

1. Ilustrează fiecare stil, prin titluri și tipuri de texte, aranjîndu-le în formă grafică (*păienjeniș, arbore, ciorchine, tabel* ș.a.).
- 1.1. Revenind la informația din textul de mai sus, determină la ce stil se referă următoarele tipuri de texte:

- *statutul liceului;*
- *o factură fiscală;*
- *un bon de plată;*
- *biografia unui scriitor;*
- *o culegere de comentarii literare;*
- *un dicționar bilingv.*

2. Raportează îmbinările de mai jos la diferite domenii (*comunicare, vestimentație, arhitectură, istorie, muzică* etc.). Explică în ce rezidă specificul fiecărui stil:

<i>stil cazon</i>	<i>stil folcloric</i>	<i>stil geometric</i>	<i>stil nou</i>
<i>stil esopic</i>	<i>stil academic</i>	<i>stil victorian</i>	<i>stil bombastic</i>

3. Citește textul. Determină apartenența lui la un stil funcțional. Formulează argumente.

Se cuvine pusă lupa pe unul dintre obiceiurile nesimțitului cu parale și tupeu: pătrunderea cu mașina pe plajă, pînă la cîțiva metri de apă. Pentru o ispravă de soiul ăsta, ai nevoie, bineînțeles, de un

automobil care să atragă atenția. Nu poți să dai buzna pe plajă la volanul unei rable delabrute, care tremură din toate cele și amenință să se dezmembreze la orice manevră bruscă. Nu, ca să te poți scărda în admirația prietenei, ai nevoie de ceva de soi. Un gândac argintiu de două locuri, o decapotabilă joasă, cu bord de aeronavă, un bolid care tremură năvălos sub picior.

Nesimțitul coboară din mașină cu aerul plantatorului ieșit să-i inspecteze pe negrii care strâng recolta. El afișează o expresie de siguranță de sine combinată cu sfidare. Merge agale, cu brațele în paranteză pe lângă corp, ca un halterofil medaliat, cu pasul lent și cu un kilogram de aur spînzurîndu-i de gît. Toată lumea e a lui. Mașina rămîne ca un eșuat de lux pe plaja tot mai plină. Dar fiindcă e accesoriată după ultimele cataloage, i se declanșează alarma la fiecare apropiere a copilului care bate mingea, la orice pală de vînt și în general la toate modificările – mari sau mici – din peisaj. Rar trec două minute fără ca mașina să piueie enervant și isteric.

Radu PARASCHIVESCU, *Ghidul nesimțitului*

Agenda cititorului

3.1. Selectează cuvintele care, în afara acestui text, au statut de termeni tehnici. Explică de ce textul nu poate fi plasat într-o enciclopedie auto.

3.2. Lucrînd în grupuri de cîte trei elevi, transformați fragmentul dat într-un reportaj de la locul evenimentului, citindu-l cu intonația adecvată, pentru a exprima starea de:

- *încîntare*;
- *indignare*;
- *indiferență*.

4. Citește anunțul. Identifică stilul de care ține. Transformă textul în unul narativ (*povestire, schiță*).

Dăruiesc pisoiaș de rasă europeană, cu păr scurt, în vîrstă de trei luni, tigrat, cu ochișori verzi, foarte vorbăreț, curat, cuminte și prietenos, tandru și jucăuș. Telefon de contact: 123456789.

4.1. Improvizează un dialog telefonic între stăpînul acestui animal și un potențial beneficiar. Remarcă semnele stilului oral pe care îl folosești în desfășurarea dialogului.

4.2. Scrie un reportaj de la ultima manifestare școlară, în limita de 120–150 de cuvinte. Aplicînd tehnica revizuirii circulare, citește 3 lucrări ale colegilor și sugerează, în scris, cîteva idei de redactare lingvistică a textului.

5. Citește anunțul de angajare de la pagina următoare. Transformă textul acestui anunț în unul coerent, de parcă ar fi transmis la un post de radio.

5.1. Prezintă anunțul cu intonație adecvată.

5.2. Generalizează: de ce elemente verbale e nevoie pentru ca textul publicitar tipărit să devină inteligibil la auz?

RESPECTAREA NORMEI LIMBII LITERARE

- Orice text redactat în limba română trebuie să se subordoneze normei limbii literare, în toate manifestările ei.
- Uneori însă personaje literare nu respectă norma, dată fiind viziunea autorului asupra individului plăsmuit.
- Alteori carențele și abaterile de la normă sînt un indiciu de cunoaștere insuficientă a limbii, de lipsă de atenție față de felul în care comunică.

SERVICIUL DE DISTRIBUIRE A CĂRȚII *BIBLIORAFT* ANGAJEAZĂ
REPREZENTANT VÎNZĂRI

Cerințe:

- studii medii sau superioare (studii superioare avantaaj)
- minim un an experiență în vânzări
- bune cunoștințe de operare PC
- inițiativă, organizare, seriozitate
- abilități de comunicare, relaționare
- orientare spre client
- permis de conducere categoria B, cu experiență
- disponibilitate pentru deplasări

Ofertă:

- pachet salarial atractiv (bonusuri, mașină de serviciu, telefon mobil)
- posibilități de training și promovare
- mediu de lucru competitiv

CV-urile, însoțite de scrisoarea de intenție, se trimit la adresa de e-mail biblioraft@mail.md sau la fax: 0123-456-789 pînă la data de 01.05.2013, ora 18.00.

6. Modelează – bazîndu-te pe datele din anunț și pe propria experiență de cumpărător – în ce ar putea să rezide activitatea acestui reprezentant de vânzări.
  7. Elaborează CV-ul unei persoane care corespunde cerințelor și poate candida la postul anunțat vacant. Alcătuieste, în numele acestei persoane, o scrisoare de intenție.
  8. Răspundeți, în echipă (în caiete/ pe foi de poster), la întrebarea: *De ce trebuie să cunoaștem tipurile de texte enumerate în coloane?*
- 8.1. Identificați stilul la care se raportează textele din coloane.

ARS COLLABORANDI

	STILURILE LA CARE POT FI RAPORTATE TEXTELE			
	?	?	?	?
Denumirea textului	Agenda călătorului Un bilet de avion Regulamentul de admitere în liceu Statutul liceului Buletinul de identitate	Istoria literaturii române Dicționarul ortografic Domnitorii Moldovei Enciclopedia medicală Probleme la fizică	Anunț publicitar Scrisoare deschisă Articol de problemă Platforma electorală a unui partid CV-ul unui candidat la postul vacant	Versuri Comedii Nuvele Romane

9. Analizează actele pe care le deții. Descrie-le, remarcînd:
    - informația stabilită de formular;
    - informația verbală flexibilă (completată la eliberarea actului);
    - rolul imaginii, al fotografiei;
    - culorile (dacă e un act color, ce importanță au acestea);
    - semnăturile;
    - codurile și indiciile numerice.
- 9.1. Explică la ce stil se referă aceste acte.

Agenda cititorului

CIRCUMSTANȚELE COMUNICĂRII DETERMINĂ STILUL TEXTULUI PROPRIU

- Totalitatea mijloacelor de care dispune limba literară permite realizarea unui spectru larg de acte comunicative orale și scrise.
- Orice variantă a textului pe care îl redactăm impune anumite rigori ale *stilului oficial* (pentru un CV, un act solicitat sau eliberat), ale *stilului științific* (pentru un eseu scris la orice disciplină școlară), ale *stilului publicistic* (pentru un reportaj, un anunț publicitar), ale *stilului artistic* (pentru un text literar).

10. Vezi *Agenda cititorului* pentru a actualiza anumite tipuri de texte aparținând diferitor stiluri funcționale.

11. Compară un text scris cu unul audiovizual (de ex., un articol de ziar, unul publicat pe site și o secvență dintr-un program informativ cu același subiect).

11.1. Construiește o *diagramă Venn* pentru a prezenta analogiile și diferențele.

12. Citește textul de mai jos, precizând stilul acestuia:

- *precizia;*
- *laconismul;*
- *proximitatea;*
- *impactul social scontat;*
- *noutatea;*
- *apelul la emoțiile cititorului.*

12.1. Analizează *constituenții* textului-reportaj.

Am plecat să vizităm Verona, orașul îndrăgostiților. M-a șocat legendara casă a familiei Capulet, unde se află nu mai puțin celebrul balcon al Julietei, pe pereții căruia îndrăgostiții din toată lumea au lăsat mesaje atât pentru dragostea celor doi tineri veronezi, cât și pentru a le cere lor protecție în sprijinul propriei povești de iubire. Îndrăgostiții obișnuiesc să lase lacăte închise pe gardul Julietei, deoarece se crede că așa iubirea lor nu va avea sfârșit. Așa că sute de lacăte, de toate dimensiunile și formele, stau măturie în fața casei Capulet. Cert este că, dacă în București limba italiană se aude peste tot, la Verona am auzit mai des neașa limbă românească, mai exact, dulcele grai moldovenesc.

Evenimentul zilei, nr. 4908

13. Realizează un reportaj similar despre un loc pe care l-ai vizitat recent.

14. Construiește argumente PRO și CONTRA afirmației Anei Blandiana:

Faptele aproape că nu există.

Există numai veșnica lor interpretare și reconstituire.

1. Argumentează apartenența filmului la stilul artistic.

2. Parcurge, vizual, programele pentru o zi a diferitor posturi de televiziune. Raportează emisiunile pe care le cunoști la un anumit stil funcțional.

OPȚIONAL

3. Examinează un program de divertisment (concert, joc intelectual etc.) din perspectiva corespunderii unui stil sau mai multor stiluri ale limbii literare. Argumentează-ți opinia.

ARS DISCENDI

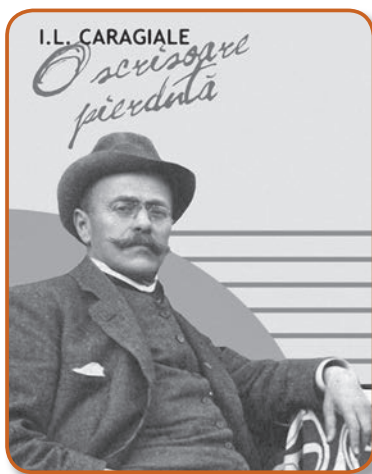
17 GENUL DRAMATIC SAU TENSIUNEA DIALOGULUI SCENIC

Motto:

Există o artă care să redea viața în întregimea ei, sub toate formele prin care se manifestă? Această artă există. Este arta dramatică.

Émile FAQUET

AB INITIO

Ion Luca Caragiale
(1852–1912)

Un surîs trecător, o sclipire în coada ochilor, o față luminată de o minte ageră, care nu se odihnea niciodată.

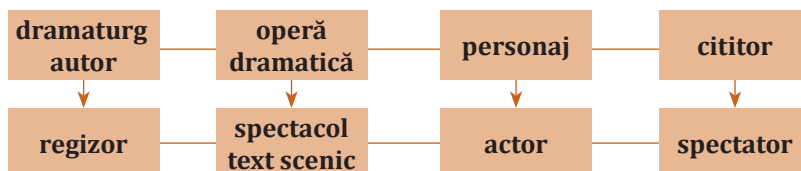
Ecaterina LOGADI,
fiica dramaturgului

S APERE AUDE

INVENTAR LEXEMATIC

autor dramatic, regizor, scenariu, joc dramatic, a monta, rampă, lumini, personaj-actor, mimică, pantomimă, roluri, a pune în scenă, viziune regizorală, cortină, culise, repetiție, fundal muzical, cronică teatrală.

- Ilustrează, prin exemple elocvente din lecturi și observații din experiența personală, ideea din motto: arta dramatică reflectă viața în întregimea ei, sub toate formele prin care se manifestă.
  - Argumentează aserțiunea, bazându-te pe spectacolele vizionate.
  - Explică, succint, corelația dintre arta dramatică, dramaturgie și teatru.
  - Caracterizează procesul de realizare a unei opere dramatice în spectacol, utilizând *Inventarul lexematic* alăturat.
- Rezumă modificările de statut: operă dramatică – text scenic, folosindu-te de componentele fundamentale ale acestora, precizate în schema propusă:

- Exprimă-ți opinia referitor la punctul de vedere al clasicului dramaturgiei naționale Ion Luca Caragiale, expus mai jos:
Teatrul este o artă constructivă, al cărei material sînt conflictele ivite între oameni din cauza caracterelor și patimilor lor. Elementele cu care se lucrează sînt chiar arătările vii și imediate ale acestor conflicte... Nu! Teatrul și Literatura sînt două arte cu totul deosebite și prin intenție, și prin modul de manifestare al acestora.

- De ce teatrul, spectacolul este o creație a construcției?
- Accepți sau nu că teatrul și literatura sînt două arte diferite?

- Completează tabelul cu o listă de opere dramatice, regizori și actori care au realizat spectacole și roluri de succes la teatrele din țară.

Actorul dramatic	Opera dramatică: specia	Regizorul	Nume de actori	Teatrul care a montat spectacolul
------------------	-------------------------	-----------	----------------	-----------------------------------

1. Scrie un șir de calități care adevăresc, în opina ta, valoarea unei opere dramatice citite/ studiate și a unui spectacol vizionat.

2. Discuțați și lansați idei pentru redactarea, în limita a 10–12 rânduri, a unei recenzii la o operă dramatică scrisă de un autor contemporan.

2.1. Dezvoltați reperetele ce urmează:

- reprezentarea succintă a conținutului operei;
- rezumarea unor aprecieri critice personale;
- consemnarea principalelor probleme și idei;
- prezentarea obiectivă a ideilor și a comentariilor;
- respectarea coerenței textului.

2.2. Utilizați informația din schema de mai jos.

3. Constată ce tipuri de texte incluse în tabel ai citit, ce spectacole ai vizionat.

Trei specii fundamentale ale genului dramatic

TRAGEDIA	COMEDIA	DRAMA
- conflict puternic și deznodământ grav; - personaje excepționale, exponente ale unei cauze mărețe în luptă cu puternice forțe adverse.	- manieră comică (satirică) în prezentarea personajelor, întâmplărilor, moravurilor; - conflict relevant; - deznodământ vesel.	- conflict puternic; - împletirea elementelor grave cu cele comice; - receptarea vieții în toată complexitatea și diversitatea ei.

Subspeciile

TRAGICOMEDIA	MELODRAMA	FEERIA
- tragedie cu elemente comice și final fericit.	- piesă sentimentală; - intrigă simplă; - deznodământ facil; - prezența muzicii.	- întemeiată pe miraculos; - personaje fabuloase; - multă fantezie.

PROIECT DE GRUP

1. Alegeți un fragment (*act, scenă*) dintr-o operă literară, formați „grupul de actori”, desemnați „regizorul” și realizați un minispectacol, care, apoi, va fi apreciat în câteva comentarii ale colegilor.

1.1. Elaborați textul unui afiș pentru spectacolul vostru.

1.2. La aprecierea minispectacolului, veți ține cont de:

- încercările colegilor de a construi o viziune regizorală interesantă a textului dramatic ales;
- tentativa colegilor de a prezenta caractere;
- potrivirea adecvată a elementelor de decor, vestimentație, muzică etc.

VODEVILUL
- intrigă ușoară, dar bogată în răsturnări și confuzii; - utilizarea elementelor de muzică și coregrafie.
FARSA
- combinarea comicului cu absurdul și tragicul.
SCENETA/ SCHECIUL
- elemente satirice inofensive; - volum redus.
CÎNTECUL COMIC
- monolog comic reprezentat de un singur personaj.

de BARBU ȘTEFĂNESCU-DELA VRANCEA.

Semnificația componentelor structurale

Motto: Lumea dramatică este mai spirituală
și mai normativă decât cea epică.

Wolfgang KAYSER

AB INITIO

1. Citește *mottoul* și explică, prin câteva exemple, de ce:
  - lumea dramatică din textul rememorat este mai spirituală decât cea din genul epic?
  - lumea dramatică este mai normativă (presupune norme restrictive evidente)?
- 1.1. Actualizează cunoștințele dobândite în gimnaziu și ordonează ideile enunțate într-o fișă de caracterizare a operei dramatice.
  - Citește fragmentele din drama *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu-Delavrancea, motivînd, la finalul lecturii, impresia pe care ți-a produs-o textul ca operă dramatică. Vezi *Agenda cititorului* ca reper documentar.

APUS DE SOARE

(fragmente)

SCRIPTA MANENT

Agenda cititorului

- *Apus de soare*, prima piesă dintr-o trilogie în care au mai intrat *Viforul* și *Luceafărul*.
- Drama istorică *Apus de soare* s-a jucat pentru prima dată în februarie 1909, pe scena Teatrului Național din București, apoi și pe scenele Teatrului Național din Chișinău și a Teatrului „Vasile Alecsandri” din Bălți.

ACTUL TREI

Sala tronului. De jur împrejur, cîte două rînduri de jețuri în stil bisericesc, în dreapta, lîngă tron, un jeț mai înalt cu stema Moldovei. Pe pereți se văd portretele străbunilor. În fund, în dreapta și în stînga tronului, două intrări. Pe laturea din stînga, planul al doilea, o ușă. Ferestre în dreapta.

Scena I

(Doftorul GERONIMO DA CESENA, doftorul IOHAN KLINGENSPORN, doftorul ȘMIL. Fiecare păstrează puțin accent în vorbire, iar CESENA vorbește pe jumătate italienește).

Doftorul Cesena: Rămii ca marmora...

Doftorul Klingensporn: Multă lume grijit la Nuremberg, dar ca palatinul n-am aflat... Așa de bolnav și așa de tare... Iessus Maria!

Doftorul Șmil: Oțelit... în aer, în luptă... Pe trupul dumnealui numai creștături... Am milă, n-am știință... Rana de la picior îi otrăvește trupul dumnealui... Și Mengli-Ghirai e tare, dar un guturai, și la pat... Atunci să vedeți... „Unde e Șmilică?... Șmilică, ai mîncat?... Șmilică, ce, tu ești supărat?” „N-am nimic.” „Vezi, eu am, Șmilică.” În viteazul ăsta, o putere care scapă medicinii...

O voință care a voit slobod pînă la sfîrșit...

Doftorul Cesena: L-am văzut, amestecat cu nemții. Gemea codrii de *freddo*. El ajuta și încuraja pe toți... Cu *miei* ochii... *come un fulmine dal cello nella bataglia da Halicio... E ammalato Dio Santo!*

Doftorul Șmil: Klingensporn, ce zici de rană?

Doftorul Klingensporn: Ai dreptate... Peste șaptezeci de ani... hî... Să i-o ardem cu fierul roș...

Doftorul Șmil: Ei! prin cîte focuri a trecut dumnealui... să treacă și prin ăsta... O să vrea?

Doftorul Cesena: Să-l încredințăm că e durere grozavă... „*Serenissime, ma che dolore...*” „*Io voglio...*” *Ho studiato questo uomo meraviglioso...*

Doftorul Șmil: Sîiit... Vine!

***

Scena VIII

(ȘTEFAN intră la brațul DOAMNEI MARIA, îmbrăcat în zale de argint, c-o mantie de postav roșu blănită cu cacom*. Galben la față și cu cearcăne la ochi. Șchioapătă.

Doftorul GERONIMO DA CESENA, doftorul KLINGENSPORN, doftorul ȘMIL. Vin pe ușa din stînga.)

Ștefan: Sînt între două săbii... Doamna, ș-asta... Amîndouă m-ați slujit cu credință... P-amîndouă mi-am pus nădejdea. (*Schimburi de-nchinăciuni.*) Vedeteți cum mă sprijin... Ș-amîndouă mă țin... Una d-ar fi ceva mai slabă, m-aș prăvăli de pe scaunul Moldovei drept la Mănăstirea Putnei, în rîndul strămoșilor... O! lasă, Șmil, n-ai grije... (*Se uită printre boieri.*) Voi fi al vostru... (*Caută cu ochii.*) Da... Șmil, da... Ai zis ceva?

Doftorul Șmil: Eu? Nu, măria-ta.

Ștefan: Parcă vedeam bine... (*Se freacă la ochi. Către un curtean.*) Să vie boierii. Între ei nu era. Drăgan, mai încoa. Stavăr, mai aproape... (*Caută cu ochii.*) Paharnicul Ulea n-a venit? Moghilă... (*Boierii se uită încurcați.*)

Clucerul Moghilă: Aici, măria-ta. [...]

***

Ștefan: Ce strigi așa de tare?... Du-te și-i spune să vie pînă să nu viu eu!... (*Moghilă se duce repede. Din partea dreaptă intră Sfatul țării, se închină și s-așază în jețuri.*) Ce de judecăți am

vînturat împreună... (*Intră ostași prin partea stîngă din fund.*) Ce de bătalii... (*La sfetnici.*) Senini și fără interes... (*La ostași.*) Cu patimă și cu interes... Și toate cu aceeași țință... *Signore*, treci de partea astălaltă... (*Intră paharnicul Ulea și clucerul Moghilă prin dreapta.*) A! Paharnice... scum-pa dumneavoastră sănătate...

Paharnicul Ulea: Abia mă țin picioarele...

Ștefan: Schimbă-le cu ale mele... Fii, mă omule, tînăr, voinic, ca un brad, fii ca mine... Ei, oleacă suflarea... oleacă piciorul... oleacă de căldură... oleacă încheieturile... dar încolo... aproape nimic... (*Încearcă sabia.*) Nu vrea să iasă... Nu vreau să vrea să iasă... Și de ce-aș vrea? (*Către Ulea.*) Să spui feciorului tău să nu stea cu capul în jos... *Signore*, mută-te în partea astălaltă... (*Bogdan vine din fund trist, îmbrăcat în zale de sus pînă jos, cu mai mulți ostași.*) Pe cine zăresc? Pe tine te mai așteptam... (*Ștefan se suie în jețul cu stemă din dreapta tronului. Bogdan dă să-i sărute mîna. Ștefan îl oprește.*) Prea e caldă și nădușită... Așteaptă să se răcească... (*Către doamnă și Bogdan.*) Ce tresăriți?... Da, văd o doamnă care se plimbă pe lîngă castel...

Doamna Maria (îndurerată): Nu e nimeni, măria-ta!

Ștefan: Nimeni... (*Doftorul Șmil se pleacă la urechea domnului, îi șoptește ceva.*) N-ai grije... Voi fi al tău sau al doamnei...

Doftorul Șmil: Al doamnei?... Al doamnei Maria, măria-ta...

Ștefan (se ridică din jeț): Maria și Moldova e totuna... Ostași, boieri, curteni, v-am adunat aci să stați mărturie după ce n-oi mai fi. Sînt patruzeci și șapte de ani... mulți și puțini... de cînd Moldova îmi ieși înainte cu mitropolit, episcopi, egumeni, boieri, răzăși și țărani, în Cîmpul de la Direptate, și cum vru Moldova așa vrusei și eu. Că vru ea un domn drept, și n-am despuiat pe unii ca să îmbogățesc pe alții... că vru ea un domn treaz, și-am vegheat ca să-și odihnească sufletul ei ostenit... că vru ea ca numele ei să-l știe și să-l cinstească cu toții, și numele ei trecu granița, de la Caffa pînă la Roma, ca o minune a Domnului nostru Isus Christos...

Hatmanul Arbore: Numele tău, măria-ta!

* Mamifer carnivora cu blană fină, albă iarna și brună vara.

Toți: Așa e!

Ștefan: Nu... nu!... Eu am fost biruit la Războieni și la Chilia, Moldova a biruit pretutindenea! Am fost norocul, a fost țaria!... Sînt bătrîn... (*Se întoarce și privește grupul unde stau paharnicul Ulea, stolnicul Drăgan și jitnicerul Stavăr.*)

Mulțimea: Nu! nu!

Ștefan: Oh! pădure tînără!... Unde sînt moșii voștri? Presărați... la Orbie, la Chilia, la Baia, la Lipnic, la Soci, pe Teleajen, la Racova, la Războieni... Unde sînt părinții voștri? La Cetatea-Albă, la Cătlăbugi, la Scheia, la Cosmin, la Lențești... Unde sînt... bătrînul Manuil și Goian, și Știbor, și Cînde, și Dobrul, și Juga, și Gangur, și Gotcă, și Mihai Spătarul, și Ilea Huru comisul, și Dajbog pîrcălabul, și Oană, și Gherman, și fiara paloșului... Boldur?... Pămînt!... Și pe oasele lor s-a așezat și stă tot pămîntul Moldovei ca pe umerii unor uriași! (*Se oprește ostenit.*) Suflarea... Bătrînețea... (*Săgetează cu privirile grupul lui Ulea.*) C-am cercat să unesc Apusul într-un gînd, că zic că sînt creștini, și trimișii mei au bătut din poartă în poartă, rugîndu-se mai mult pentru ei ca pentru noi, să lase războaiele de zaviste și să se ridice împotriva primejdiei obștești a creștinătății... Le trebuia un om?... Era... A fost... Acum e bolnav... Văzînd că rămii cu făgăduielile, am căutat să unesc Răsăritul. (*Fulgeră, plouă repede.*) Ș-am trimis la unguri, la leși, la litvani, la ruși, la tătari... Au făcut cărări bătînd drumurile pustii oamenii mei, și degeaba, învoieli cu peceți-n calapoade, iscălituri fudule... Și praful s-a ales de învoieli. Vladislav, un molîu, un întristat; Alexandru, un fudul, un iagelon, o slugă a popii de la Roma; Ivan, un năuc, căzut în copilărie... (*Un tunet*

urmat imediat de un trăsnet.) Cînd voi fi în fața Lui, voi îndrăzni să-i zic: „Doamne, tu singur știi ce-a fost pe inima mea, că-n tine am crezut, că nici o deșertăciune nu s-a lipit de sufletul meu, că am stat zid neclintit în fața păgînilor... Dar toți m-au părăsit... Doamne, osîndește-mă după păcatele mele, ci nu mă osîndi de pacea cu turcii spre mîntuirea sărmanului meu popor!” (*Fulgere și tunete.*) Bogdane, turcii sînt mai credincioși ca creștinii cuvîntului dat... Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost baci pînă la adînci bătrînețe... că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri în veacul vecilor... Ah!... Nimic... Bătrîn, bolnav și neputincios... Mantia asta e prea grea... S-o poarte altcineva mai tînăr... (*Mișcare în mulțime. Mirare.*) Bogdane!... (*I-o pune pe umeri.*) Și voi, mărturie a ceea ce ați văzut, spuneți țării (*tunetele se întetesc*) că voința mea e să se ungă Bogdan de cînd sînt în viață... Că voința mea și-a ei a fost pururea una... (*Capetele boierilor se pleacă în semn de ascultare.*) Signore, dă-mi mîna. (*Ștefan trage pe Bogdan spre tronul Moldovei.*) Bogdane... vino... suie-te... așează-te... pune coroana... Bine... (*Îngenunche.*) Doamne, binecuvîntează... (*Dă să-i sărute mîna.*) Ah!... (*Se rostogolește de pe treptele tronului în brațele Mariei și-ale doftorului Cesena.*)

Maria: Ștefane!

Doftorul Șmil: Altfel nu s-ar fi putut.

Hatmanul Arbore: A murit?

Clucerul Moghilă: Cine să moară? Soarele nostru n-a apus încă!

***

ACTUL PATRU

O camera a castelului. În fund, un pat de stejar cu perdele de in. Perdelele acoperă patul. Lîngă pat, o piele de urs și două de lup. O masă. Pe masă, felurite doftorii și paharul de alabastru. În fundul patului, Domnul nostru Isus Christos pe cruce. O ușă de paraclis. Un iconostas. În stînga, o ușă cu trei trepte și o fereastră care se deschide în curtea castelului. Intrare în dreapta. Se crapă de ziuă. La început s-aud păsările cîntînd. Un scaun cu stema Moldovei în planul întii.

Scena II

(OANA, ȘTEFAN, într-un vestmînt de borangic.)

[...]

Ștefan: Oană, ce suflet e-n tine!

Oana: Se vede că tata – cine-o fi fost – a fost ostaș.

Ștefan (*se scoală într-o rîină*): Da... și ce ostaș!

Oana: L-ai cunoscut?

Ștefan: Firește!... Era un om... de măsura mea... Cu mustăți aduse... tocmai ca mine... Cu părul alb... Asta... nu... cu părul cărunt și-l purta lunguiet... ca și mine...

Oana: Bietul tată! Și cum a murit?

Ștefan: Rănit la picior... ca și mine... Ce fulgere...

Oana: Nu fulgeră, măria-ta...

Ștefan: Ca și mine... Dă-mi un pahar cu apă...

Oana: Mă duc s-aduc proaspătă de la izvor...

(*Iese prin stînga.*)

Ștefan: Țstor copii nu le-am spus... păcat!... Și mi-e așa de dragă ca ochii din cap... î... Și poate să mă duc călare pe Voitiș... E sîngele meu în ea... Să-i mărturisesc barem ca-n vis, pînă mai e vreme... (*Se aude Oana suind repede scările.*) În inima mea, ca o dulce moleșeală... (*Oana vine c-un urciur de argint, ia paharul de alabastru și toarnă de sus.*)

Oana: Ce rece și limpede e!

Ștefan: Limpede ca privirile tale, ca sufletul tău, ca vorbele tale... numai că privirile, sufletul și vorbele tale sînt calde ca lumina soarelui de dimineață...

Oana: O! măria-ta! [...]

Oana: A adormit? Așa de repede? Ca un copil la sînul mă-sei... Visează...

Ștefan: ...Zidăria cenușie... Departe... Castelul meu din Hîrlău...

Oana: L-am turburat cu vorba mea, ca o sea-că... Ce să fac? Îl iubesc așa de mult... Aș vrea să fiu pielea de urs pe care calcă, vestmintele cu care se-mbracă, sabia de care nu se desparte...

Ștefan: ...E de mult... Nu... Răreșoia... cînta de te slăvea cîntece bătrînești... Tot am uitat... Peste cîteva luni născu o fată... Da... eu... Ștefan... tatăl bun al ei...

Oana: De multe ori visezi ce cu gîndul n-ai gîndi.

Ștefan: ...La doi ani o iau și-o aduc la curte... Mărturisesc doamnei... Cum e ea bună... o crește și-o îngrijește ca pe copilul ei...

Oana: Ce Dumnezeu! (*Se uită lung la Ștefan.*) Răsuflarea grea... Doarme... [...]

Ștefan: Î... î... î...

Oana: Ce, măria-ta?

Ștefan: Ah! ce vis frumos... și-odată într-unul urît!... Cum mi se bate inima... apă... apă...

Oana: Apă, doamne! Bea apă, să-ți treacă!

Ștefan: Oană, Oană! Vino încoa, aici... (*Îi ia*

capul în mîini, o privește țintă și lung și-o sărută de mai multe ori, pe păr, pe obraji, pe frunte.) Ai înțeleș, Oană?...

Oana: Da, măria-ta! (*Îi curg lacrimile.*)

Ștefan: Nu plînge...

Oana: Nu plîng... Sînt fericită și nefericită... Fericită de vis, nefericită că suferi așa de mult...

Un Curtean: Rareș vrea să intre cu d-a sila... I-am spus...

Scena III

(ȘTEFAN, OANA și PETRU RAREȘ, prăfuit și noroit.)

Petru Rareș (*vine din stînga*): Doamne!

Ștefan: O! Rareș, ești ca un cîine scăpat din ju-jău... O! ho!

Petru Rareș: M-a dus iubirea ca vîntul și m-a întors grijea ca gîndul. Am trecut rîuri, iazuri, mo-cirle, viroage. N-am ocolit nici deal, nici vale. Mi-a plesnit calul, am prins altul... Al cui o fi? Nu știu. Și-am ajuns.

Ștefan: Tot?

Petru Rareș: Tot, măria-ta!... Oană, să mă iu-bești ca p-un frate.

Oana: Cum ți-am spus, Rareș.

Petru Rareș: Ca p-un frate bun, din aceeași mamă și din același...

Oana: Cum?

Petru Rareș: Din aceeași mamă...

Oana: Da, frate... (*Se îmbrățișează.*)

Ștefan: Două ramuri ale aceluiași stejar bătrîn! Rareș, grozav te așteptam... Ai! ai!...

Oana: Ce?

Ștefan: Nimic... (*lui Rareș*) Na. Ia cartea asta. Bag-o în sîn. Ia seama la pecetie. Pune caii la un olac. Alege unul bine ferecat. Și la drum. Zi și noapte. Schimbă caii din popas în popas. Și să nu te oprești decît în Țarigrad. Acolo s-o dai în mîină marelui vizir. Și să vestești tuturora – să nu uiți pe Ștefănel al răposatului Alexandru – că ieri am pus pe Bogdan în scaunul Moldovei și azi, 2 iulie, se strîng glasurile țării să-l aleagă și mitropolitul Gheorghe să-l ungă.

Petru Rareș: Da?

Ștefan: De ce te uiți așa?

Petru Rareș: Poi...

Ștefan: Poi?

Petru Rareș: Măria-ta...

Ștefan: Nu vezi suflarea mea? Nu simți încheieturile mele?... Cum să le simți... Ai!... Ai auzit pe Ștefan văietându-se vreodată?

Petru Rareș: Nu, măria-ta...

Ștefan: L-ai văzut vreodată lungit în pat?

Petru Rareș: Nu, măria-ta...

Ștefan: Mi-a venit veleatul... O tărie mai am: să nu-mi ascund sfârșitul... (*Oana plînge năbușit.*) Ah! Oană, Oană... vino încoa... trăiește, trăiește moș Ștefan... Rareș, ca vîntul!

Petru Rareș: Ca vîntul!

***

Scena VIII

(ȘTEFAN, clucerul MOGHILĂ, doftorul KLINGENSPORN, doftorul ȘMIL.)

Ștefan: Gata?

Doftorul Cesena: *Si, illustrissime.*

Doftorul Șmil: Gata?... Aproape gata... Dacă mi-ai da voie... să stai așa... cu fața în jos... Așa. Și dacă mi-ai da voie, să trec pe sub măria-ta fașa asta...

Ștefan: O! ho! ho!... Dacă mi-ai da voie, ș-un laț de gît... Glumiți, Șmil...

Doftorul Șmil: Să glumim? E vreme de glumă? Și cu măria-ta?

Ștefan: Desfă, Șmil! Ștefan al Moldovei n-are nevoie să fie legat! (*Doftorul Klingensporn aduce un mangal. În foc, fiare cu mînerul de lemn.*)

Doftorul Șmil: Să fie legat? Dar cînd vom trece cu para focului în sus și în jos, ca să ardem bine... Cum să nu sară-n sus măria-ta?

Ștefan: Vreau! (*Doftorul Șmil îi desface legăturile. Ștefan își întoarce privirile spre icoană.*) Vedeți?... Nici o legătură... A răbdat piroanele... A ridicat ochii-n sus și-a zis: „Iartă-i pe ei, Doamne, că nu știu ce fac!” Și El a răbdat pentru alții, și eu să nu rabd pentru mine? (*Se închină, apoi se așează cu fața în jos.*)

Clucerul Moghilă: O!

Ștefan: Aide! (*Scena se petrece după perdele.*)

Doftorul Klingensporn: Acum încleștează mîinile.

Ștefan (în torturi): *Otce naș ije esi na nebesah...*

Tatăl nostru carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău... Vie împărăția Ta... fie voia Ta... precum în cer și pre pămînt... Piinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi... Și ne iartă nouă datoriile noastre, precum și noi iertăm datornicilor noștri... Și nu ne duce pre noi întru ispită... ci ne izbăvește de cel viclean... Că a Ta este împărăția și puterea... și mărirea... și mărirea... și slava în veci... și puterea...

Clucerul Moghilă: O! părintele nostru!

Ștefan: ...Și ne izbăvește de cel viclean...

Doftorul Șmil: O! minunat om!

Doftorul Cesena: Gesu Maria!

Ștefan (se aude ca din depărtare): Petru Aron... la Răușeni... întinse cursă fratelui său, tatălui meu Bogdan... Și cînd îl străpunse, Bogdan îi zise... Cîine, ce-ai făcut pe fratele tău... Și cînd își dete sufletul strigă... a! o! o! o!

Scena IX

(Cei de sus, DOAMNA MARIA, OANA, IRINA, REVECA vin din dreapta. La intrarea din stînga apar o clipă paharnicul ULEA și stolnicul DRĂGAN.)

Doamna Maria: Ștefan... ce e, Ștefane?...

[...]

Ștefan (se mișcă): Ce foc! o! o! (*Tumultul s-aude din cînd în cînd.*)

Doamna Maria: Foc nestins!

Ștefan (se întoarce, deschide ochii, se uită la toți): Maria... Oana... Șmil... N-am murit?

Doamna Maria: Nu... nu... (*Plînge și-i sărută mîinile.*)

Ștefan: Atunci, de ce plîngi?

Doftorul Șmil: Măria-ta, nițel vin...

ȘTEFAN: Șmil... (*Un zîmbet dureros. Soarbe vinul.*) Aaah! Dar ce mă arde așa? Că bine ziceți... Ce e focul ăsta pe lîngă focul de pe inima mea... Ia! (*S-aude tumultul mai limpede.*) Ce?... N-aud bine? Ba aud... Ce strigă?

Clucerul Moghilă: Aleg pe Bogdan, măria-ta.

Ștefan: Î... î... î... Parcă ș-un alt nume... Nu strigă toți la fel... Cine să trăiască? (*Se scoală pe jumătate.*) Cine să trăiască?... Ștefan? Eu? Fiul cui?... Nepotul cui... Moghilă, vezi ce strigă... (*Moghilă se duce la*

fereastră și se întoarce schimbat la față.) Spune-mi vorba care ar ucide pe oricare altul în locul meu... Ce?...

Clucerul Moghilă: Nedeslușit... Mă reped să aflu... (*Iese repede prin stînga.*)

Doftorul Klingensporn: Orice mișcare...

Doftorul Șmil: E moartea!

Doamna Maria: Auzi, măria-ta!

Ștefan: N-aud... S-a potolit... Iar încep?... A... a... a... a!... (*S-aude glasul lui Ulea cerînd domn pe Ștefăniță.*) Dați-mi... ah!... dați-mi...

Doftorul Șmil: Ce faci...

(*Toți îl inconjoară d-aproape.*)

Doftorul Cesena: Nu!

Doamna Maria: Nu!

Oana: Ah! nu!

Reveca: Nu!

Irina: Nu!

Doftorul Klingensporn: A! nu!

Ștefan: Toți, dușmani?... Și tu, Oană?... (*S-aude din nou strigînd pe Ștefăniță. Se ridică în picioare.*)

Doamna Maria: Nu... nu te duce...

Ștefan: Tu să schimbi ce-mi este scris... Oană! sabia... sabia... c-am să judec!... (*Oana îi dă sabia.*) Ștefan, nu Ștefăniță... Viu, viu, numaidecît! O! ho! ho! să se împlinescă legea!... (*Ștefan pleacă repede și, schiopătînd mai greu, iese prin stînga.*)

Doamna Maria (*tîrîndu-se în genunchi*): Ah! nu! nu te duce! (*Se ridică în picioare și fuge la fereastră.*) A!... se duce ca un vifor... Ca un taur îndîrjit în mijlocul mieilor!

Doftorul Șmil: S-a sfîrșit! Păcat!

Doamna Maria: Ah! Doamne!

Oana: N-a picat?

Doamna Maria: Da... păcătosul...

Oana: Un munte i-ar fi stat în față!

Doamna Maria: Spune poporului ceva... (*S-aude: „Să trăiască Bogdan!”*) Se cutremură... Se întoarce... Vine... (*Toate izbucnesc în plîns.*)

Scena X

(ȘTEFAN se oprește pe treptele intrării, cu părul în neorînduială, turburat, ca un halucinat. De pe sabie curge sîngele. Toți fac cîțiva pași spre el și se opresc încremeniți de durere și de spaimă.)

Ștefan: O! cine vrea pe Ștefăniță, nepotul răposa-

tului domn al Moldovei?... Cine a zis că sînt bătrîn și bolnav?... Pe Ulea l-am măsurat cu privirea... Murise înainte d-a-l izbi!... Picăturile astea sînt calde... în fiecare ostaș e o fiară!... Iată-l... Pîndește călare... Calul îi tremură și joacă... Bagă pîntenii pîn' la rădăcină... Chiuiete de-nfioară valea Racovățului... Unde e mai greu, acolo cade... Un leu în mijlocul dihorilor... Zboară capetele pînă nu mai simte mîna din umăr... Cînd mă văzu, își cuprinse fața cu amîndouă mîinile, și eu cu amîndouă o învîrtii, și trecu prin el ca printr-un aluat ce se dospește... Dumnezeu să-l ierte... Dumnezeu?... Dar cine e de vină? Io, Ștefan voievod, am suit pe Bogdan pe tron... Io, Ștefan voievod, i-am așezat cu mîna mea coroana strămoșilor mei... El fu de față și văzu ce vreau eu, și tot sfatul, și toată ostășimea... Sufletu-mi nu vrea, și ca un scos din fire se aruncă în sabia mea... Cine e de vină?... Se cutremură Moldova și-o prăpastie se deschise... Și cu acest sfînt oțel oprii cutremurul și umplui prăpastia! (*S-aude: „Să trăiască domnul Bogdan!”*)... Î... î... Da...! S-a împlinit legea! (*Scoboară treptele și aruncă sabia.*) Ți-ai împlinit menirea ca și mine! Maria... Oana... Răsufierea... (*Cade pe brațele lor și-l duc pe scaunul cu stemă.*) Deschideți geamurile... Apă... (*Oana îi dă apă în paharul de alabastru.*)

Doamna Maria (*covîrșită de durere*): Măria-ta, să te odihnești!

Ștefan: Mă voi odihni...

Doamna Maria: Bogdan e domn... Uită tot...

Ștefan: Voi uita tot... nu-mi voi aduce aminte de nimic... (*Suflă greu. Pipăie pe Maria și pe Oana.*) Să dăruiți paharul acesta Mănăstirii Putna... Nu vine...? Mai iute...

Doamna Maria: Cin' să vie, măria-ta?

Ștefan: Nu, doamna aceea înfășurată în negru... Ea o să vie mai degrab' decît am dori-o... Poftim... Te-am privit d-atîtea ori în față... Nu mi-e frică de tine... (*Sughiță.*) A! ci vin' odată, Bogdane, că nu pot...

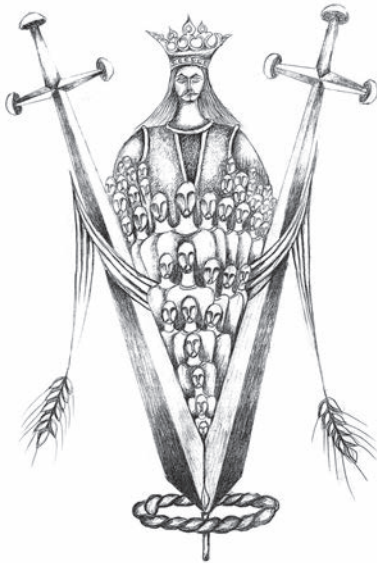
(*S-aude la intrare: „Să trăiască vodă Bogdan!”*)

Năvălesc Bogdan, hatmanul Arbore și toți ceilalți pîrcalabi și Sfatul domnesc, ostași, popor, și cad în genunchi.)

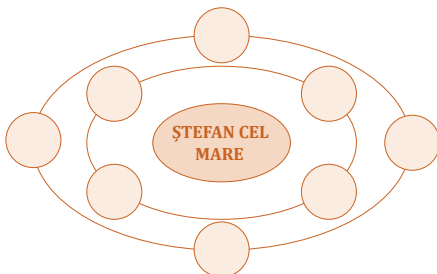
Bogdan: A! Măria-ta!

Ștefan: E... (*Sughiță.*) E... mă-ri-a-ta!... Frig... frig... (*Se uită la doamnă, apoi se uită lung la Oana.*) Mai bine... (*Sughiță.*) Mă... voi... odihni... (*Se întinde în șira spinării. Face cruce.*) O... o... o... Moldova... (*Îi cade capul pe pieptul Oanei.*)

S APERE AUDE

Cetățile îl poartă-n pietre
Cu grai de mărturie trează.
Haralambie ȚUGUI

Semnificația personajelor
în raport cu protagonistul

1. Extrage, din fragmentele propuse, cuvintele din câmpul noțional *apus*, explicînd sugestia titlului.

1.1. Cercetează sensurile substantivului *apus* și determină care dintre ele vizează:

- *sensul principal;*
- *sensuri derivate;*
- *sensul figurat.*

1.2. Formulînd răspunsul, consultă reperatele de mai jos.

- *Trecere a unui astru sub orizont.*
- *Timp al zilei cînd apune soarele.*
- *Parte a orizontului.*
- *Punct cardinal opus răsăritului.*
- *Spațiu geografic situat în acest punct cardinal.*
- *Sfîrșitul a ceva.*

2. Identifică, prin exemple convingătoare, *timpul istoric* al evenimentelor reflectate în dramă.

3. Precizează, prin clustering-ul alăturat, personajele din „cercul” apropiat lui Ștefan cel Mare și din „cercul” periferic.

3.1. Constată în ce relații se află aceste două grupuri de personaje.

4. Analizează semnificația substantivelor proprii-toponime din textul monologului (Scena VIII: *Oh, pădure tînără!*).

4.1. Compară valoarea lor simbolică pentru Ștefan cel Mare (în 1504) cu valoarea pe care o au acum, pentru noi.

5. Comentează afirmația că, în piesă, autorul *a construit protagonistul* din două personaje:

6. Consultînd didascaliile inițiale, dedu ce semnifică:

- numele personajelor masculine: *Arbore, Dragoș, Negrilă, Grumaz, Ulea, Drăgan, Stavăr, Moghilă, Șmil, Geronimo de Cesena* etc.;
- numele personajelor feminine: *Dochia, Irena, Ileana, Oleana, Oana, Ilenca, Ancuța, Domnica* etc.

7. Utilizînd detaliile din textul dramei, caracterizează spațiul, locul desfășurării evenimentelor în operă.

7.1. Compară spațiul din piesă cu cel real, istoric și expune-ți opinia, alegînd reperatele. Ce concluzie poți trage?

Este real?
Apartine ficțiunii?

Este extins?
A fost concentrat?

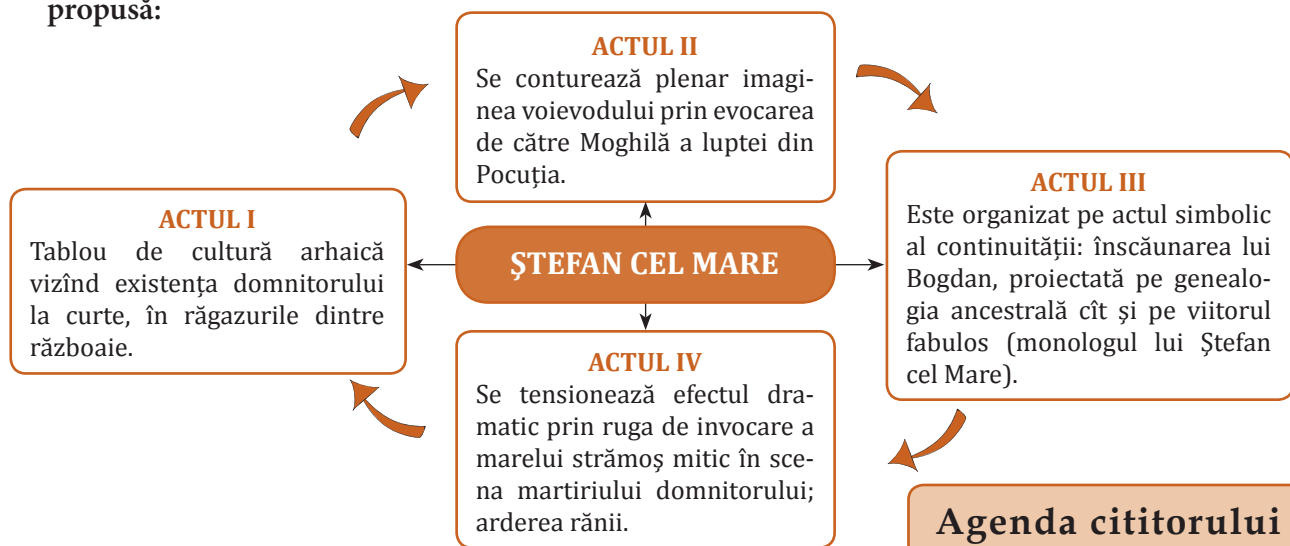
Este static?
Este dinamic?

8. Precizează importanța problemelor pe care trebuie să le soluționeze Ștefan cel Mare în raport cu:

- *idealul domnitorului;*
- *destinul țării;*
- *alte personaje.*

9. Comentează idea că epicentrul tuturor evenimentelor este un singur personaj – Ștefan cel Mare, angajând sugestiile din schema propusă:

Agenda cititorului

Drama, piesă cu puternic conflict și o diversitate de personaje ce antrenează destine umane sau destinul unui popor.

În literatură s-a afirmat

- Drama satirică
- Drama tragică
- Drama domestică
- Drama psihologică
- Drama istorică
- Drama poetică
- Drama de idei
- Drama mitologică
- Drama socială

10. Analizează dialogul dintre Drăgan și Stavăr (Scena V) din textul dramei, remarcînd specificul comunicării dramatice, modalitățile verbale de a transmite: *dificultatea de comunicare, emoțiile, incertitudinea, îndoiala, suspansul*.

- 10.1. Comentează valoarea expresivă a semnelor de punctuație.

11. Identifică și citește, cu o intonație adecvată, fragmentul unde s-a înnodat intriga piesei.

- 11.1. Documentează-te din textul informativ și *Agenda cititorului* și explică natura, tipul și rolul conflictului dramatic în operă, răspunzînd la întrebările de reper:

- Care sînt personajele antrenate în conflict?
- Ce forțe, idealuri, atitudini, convingeri umane reprezintă?
- Cum se dezvoltă și se rezolvă conflictul?
- Cîte planuri are conflictul?
- Ce efect produce acesta asupra unui cititor? Dar asupra unui spectator?
- Cînd se manifestă conflictul exterior și cel interior?

ELEMENTE DE STRUCTURĂ ALE OPEREI DRAMATICE

Textul dramatic este alcătuit din replici, care, într-un joc scenic, sînt rostite de către autor. Modalitățile dominante de expunere sînt *dialogul* și *monologul*.

Dialogul dramatic implică un **conflict** acut și are o deosebită tensiune dramatică. Discursul operei dramatice este foarte concentrat, avînd un **incipit** scurt, o intrare directă în miezul forțelor aflate într-un conflict. Conflictul conduce spre un final, care să impresioneze prin răsturnări de situații.

Purtătorii mesajului în textul dramatic sînt **personajele** care își rostesc replicile pentru spectatorii ce vizualizează piesa, creîndu-se, astfel, un timp și un spațiu dramatic prezent.

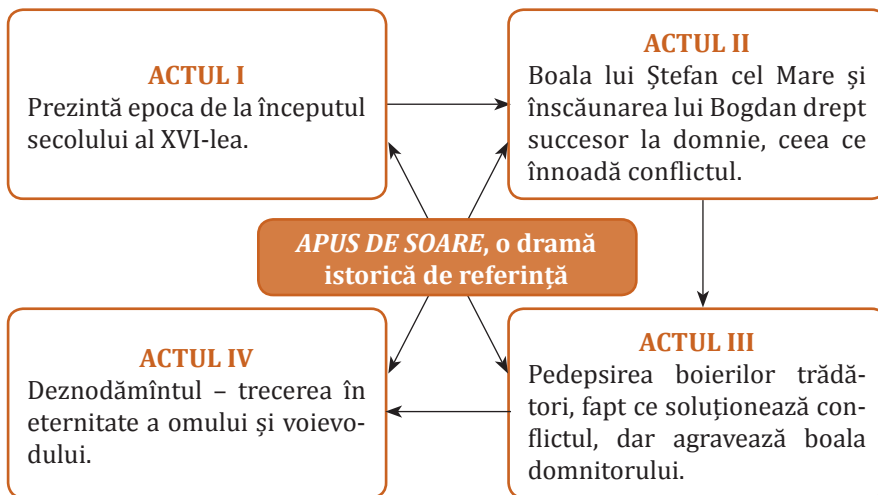
Principalele elemente ale unei opere dramatice sînt: *titlul; didascaliile inițiale; incipitul ex-abrupto; actul; scena; personajele; didascaliile textuale; timpul dramatic; spațiul dramatic; conflictul dramatic; finalul*.

LABOR OMNIA VINCIT

Agenda cititorului

- **ACT**, acțiune, mișcare, element principal al piesei clasice. În dramaturgia modernă este înlocuit cu termenul de *tablou*.
- **SCENĂ**, unitatea dramatică ce modifică numărul de personaje aflate în acțiune, intrarea și ieșirea personajelor din scenă.
- **DIDASCALIA**, învățătură. Remarcile autorului din partea inițială a operei dramatice cu privire la personaje, timp, spațiu și din parantezele textului în calitate de instrucțiuni adresate actorilor cu referire la valențele personajelor pe care le reprezintă sau la jocul scenic.
- **REPLICĂ**, modalitate prin care un personaj răspunde interlocutorului său. Conflictul dramatic se relevă prin *replici antitetice*.
- **TIRADĂ**, suită lungă de fraze în care un personaj amplifică retoric o idee cu intensă participare afectivă și fără întrerupere, adresându-se celorlalte personaje sau/și auditoriului în spectacol. În tiradă, personajul își expune reflecțiile personale.

1. Utilizând informația din *Agenda cititorului* de la pagina 147, definește tipul piesei *Apus de soare* ca operă dramatică:
  - de acțiune? • de caracter (personaj)? • de spațiu? • alte variante.
2. Aplicând lectura întregii drame, examinează schema și formulează concluzii despre valoarea operei prin referire la:
  - modul în care a distribuit autorul faptele în cele 4 acte;
  - modul în care se *mișcă* acțiunea în operă;
  - rolul actelor în raport cu timpul și spațiul operei;
  - impactul distribuirii evenimentelor în acte dramatice asupra cititorului, spectatorului.

3. Citește *Agenda cititorului* și precizează:
  - care este unitatea mai mică decât actul?
  - ce funcție are ea ca element de compoziție a operei dramatice?
  - unitatea dată este absolut necesară?
4. Organizați un concurs pentru cea mai convingătoare rostire a ultimei replici a lui Ștefan cel Mare, din actul III, scena VIII.
  - 4.1. Verificați informația din *Agenda cititorului* și stabiliți în ce constă valoarea ei în raport cu: *tipul de replică; semnificația personajului; valoarea mesajului*. Completați tabelul.

TIRADA		
Tipul de replică	Personajul	Mesajul global
-----	-----	-----

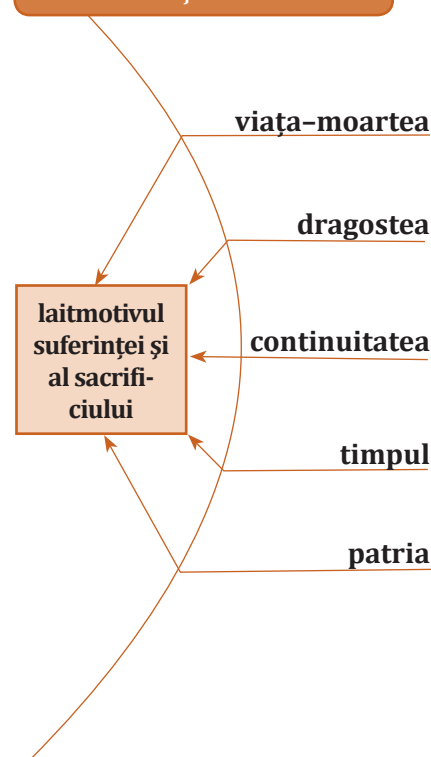
5. Extrageți un fragment, la alegere, din actul III, scena VIII, citiți-l pe roluri, respectând toate didascalile din text cu privire la:
  - modul de rostire;
  - mediul în care se mișcă personajul;
  - tonul și ritmul vorbirii;
  - prezentarea sunetelor de fundal etc.
6. Determinați în ce măsură v-au fost utile didascalile.

6.1. Motivează funcțiile didascalilor explorate de către autor, utilizând exemple din text, conform tabelului.

Funcțiile didascalilor	Exemple textuale
1. Precizează cine este antrenat în dialog, cui îi este adresată replica.	1. _____
2. Menționează contextul și mediul în care se desfășoară dialogurile.	2. _____
3. Descrie situații de comunicare verbală, nonverbală și paraverbală.	3. _____
4. Este un mijloc de caracterizare a personajelor.	4. _____
5. Suplinește un rol narator.	5. _____

Schema relațiilor dintre motivele principale ale dramei și leitmotiv

7. Comentează sugestia metaforei *pădure tânără* din tirada susținută de domnitor.

8. Autorul îi acordă Moldovei, ca proiecție spațială, o funcție de *centru al lumii*. Explică semnificația tehnicii de concentrare/extindere a spațiului: *ograda palatului domnesc* → *sala/ patul de suferință al voievodului* → *Țara Moldovei*.

9. Explică semnificația destinului țării proiectat, de către domnitor, în viitor:

Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri în veacul vecilor.

10. Rezumă, în baza celor mai relevante motive din text, mesajul global al dramei. Utilizează, în acest sens, schema alăturată.

11. Formulează, în cîte un enunț, tema și ideea principală a operei dramatice *Apus de soare*, valorificînd semnificația motivelor.

12. Propune argumente pentru a comenta:

- *Apus de soare* este o dramă: *istorică, politică, simbolică, mitică, existențială...* (variante proprie).
- Elementul pictural și de atmosferă în dramă.
- Valorile culturale tradiționale.

1. Demonstrează cu exemple din text prin ce te-a impresionat arta scriitorului în drama studiată. Pornește de la titlul temei.

2. Explică, într-un text coerent, în ce mod tipul replicilor din drama *Apus de soare* denotă *starea și caracterul personajului care le rostește*.

OPȚIONAL

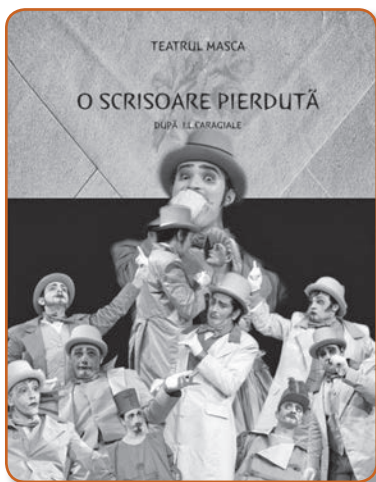
3. Pledează, într-un discurs, cu argumente concludente, pentru cauza de independență și prosperare a țării. Apelează, în răspunsul scris, și la cunoștințele din istorie.

19 O SCRISOARE PIERDUTĂ de ION LUCA CARAGIALE, un spectacol al spiritului critic

Motto:

**Obiectivitatea comică se orientează
spre generalitate și tipologie.**

Adrian MARINO

1. Consultă dicționarul explicativ și definește sensurile cuvintelor *comédie* și *comedie*, *comic*. Încadrează-le în enunțuri.
2. Exemplifică, succint, situațiile de viață în care poți utiliza expresiile:
  - a face o comedie;
  - a se face de comedie;
  - a face comedie;
  - a face o farsă;
  - a fi comediant;
  - a fi un farseur;
  - o lume de comedie;
  - comedie și pace!
3. Comentează sensul lexemului *comédia* din versurile lui Mihai Eminescu expuse în *Rînduri-Gînduri*.
  - Citește fragmentele din capodopera dramatică a lui Ion Luca Caragiale și pronunță-te: ai putea să-ți exprimi impresiile post-lecturale prin constatarea: „da, *comédia* se mișcă”?

SCRIPTA MANENT

O SCRISOARE PIERDUTĂ

Comedie în patru acte (1884)

PERSOANELE

- ȘTEFAN TIPĂTESCU, prefectul județului
 AGAMEMNON DANDANACHE, vechi luptător de la '48
 ZAHARIA TRAHANACHE, președintele Comitetului permanent, Comitetului electoral, Comitetului școlar, Comișiiului agricol, al altor comitete și comiții
 TACHE FARFURIDI, avocat, membru al acestor comitete și comiții
 IORDACHE BRÎNZOVENESCU, asemenea
 NAE CAȚAVENCU, avocat, director-proprietar al ziarului *Răcnetul Carpaților*, preșident-fundator al Societății enciclopedice-cooperative *Aurora economică română*
 IONESCU, institutor, colaborator la acest ziar și membru al acestei societăți
 POPESCU, institutor, asemenea
 GHIȚĂ PRISTANDA, polițaiul orașului
 UN CETĂȚEAN TURMENTAT
 ZOE TRAHANACHE, soția celui de sus
 UN FECIOR, ALEGĂTORI, CETĂȚENI, PUBLIC
 în capitala unui județ de munte, în zilele noastre.

Rînduri - Gînduri

Parcă-l văd pe astronomul
 cu al negurii repaș
 Cum ușor, ca din cutie, scoate
 lumile din chaos...
 Atunci lumea-n căpățină
 se-nvîrtea ca o morișcă,
 De simțeam, ca Galilei, că
comédia se mișcă.

Mihai EMINESCU

ACTUL I

*O anticameră bine mobilată. Ușă în fund, cu două ferestre mari în lături.
La dreapta, în planul din fund, o ușă, la stînga, altă ușă, în planul din față.
În stînga, planul întîi, canapea și un fotoliu.*

Scena I

(TIPĂTESCU, puțin agitat, se plimbă cu
Răcnetul Carpaților în mîna; e în haine de odaie;
PRISTANDA, în picioare, mai spre ușă,
stă rezemat în sabie.)

Tipătescu (*terminînd de citit o frază din jurnal*):
„...Rușine pentru orașul nostru să tremure în fața
unui om!... Rușine pentru guvernul vitreg, care dă
unul din cele mai frumoase județe ale României pra-
dă în ghearele unui vampir!...” (*Indignat:*) Eu vampir,
ai?... Caraghioz!

Pristanda (*asemenea*): Curat caraghioz!... Par-
don, să iertați, coane Fănică, că întreb: bampir...
ce-i aia, bampir?

Tipătescu: Unul... unul care sugă sîngele popo-
rului... Eu sug sîngele poporului!...

Pristanda: Dumneata sugi sîngele poporului!...
Aoleu!

Tipătescu: Mișel!

Pristanda: Curat mișel!

Tipătescu: Murdar!

Pristanda: Curat murdar!

Tipătescu: Ei! nu s-alege!

Pristanda: Nu s-alege!

Tipătescu: Cu toată dăscălimba dumnealui, cu
toată societatea moftologică a dumnealui... degeaba!
să-mi rază mie mustățile!

Pristanda: Și mie!

Tipătescu: Dar în sfîrșit, las-o asta! Lasă-l să urle
ca un cîine!

Pristanda: Curat ca un cîine!

Tipătescu: Începuseși să-mi spui istoria de aseară.
(*Șade.*)

Pristanda: Cum vă spuneam, coane Fănică (*se
apropie*), aseară, ațipisem nițel după-masă, precum
e misia noastră... că acuma dumneavoastră știți că
bietul polițai n-are și el ceas de mîncare, de băutură,
de culcare, de sculare, ca tot creștinul...

Tipătescu: Firește...

Pristanda: Și la mine, coane Fănică, să trăiți! greu
de tot... Ce să zici? Famelie mare, renumerație mică,
după buget, coane Fănică. Încă d-aia nevastă-mea
zice: „Măi, roagă-te și tu de domnul prefectul să-ți
mai mărească leafa, că te prăpădești de tot!...” Nouă
copii, coane Fănică, să trăiți! nu mai puțin... Statul
n-are idee de ce face omul acasă, ne cere numai dato-
ria; dar de! nouă copii și optzeci de lei pe lună: famelie
mare, renumerație mică, după buget.

[...]

Tipătescu: Spune odată istoria de-aseară, că
mă grăbesc.

Pristanda: Bine ziceți, coane Fănică. Aseară
pe la zece și jumătate, mă duc acasă, îmbuc ceva și
mă dau așa pe-o parte să ațipesc numai un minu-
țel, că eram prăpădit de ostenit de la foc. Nevasta
zice, pardon: „Dezbracă-te, Ghiță, și te culcă”. Eu,
nu; eu, la datorie, coane Fănică, zi și noapte la dato-
rie. Așa, mă scol cam pe la douăspce fără un sfert,
și, pardon, mă dezbrac de mondir, scot chipiul,
mă-mbrac țivilește și plec... la datorie, coane Făni-
că... Pînă să plec se făcuse vreo unul după două-
spce. O iau prin dosul primăriei, și apuc pe maidan
ca să ies la bariera Unirii. Cînd dau să trec mai-
danul, văz lumină la ferestrele de din jos ale lui
d. Nae Cațavencu, și ferestrele vraise. Ulucile în-
alte... dacă te sui pe uluci, poți intra pe fereastră în
casă. Eu, cu gîndul la datorie, ce-mi dă în gînd ide-
ea? Zic: ia să mai ciupim noi ceva de la onorabilul,
că nu strică... și binișor, ca o pisică, mă sui pe uluci
și mă pui s-ascult: auzeam și vedeam cum v-auz și
m-auziți, coane Fănică, știți, ca la teatru.

Tipătescu (*interesîndu-se*): Ei, ce?

[...]

Pristanda: Da' să vedeți ce s-a-ntîmplat... coa-
ne Fănică. Din vorbă-n vorbă, Cațavencu zice: „Mă
prinț cu d-voastră că o să voteze cu noi cine cu gîn-
dul nu gîndiți, unul pe care contează bampirul – și
acolo, pardon, tot bampir vă zicea – pe care contează

bampirul ca pe Dumnezeu... și când l-om avea pe ăla, i-avem pe toți... Ia ascultați scrisoarea asta"... și scoate o scrisorică din portofel... „Ia ascultați...” Diavolul de popă, n-are de lucru? se scoală repede de la joc și zice: „Să mă-ngropi, sufletul meu, Neică, nu citi... stai, s-o ascult și eu... să-mi aprinz numai țigara...” Și, coane Fănică, se scoală de la joc, aprinde chibritul, trage din țigară și vine să arunce chibritul aprins pe fereastră drept în ochii mei. Mă trag înapoi, alunec de pe uluci și caz pe maidan, peste un dobitoc, care pesemne trecea ori ședea lângă uluci. Dobitocul începe să strige, toți din casă sar năvală la fereastră, eu, cum căzusem, mă ridic degrabă, o iau pituliș pe lângă uluci și intru în curtea primăriei.

Tipătescu (*interesându-se de povestire*): Ei?

Pristanda: M-am mai întors eu, dar închiseseră ferestrele și lăsaseră perdelele.

[...]

Tipătescu: Să-mi afli ce scrisoare e aia și de cine e vorba.

Pristanda: Ascult, coane Fănică.

Tipătescu: Dacă s-ar putea să punem mâna și pe firul ăsta – nu doar că mi-e teamă de intrigile proaste ale lui Cațavencu – dar n-ar fi rău să-l dezarmăm cu desăvîrșire, ș-apoi să-l lucrăm pe onorabilul!

Pristanda: Curat să-l lucrăm!

***

SCENA IV

(TIPĂTESCU, TRAHANACHE)

Tipătescu: Ei! neică Zahario, ce e? ia spune, te văz cam schimbat!...

Trahanache: Ai puținică răbdare, să vezi... Azi-dimineață, pe la opt și jumătate, intră feciorul în odaie – nici nu-mi băusem cafeaua – îmi dă un răvășel și-mi zice că așteaptă răspuns... De la cine era răvășelul?

Tipătescu: De la cine?

Trahanache: De la onorabilul d. Nae Cațavencu.

Tipătescu: De la Cațavencu?

Trahanache: Zic: ce are a face Cațavencu cu mine și eu cu Cațavencu, nici în clin, nici în mînci, ba chiar putem zice, dacă considerăm după prințipuri, dimpotrivă.

Tipătescu: Firește... Ei?

Trahanache: Stai să vezi. (*Scoate un răvășel din buzunar și-l dă lui Tipătescu.*)

Tipătescu (*luînd răvășelul și citind*): „Venerabilului d. Zaharia Trahanache, prezident al Comitetului permanent, al Comitetului școlar, al Comitetului electoral, al Comitetului agricol și al altor comitete și comiții... Loco. (*Scoate hîrtia din plic.*) Venerabile domn, în interesul d-voastră de cetățean și de tată de familie, vă rugăm să treceți astăzi între orele 9 jum. și 10 a.m. pe la biuroul ziarului *Răcnetul Carpaților* și sediul Societății enciclopedice-cooperative *Aurora economică română*, unde vi se va comunica un document de cea mai mare importanță pentru d-voastră... Al d-voastre devotat, Cațavencu, director-proprietar al ziarului *Răcnetul Carpaților*, prezident fundator al Societății enciclopedice-cooperative *Aurora economică română*... Ei? Ce document?

Trahanache: Ai puținică răbdare! Să vezi... M-am gîndit: să nu mă duc... să mă duc... să nu mă duc... ia, numai de curiozitate, să mă duc, să văz ce moft mai e și ăsta. Mă îmbrac degrabă, Fănică, și mă duc.

Tipătescu: La Cațavencu?

Trahanache: Stai, să vezi... la Cațavencu. Cum intru se scoală cu respect și mă poștește pe fotei. „Venerabile”-n sus, „venerabile”-n jos. „Îmi pare rău, că ne-am răcit împreună, zice el, că eu totdeauna am ținut la d-ta ca la capul județului nostru...” și în sfîrșit o sumă de delicatețuri... Eu, serios, zic: „Stimabile, m-ai chemat să-mi arăți un document, arată documentul!” Zice: „Mi-e teamă, zice, că o să fie o lovitură dureroasă pentru d-ta, și ar fi trebuit să te pregătesc mai dinainte, d-ta, un bărbat așa de, și așa de...” și iar delicatețuri... Zic iar: „Stimabile, ai puținică răbdare, documentul...” El iar: „...că de, damele...” Să vezi unde vrea să m-aducă mișelul! Biata Joițica! să nu cumva să-i spui, să nu care cumva să afle! cum e ea simțitoare!...

Tipătescu: Ce! a cutezat? mizerabilul! (*Se ridică turburat.*)

Trahanache (*oprindu-l*): Stăi, să vezi! „...că de, damele, zice, nu înțeleg totdeauna meritele și calitățile morale ale bărbatului și respectul care va să zică,

ce trebuie să-i poarte...” În sfârșit (*Tipătescu fierbe*), ce s-o mai lungesc degeaba! După ce-i pui piciorul în prag și-i zic: „Ia ascultă, stimabile, ai puțintică răbdare: documentul!” vede mișelul că n-are încotro, și-mi scoate o scrisorică... Ghici a cui și către cine?

Tipătescu (*de abia stăpînindu-și emoția*): A cui? a cui, nene Zahario?

Trahanache: Stai să vezi. (*Răspicat și rîzînd*): A ta cătră nevastă-mea, cătră Joițica! scrisoare de amor în toată regula... Ai? ce zici d-ta de asta?

Tipătescu (*turburat rău*): Nu se poate, nu se poate!

Trahanache: Am citit-o de zece ori poate: o știu pe dinafară! ascultă: „Scumpa mea Zoe, venerabilul (adică eu) merge deseară la întrunire (întrunirea de alaltăieri-seara). Eu (adică tu) trebuie să stau acasă pentru că aștept depeși de la București, la care trebuie să răspunz pe dată; poate chiar să mă cheme ministrul la telegraf. Nu mă aștepta, prin urmare, și vino tu (adică nevastă-mea, Joițica), la cocoșelul tău (adică tu), care te adoră, ca totdeauna, și te sărută de o mie de ori, Fănică...” (*Privește lung pe Tipătescu, care e în culmea agitației.*)

Tipătescu (*plimbîndu-se înfuriat*): Nu se poate! O să-i rup oasele mizerabilului!... Nu se poate!

[...]

Trahanache: Ei, astîmpără-te, omule, și lasă odată mofturile, avem lucruri mai serioase de vorbit. Deseară e întrunire. S-a hotărît? Punem candidatura lui Farfuridi? Ce facem? Deseară, am aflat că dascălimea cu Cațavencu și cu toți ai lor vor să facă scandal. Trebuie să-i spunem lui Ghiță să îngrijească. Mișelul de Cațavencu o să ia deseară cuvîntul ca să ne combată...

* * *

Scena VII

(TIPĂTESCU, ZOE,

apoi CETĂȚEANUL TURMENTAT)

Cetățeanul (*șovăind*): Sluga! (*În tot jocul sughite și șovăie.*)

Zoe: Cine e ăsta?

Tipătescu: Ce poștești d-ta?

Cetățeanul: Eu?... (*Sughite.*) Eu sînt alegător...

Tipătescu (*nervos*): Cum te cheamă?

Cetățeanul: Cum mă cheamă? Ce trebuie să spui

cum mă cheamă... vorba e, sînt alegător! (*Șovăie.*)

Zoe: E turmentat?

Tipătescu: Dracul să-l ia! nu e nimeni afară; lasă să-mi intre aici toți nebunii, toți bețivii... Aide, ieși!

Cetățeanul: Nu sînt turmentat... (*zîmbind*) coana Joițico... Las' că ne cunoaștem. Mă cunoaște conul Zaharia de la 11 februarie... Nu e vorba, ținem la d. Nae Cațavencu... e din Soțietate... dar vorba e, eu alegător... eu (*sughite*) apropitar, eu pentru cine votez? (*sughite*) d-aia am venit. (*Șovăie.*)

Zoe: Trimite-l, Fănică, dă-i drumul... e amețit de tot...
[...]

Cetățeanul: Eu am găsit (*sughite*) o scrisoare...

Tipătescu și Zoe: O scrisoare!

Cetățeanul: Da. (*Către Tipătescu:*) A d-tale către coana Joițica... Am găsit-o alaltăieri-seara pe drum, cînd ieșeam de la întrunire... Fă-ți idee (*sughite*), de alaltăieri-seara pînă azi-dimineață s-o duci într-un chef!...

Tipătescu (*repezindu-se și apucîndu-l cu amîndouă mîinile de gît*): Mizerabile!

Cetățeanul: Nu mă zgudui (*sughite*), că amețesc...

Zoe: Lasă-l, Fănică, să vedem...

Cetățeanul: Lăsați-mă să vedeți. Cînd am găsit-o, de curiozitate am deschis-o și m-am dus subt un felinar, s-o citesc. N-apucasem s-o isprăvesc bine... și haț! pe la spate, d. Cațavencu dă să mi-o ia.

Tipătescu: Și (*disperat*) ți-a luat-o?

Zoe (*același joc*): Ți-a luat-o?

Cetățeanul: Aș! Am băgat-o în buzunar. Zice d. Nae: „Așa? faci parte din Soțietatea noastră și primești scrisori de la prefectul, cetățene, bravos!” Zic (*sughite*): „Aș! de la prefectul!” Zice: „I-am cunoscut slova... Ia arată-mi-o” – „Doamne păzește!” Ba că dă-mi-o, ba că nu ți-o dau, din vorbă-n vorbă, tura-vura, ne-am abătut pe la o țuică... una-două-trei... pe urmă dă-i cu bere, dă-i cu vin, dă-i cu vin, dă-i cu bere... A făcut cinste d. Nae... l-am băt... oo! l-am băt!

Zoe: Dar scrisoarea?

Tipătescu: Scrisoarea (*se repede la el strigînd*), unde e scrisoarea?

Cetățeanul: Nu striga (*sughite*), că amețesc!... O am la mine scrisoarea. (*Amîndoi îl ascultă și-l privesc cu îndoială și nerăbdare nervoasă.*) Da.

Zoe și Tipătescu: S-ar putea!

Cetățeanul: Da... o am la mine. (*Căutîndu-se prin buzunare.*) Ehe! d. Nae zicea că-mi dă zece poli pe ea; zic: nu trebuie, onorabile, parale... slavă Domnului... apropiat sînt (*sughite*), alegător... (*Sughite și se caută mereu.*) Vorba e... eu (*sughite*), eu pentru cine votez? (*Se oprește din căutat și cu simplitate:*) Am pierdut-o! (*Se mai caută, apoi cu hotărîre:*) Am pierdut-o!

Tipătescu: A!

Zoe: Ți-a furat-o Cațavencu!

Cetățeanul: Adică d. Nae. Se prea poate... că am și dormit... Vezi d-ta (*Zoe și Tipătescu își frîng mîinile*), fă-ți idee... dă-i cu bere... dă-i cu vin... dă-i cu vin... dă-i cu...

Tipătescu (*apucîndu-l și zguduindu-l*): Mizerebile! Ce ai făcut?

Cetățeanul (*căzînd pe un scaun*): Nu mă zgudui!

* * *

ACTUL II

Același salon

* * *

Scena IX

(CAȚAVENCU, TIPĂTESCU)

[...]

Tipătescu: Mă iartă că te-am ofensat. Să fiu și mai scurt... Iată: d-ta ești un om practic, d-ta posezi un lucru care-mi trebuie mie și știi cît îmi trebuie... Eu vin și-ți zic (*cu multă afabilitate*): mă rog, onorabile domn, ce-mi ceri d-ta în schimbul acelui lucru?

Cațavencu (*naiv*): Cum, nu știi?

Tipătescu (*asemenea*): Nu.

Cațavencu (*asemenea*): Nici măcar nu vă dă-n gînd?

Tipătescu (*asemenea*): Nu... d-aia întreb...

Cațavencu: Stimabile domn (*cu dignitate*), un om politic...

Tipătescu (*cu pofidă*): Adică d-ta...

Cațavencu: Dă-mi voie... Un om politic trebuie, mai ales în niște împrejurări politice ca acelea prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărîri o mișcare generală, mișcare ce, dacă vom lua în considerație trecutul oricărui stat constituțional, mai ales un stat tînăr ca al nostru...

Tipătescu (*impacientat, bătînd din călcîi*): Mă rog, onorabile, încă o dată (*răspicat*)... ce-mi ceri d-ta în schimbul acelei scrisori? Scurt! scurt! (*Repetă gestul de retezare al lui Cațavencu.*)

[...]

Cațavencu (*asemenea*): Vreau... mandatul de deputat, iată ce vreau: nimic altceva! nimic! nimic! (*După o pauză, cu insinuare caldă și crescîndă:*)

Mi se cuvîne!... Te rog!... nu mă combate... Susține-mă... Alege-mă. Poimîine, în momentul cînd voi fi proclamat cu majoritatea cerută... în momentul acela vei avea scrisoarea (*cu multă căldură*)... pe onoarea mea!

Tipătescu (*aproape să izbucnească*): Pe onoarea ta? Și dacă nu pot să te aleg?...

Cațavencu: Poți!

Tipătescu (*pierzîndu-și cumpătul din ce în ce*): Și dacă nu voi? – zi că nu voi să te aleg?

Cațavencu (*îndîrjit*): Trebuie să vrei.

Tipătescu (*d-abia mai stăpînindu-se*): Uîți că nu e bine să te joci cu un om ca mine astfel. Nu! nu! nu voi să te aleg!

Cațavencu: Trebuie!

Tipătescu: Nu!

Cațavencu: Trebuie să vrei, dacă ții cîtuși de puțin la onoarea...

Tipătescu (*izbucnind*): Miserabile! (*Cațavencu face un pas înapoi.*) Canalie nerușinată! Nu știu ce mă ține să nu-ți zdrobesc capul... (*Se repede, ia un baston de lîngă perete și se întoarce turbat către Cațavencu.*) Mișelule! trebuie să-mi dai aici scrisoarea, trebuie să-mi spui unde e scrisoarea... ori te ucid ca pe un cîine! (*Se repede năvală la el. Cațavencu ocolește masa și canapeaua, răstoarnă mobilele și se repede la fereastră, pe care o deschide de perete îmbrîncind-o în afară.*)

Cațavencu (*tremurînd, strigă la fereastră în afară*): Ajutor! Săriți! Mă omoară vampirul! prefectul asasin! ajutor!

Scena X

(ACEIAȘI, ZOE venind repede din dreapta)

Zoe (*repezindu-se între Cațavencu și Tipătescu, rugătoare și foarte emoționată*): Domnule Cațavencu, domnule, pentru Dumnezeu! te rog, nu striga!... Fănică, ai înnebunit?... Domnule Cațavencu... mă rog...

Cațavencu (*emoționat și el*): Cum să nu strig, doamnă?

[...]

Zoe (*stăruind lângă Tipătescu*): Fănică! Fănică! hotărăște-te! Poți tu fi dușmanul liniștii mele?...

Spune! (*Rugându-l frumos*): Fănică!...

Tipătescu (*nemaiputând lupta și sculându-se*): În sfârșit, dacă vrei tu... fie!... întimple-se orice s-ar întâmpla... (*Cu hotărâre*): Domnule Cațavencu, ești candidatul Zoii, ești candidatul lui nenea Zaharia... prin urmare, și al meu! Poimîine ești deputat!...

Zoe (*triumfătoare*): A!

Cațavencu: Poimîine veți avea... (*Se aude zgomot afară, vocea lui Trahanache*: „Ai puțintică răbdare!”)

Zoe: Nenea!

Tipătescu: Zaharia!

Cațavencu: Venerabilul!

* * *

ACTUL IV

Grădina lui Trahanache, în fund grilaj cu poartă de intrare în mijloc: se vede în fund perspectiva orașelului pe un fundal de dealuri. La dreapta în grădină, pe planul întâi și al doilea, intrarea, cu trei trepte de piatră, în casele lui Trahanache. La stînga boschete. Mobile de grădină.

***

Scena II

(ACEIAȘI, TRAHANACHE și AGAMIȚĂ
DANDANACHE, venind din fund.)

Trahanache (*foarte politicos*): Poftim, poftim, stimabile!

Tipătescu: Cine să fie?

Zoe: Un străin?...

Trahanache (*coborînd*): Dă-mi voie, Joițico, să-ți recomand! d. Agamiță Dandanache!

Zoe și Tipătescu: Dandanache! (*Complimente.*)

Trahanache: Candidatul nostru!... adică ce mai candidat! alesul nostru.

Dandanache (*vorbește peltic și sisîit*): Sărut mîna... Si domnul? bărbatul dumneei?

Trahanache: Nu, eu sînt bărbatul dumneei, dumneei este nevasta mea, cum am avut onoarea să vă recomand...

Dandanache: Și d-voastră?

Trahanache: Și eu?... bărbatul dumneei... Eu (*serios*), Zaharia Trahanache, președintele Comitetului permanent, Comitetului electoral și... ai puțintică răbdare (*se caută în buzunar și scoate o carte de vizită, pe care i-o dă lui Dandanache*)... sînt aicea toate comitetele...

Dandanache (*ia cartea*): Mersi!... Si domnul?...

Trahanache: Domnul Fănică Tipătescu, prefectul nostru, amicul meu și al familiei mele.

Dandanache (*lui Fănică*): Îmi pare bine, dle preșident! (*Îi dă mîna. Trahanache trece lângă Zoe.*)

Tipătescu: Și mie, onorabile, nu mai puțin... Sînt încîntat... Dar cu ce ocazie pe la noi?

Dandanache: Cu ocazia aledzerii, neicursorule, cu ocazia aledzerii; stii, m-a combătut opoziția si colo, si dincolo, si dincolo... si rămăsesem eu... care familia mea de la patuzsopt în Cameră... rămăsesem mă-nțeledzi fără coledzi... si asa am venit pentru aledzere.

Zoe (*cu răutate*): Nu trebuia să vă mai deranjați...

Dandanache: Ba încă țe deranz, conia mea! Da' stii, nu fătea să nu fațem măcar act de prezență...

Trahanache: Se-nțelege! foarte bine, foarte bine! trebuie, trebuie.

Dandanache: Da' de deranz... destul! Închipuieste-ți să vii pe drum cu briza ținți postii, hodoronc-hodoronc, zdronca-zdronca... Stii, m-a zdrunținat!... si clopoței (*gest*)... îmi țiuie urechile... stii asa sînt de amețit si obosit... nu-ți fați o idee, conia mea (*către Trahanache*), nu-ți fați o idee, dle prefect, neicursorule (*către Tipătescu*) nu-ți fați o idee, dle preșident, puicursorule...

* * *

Scena III

(ZOE, TIPĂTESCU, DANDANACHE)

Dandanache: Cum îți spui, să nu m-aleg, puicursorule, nu merdzea... Eu, familia mea, de la patuzsopt... luptă, luptă si dă-i, si dă-i si luptă... si eu mă-nțeledzi tocmai acuma să remii pe dinafară... fără coledzi!... si cît p-ați, neicursorule, să nu m-aleg...

Zoe: Să nu te-alegi d-ta, cu meritele d-tale! era peste puțință...

Tipătescu: Peste puțință...

Dandanache: Ei, uite asa, cu meritele mele, conia, vezi! era cît p-ați, dar stii cît p-ați... Întrebă-mă, neicursorule, să-ți spui: nu vrea Comitetul Țentral, si pațe; zița că nu sînt marcant... Auzi, eu să nu fiu marcant... Am avut noroc, mare noroc am avut. Să vedeți. Într-o seară... țineva – nu spui ține... persoană însemnată... da becher – vine si zoacă la mine cărți... si cînd pleacă își uită pardesiul la mine... A doua zi, voi să-l îmbrac... gîndeam că-i al meu... văz că nu-i al meu; îl caut prin buzunare si dau... peste țe te gîndesti?

Tipătescu: Peste?

Dandanache (*rizînd*): Peste o scrisorică.

Amîndoi: O scrisorică.

Dandanache: De amor...

Amîndoi (*mișcați*): O scrisorică de amor?

Dandanache: O scrisorică de amor cătră becherul meu, de la nevasta unui prietin, – nu spui ține... persoană însemnată.

Zoe: Ei și?

Tipătescu: Ei?

Dandanache: Ei, țe să-ți spui, puicursorule? Adu o birze, mă, băiete, degrabă... Mă sui în birze si mă duc la persoana, la becherul, – nu spui ține – e persoană însemnată: – „Găseste-mi, mă înțeledzi, un coledzi, ori dau scrisoarea la *Războiul*...” De co-lea pînă co-lea... gîri-mîr... a trebuit, conia mea, să țedeze, si tranc! depesa aiți, neicursorule...

Zoe (*agitată treptat în măsura povestirii lui Dandanache*): A! domnule Dandanache, ai făcut rău... fapta d-tale este... să-mi dai voie să-ți spui...

Tipătescu (*încet*): Zoe! (*Ea urcă.*)

Dandanache: Asa e, puicursorule, c-am întors-o cu politică? Aud? Țe era de făcut? Aminteri dacă nu-mi dedea în gînd asta, nu m-aledzeam... si nu merdzea deloc, neicursorule; fă-ți idee! familia mea de la patuzsopt (*coborînd către public*), si eu, în toate Camerele, cu toate partidele, ca rumânul imparțial... si să remii fără coledzi!

Tipătescu: Vezi bine! (*Mușcîndu-și buzele:*) Dar nu ne-ai spus sfîrșitul istoriei... scrisoarea.

Zoe: Da, scrisoarea...

Dandanache: Care scrisoare?

Tipătescu: Scrisoarea becherului...

Dandanache: Care becher?

Zoe (*nervoasă*): Persoana însemnată... scrisoarea... de amor... arma d-tale politică, cu care te-ai ales...

Tipătescu: Scrisoarea pe care voiai s-o publici în *Războiul*, dacă nu...

Dandanache (*aducîndu-și în sfîrșit aminte*): A da! scrisoarea... da... am prițeput...

Zoe: Ei! scrisoarea?

Tipătescu: Ce s-a făcut?

Dandanache: O am pusă acasă la păstrare... dar stii, la loc sigur...

Zoe: Nu i-ai înapoiat-o persoanei?

Dandanache (*cu mirare*): Cum s-o înapoiez?

Tipătescu: Iată te-alegi, el și-a ținut cuvîntul...

Zoe: Trebuie să i-o dai înapoi...

Dandanache: Cum se poate, conia mea, s-o dau înapoi? S-ar putea să fac asa prostie? Mai trebuie s-aldată... La un caz iar, pac! la *Războiul*. (*Co-boară.*)

* * *

Scena XIV

(ACEIAȘI, FARFURIDI, BRÎNZOVENESCU, CAȚAVENCU, CETĂȚEANUL TURMENTAT, GHIȚĂ PRISTANDA, IONESCU, POPESCU, ALEGĂTORI, CETĂȚENI, PUBLIC)

(Brînzovenescu și Farfuridi cu alți alegători mai spălați, în costume de pretenție provincială, intră, venind din casă, coborînd pe treptele din dreapta; salutări de toate părțile. Prin fund, Cațavencu, Ghiță polițaiul, îmbrăcați țivil, Cetățeanul turmentat, Ionescu și Popescu intră, conducînd manifestația publică. Cei ce vin prin fund sînt toți amețiti, și mai

ales Cațavencu și Cetățeanul turmentat, care înghite și sughite mereu. După ei vin o mulțime de cetățeni cu ramuri verzi și steaguri, asemenea foarte chefuiți.

Toată lumea cu borcane de băutură în miini.
Din casă, în urma lui Farfuridi, Brînzovenescu și a celorlalți alegători, vin feciorii cu sticle de șampanie. Ghiță Pristanda, îndată ce sosește în scenă, face semn muzicii să tacă. Muzica tace.
Se împart pahare de șampanie frunțașilor.
Tipătescu, Zoe, Trahanache,
Dandanache sînt în stînga.)

Farfuridi (*luînd un pahar de șampanie*): În sănătatea domnului Agamiță Dandanache, alesul nostru! Să trăiască! (*Urale și muzică, Pristanda ține cu mîna tactul uralelor. Toți ciocnesc și beau.*)

Dandanache (*îndemnat de Zoe și Tipătescu, trece în mijloc cu paharul în mînă*): În sănătatea alegătorilor... care au probat patriotism și mi-au acordat (*nu nimereste*)... asta... cum să zic, de!... zi-i pe nume, de!... a! sufradzele lor; eu, care familia mea de la patuzsopt în Cameră, și eu ca românul, imparțial, care va să zică... cum am zițe... în sfîrșit să trăiască! (*Urale și ciocniri.*)

Trahanache (*către Cațavencu, care a coborît spre el și Tipătescu*): Și așa zi, ai? d-ai noștri, stimabile? bravos! mă bucur.

Cațavencu: Venerabile neică Zahario! în împrejurări ca acestea (*mișcat*), micile pasiuni trebuie să dispară.

Trahanache: Ei, aici mi-ai plăcut! bravos! să trăiești!

Cațavencu: În sănătatea venerabilului și imparțialului nostru prezident, Trahanache! (*Urale și ciocniri.*)

(*Zoe vede pe Cetățeanul turmentat în grămadă, ia un pahar și merge de i-l oferă.*)

Cetățeanul: În sănătatea coanii Joițichii! că e (*sughite*) damă bună! (*Ciocnește cu ea; ea-i strînge mîna din toată inima. Urale, ciocniri.*)

Cațavencu (*lui Tipătescu, încet*): Să mă ierți și să mă iubești! (*expansiv*) pentru că toți ne iubim țara, toți sîntem români!... mai mult, sau mai puțin onești! (*Tipătescu rîde.*) În sănătatea iubitului nostru prefect! Să trăiască pentru fericirea județului nostru! (*Urale, ciocniri.*)

Trahanache (*luînd un pahar și trecînd în mijloc foarte vesel*): Ei, aveți puțintică răbdare!... Nu cunosc prefect eu! eu n-am prefect! eu am prieten! În sănătatea lui Fănică! Să trăiască pentru fericirea prietenilor lui! (*Sărută pe Fănică, apoi pe Zoe. Fănică sărută mîna Zoii.*)

(*Urale. Dandanache între alegători, cu Farfuridi și Brînzovenescu, le povestește încet, făcînd gestul cu clopoței; la dreapta, în fund, Pristanda, Cetățeanul turmentat, muzică și lume. În stînga, Zoe, Tipătescu, Trahanache cu alți alegători. În mijloc, Cațavencu.*)

Cațavencu (*foarte amețit, împleticindu-se-n limbă, dar tot îngrășîndu-și silabele*): Fraților! (*Toți se-ntorc și-l ascultă.*) După lupte seculare, care au durat aproape treizeci de ani, iată visul nostru realizat! Ce eram acuma cîțva timp înainte de Crimeea? Am luptat și am progresat: ieri obscuritate, azi lumină! ieri bigotismul, azi liber-pansismul! ieri întristarea, azi veselia!... Iată avantajele progresului! Iată binefacerea unui sistem constituțional!

Pristanda: Curat constituțional! Muzica! Muzica!

(Muzica atacă marșul cu mult brio.

Urale tunătoare. Grupurile se mișcă.

Toată lumea se sărută, gravitînd în jurul

lui Cațavencu și lui Dandanache,

care se strîng în brațe, în mijloc. Dandanache

face gestul cu clopoței. Zoe și Tipătescu

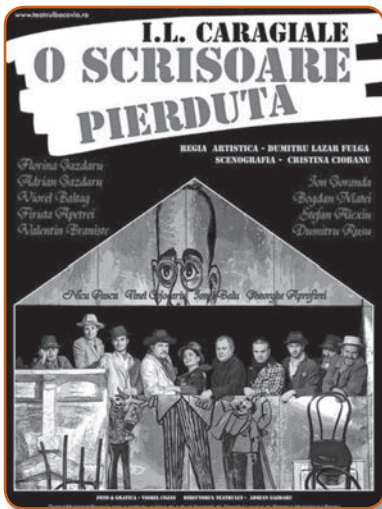
contemplă de la o parte mișcarea.)

(Cortina cade repede asupra tabloului.)

SĂPĂRE AUDE

INVENTAR LEXEMATIC

- **bampir, famelie mare, renumerație mică, după buget, douăspce;**
- **comiții, fotei, document, turbură, prințipuri, enfluanseze, fonție;**
- **enteresul și iar enteresul;**
- **patuzsopt, aledzere, balotaz, zdrunținat, pițorul, prițepe, sufradzele;**
- **andrisantul sînteți dumneavoastră, fevru- arie, apropitar, subt.**

Afișul spectacolului montat la Teatrul Municipal din Bacău

1. Identifică în text și explică sensul contextual și valoarea stilistică a cuvintelor:
vampir, mizerabil, gogoman, canalie, caraghioz, mișelul, infamul.
2. Redactează corect cuvintele, sintagmele extrase din textul piesei și expuse în *Inventar lexematic*.
3. Alcătuieste o listă a „expresiilor memorabile” din comedie și explică sensul lor.
4. Comentează vorbirea unui personaj. Motivează de ce autorul își „lasă” personajele să vorbească cu greșeli de rostire și erori de logică.
5. Citește cu intonație adecvată expresiile indicate. Explică-le sensul contextual și precizează numele personajelor care le enunță.

? curat caraghioz

? curat murdar

? curat ca un câine

?

Mie-mi place să mă servească funcționarul cu tragere de inimă...
Cînd e om de credință.

?

Ai puținică răbdare!
„Venerabile”-n sus,
„venerabile”-n jos.
Bine, frate, înțeleg plastografie, dar pînă unde se poate, dar aici nu înțeleg.

?

Eu?
Eu sînt alegător...
Eu pentru cine votez?

?

A! ești om pierdut!...
Pierdut!...
Eu poate să mai scap... căci poate să mai scap!

?

Fraților!
După lupte seculare, care au durat aproape treizeci de ani, iată visul nostru realizat!
Iată avantajele progresului!

?

În sănătatea alegătorilor... care au probat patriotismul și mi-au acordat... asta... cum să zic, de!... zi-i pe nume, de! a! sufradzele lor; ... în sfîrsit, să trăiască!

6. Motivează afirmația autorului:

Nu încep niciodată să scriu pînă ce nu aud și văd omul, cu toate amănuntele lui în fața mea. Întîi îi zic pe nume...

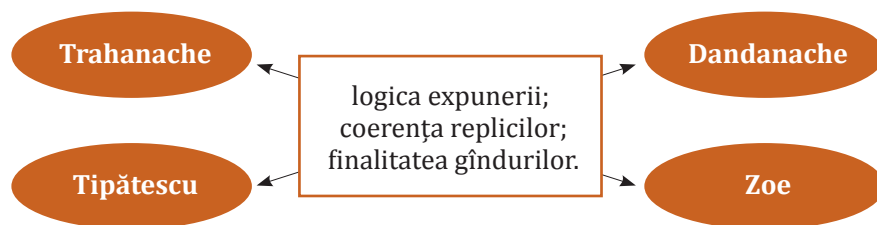
- 6.1. Consultă prezentarea autorului din didascaliile inițiale și exprimă-ți opinia: De ce Ion Luca Caragiale își individualizează personajele cu aceste nume? Ce sugestii îți oferă celelalte indicații pentru a înțelege profilul personajelor.

Agenda cititorului

- **COMEDIA**, operă dramatică al cărei subiect și deznodământ provoacă râsul și care ridiculizează relații sociale și etice, tipuri umane, năravuri.
- **DIALOGUL**, în opera dramatică, se manifestă printr-o mai puternică tensiune decât în opera epică.
- **RITMUL REPLICILOR** este o necesitate de realizare a acțiunii dramatice și de manifestare a atitudinilor, ideilor personajelor.
- **DIALOGUL DRAMATIC** implică un conflict cu atribuție majoră sau minoră la conflictul fundamental al operei.
- **CONFLICTUL** poate fi exterior, interior, politic, psihologic. Cauza acestuia poate fi obiectivă, subiectivă, personală, general-umană.
- **DISCURSUL**, un text elaborat pentru a fi rostit și a convinge persoana către care se adresează oratorul, în scopul aderării la punctul de vedere al acestuia.

- Argumentează opiniile tale, interpretând:
  - *sugestia eufonică a numelor*;
  - *sensul radicalelor acestor nume*;
  - *semnificația sufixelor din nume*.
- Formulează două concluzii cu privire la arta alegerii adecvate a numelor corespunzător cu semnificația personajelor.
- Identifică prezența diminutivelor în limbajul unui personaj și explică rolul lor stilistic.
- Describe, referindu-te la epocă, cum îți imaginezi „o anticameră bine mobilată”, invocată de autor în didascalii.
- Citiți, pe roluri, fragmentul din actul I, scena IV, potrivit intonația cu intenția de comunicare a personajelor.
- Analizează replicile lui Cațavencu din actul II, scena IX, și constată în ce măsură ideile sînt valabile în raport cu tema de discuție *Statutul omului politic*.
- Comentează, în baza cîtorva exemple din fragment, rolul stilistic al punctelor de suspensie și al semnelor interrogative în relevarea modului de gîndire și exprimare al personajelor.
- Estimează capacitatea personajelor de a întreține un dialog. Consultă reperatele din *Agenda cititorului*.
- Judecă integritatea tipurilor umane reprezentate de personajele din actul IV, scena II, radiografiind limbajul lor.

- Repartizează rolul personajelor în funcție de participarea lor la acțiunea din opera dramatică.

Personajul principal poate fi:

- *Cațavencu*, deși rolul lui nu persistă în întreaga piesă, pentru că, într-o operă dramatică, importanța personajului nu este neapărat direct proporțională cu spațiul central pe care îl oferă autorul.
- *Scrisoarea* ca text buclucaș, pentru că face și desface („la infinit!”) intriga, conflictul, deznodământul în tot ce ține de comedia puterii.
- *Trahanache*, pentru că reprezintă stîlpul cel vechi al puterii locale.
- *Tipătescu*, pentru că este mai permeabil la puterile burgheziei autoritare.
- *Zoe*, unica femeie „domina bona”, forța de fapt a întregului.
- *Agamiță Dandanache*, pentru abilitatea de a fi complice la tot și la toate.

Pompiliu CONSTANTINESCU

17. Descoperă, în textul comediei, momentele de apariție și reluare a problemei scrisorii, definind semnificația lor.

18. Determină funcția scrisorii, în raport cu:

- derularea acțiunii;
- destinul personajelor;
- semnificația conceptului de lume ca joc.

18.1. Ce s-ar fi întâmplat dacă scrisoarea n-ar fi fost înapoiată destinatarului? Argumentează.

ARS COLLABORANDI

19. Lucrând în echipe, realizați un studiu al unor situații comice în care ajung următoarele personaje: **Pristanda** (actul I, scena I), **Cetățeanul** (actul I, scena VII), **Trahanache** (actul IV, scena II).

19.1. Completați tabelul, sistematizând observațiile și constatările efectuate.

19.2. Formulați 2–3 concluzii ce adevăresc semnificația comicului de situație în cazurile analizate.

Personajul și situația concretă	Rezumarea circumstanțelor ce produc efectul comic	Intrarea și ieșirea din situația comică, starea de spirit a personajului	Replici memorabile rostite de personajul aflat în situație comică. Interpretarea lor
---------------------------------	---	--	--

LABOR OMNIA VINCIT

1. Recitește lista personajelor. Formulează oral mesajul pe care îl transmite autorul în prezentarea numelor și detaliilor despre personaje.

2. Selectează, din exemplele date, 1–2 replici ale personajelor și rostește-le astfel încât, prin voce, mimică și gest, să reprezinți tipul uman creat de autor. Inspiră-te și din imaginea alăturată.

Tipătescu: Mizerabile! Canalie nerușinată! Nu știu ce mă ține să nu-ți zdrobesc capul!... Mișelule! trebuie să-mi dai aici scrisoarea, trebuie să-mi spui unde e scrisoarea...

Zoe: Om nebun! ți-ai pierdut mințile? Mă întrebi ce e de făcut! Nu știi? Să-ți dau polița: scapă-mă, să te scap! să schimbăm: dă-mi scrisoarea...

Trahanache: Și eu?... bărbatul dumneei... Eu, Zaharia Trahanache, președintele Comitetului permanent, Comitetului electoral, și... ai puținică răbdare... sînt aicea toate comitetele...

Pristanda: Statul n-are idee de ce face omul acasă, ne cere numai datoria; dar de! nouă copii și optzeci de lei pe lună, familie mare, renumerație mică, după buget.

Farfuridi: În sănătatea domnului Agamiță Dandanache, alesul nostru! Să trăiască.

O viziune asupra **SCRISORII...**
de Alexandru Greco,
maestru în artă

- 2.1. Argumentează intenția de rostire a replicilor prin raportare la idealul de viață pe care îl râvnește fiecare dintre personajele comediei.
- 2.2. Ținând cont de idealurile și semnificațiile tipurilor umane, grupează personajele astfel încât ele să desemneze conflictul din comedie. *Vezi Agenda criticului și motivează-ți opțiunea.*
3. Comentează semnificația conflictului, în raport cu mesajul global al dramei, utilizând informații din *Agenda cititorului* de la pagina 159.
4. Examinează finalul comediei și comentează valabilitatea deznodământului ca soluție a conflictului. Documentează-te dintr-o sursă autentică:

PUNCTUL DE VEDERE AL AUTORULUI

Autorul acestor rînduri, fiind întrebat despre personajul care ar realiza cel mai potrivit deznodământ, a optat pentru Cațavencu și Farfuridi.

Caragiale, însă, care era un adevărat om de teatru, a văzut că aceasta ar fi o soluție ieftină, pe care ar găsi-o oricine. Deznodământul unei astfel de acțiuni trebuie să fie o surpriză, o culminație, să aibă o poantă.

La sfârșitul lui octombrie, într-o dimineață, înainte de ora șapte, mă trezesc că autorul îmi bate la ușă și-mi cere să-i deschid.

– Am ales pe amîndoi, cum ai spus tu în zeflema, dar într-o singură persoană, pe Agamiță Dandanache, mai prost ca Farfuridi și mai canalic decât Cațavencu.

Ion SUCHIANU

1. Caracterizează, în 4–5 enunțuri, realitatea vremii contemporane autorului, reflectată în comedia *O scrisoare pierdută*.
2. Comentează, în 8–10 enunțuri, două modalități de realizare a comicului în piesa studiată.
3. Pornind de la afirmația lui Garabet Ibrăileanu:

Toate tipurile din comediiile lui Caragiale suferă de o goliciune de suflet. Unul din marile merite ale lui Caragiale este de a fi știut să pună pe aceste tipuri să-și exprime neantul sufletului lor, de a fi zugrăvit conținutul acestui zero, scrie un eseu în care să răspunzi la întrebarea:

De ce îmi sînt memorabile personajele din comedia O scrisoare pierdută de Ion Luca Caragiale?

OPȚIONAL

4. Alege, în calitate de regizor, 2–3 secvențe de text pe care le consideri dificile. Respectînd maniera lui Ion Luca Caragiale de a da – cu deosebită claritate, vervă extraordinară și umor – fiecărui rol intonațiile necesare, exersează o variantă de lectură-model.
5. Demonstrează cu argumente din text că piesa studiată demască triumful ticăloșiei și al nonsensului.

Agenda criticului

Varietatea tipurilor umane din comedia *O scrisoare pierdută*

- **Trahanache**, falsul autoritar, încornoratul.
- **Zoe**, protectoare, autoritate credibilă, pretinsă atotștiitoare.
- **Tipătescu**, îndrăgostitul, profitorul, lașul.
- **Cațavencu**, falsul patriot, demagogul, șantajistul.
- **Cetățeanul turmentat**, omul turmentat de falsul social, tipul conștient de o realitate.
- **Pristanda**, servilul, limitatul, lenosul, degradatul.
- **Dandanache**, șantajistul, degradatul, fricosul.
- **Farfuridi**, demagogul, falsul patriot.

Ștefan CAZIMIR

ARS DISCENDI

1. Citește discursurile celor două personaje antrenate în conflict.

FARFURIDI	CAȚAVENCU
<p>FARFURIDI (<i>emoționat și asudînd</i>): Atunci, iată ce zic eu și împreună cu mine (<i>incepe să se înece</i>) trebuie să zică asemenea toți aceia care nu vor să cază la extremitate (<i>se îneacă mereu</i>), adică vreau să zic da, ca să fie moderați... adică nu exagerați!... într-o chestiune politică... și care, de la care atîrnă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte (<i>se încurcă, asudă și înghite</i>)... încît vine azi ocazia să întrebăm pentru ce?... da... pentru ce?... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc soțietatea, adică fiindcă din cauza zguduirilor... și... idei subversive (<i>asudă și se rătăcește din ce în ce</i>)... și mă-nțelegi, mai în sfîrșit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact... vreau să zic într-o privință, poporul, națiunea, România (<i>cu tărie</i>)... țara în sfîrșit... cu bun-simț, pentru ca Europa cu un moment mai nainte să vie și să recunoască, de la care putem zice depandă (<i>se încurcă și asudă mai tare</i>)... precum – dați-mi voie – (<i>se șterge</i>) precum la 21, dați-mi voie (<i>se șterge</i>), la 48, la 34, la 54, la 64, la 74 asemenea și la 84 și 94 și ețetera, întrucît ne privește... pentru ca să dăm exemplul chiar surorilor noastre de ginte latine însă! (<i>Foarte asudat, se șterge, bea, iar se șterge și suflă foarte greu. Trahanache a urmărit cu mîna tactul sacadelor oratorice ale lui Farfuridi. Bravo și aplauze în fund, conduse de Brînzovenescu; risete și sîsiături în grupul lui Cațavencu. Clopoțelul lui Trahanache de abia se mai aude. După ce s-a mai oprit zgomotul, cu multă aprindere:</i>) Dați-mi voie! Termin îndată! mai am două vorbe de zis. (<i>Zgomotul tace.</i>) Iată dar opinia mea. (<i>În supremă luptă cu oboseala care-l biruie.</i>) Din două una, dați-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici, pe colo, și anume în punctele... esențiale... Din această dilemă nu putem ieși... Am zis!</p> <p>(<i>Aplauze în fund, sîsiături în față. Farfuridi coboară zdrobit, ștergîndu-se de sudoare, și merge în fund. Brînzovenescu și alți alegători îl întîmpină și-i strîng mîna. Rumoare.</i>)</p>	<p>CAȚAVENCU (<i>ia poză, cu importanță printre mulțime și suie la tribună; își pune pălăria la o parte, gustă din paharul cu apă, scoate un vraf de hîrtii și gazete și le așază pe tribună, apoi își trage batista și-și șterge cu eleganță avocățească fruntea. Este emoționat, tușește și luptă ostentativ cu emoția care pare a-l birui. Tăcere completă. Cu glasul tremurat:</i>) Domnilor!... Onorabili concetățeni!... Fraților!... (<i>Plînsul îl îneacă.</i>) Iertați-mă, fraților, dacă sînt mișcat, dacă emoțiunea mă apucă așa de tare... suindu-mă la această tribună... pentru a vă spune și eu... (<i>Plînsul îl îneacă și mai tare.</i>) Ca orice român, ca orice fiu al țării sale... în aceste momente solemne (<i>de-abia se mai stăpînește</i>)... mă gîndesc... la țărișoara mea (<i>plînsul l-a biruit de tot...</i>), la România (<i>plînge: aplauze în grup</i>)... la fericirea ei!... (<i>aceiași joc de amîndouă părțile</i>) la progresul ei!... (<i>asemenea crescendo</i>) la viitorul ei! (<i>Plîns în hohot. Aplauze zguduitoare.</i>)</p> <p style="text-align: center;">* * *</p> <p>CAȚAVENCU: Ei bine! Ce zice soțietatea noastră? Ce zicem noi?... Iată ce zicem: această stare de lucruri este intolerabilă! (<i>Aprobări în grup. Cu tărie:</i>) Pînă cînd să n-avem și noi faliții noștri?... Anglia-și are faliții săi, Franța-și are faliții săi, pînă și chiar Austria-și are faliții săi, în fine oricare națiune, oricare popor, oricare țară își are faliții săi. (<i>În grașă vorbele:</i>) Numai noi să n-avem faliții noștri!... Cum zic: această stare de lucruri este intolerabilă, ea nu mai poate dura! (<i>Aplauze frenetice. Pauză. Oratorul soarbe din pahar și aruncă iar priviri scînteietoare în adunare. În momentul acesta, mai mulți inși se mișcă în fund, pe unde apare Cetățeanul turmentat și Ghiță în țivil.</i>)</p>

ALGORITM

- introducere, apel la public;
- enunțarea problemei;
- prezentarea punctului de vedere;
- argumentarea și respingerea, valabilitatea argumentelor;
- concluzii ce conțin o soluție proprie.

2. Analizînd textele, determină:

- tipul conflictului;
- cauza declanșării conflictului;
- aspectul convingător al expunerii, forța argumentelor.

3. Imaginează-ți că ești unul dintre destinatarii acestor discursuri. Răspunde cu un discurs al tău, elaborat convingător, în care să combați afirmațiile personajelor oponente. Respectă algoritmul de redactare a unui discurs și prezintă-l, aplicînd și regulile intonației logice, intensitatea vocii, tempoul, ritmul, mimica, gesturile.

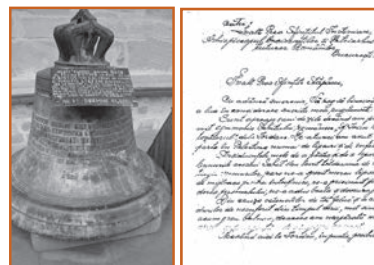
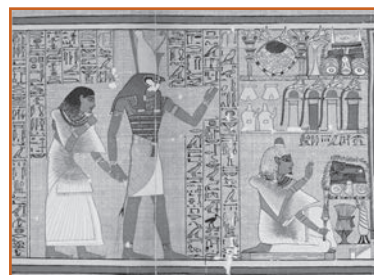

20 CORESPONDENȚA. PROCESUL-VERBAL

1. Descrie câte două situații de comunicare ce au implicat diferite modalități de transmitere a mesajului, completând tabelul.

Oral	SCRIS		
	Pe hîrtie	Pe alt material	Pe suport electronic

AB INITIO

- 1.1. Examinează, pentru una dintre coloane, evoluția modalității de comunicare în istoria civilizației umane.
- 1.2. Determină ce anume s-a modificat pe parcursul evoluției: *canalul/ calea de transmitere a mesajului, viteza, materialul pe care se scrie, instrumentul de scris, stilul de comunicare.*
2. Amintește-ți structura actului comunicativ: *emițător – canal de comunicare – cod – mesaj – receptor*. Explică esența fiecărei componente pentru o comunicare eficientă.
3. Completează componentele actului de comunicare reperate în tabelul de mai jos.

	EMIȚĂTORUL	CANALUL DE COMUNICARE	CODUL	MESAJUL	RECEPTORUL
MODEL	Poliția rutieră	Vizual	Semnele circulației rutiere	Limitarea vitezei la 10 km/oră	Conducătorii auto
	Crainicul postului de radio <i>Vocea Basarabiei</i>	Auditiv			
		Rețeaua internet	Limba engleză		
			Limbajul pascal		
				Interzis copiilor sub 12 ani fără acordul părinților	
					Farmacistul
		Televiziunea digitală			
	Administrația liceului				
					Locuitorii unui sat

SAPERERE AUDE

**INVENTARUL UNOR
FORMULE DE ADRESARE**

Domnule profesor
Eminența Voastră
Comandante Monsenior
Maestre Părinte
Vlădică Excelență
Măria Ta Doctore

**INVENTARUL UNOR
FORMULE DE ÎNCHEIERE
A MESAJULUI**

Cordial/ cordialmente,
al dvs./ a dvs.,
cu prietenie,
cu toată considerația,
cu respect, adio.

1. Alege, din listele propuse, un destinatar (receptor) al mesajului scris și o situație care implică o comunicare scrisă. Redactează textul unui *bilet explicativ*, *unei scrisori*, *unui anunț*, *unei declarații*, *reclamații (plîngerii)*, care să reflecte situația propusă:

RECEPTORUL

- Polițistul de sector
- Dirigintele clasei
- Medicul de familie

SITUAȚIA

- O ceartă între doi colegi
- O absență neprevăzută de la ore
- Necesitatea unei radiografii

2. Documentează-te, consultînd un dicționar explicativ, care este specificul semantic și stilistic al formulilor de adresare utilizate în scrisori.

- 2.1. Redactează textul unei scrisori prin care persoana respectivă – absolvent(ă) al/ a instituției voastre – este invitată să participe la manifestările prilejuite de sărbătoarea *Ultimul sunet de clopoțel*.

3. Actualizează-ți cunoștințele despre ortografia numelor proprii românești, din informația propusă mai jos.

- 3.1. Evaluatează-ți abilitățile:

- Ce ai cunoscut și-ai aplicat consecvent din regulile prezentate?
- Ce erori ai comis pînă acum în ortografia numelor proprii?
- Ce ai descoperit nou la tema dată?

ORTOGRAFIA NUMELOR PROPRII

- În virtutea principiului simbolic al ortografiei, toate numele proprii se scriu cu literă inițială majusculă.
- Se scriu într-un cuvînt: numele de familie, compuse dintr-o îmbinare liberă de cuvinte: *Barbăneagră*, *Ombun*, *Colibăverde*.
- Se scriu cu literă inițială majusculă toate cuvintele semnificative (fără cratime):
  - a) titlurile oficiale și onorifice, numele ordinelor și ale medaliilor de stat: *Om Emerit al Științei*, *Legiunea de Onoare*, *Meritul Civic*;
  - b) numele geografice compuse: *Republica Moldova*, *Republica Dominicană*, *Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord*;
  - c) numele de localități care au structura îmbinării de cuvinte: *Caracușenii Vechi*, *Halahora de Sus*, *Vadul lui Isac*;
  - d) denumirile evenimentelor istorice și ale epocilor: *al Doilea Război Mondial*, *Evul Mediu*;
  - e) denumirile sărbătorilor: *Anul Nou*, *Patruzeci de Sfinți*, *Duminica Tomei*.
- Se scriu cu cratimă între elementele constitutive și cu literă inițială majusculă:
  - a) numele de familie și prenumele compuse din două nume de persoană sau dintr-un nume de persoană și un nume geografic: *Ana-Rareșă*, *Niculescu-Buzău*;
  - b) numele geografice alcătuite din două substantive cu forma de nominativ: *Slobozia-Dușca*, *Baia-Sprie*, *Ceadăr-Lunga*;
  - c) numele compuse ale personajelor folclorice, mitologice și literare: *Negru-Vodă*, *Statu-Palmă-Barbă-Cot*, *Barbă-Albastră*;
  - d) numele compuse ale astrilor și constelațiilor: *Ursa-Mare*, *Calea-Robilor*, *Cornul-Caprei*.

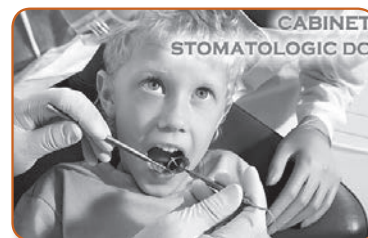
NOTĂ: atunci cînd un nume propriu capătă un alt statut decît cel inițial, el își păstrează ortografia: *Ștefan-Vodă* (personalitate) și *Ștefan-Vodă* (localitate).

Agenda cititorului

- **Mesajul în sticlă** este o formă de comunicare folosită de naufragiați, de persoanele izolate pe insule sau, în joc, pentru a face noi cunoștințe. Plutirea acestor sticle este o metodă științifică de studiu a curenților maritimi.

LABOR OMNIA VINCIT

ARS COLLABORANDI

4. Listează numele de familie ale rudelor. Indică adresele la care sînt domiciliate. Analizează structura și motivează scrierea substantivelor proprii din adresă.
5. Scrie un mesaj către un prieten de copilărie, cu care ai pierdut legătura acum 3–5 ani și pe care l-ai regăsit prin intermediul rețelelor de socializare. Alege cu atenție formula de salut și pe cea de încheiere; selectează din cele întîmplute în viața ta pe parcursul ultimilor ani evenimentele despre care vrei să scrii; adresează-i cîteva întrebări.
6. Imaginează-ți situația în care nu ai altă posibilitate de a le comunica oamenilor despre tine decît *mesajul în sticlă*. Descrie detaliat procedura de alegere a materialelor, de elaborare și lansare a mesajului. Scrie textul.
7. Intră în pielea personajului unui text literar studiat recent. Adresează-i o scrisoare autorului acestui text, din partea personajului.
1. Explică situația din imaginea alăturată, relatînd despre copilul respectiv:

- Cum se numește?
- Unde este domiciliat?
- Cum se numesc părinții lui?
- La ce școală studiază? În ce clasă?
- Cine este dirigintele clasei respective?
- De ce a ajuns la cabinetul stomatologic?
- Cît timp se va afla acolo?
- Cine îl va însoți?

- 1.1. Elaborează textul unui bilet prin care părinții îi justifică absența de la primele două lecții într-o zi de școală.
- 1.2. Redactează textul unui bilet prin care medicul-stomatolog confirmă vizita copilului.

PROIECT DE GRUP

2. Împărțiți-vă în grupuri de cîte 4–5 elevi. Analizați în detalii comunicarea prin scrisori a personajelor dintr-un roman (pe care îl veți citi pe parcursul desfășurării proiectului): *La Medeleni*, *Lorelei*, *Bal mascat*, *Arca lui Noe* de Ionel Teodoreanu.

ALGORITM

- Care este rolul scrisorilor în structura romanului?
- Care este rolul scrisorilor în desfășurarea subiectului (în ce momente apar)?
- În ce situații/ cu ce ocazii se recurge la corespondență?
- Ce personaje comunică prin scrisori?
- Care este reacția celui ce primește o scrisoare/ mai multe scrisori?
- Ce mesaje se transmit prin scrisori?
- Cum sînt redactate scrisorile:
  - Formulele inițiale și finale;
  - Indicarea timpului și a locului?
- Ce informații privind plicul, adresa, calea de parcurs ne oferă autorul?

Agenda cititorului

PROCES-VERBAL, redarea în scris a discuțiilor și a hotărârilor dintr-o ședință.

RUBRICI

- Consemnarea prezenței.
- Identificarea persoanei care prezidează.
- Formularea ordinii de zi.
- Notarea rezumativă a celor mai importante idei/propuneri din discuție, cu precizarea numelor vorbitorilor.
- Formularea exactă, în caz de necesitate, a deciziilor adoptate.
- Formula de încheiere poate fi:
  - ▶ ... drept pentru care am încheiat prezentul proces-verbal, urmată de semnătura celui care a întocmit documentul.
  - ▶ Textul procesului-verbal poate fi finalizat la rubrica *Ședința a hotărât*, după care se consemnează numele complet și funcția exactă a persoanei care a întocmit documentul. Urmează semnăturile confirmative.

ARS DISCENDI

Studiu de caz

3. În urma unui conflict între 2 grupuri de elevi dintr-o clasă, au fost invitați la o ședință comună toți părinții și elevii. Pornind de la experiența ta de elev, imaginează-ți în detalii situația și descrie-o pentru a fi prezentată clasei:

- În ce rezidă esența conflictului?
- Cine s-a implicat în conflict?
- Cum vezi soluționarea conflictului de către profesori/ elevi/ părinți?

4. Elaborează procesul-verbal al ședinței, respectând parametrii indicați:

Consemnează parcursul unei situații de comunicare responsabilă, scrie **PROCES-VERBAL**

Proces-verbal nr. ...
Încheiat în data de ...
În cadrul ședinței comune a părinților și elevilor din cl. ...
Prezenți: ...
Absenți: ...

Ordinea de zi:

1. ...
2. ...

Rezumatul discuției:

M. Barbu, părinte, a declarat că ...
P. Ciobanu, elevă, a menționat că ...
V. Iacob, părinte, a propus să ...
N. Sasu, părinte, a susținut ideea ...
E. Argint, diriginte, a formulat decizia...
S-a hotărât: ....
S-a votat:
pro - ...,
contra - ...,
s-au abținut - ...

Președintele .....
Secretarul .....

1. Formați perechi. Alegeți un segment din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, când Nică este plecat de acasă. Unul dintre elevi va redacta 3-4 scrisori pe care Nică le va trimite acasă părinților (precizați modul de circulație a scrisorilor), iar celălalt va scrie răspunsuri la ele. Citiți scrisorile în cadrul lecției.

2. Elaborează o situație de comunicare pentru care va trebui să întocmești un proces-verbal. Scrie acest text, apelând la informația utilă din *Agenda cititorului* și din modelul propus mai sus.

21 TIMP ȘI SPAȚIU ÎN COMEDIA O SCRISOARE PIERDUTĂ

Motto:

De la a voi să fii pînă la a crede că ești deja,
aceasta este distanța de la tragic la comic.

Ortega y GASSET

SUMĂ-ȚI ROLUL

1. Ești ziarist și ai drept scop reflectarea procesului electoral ca pretext de conflict, descris, de către autor, în comedie.

În acest scop:

- informează-te despre localitatea unde se va produce evenimentul;
- ia cunoștință de lista candidaților electorali;
- precizează observatorii și moderatorii procesului.

2. Meditează asupra informației obținute și stabilește:

- Răspunde informația din text la toate întrebările?
- În ce măsură te-a ajutat textul să-ți proiectezi un itinerar?
- De ce autorul comediei n-a precizat județul, orașul în care s-a desfășurat acțiunea?
- Ce semnifică unicul calificativ al spațiului – „de munte”?
- Cum explici intenția autorului de a nota un singur indiciu temporal: „în zilele noastre”?

1. Prezintă o informație despre localitatea dată și exponenții ei, în conformitate cu starea socială și politică a personajelor, precizată de autor în didascaliiile inițiale.

2. Încadrează informația respectivă în structura unei piramide, evidențiind personajele care reprezintă vârful, mijlocul și baza ei.

3. Observă dacă în schema ta se încadrează Zoe și Dandanache. Argumentează semnificația poziției lor în funcție de relațiile pe care le au cu:

- reprezentanții vârfului piramidei; • reprezentanții bazei piramidei.

4. Exprimă-ți opinia, comentînd punctul de vedere original din *Agenda criticului*.

5. În piesă, autorul surprinde două tipuri de spații ale realității: un oraș periferic și un oraș de centru (capitala).

AB INITIO

Agenda criticului

„Sîrma”, omnipotența Centrului invizibil, a Centrului-de-nicăieri asupra circumferinței de pretutindeni, constituie esența acestei comedii a puterii.

De aici binecuvîntata liniște a lui Trahanache, eterna lui răbdare cum că totul ni se va impune, stimate, de sus.

Dar tot de aici și neliniștea celorlalți, a celor de jos... mai mult sau mai puțin onești.

Dan C. MIHĂILESCU

SAPERE AUDE

O SCRISOARE PIERDUTĂ

Data premierei absolute
13 noiembrie 1884

Tipătescu	C. NOTTARA	- 25 ani
Dandanache	ION PANU	- 39 ani
Trahanache	ION PETRESCU	- 33 ani
Farfuridi	AL. CATOPOL	- 31 ani
Brânzovenescu	A. LEONTEANU	- ?
Cațavencu	ION NICULESCU	- 21 ani
Ionescu	C. DUMITRESCU	- 26 ani
Popescu	V. ALEXANDRESCU	- 22 ani
	(tatăl lui Sică Alexandrescu)	
Pristanda	ȘTEFAN IULIAN	- 33 ani
Un cetățean turmentat	MIHAI MATEESCU	- 25 ani
Zoe	ARISTIZZA ROMANESCU	- 30 ani

I. L. Caragiale avea 32 ani

Distribuția primei montări a comediei (1884)

LABOR OMNIA VINCIT

Rînduri - Gînduri

- În adevăr: nu cel mai curat suflet, ci cel mai timpit și mai mișel iese-n lumea noastră învingător.
- Nu căuta inspirația la un kilometru. Ea ne este adesea sub nas.
- Personajele nu trebuie prezentate cu detalii multe. Asta omoară imaginea vie.
- Decorul trebuie să fie condensat esențial, ca pe el să se profileze puternic eroul. Asta este artă!

Ion Luca CARAGIALE

5.1. Comentează semnele legăturii dintre aceste spații:

Telegraful ⇒ *Drumul* ⇒ *Dandanache* (candidat)

6. Victoria lui Dandanache în alegeri este un semn negativ al spațiului uman din comedie. Cum îi explici semnificația?

6.1. Dezvoltă argumentele tale prin viziunea artistică a autorului asupra realității, definită astfel: *Eu simt enorm și văd monstruos*.

7. Informează-ți cititorii despre această realitate „monstruoasă” într-un scurt articol de ziar cu titlul: *Are o astfel de societate un viitor?* Inspira-te din afirmațiile autorului expuse în *Rînduri-Gînduri*.

CHIMBĂ-ȚI ROLUL

1. Ai obținut dreptul să montezi un spectacol după piesa *O scrisoare pierdută*. Consultă sfaturile autorului din *Rînduri-Gînduri* și decide:

- cum vei actualiza conținutul piesei prin explicarea viziunii regizorale proprii. Vei lăsa textul intact sau îl vei modifica?
- ce trebuie să releve actorii, reprezentînd personajele comediei, ce detalii sugestive ale vestimentației vei accepta?
- care vor fi elementele de decor?
- cum va arăta afișul spectacolului?

2. Pronunță-te asupra relației regizor de teatru – autor dramatic în situația cînd autorul este/ nu mai este în viață.

2.1. Comentează această relație în baza exemplului ilustrativ al autorului piesei.

Caragiale a prilejuit atît actorilor, cît și directorului de scenă momente revelatoare, punînd în valoare natura personajelor și sensurile piesei. Omul de teatru Caragiale l-a ajutat pe dramaturgul Caragiale să facă pe deplin înțelese intențiile prin interpreți, acțiuni și imagini scenice. Urmînd atent repetițiile și expunînd principii artistice, a intervenit cu observații, sugestii sau discuții, utile atît interpreților, cît și directorului de scenă. Cînd voia să fie mai elocvent, juca el însuși împreună cu actorii sau alături de ei. Stimulați astfel, toți îl urmăreau cu interes, avînd certitudinea performanței artistice, iar Caragiale, văzîndu-i, exclama deseori cu bucurie: „Măi, dar știi că o să fie frumos!” Și frumos a fost de la primul spectacol (13 noiembrie 1884) pînă la ultimul dintre cele 16 (un record pentru acea vreme) jucate într-o singură stagiune.

Virgil BRĂDEȚEANU

2.2. Caracterizează-l, în cîteva repere, pe omul de teatru și pe dramaturgul Ion Luca Caragiale.

Redactarea unei cronici teatrale

PRECIAZĂ-ȚI ROLUL

1. **Sinteți cititori și spectatori pasionați. Citiți, în echipă, textul integral al comediei *O scrisoare pierdută*.**
  - 1.1. Vizionați împreună spectacolul.
  - 1.2. După ce ați urmărit spectacolul, construiți, într-un text coerent, o cronică teatrală care va include:
    - Informații despre spectacol: când, unde a fost montat și jucat?
    - În ce măsură este respectat textul autorului?
    - Ce actori sînt implicați?
    - Ce impresii v-a produs?
    - Ce le sugerați posibililor spectatori?
  - 1.3. În redactarea textului, consultați *Agenda cititorului* și urmăriți cerințele acestui tip de compoziție.
  - 1.4. Valorificați, în cronică pe care o scrieți, mijloacele expresive ale limbii române!

SCRIBO, ERGO SUM

Agenda cititorului

- Cronica teatrală** este o specie a publicisticii care urmărește informarea și persuasiunea posibililor spectatori despre evenimentele vieții teatrale.
- Construită în conformitate cu rigorile reportajului, cronică teatrală anunță despre montarea unor spectacole, despre premiere, actori implicați și alte detalii. Urmînd, de regulă, evenimentelor teatrale, mai ales premierelor sau turneelor, cronică teatrală face o analiză succintă a ideilor regizorale și a jocului actorilor, evaluează spectacolul în ansamblu.
  - O cronică teatrală, ca și cea literară, trebuie să aibă un limbaj expresiv.

ETAPELE DE ELABORARE

Redactarea unei cronici teatrale solicită:

- Fixarea evenimentului teatral în contextul realității culturale sau al tradiției teatrului.
- Afirmarea spectacolului ca fapt de artă teatrală autentică.
- Soluționarea reușită a unor momente dificile de punere în scenă a piesei.
- Încurajarea, susținerea tendințelor inovatoare de real succes.
- Aprecierea actorilor pentru realizarea rolului și pentru talentul interpretativ.
- Analiza viziunii regizorale a operei dramatice.
- Trecerea în revistă a momentelor nereușite ale spectacolului.
- Comentarea momentelor de impact educativ ale spectacolului asupra publicului spectator.

1. Cronică teatrală poate continua prin interviuri cu cei care au realizat sau au vizionat spectacolul.
  - 1.1. Alegeți un interlocutor potrivit (*autor, actor, regizor, spectator*) pentru a realiza un interviu la tema: *Actualitatea personajelor din comedia O scrisoare pierdută de Ion Luca Caragiale.*

ARS DISCENDI

CULTURA COMUNICĂRII. CUM EVITĂM GREȘELILE

AB INITIO

1. Asociază substantivul *cultură* cu diferite atribute. Explică oral semnificația unei îmbinări, la solicitarea colegilor.
2. Schițează, în 7–10 repere, portretul unui robot care s-ar comporta ca o persoană cultă.
3. Discutați în clasă subiectul, utilizând adverbele:

NICIODATĂ

ÎNTOTDEAUNA

OMUL CULT

S APERE AUDE

1. Rescrie, din textul dat, secvențele care se referă la *comunicare* și *cultura comunicării*.

În sens larg, cultura comunicării presupune un sistem de relații și comportamente sociale, acceptate și apreciate de acea societate drept corecte, adecvate în timpul și locul respectiv. Comunicarea cu cineva prin telefon, scrisori electronice sau trimise prin poștă, alegerea unui registru pentru adresare către un apropiat sau un străin, utilizarea unor gesturi și a unei ținute vestimentare potrivite momentului sînt doar cîteva dintre reperele acestei culturi. Omul civilizată azi în permanență trebuie să decidă cum va

proceda în diferite situații de comunicare: își va interoga interlocutorul? Îi va permite să se revolte? Va discuta de la egal la egal cu el? Unde va fi normal să discute (la birou, în stradă, acasă, într-un local)? Ar trebui să telefoneze înainte de a veni în vizită? Să aștepte o invitație?

În sens restrîns, cultura comunicării se rezumă la corectitudinea utilizării limbajului, în variantă orală și scrisă, eradicîndu-se greșelile, gafele, erorile de orice fel.

2. Descrie, succint, episoadele de comunicare, verbală și nonverbală, pe care le consideri necesare și corecte în una dintre următoarele situații, în contextul cultural al zilei de azi în Republica Moldova:

La școală (între elev și profesor)	La serviciu (într-un birou, între angajații de același nivel)
În comerț (între vînzător și cumpărător)	În transport (între pasageri)

3. Enumeră, în baza experienței de comunicare pe care o ai și apelînd la *Agenda cititorului*, prin ce se caracterizează:

COMUNICAREA CORECTĂ

COMUNICAREA EFICIENTĂ

Agenda cititorului

4. Propune diferite formule de inițiere a dialogului cu o persoană cunoscută și cu una necunoscută, de vârste diferite. Motivează-ți alegerea.
5. Redactează textul unei scrisori adresate unor rude care locuiesc departe și cu care ai vrea să stabilești comunicarea/ corespondența.
  - 5.1. Explică cine ești și cu ce scop scrii.
  - 5.2. Relatează, în scris, despre tine și familia ta.
  - 5.3. Propune diferite alternative de comunicare ulterioară.
6. Aplicați evaluarea reciprocă a scrisorilor. Marcați secvențele care credeți că trebuie redactate lingvistic.
7. Evaluează-ți competența de comunicare orală în limba română. Elaborează un proiect propriu de dezvoltare a acestei competențe pentru anii de liceu. Stabilește ce este prioritar.
  - 7.1. Prezintă oral acest proiect.
8. Examinează 3–5 pagini dintr-un dicționar ortografic în vigoare, un dicționar explicativ sau unul de dificultăți semantice.
  - 8.1. Explică, succint, colegilor ce ai descoperit în procesul lecturii independente la nivel de utilitate a informațiilor furnizate și de plasare grafică a acestuia în pagină.
9. Elaborează un panou publicitar (*poster*) care să conțină cuvinte buclușe ale limbii române. Ghidează-te de următorii parametri:
  - formulează clar obiectivul: ce dorești să obții;
  - cum trebuie să arate produsul final;
  - scrie textul și aranjează-l în format de pagină;
  - verifică dacă în text ai precizat ideea de utilitate a acestuia pentru evitarea greșelilor de exprimare și corectarea comunicării unui vorbitor nativ de română.
10. Citește diferite anunțuri publicitare, amplasate în localitatea în care studiezi. În caz că identifici carențe, redactează textele.
11. Cercetează tabelul *Carențe de stil* și documentează-te în privința celor mai frecvente tipuri de greșeli comise de vorbitorii limbii române. Studiază comentariile la acestea și consultă sursele lexicografice de evitare a greșelilor.
12. Urmărește, pe parcursul unei zile, cum se exprimă persoanele din jurul tău. Remarcă frecvența unor greșeli de exprimare. Identifică tipul fiecărei greșeli, apelând și la tabelul propus.
13. Propune soluții: *Ce ai putea întreprinde, dacă ai constata comiterea unor greșeli? Ce ai putea face pentru ca, în localitatea ta, oamenii să se exprime corect?*

- **COMUNICAREA EFICIENTĂ** presupune:
  - **Atenția** – să acorzi atenție celuilalt și nevoilor lui.
  - **Aprecierea** – să mulțumești mai des.
  - **Solicitudinea** – să întrebi despre activitatea, planurile și speranțele celorlalți, despre bucuriile și grijile lor.
  - **Afecțiunea** – să folosești termeni afectivi.
  - **Afirmarea** – să recunoști, să încurajezi, să edifice, să susții.
- **INDICATORII COMUNICĂRII CORECTE:**
  - **Limbajul corect** (ortopic/ ortografic, lexical, semantic, gramatical, stilistic), adecvat vârstei interlocutorului și contextului în care se desfășoară dialogul.
  - **Intonația**/ aspectul grafic potrivit pentru această comunicare.
  - **Structura coerentă a actului de comunicare**, conținând elementele necesare, formule de inițiere a comunicării, adresări, formule de încheiere.
  - **Modul de realizare a comunicării** (oral/ în scris, cum anume ajunge la destinatar informația, cum poate răspunde).

CARENȚE DE STIL

TIPUL GREȘELII	DEFINIȚIA	EXEMPLE	COMENTARIU	SURSE DE DOCUMENTARE
Anacolutul	Întreruperea construcției gramaticale începute, continuarea frazei cu altă construcție.	„Doamna X..., o văduvă respectabilă, ne-a povestit următoarea aventură, «a cărei eroină, din nenorocire, n-am fost eu – dar la care am asistat».” (I.L. Caragiale, <i>În tren accelerat</i>)	Secvența subliniată conține două subordonate atributive, legate prin coordonare, dar neomogene în elementele de relație: aceste propoziții țin de structuri diferite. Pentru ca structura să fie coerentă, fraza trebuie rescrisă: <i>a cărei eroină nu am fost, dar al cărei martor am fost sau la care am asistat, nu am participat.</i>	În cazul când redactăm un text deja scris sau când îl producem, pentru a evita posibilele carențe de stil și pentru a ne asigura de corectitudinea celor scrise, apelăm la surse lexicografice, cum ar fi:
Digresiunea	Dezvoltarea colaterală a unui subiect prin paranteze, prin incursiuni ce țin în mai mică măsură de tema principală.	„Joa trecută, 21 mai, nevînd treabă, mă plimbam încet pe Calea Victoriei, pe la șapte seara, privind la foteala aceea de calești, birji, automobile – ce mulțime! ce eleganță! ce belșug!... cum rar se vede chiar în orașele cele mai prospere – și mă gîndeam...” (I.L. Caragiale, <i>Repausul domenic</i>)	Informația detaliată între mă plimbam și mă gîndeam este o abatere de la firul expunerii, nerelevantă pentru esența comunicării. Grafic, digresiunile se marchează prin paranteze, linii de pauză sau alte semne adecvate.	<i>Dicționarul explicativ al limbii române</i> <i>Dicționarul de sinonime</i> <i>Dicționarul de paronime</i>
Echivocul	Expresie cu sens neclar, ambiguu, care se poate interpreta în mai multe feluri, care nu permite o interpretare sigură.	„Cînd merge să se împrumute cu bani: – Unde ai plecat, Mitică? – La vînătoare de lei.” (I.L. Caragiale, <i>Mitică</i>)	La vînătoare de lei mizează pe omonimia cuvintelor (leu – animal; leu – unitate monetară), ceea ce creează, în context, efectul comic. Vînătoare , plasat alături de cuvîntul leu , permite și o interpretare directă, de captare a animalelor; și una ironică, de obținere a banilor.	<i>Dicționarul de neologisme</i> <i>Mioara Avram, Cuvintele limbii române între corect și incorect</i>
Emfaza	Mod de exprimare care denotă exagerare pompoasă în ton, în alegerea cuvintelor sau în atitudine. În mesajul oral, se marchează prin accent, lungirea sunetelor, pronunțarea separată a silabelor. În scris, prin subliniere, evidențierea prin caractere etc.	„Subtiscăliții patrioți , la un moment greu al nostru, pentru interesele Patriei , am luat de la nenea Niță suma de 70 sfanți, pe care i-o vom înapoia îndată ce vom izbuti să facem toate bune, ca să nu mai fie tiranie .” (I.L. Caragiale, <i>Jertfe patriotice</i>)	În acest text, un împrumut obișnuit atestat în recipisă se prezintă (exagerat) ca un eveniment politic de maximă importanță.	<i>Florica Dumitrescu, Dicționar de cuvinte recente</i> <i>Andrei Crijanovschi, Dicționar de dificultăți</i> <i>Silviu Constantinescu, Dificultăți semantice</i>

TIPUL GREȘELII	DEFINIȚIA	EXEMPLE	COMENTARIU	SURSE DE DOCUMENTARE
Nonsensul	Ceea ce este lipsit de sens, fără noimă, absurd.	„Noi am dejunat – mai de vreme – la Lăptărie – pînă seara.” (I.L. Caragiale, <i>Repausul domnenical</i>)	Nu se poate deajuna pînă seara . Impresia care se lasă după asemenea declarație e din domeniul absurdului.	
Paradoxul	Raționament aparent just, care duce la concluzii contradictorii, ce nu pot fi considerate nici adevărate, nici false.	„Mărturisesc că nu prea citesc gazete... Cu toate acestea, am fost silit odată să citesc regulat una și apoi mai multe, și iată de ce...” (I.L. Caragiale, <i>Autoritate</i>)	Caracterul paradoxal al afirmației rezidă în contradicția esențială între prima și a doua parte: nu citesc; am citit una, apoi mai multe...	
Pleonasmul	Folosirea paralelă a unor cuvinte sau expresii identice ori apropiate ca sens.	„În apropierea zilei de prima noiembrie, lumea toată, și mai cu seamă masele populare , sînt adînc mișcate de profeția savantului...” (I.L. Caragiale, <i>Despre cometă</i>)	Îmbinarea lumea toată include și ideea de masele populare și cea de-a doua este superfluă.	
Prolixitatea	Lipsă de concizie în comunicare; încărcare cu detalii inutile și neclare.	„Doamnele mele, zic eu, iertați-mă dacă îndrăznesc, în fața unui auditoriu atît de select, să încerc, în marginile slabelor mele puteri, a răspunde la una din cele mai grele chestiuni, pe care de atîtea secole și-o pune spiritul uman, și anume: ce este arta?” (I.L. Caragiale, <i>O conferență</i>)	Vorbitorul își umple comunicarea cu structuri pe care le crede elegante, dar, din cauza lor, periclitează perceperea. Cel care citește sau ascultă un atare mesaj se pierde în fața pretenției elegante și nu receptează esențialul.	DOOM (dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române) Mihaela Popescu, Narcisa Forăscu, Dicționar de cuvinte buclucașe Valentin Guțu, Dicționar de greșeli
Simplismul	Mod unilateral și superficial de a privi sau de a înțelege lucrurile, lipsă de originalitate.	„Straja satului vine la casa unui țaran și-i bate în geam. Se încinge o conversație: – Hei, mă, din casă! – Cine? – Tu! – Eu? – Păi cine! – Ce-i? – Cum ce-i? – Păi ce-i? – Ai o scrisoare! – Cine, mă? – Tu.” (I.L. Caragiale, <i>Cum se înțelege țaranii</i>)	Caracteristică a comunicării colocviale, simplismul vădește lipsa de abilități pentru comunicarea explicită; se reiau și se îngîină frazele, se discută la nesfîrșit același lucru.	
Tautologia	Greșeală constînd în repetarea unor cuvinte identice sau apropiate ca sens și ca expresie.	„Arta este, cum am putea zice mai bine? este încercarea spiritului omenesc de a satisface o mare nevoie a spiritului omenesc... care are nevoie, pentru a fi satisfăcut, de o satisfacere tot din partea unui spirit, care și acela ... în fine, da, în fine...” (I.L. Caragiale, <i>O conferență</i>)	Se reiau aceleași cuvinte (spirit omenesc – spirit omenesc, a satisface – satisfacere, nevoie – nevoie) și esența spuselor se pierde.	

LABOR OMNIA VINCIT

Agenda cititorului

Dicționarele enciclopedice (*DEXI. DEI*) prezintă informațiile esențiale despre persoane, localități, fenomene, termeni din variate domenii. De aceea lista de cuvinte include preponderent substantive și conține un număr mare de substantive proprii.

Dicționarele lingvistice pot fi generale și speciale, monolingve și bilingve.

Dicționarele *generale* se referă la întreg lexicul limbii, iar cele *speciale* vizează doar o parte dintre cuvintele limbii, de exemplu, numai cuvintele care prezintă dificultăți de utilizare sau termeni dintr-un domeniu.

Dicționarele *monolingve* se realizează integral într-o limbă (dicționarele explicative, ortografice, de sinonime, de antonime etc.). Există un număr mare de dicționare *bilingve* (român-francez sau spaniol-englez, de exemplu) și chiar polilingve.

Actualmente, multe dicționare (inclusiv de limbă română) au variantă electronică și pot fi accesate cu ușurință.

1. Determină care dintre problemele de exprimare le-ai conștientizat, la orele de limbă și literatură română sau în afara lor:
  - Nu știi cuvântul românesc adecvat contextului;
  - Știi și utilizezi un cuvânt, dar nu ești sigur că are sensul pe care îl presupui;
  - Știi și utilizezi cuvântul, dar te întrebi cum se ortografiază;
  - Nu ești sigur că două cuvinte se pot îmbina;
  - Nu știi cum se constituie formele de plural/ caz genitiv/ persoană ale unui cuvânt flexibil.
  - Nu știi ce surse de informare să accesezi pentru a le verifica.
2. Numește dicționarele pe care le ai și/ sau le utilizezi.
  - 2.1. Înscrie exact titlurile dicționarelor. Observă cine elaborează dicționarele și este responsabil de corectitudinea informației lingvistice.
  - 2.2. Documentează-te: ce dicționare sînt la biblioteca liceului, la alte biblioteci din localitate. Completează lista.
  - 2.3. Sistematizează, pe un raft virtual, dicționarele.
3. Compară un dicționar școlar cu unul academic, mai amplu. Prin ce diferă? De ce crezi că există această diferență?
4. Vezi *Agenda cititorului* pentru a cunoaște mai multe tipuri de dicționare. Reține specificul fiecăruia.
5. Prezintă oral algoritmul de utilizare a unui dicționar. Explică: ce faci mai întâi? Ce faci ulterior?
6. Informează-te din textul propus despre anumite surse lexicografice, pe care le poți utiliza pentru a respecta norma de vorbire și scrierea corectă.
  - **SCRIEREA CORECTĂ** (inclusiv împărțirea în silabe) o aflăm din dicționarul ortografic (*DOOM*, 2005).
  - **ROSTIREA CORECTĂ** este specificată tot în *DOOM* – problemele legate fie de rostirea unor împrumuturi din alte limbi, care își păstrează forma de scriere ca în limba de origine (aceasta poate fi nu numai limba engleză, ci și franceză, italiană, spaniolă etc.: *pizza* (it.)/ *pízza* [zz pron. ʃ] s. f., art. *pizza*, g.-d. art. *pízzei*; pl. *pízze*), fie de plasarea accentului sau de articularea diftongilor: **amenință** vb., ind. prez. 1 sg. *améninț*, 3 sg. și pl. *aménință* ; **oceán** s. n. (sil. *-cean*), pl. *oceáne*.
  - **FORMELE GRAMATICALE ALE CUVÎNTULUI** (plural, genitiv și dativ pentru substantive, forme de gen și număr pentru adjective, forme de timp și persoană pentru verbe: **copiá** vb. (sil. *-pi-a*), ind. prez. 1 sg. *copiéz*, 3 sg. și pl. *copiáză*, 1 pl. *copiém* (sil. *-pi-em*); conj. prez. 3 sg. și pl. *copiéze*; ger. *copiúnd* (sil. *-pi-ind*)).
  - **DIFICULTĂȚILE DE NATURĂ LEXICALĂ ȘI SEMANTICĂ** se soluționează prin consultarea dicționarelor explicative și a celor de dificultăți semantice.

7. Întocmește o listă de cuvinte românești pe care le-ai găsit într-un text artistic sau științific și pe care ți le-ai explicat cu ajutorul dicționarului, pentru a le utiliza corect în comunicarea orală și scrisă.
8. Accesează www.larousse.com sau www.lexilogos.org, care includ dicționare electronice. Ce te-ar interesa în primul rând?
9. Înscrie în cluster alte surse de documentare, pe care le cunoști și la care recurgi când ai nevoie de o informație rezumativă. Comentează oral necesitatea și contextul utilizării lor.
10. Utilizează adresele pe care ți le sugerăm, pentru a te documenta cu referire la cazuri de scriere și vorbire corectă în limba română.

Google Wikipedia Wikisource Wikimapia,
Romanianvoice

11. Vezi explicația la greșeala de exprimare identificată în exemplul alăturat și formulează 2 explicații proprii la alte 2 greșeli comise frecvent în mediul tău de comunicare.
12. Stabilește tipul de carență stilistică ce a generat efectul comic în fragmentele propuse, utilizând informația din tabelul la această temă:
  - *Pur și simplu, domnul a declarat că nu ar fi afirmat nimic din ceea ce ar fi spus.*
  - *Sînt accidentări unde pot să apară hemoragii sangvine.*
  - *Dacă vom termina anul pe locul întâi în grupă, echipa va avea mai multă încredere și confidențialitate.*
  - *Meciurile cu Republica Moldova depășesc cadrul unor simple amicale, fiind vorba mai degrabă de niște întâlniri prietenești.*
  - *Nu pot să dau nici un pronostic, dar cred că vom bate sigur.*
  - *A câștigat echipa care a marcat mai mult decât adversarul.*
  - *Noi am încercat să meditam acest conflict.*

Selecție de Radu PARASCHIVESCU

1. Formulează câte 2 argumente despre avantajele și dezavantajele dicționarelor electronice și ale dicționarelor tipărite la formarea unui vorbitor nativ de limbă română (adolescent) sau în activitatea unui intelectual: *scriitor, redactor, lingvist, ziarist, profesor.*
2. Audiază o emisiune radio în direct. Depistează carențele de exprimare, cuvintele de umplutură și parazite, pauzele în căutarea cuvîntului și alte caracteristici ale acelei comunicări.

CUM EXPLICĂM O GREȘEALĂ

Nu ni se pare elegantă fraza
*Cum să ne îmbrăcăm
în materie de haine?*

Credem că locuțiunea prepozițională **în materie de** nu este potrivită aici.

Verificăm în dicționarul explicativ:
În materie de – privitor la, în ce privește.

Plasăm această locuțiune prepozițională în enunț:
*Cum să ne îmbrăcăm **privitor la/ cu privire la** haine?*

Constatăm că nu e o substituie potrivită, cum nu era potrivită nici prima.

Remarcăm și faptul că verbul **a se îmbrăca** nu mai necesită complementul **în materie de haine**, pentru că ideea de „haine” se conține deja în semantica verbului:

A se îmbrăca – a purta haine de o anumită croială, de o anumită calitate; a avea o anumită finută vestimentară.

Concluzie

Această frază conține un pleonasm; era suficient să se întrebe:
Cum să ne îmbrăcăm?

Varianta corectă este
Cum să ne îmbrăcăm?

ARS DISCENDI

PĂSĂRILE TINEREȚII NOASTRE

de ION DRUȚĂ

sau valoarea testamentară a tradiției

Motto:

Drama și numai drama e în stare a reproduce viața umană cum este ea, fără a o desfigura prin subiectivitatea autorului.

Bogdan-Petriceicu HASDEU

AB INITIO

*Ce mai pasăre,
sfinte Dumnezeule!*

1. Întocmește o listă de personaje din literatura română, care crezi că au un caracter decizional, în raport cu problemele vieții.
    - 1.1. Ți este proprie capacitatea de a lua decizii, de a te confrunta cu obstacolele întâlnite, de a fi consecvent în atitudini? Exemplifică.
  2. Identifică păsările ce *populează* orizontul tău de existență, determină pasărea care te reprezintă simbolic. Motivează prin două argumente concludente.
    - 2.1. Crezi că te vei asocia mereu cu acest simbol pe parcursul vieții tale? Argumentează.
  3. Pune într-o relație de sens noțiunile propuse și constată în ce măsură te ajută ele să definești drama ca specie literară: *reprezentare, eveniment, dramatism, act de comunicare, stare de tensiune, tip uman, destin, caracter, lume dramatică.*
- Citește fragmentele și identifică pasajele unde apare titlul operei, conturându-se anumite semnificații ale acestuia.

PĂSĂRILE TINEREȚII NOASTRE

(fragmente)

Miez de noapte în casa lui Pavel Rusu. Odaia în care zace bolnavul. La căpățiul președintelui ard două lumânări într-un sfeșnic de aramă. Ușile sînt larg deschise, dar, în afară de bolnav, nu se vede nimeni.

Pavel Rusu: Vă rog foarte mult, vă rog frumos, dacă se poate, o singură înghițitură, că nu mai pot...

Nu-i răspunde nimeni.

Apoi, peste o vreme, se aud pași și intră mătușa Ruța. S-a oprit în prag cu o legăturică subsuoară și nu știe ce să întreprindă – să stea, să meargă mai departe.

Mătușa Ruța: Bună sara. Ori, mai bine zis, bună dimineața, că iaca o început a cînta cucoșii. Numai ce-ai să prinzi de veste că a și început a se lumina de zi.

SCRIPTA MANENT

Pavel Rusu (*ridicat într-un cot și oarecum surprins de venirea ei*): Care-i acolo? Că, după glas, parcă te-aș cunoaște, da' așa, la cătătură, nu te mai cunosc...

Mătușa Ruța: Să nu te sperii, că nu-s un om rău. Iaca am să vin mai aproape, m-oi așeza lângă patul matală și să vezi cum ai să-ți aduci aminte de mine... (*Ia un scaun, vine cu el lângă căpățiiul bolnavului, se așază, își scoate broboada.*) Ei?

Pavel Rusu (*după o lungă cugetare*): Nu, hotărît că nu te cunosc. Mi se lasă un fel de ceață peste ochi și prin ceața ceea văd numai broboada, umerii, și glasul îl aud, – un glas pe care nu știu de unde îl cunosc.

Mătușa Ruța: Nu lăsa ceața să-ți învăluie vederile. Ceața ceea e un lucru urît la vreme de boală... Ia stai să aprind lumina, pe urmă am să-ți șterg ochii cu o basma, dar nici mata nu te lăsa pe tînjală. Alege-ți așa prin casă o nimica toată, un cui în perete, o pată mai luminoasă pe tavan și uită-te îndelung, uită-te și uită-te, pînă ai să birui ceața. (*Mătușa a făcut lumină în casă, i-a șters ochii cu o basma, și-a mai scos o broboadă, s-a aplecat asupra lui.*) Ei, nici amu nu mă cunoști?

Pavel Rusu (*oarecum dezamăgit*): A, da, cum nu... Mata tot cu tizic de acela faci focul?

Mătușa Ruța: Da' de ce să nu fac focul cu tizic? Un lucru mai bun nici că se află. Umpli soba și pe o noapte întregă ține cald. O mai umpli o dată – și toată ziua ai foc în vatră...

Pavel Rusu: Bine, dar ce duhoare, ce duhoare se lasă peste sat!...

Mătușa Ruța: Apoi că duhoarea ceea, să vezi mata, unuia îi pute, da' altuia se întîmplă să-i și placă. Eu, iaca, am crescut pe lângă bunel, pe lângă stîină, și tat-tu o crescut acolo, că pe noi amîndoi ne trimiteau toată vara să-i ajutăm bunelului a paște oile. Și avea bunelul un cuptoraș închipuit acolo lângă stîină, și cît țîn eu minte stîina, cît îl țîn minte pe tătucu, atîta țîn minte și focul cela. Ziua întregă el abia-abia suflă, pare că s-o și trecut, iar sara tătucu îi aruncă vreo două-trei vreascuri, ne face o mămăliguță, apoi îl acoperă cu baligă uscată, și iară o noapte întregă focul fumegă încet. Și așa îmi erau mie dragi nopțile la stîină, cu tătucu, cu oile în ocol, cu focul cela mocnit, că amu, iaca, cîți ani au trecut de atunci, da' cînd pun tizic în vatră, și el

începe a se încinge, așa mi se face de parcă și tătucu, și stîina, și neamurile lui ar veni să mă vadă...

Pavel Rusu: Te-o fi rugat, pesemne, ai mei să vii să stai o noapte aici cu mine. Pentru că ei, după atîtea nopți nedormite, abia de-i mai poartă picioarele...

Mătușa Ruța: Ba nu m-o rugat nime. Am venit singură.

Pavel Rusu: Ce-o fi dat peste mata? Că o viață întregă ai tot trecut pe lângă casa mea și n-ai intrat. Cum s-a făcut că ai luat așa deodată și ai venit?

Mătușa Ruța: Am venit, pentru că am auzit glasul tău. Și glasul cela mi-a zis să vin.

Pavel Rusu: Nimic de mirare. În ultimele zile eu tot chem oameni să vie la mine. Rog pe toată lumea, cerșesc apă la fiecă trecător, și matală țî s-o fi întîmplat tocmai să treci pe drum...

Mătușa Ruța: Dacă nu, că altfel o fost. Eu ședeam pe-un scăunaș lângă vatră, ațipisem parcă și prin somn am auzit cum m-ai strigat pe nume. De cîteva ori m-ai strigat, și de fiecare dată cînd mă strigai, îmi cereai și cîte-o gură de apă.

Pavel Rusu: Și mi-ai adus?

Mătușa Ruța: Apoi, numai că...

A desfăcut legăturica cu care venise, a scos de acolo două șipuri. L-a destupat pe unul, a turnat din el într-un pahar și i l-a întins. Pavel a băut încet, îngîndurat, i-a întors paharul și într-un tîrziu a spus:

Pavel Rusu: E o apă foarte ciudată. Nu-i din satul nostru. Îi fi adus-o mata de pe undeva?

Mătușa Ruța: Ia uite ce spune omul ista! Îi apă din izvoarele celea din fundul lutărilor.

Pavel Rusu: Parcă în lutării sînt izvoare?

Mătușa Ruța: Sfinte Dumnezeule, d-apoi că atunci cînd eram eu copilă, acolo nu era lutărie, era vale. De sub deal curgeau trei izvoare frumoase ca trei surori, și suiau la izvoarele celea cărări din toate părțile satului. Pe vale veșnic se aduna lume – ba e joc, ba se opresc țigani cu șatrele, ba vin olari cu marfa lor. Și aveau atîta vlagă izvoarele celea, că pînă și iarna răzbăteau prin omăt, și părintele făcea slujba de bobotează tot acolo, lângă izvoare. Ei, dacă pe urmă dealul cela a prins a veni la vale, a înghițit și izvoarele, și cărările dimprejurul lor, și lăsătura ceea de loc pînă la urmă o ajuns lutărie. Dar odată,

scormonind la talpa dealului, că îmi trebuia și mie oleacă de lut, am dat de-o dungă de pământ cam jilavă, și ce-mi vine în cap – ia să înfig un băț așa la întimplare. L-am înfipt, câteva zile se tot jilăvea bățul cela, da' pe urmă a început a lăcrăma.

Pavel Rusu: E foarte ciudat, dar după apa asta nu mi se mai usucă cerul gurii. Mai toarnă-mi oleacă.

Mătușa Ruța: Dacă nu mai am, păcatele mele. Iaca, de cum te-a buhnit atunci sîngele pe gură, am tot adunat noapte de noapte și abia am strîns picătura pe care ți-am adus-o. Nu-i vorbă, am lăsat căldarea acolo în lutărie, și dacă pînă mîine se mai adună oleacă, îți aduc numaidecît.

Pavel Rusu: Mă tem că nu mai ajung eu pînă mîine. Ai venit totuși cu două șipuri. Ce-i în șipul celălalt?

Mătușa Ruța: A, o babă proastă...

Pavel Rusu: Parcă niște rădăcini se văd prin sticlă.

Mătușa Ruța: Rădăcini sînt ele multe, și toate-s bune, dar vorba e cu ce-am umplut eu șipul!

Pavel Rusu: Cu votcă?

Mătușa Ruța: Nu, cu *samogonkă**. O putoare care nu se mai află.

Pavel Rusu: Nu cumva ai venit să-mi faci o cinste?!

Mătușa Ruța: Da' nu, că n-a fost vorba de mata... L-am luat mai mult pentru mine. (*După o pauză.*) Cînd mă porneam să vin încoace, ce m-am gîndit în mîntea mea – se poate întîmpla să ajungem la împăcare. Matale, de, nu-ți mai arde amu de nimica, dar m-am gîndit eu că de-om face colo și noi o pace, ce împăcare să fie aceea dacă e fără un păhăruț?...

Pavel Rusu: O, sfinte Dumnezeule, necunoscutele sînt căile tale... de unde ai scos-o mata că sîntem sfădiți?

Mătușa Ruța: Eu toată viața sufăr din pricina neamului vostru. Atunci, la împărțeala pămîntului, tat-tu m-a bătut cu opritorile. O fost ca și cum m-ar fi ucis cu totul, că după bătaia ceea nici nu m-am putut mărita, nici copii n-am putut naște. Mi-a dezbatut plămîinii, pîgînul. După ce-am zăcut o vară întregă, am început a-mi veni în fire, dar ce folos,

cînd una, două și iar mă prinde năbușeala. De la o vreme, cum simțeam că iar se apropie năduful, îmi luam vlea și hai fuga la pădure. Numai acolo, sub desigurile celea, suflarea începea a mi se întoarce la loc. Și fiindcă în pădure nu poți sta multă vreme fără treabă, am început a aduna ierburi de leac, ce alta poate face o femeie în pădure?

Pavel Rusu: Să nu-l pomenești pe tata de rău, că nu era de vină. Așa erau condițiile sociale, oamenii se omorau lîngă haturi.

Mătușa Ruța: Las' că nu mai era chiar așa. Că în primăvara ceea vreo sută și ceva de oameni au împărțit pămîntul, dar bătaii au fost numai patru, și cel mai mult am suferit eu una.

Pavel Rusu: Ei, hai, să zicem... Cu tata ai avut mata ce-ai avut, dar ce supărare ai pe mine?

Mătușa Ruța (*după o lungă pauză*): Tu ne-ai lăsat fără cucostîrci... Așa cam pe la sfîrșitul verii te-au făcut pe tine președinte, da' toamna, cum s-au dus sărmanele păsări, nu s-au mai întors...

Pavel Rusu: Și chiar așa ți-i dor matale de cucostîrcii ceia?

Mătușa Ruța: Iaca nu pot fără dînșii și pace. Că sute de ani satul se chema Valea Cucoarelor – și adevărat era, da' amu tot Valea Cucoarelor se cheamă, dacă nu mai este adevărat.

Pavel Rusu: Au plecat pentru că satul a început a se face de iznoavă. Cucostîrcilor le plac mai mult acoperișurile de stuf, de snopi de secară, iar oamenii au început a-și acoperi casele cu *șifer****, cu olane – și asta nu le-a mai plăcut. Dar au să se întoarcă ei, ține mîntea ce-ți spun!

Mătușa Ruța: Nu se știe.

Pavel Rusu: S-or întoarce. Că eu deseori îi văd cum trec ei primăvara. Vin pe alte drumuri, abia se văd în zare, da' cum ajung în dreptul satului nostru, cîte-o pasăre se dezghioacă din rîndul lor, face așa spre noi și parcă i-ar tremura aripile – ce crezi, o fi ținînd mîntea locul nașterii sale...

Mătușa Ruța: Doamne, măcar un singur pui de cucostîrc să văd în valea satului, să închid ochii și să mor!

* Țuică.

** Foi de ardezie.

Pavel Rusu: S-or întoarce, cu toate că, odată ce-a venit vorba, mie mai dragi îmi sînt ciocîrliile. Ce mai pasăre, sfinte Dumnezeule! Cîmp arat, semănături proaspete, zare largă, cer senin, atîta-i trebuie ciocîrlii. Se suie sus, pînă se topește mai cu totul, și de acolo, de sus, o zi întreagă cîntă, seamănă, ară și prășește împreună cu țaranul...

Mătușa Ruța: Să tot stai și să te miri.

Pavel Rusu: Ce-i aicea de mirare?

Mătușa Ruța: Să te miri că eu, vorbind de cucostîrci, mă gîndesc la semănături proaspete, la cer senin, la zare, iar tu, vorbind de ciocîrlie, iară te duci cu gîndul la aceleași semănături, la același cer senin, la aceeași zare...

Pavel Rusu: Nimic de mirare. În tinerețe toți vor să zboare, toți își aleg cîte-o pasăre care le este mai dragă. Noi, fiind oameni feluriți, ne-am ales și păsări felurite, dar dragostea noastră la rădăcină e una și aceeași – arătură, semănături, zare...

Mătușa deodată se hotărăște. Găsește două pahare și le pune alături. Pe unul îl umple cu samogonkă, iar în celălalt caută ce-ar putea turna.

Mătușa Ruța: N-aveți în casă apă dulce ori de aceea minerală?

Pavel Rusu: Nu, că de amu, dacă e vorba să ne împăcăm, toarnă-mi și mie din șipul cela.

Mătușa Ruța: Dar se poate? Să nu-ți fie mai rău pe urmă...

Pavel Rusu: Mi se poate, nici o grijă. Mai nu demult am auzit cum Andron spunea nu știu cui: *Duceți-i tot ce-aveți, că amu totul i se poate.* Andron e singurul meu doctor în care cred, și dacă a spus așa, înseamnă că așa e.

Mătușa umple cu samogonkă și celălalt pahar.

Pavel Rusu (*ridicîndu-și paharul*): Ei, ș-atunci cum facem – de sănătatea cucostîrcilor, de sănătatea ciocîrliilor?

Mătușa Ruța (*după o scurtă frămîntare*): Eu așa zice așa: să ne trăiască păsările tinereții noastre!

Pavel Rusu: Dumnezeule, ce vorbă frumoasă! Să cinstești un pahar fiind cu amîndouă picioarele în groapă, să-l cinstești cu o închinare atît de frumoasă! Hai, mătușă dragă, fie! Să ne trăiască păsările tinereții!

Ciocnesc paharele, beau.

Mătușa Ruța: Nu te învăluie nimic?

Pavel Rusu: Dimpotrivă, mă simt bine de tot. Atîta doar că somnul mă doboară, încolo – toate bune și frumoase...

Mătușa i-a așezat perna, l-a învelit, s-a mutat cu scaunul ceva mai la o parte, să nu-i stingherească hodina. Undeva departe se aud cocoșii cîntînd de ziuă.

Mătușa Ruța: Amu boala o să te slăbească... A început a se lumina de zi, și cum începe a se naște o lumină nouă, toate bolile cîte sînt îl lasă pe omul suferind să răsufle un pic. Demonul suferințelor se depărtează, și îngerul pázitor se apleacă cu ochii în lacrimi deasupra ta...

Pavel nu a răspuns în nici un fel. Peste o vreme, oarecum îngrijorată, mătușa s-a apropiat de pat, și-a culcat urechea pe pieptul lui. După care l-a așezat pe spate, i-a împreunat mîinile pe piept, a luat o lumînare din sfeșnic, i-a împletit-o între degete. Apoi a deschis ușile, ferestrele, a intrat în odaia vecină, zicînd cuiva:

Mătușa Ruța: Sculați-vă și duceți-vă de vă ierțați. Că Pavel moare.

1. Definește propria stare postlecturală, exprimîndu-ți, prin cîteva determinative, atitudinea față de:

- *Mătușa Ruța;*
- *Pavel Rusu.*

2. Analizează modul de a se exprima al personajelor. Descrie un personaj în fața colegilor, specificînd:

- *ce vocabular are;*
- *cum structurează frazele;*
- *cît de corect se exprimă;*
- *care este atitudinea față de interlocutor.*

S APERE AUDE

Inspirație de Ion Puiu

3. Explică deosebirea dintre destinele personajelor, răspunzând la următoarele întrebări:

Pavel Rusu	Mătușa Ruța
1. De ce Pavel Rusu roagă insistent să i se dea „o singură înghițitură” de apă?	1. În ce relație de rudenie este mătușa Ruța cu Pavel Rusu?
2. Prin ce o recunoaște, în sfârșit, Pavel Rusu pe mătușa Ruța?	2. De ce mătușa Ruța a ținut atîta timp supărarea?
3. Prin ce-ți explici starea de uimire a personajului la venirea rudei sale apropiate?	3. Ce a motivat-o pe mătușa Ruța să-și depășească supărarea și să vină în casa nepotului său?
4. Ce efect a avut apa adusă de mătușă asupra sănătății lui Pavel Rusu?	4. Ce a determinat-o pe mătușă să strîngă apă de la cele trei izvoare?
5. Ce descoperire face Pavel Rusu, dialogînd cu mătușa Ruța?	5. Cum a obținut mătușa Ruța „apa lecuitoare”?
6. Cum s-a întîmplat că protagoniștii au același simbol al vieții?	6. De ce mătușii îi este dor de cocostîrcii satului?
7. Ce revelație trăiește Pavel Rusu în ultimele clipe ale vieții?	7. În ce mod mătușa Ruța a determinat resemnarea lui Pavel Rusu, ajutîndu-l să se împace cu sine și cu destinul nedrept?

4. Concluzionează: de ce destinele celor două personaje se împletesc?

5. Caracterizează, prin detalii din text, destinul implacabil al mătușii Ruța, reflectat în dramă.

6. Estimează cauzele ce au provocat destinul dramatic al mătușii, selectîndu-le pe cele mai importante, în opinia ta:

- caracterul puternic interiorizat al personajului;
- neacceptarea schimbărilor radicale din viața socială;
- statornicia în anumite convingeri;
- interpretarea subiectivă a relațiilor sale cu oamenii;
- credința în tradiții și rînduieli.

7. Definește conflictul dramei, pornind de la semnificația destinelor ambelor personaje.

- Ruța: un destin consacrat tămăduirii morale și spirituale a sătenilor.
- Pavel: un destin consacrat edificării binelui pentru oameni.

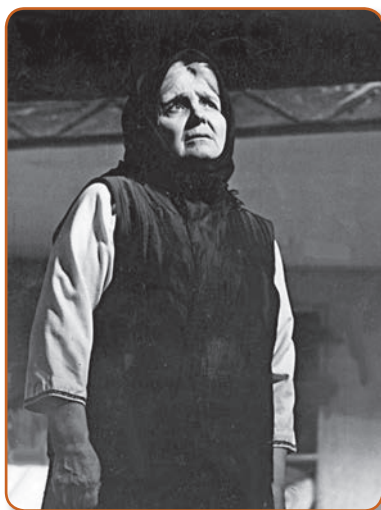
7.1. Stabilește tipul conflictului în piesă, exemplificînd răspunsul:

- a) > interior;   b) > social;
     > exterior;   > psihologic.

7.2. Argumentează, cu detalii din text, dacă, în opinia ta, cele două personaje au destine împlinite.

8. Completează fișa de lectură, identificînd și comentînd, succint, elementele dramatice și tragice din text.

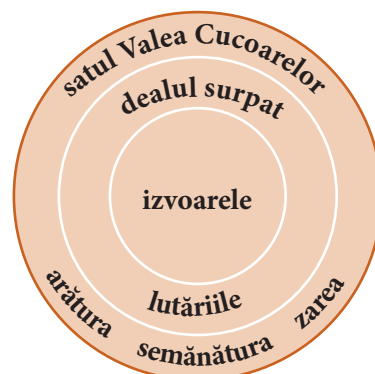
DRAMATICUL	TRAGICUL
.....	.....

Trăirea dramatică a destinului mătușii Ruța prin talentul Domnicăi Darienco, Artistă a Poporului

1. Pune într-o relație de sens noțiunile de tragic și dramatic și definește:
  - caracteristici relevante ale dramei *Păsările tinereții noastre* de Ion Druță;
  - drama ca specie literară.
2. Identifică, în text, semnele cronotopului și înscrie-le în tabel.

3. Explică, în 2 enunțuri, semnificația legăturii dintre venirea mătușii Ruța la nepotul suferind și revărsatul zorilor, *când a început a se lumina de zi*.

3.1. Dezvoltă cele explicate, angajînd și semnul zorilor: *au început a cînta cucușii*.

4. Examinează imaginea iconică alăturată și definește tipul spațiului în dramă.

4.1. Argumentează valoarea simbolică a semnelor acestui spațiu și semnificația corelației dintre ele.

5. Cercetează textul și identifică particularitățile distincte ale personajelor. Despre ce-ți comunică acestea în planul caracterizării fiecărui personaj?

5.1. Comentează figura metonimică *voce-glas*, în raport cu personajele.

6. Sensul existenței unui om este asociat, în viziunea mătușii Ruța, cu simbolul focului. Descifrează, contextual, sugestia simbolului, utilizînd și informația din *Agenda cititorului*:

- focul în vatră;
- focul fumegă.

7. Evaluează-ți starea de conștiință în raport cu afirmația lui Pavel Rusu: *În tinerețe, toți vor să zboare, toți își aleg cîte o pasăre care le este mai dragă*.

7.1. Consemnează părerea proprie și aprofundează-o, relaționînd-o cu ideea lui Lucian Blaga: *Cine crede în zbor e stăpîn peste zare*.

8. Definește stările de spirit ale lui Pavel Rusu și ale mătușii Ruța prin semnificația păsărilor care-i reprezintă. Interpretează informația-reper din pagina următoare.

9. Comentează simbolurile păsărilor în raport cu idealul de viață al personajelor.

Agenda cititorului

Focul

- simbolizează viața, puterea creatoare, pasiunea, dragostea, purificarea, dar și puterea distructivă;
- simbolizează și lumina soarelui, *focul vieții*, *focul casei* sau *focul intern*, izvorît din adîncurile ființei umane;
- este opus apei, fiind întruchiparea principiului activ, masculin.

Toastul

- succintă compoziție oratorică, prin care se exprimă urări cu prilejul unei mese festive sau a unei întîlniri deosebite în cinstea cuiva, ridicîndu-se paharul. În toast sînt manifestate spontan și exprimate afectiv ideile și sentimentele.

A. Simbolurile în textul dramei

- **Ciocîrliile:** „Ce mai pasăre, sfinte Dumnezeu! Cîmp arat, semănături proaspete, zare largă, cer senin...”
- **Cocostîrcii:** „Doamne, măcar un singur pui de cucostîrc să văd în valea satului, să închid ochii și să mor!”
„Vorbînd de cucostîrci, mă gîndesc la semănături proaspete, la cer senin, la zare...”
„S-or întoarce. Că eu deseori îi văd cum trec ei primăvara. Vin pe alte drumuri, abia se văd în zare, da' cum ajung în dreptul satului nostru, cîte o pasăre se dezghioacă din rîndul lor, face așa spre noi și parcă i-ar tremura aripile – ce crezi, o fi ținînd minte locul nașterii sale...”

B. Simbolurile în metatext

- **Ciocîrliia:**
  - are o deosebită valorificare poetică în cultura românească și în literatura europeană: zborul ei săgetat spre cer e asociat ideii de evoluție și inovație, ascensiune și coborîre. Cîntecul ei e o odă a bucuriei, o chemare la viață și iubire;
  - simbolizează puritatea, înălțarea, lumina, aerul, este considerată pasărea plugarului.
- **Cocostîrcul:**
  - în contextul cultural românesc, simbolizează vestitorul primăverii, mesagerul din alte lumi, pasărea augurală;
  - valoare simbolică are și strigătul lui, care vestește oamenilor să iasă la plug, zborul lui este prezicator: dacă zboară sus – anul va fi sărac, dacă zboară jos – anul va fi mănos;
  - el transmite pămîntului o putere divină.

10. Reflectează asupra sensurilor enunțate de personaje în replicile date și ordonează-le în raport cu ideea de valoare spirituală:

- Pavel Rusu: *Ei, ș-atunci cum facem – de sănătatea cucostîrcilor, de sănătatea ciocîrliilor?*
- Mătușa Ruța (după o scurtă frămîntare): *Eu aș zice așa: să ne trăiască păsările tinereții noastre!*

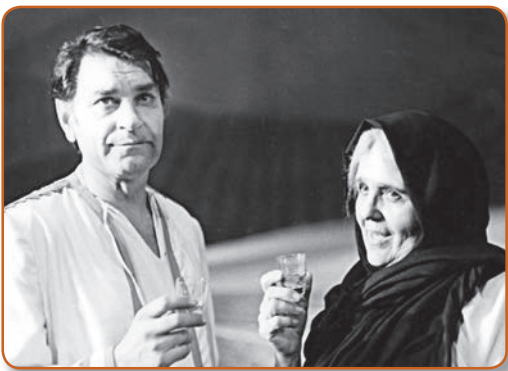
11. Rezumă mesajul general al dramei, avînd ca reper fundamental simbolul *nașterii lumii noi* din finalul operii.

11.1. Formulează cît mai multe idei interesante, prin care să actualizezi semnificația mesajului din dramă, argumentînd ideile:

- un om indiferent față de spațiul natural care-l înconjoară se lipsește de esența lui: *sufletul*;
- mătușa Ruța reprezintă spațiul etern al valorilor sau este un om al trecutului, rămas într-un spațiu arhaic.

12. În intenția de a-ți exprima înțelegerea unei valori spirituale, redactează un text succint al unei urări (toast) cu prilejul unei ceremonii de ritual, respectată în familia ta. Consultă reperele din *Agenda cititorului* și respectă criteriul lui Pavel Rusu: *să fie o închinare atît de frumoasă...*

1. Redactează un text în care să caracterizezi protagoniștii, dezvoltînd ideea: *eroii și-au trăit viața cu demnitate...*
2. Demonstrează cu argumente din text că drama este o pledoarie pentru valoarea testamentară a tradiției.

Ruța – Domnica Darienco,
Pavel Rusu – Petru Baracci.
Spectacol în viziunea lui
Valeriu Cupcea, 1973

Redactarea unui eseu structurat

 SCRIBO, ERGO SUM

1. Generalizează parcursul de studiu al dramei ca specie literară și documentează-te pentru scrierea unui eseu structurat. Informează-te din *Agenda cititorului*.
2. Redactează un eseu structurat cu tema: *Drama vieții și viața ca dramă* (în baza a 2 destine umane din literatura română).

În compoziția ta,

- **formulează**, în două enunțuri, conceptul temei, făcând trimitere la 2 texte literare cunoscute;
- **ilustrează** conceptul prin 2 destine dramatice relevante din literatura română;
- **demonstrează**, prin exemple elocvente din text, dramatismul acestor destine;
- **comentează** structura conflictelor în care sînt angajate aceste destine;
- **motivează**, prin cîteva particularități ale dramei, semnificația lor;
- **apreciază** destinele dramatice invocate din perspectiva atitudinii și a opiniilor proprii.

REDACTAREA ESEULUI STRUCTURAT PRESUPUNE

1. INTRODUCEREA conține două segmente:

- abordarea interesantă a temei printr-un gînd general în baza propriilor reflecții;
- formularea conceptului propriu de înțelegere și redare a temei, concept ce reprezintă orizontul personal de așteptare și angajează un complex de valori etice și estetice.

2. REALIZAREA CONȚINUTULUI e posibilă pe două căi:

Varianta A	Varianta B
<ul style="list-style-type: none"> • Prezentarea a 2–3 exemple din operele literare ce pun în relevanță problema eseului. Acestea pot fi relaționate cu exemple din texte istorice, publicistice, culturale etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentarea a 2–3 aspecte relevante ale temei eseului și, prin aceasta, fixarea perimetrului de abordare.
↓	↓
<ul style="list-style-type: none"> • Extragerea ideilor din exemple relevante, care pot fi mai multe decît exemplele stabilite. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilustrarea aspectelor relevante prin 2–3 exemple convingătoare.
↓	↓
<ul style="list-style-type: none"> • Rezumarea ideilor emise la 1–2 opinii proprii ce aprofundează tema. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza exemplilor și extragerea, în baza lor, a 2–3 idei proprii ce adevăresc o viziune personală/ originală asupra problemei.
↓	↓

Agenda cititorului

Eseul structurat

- este o compoziție alcătuită după un plan de idei dirijat, oferit anticipat autorului prin repere teoretice, pe care acesta trebuie să le dezvolte într-o viziune proprie.

Obiectivele urmărite în timpul redactării

- Elaborarea unui concept original.
- Formularea unor idei interesante, cu referire la temă.
- Punerea în relații de asociere sau contrazicere a ideilor proprii cu cele ale unor critici și istorici literari.
- Demonstrarea lecturilor personale.
- Ilustrarea ideilor cu exemple elocvente.
- Ierarhizarea și integrarea ideilor, datelor sau a altor informații.
- Expunerea clară, corectă și fluentă.
- Organizarea compoziției pe cele trei dimensiuni: introducerea, realizarea temei și a parametrilor, concluzia.

Pasărea demnității noastre
și a visului spre împlinire

LEGO, ERGO SUM

ARS DISCENDI

Un dialog într-o vrednicie

Varianta A	Varianta B
↓	↓
<ul style="list-style-type: none"> • Invocarea unor fapte, exemple suplimentare, care au un grad sporit de concludență cu referire la tema eseului. 	<ul style="list-style-type: none"> • Probarea/ confruntarea propriilor opinii/ idei cu cele ale interpretărilor tradiționale sau cu alte opinii contradictorii ce aparțin criticilor literari.
↓	↓
<ul style="list-style-type: none"> • Generalizarea/ sintetizarea ideilor în una dominantă. 	<ul style="list-style-type: none"> • Invocarea a 2-3 exemple noi, convingătoare, care să permită formularea a 2-3 concluzii ce adevăresc pe deplin valabilitatea conceptului expus în introducere.
↓	
<ul style="list-style-type: none"> • Formularea a 2-3 concluzii ce derivă din demonstrarea justeții, originalității conceptului formulat în introducere. 	

Ambele modalități prezentate solicită același specific pentru finalul compoziției, care constituie cea de a treia dimensiune a eseului.

3. CONCLUZIILE însumează doar propriile opțiuni, idei în raport cu tema și nu angajează citate sau maxime.

1. Citește textul integral al dramei *Frumos și sfânt* de Ion Druță, reflectând asupra fragmentului în care regăsești semnificații ale titlului.
2. Care este sugestia simbolurilor ce desemnează *Marea Trecere* în cultura poporului nostru și pe care le regăsești în textul dramei?

1. Identifică, în următorul fragment, motivul timpului și cel al vieții.

Toamnă târzie. Malul unui pîrăuaș unde a fost cîndva o salcie.

Sandu: Păcat totuși că toate se schimbă, toate se duc. A fost, iaca, pînă nu demult, o salcie aici, pe malul Răutului, o apucasem parcă și eu, și amu – gata, nu mai este.

Gruia: Las' că va mai trece o vreme și numai ce-ai să vezi cum pe malul acesta, sau pe celălalt, va mai răsări o sălcioară... Cît va fi rîul, vor fi și sălciile, că le place grozav umezeala...

Sandu: Dar dacă nici rîul nu va mai fi? Că, zice lumea, de la o vreme, cînd se face secetă, multe rîuri se usucă și – gata, le seacă izvoarele...

Gruia: Apele nu pot să dispară. Apele ba se revarsă, ba își schimbă albia, ba cobor în adîncuri, dar să dispară cu totul nu pot, pentru că apa și aerul, și cerul e tot ce-avem noi mai frumos, tot ce avem mai sfînt...

- 1.1. Formulează, în baza fragmentului, o problemă care să devină temă de eseu. Alcătuește planul acestuia. Stabilește cadrul subiectului și scrie eseu.

24 CVARTET PENTRU O VOCE ȘI TOATE CUVINTELE de MARIA ȘLEAHTIȚCHI ȘI NICOLAE LEAHU

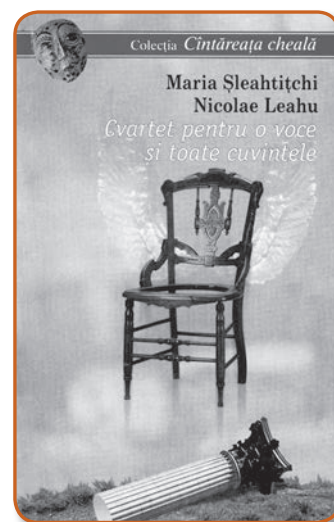
Motto:

**Ceea ce interesează la un creator este creația.
Dar nu tot ce e creație se obiectivează în opere.**

Constantin NOICA

- Citește fragmentele extrase din eseu dramatic propus, asumându-ți rolul de personaj-martor la cele desfășurate în scena evenimentului.

S CRIPTA MANENT

CVARTET PENTRU O VOCE ȘI TOATE CUVINTELE (fragmente)

Personaje: E.I – 19 ani; E.II – 28 de ani; E.III – 33 de ani;
E.IV – 37 de ani; POESIS; CITITORUL 1; CITITORUL 2; SUFLEORUL

Scena, cu un decor sumar cu ostentație, ancorat totuși în modernitate, păstrează doar unele convenții ale atmosferei de secol al XIX-lea.

E.I și ceilalți trei stau în jurul „mesei de brad”, pe scaune mari, grele, beau cafea, fumează îngîndurați, parcă așteptînd să se întîmple ceva.

Piesa va fi jucată cu conștiința faptului că aceste „voci” aparțin unei singure persoane, Poetul.

ACTUL I

Scena 1

E.I: ... am prima replică...

E.II: De ce tu?

E.III (către E.IV și E.III): Într-adevăr, de ce anume el?

E.II: Și de ce nu eu? Doar sînt de o frumusețe demonică... Un demon sînt...

E.I (mirat): Un demon?

E.II: Da, un demon, un demon frumos, nu unul hidos, cum și l-au imaginat renașcentiștii. Eu sînt un demon angelic, unul pe-a cărui frunte Dumnezeu a înscris geniul, iar transcendența neagră – îndărătnicia. (Către E.III și E.IV) Voi știți doar... (Către E.I) Te uita la fruntea mea – naltă, la părul meu, la mîna mea (își examinează mîna dreaptă. I-o arată lui E.I), degete lungi, fine, palide... E mîna...

E.I (cu entuziasm, întrerupîndu-l):... hyperionică!

E.IV (sceptic): ... hyper...ionică...

E.III (către E.I): Declar-o marmoreană, sărut-o, vorba aia, cu nesaț și dacă declami și pagina din „Geniu pustiu”, portretul e ca și făcut.

Scena 2

Cu revelația descoperirii sciziunii, privesc înnebuniți unul în ochii celuilalt/ celorlalți.

E.III (se ridică în picioare): Domnilor, prima replică îmi aparține de drept. Pe ce teme? veți întreba... (se îndepărtează de ceilalți. Încurcat, rostind ca pentru sine) poezia marilor metafore?!... Cine-o mai citește azi?... Publicistica politică?... [...]

E.I (umil, fîstîcit): Nu, nu era o replică, o întrebare mai degrabă... ce este poezia, dacă-i mai mult rîvnita depărtare, dacă... dacă văzduh nu este, apă, humă?

***

Scena 6

CITITORUL 1: ...Să fim serioși, problema este cum ne simțim noi față cu Poetul: uneori, descoperindu-i limitele estetice sau filozofice, exultăm, amețind de bucurie și vanitate; alteori trăim umilința lipsei de acces la adâncurile sau crestele genialității sale...

CITITORUL 2: Cum, un geniu te poate oboși,

umili? Un geniu e (*patetic, ridicându-se și gesticulând larg*), e... un geniu... El este Luceafărul poeziei noastre, e voievodul limbii românești, poetul nepereche, e...

SUFLEORUL (*intempestiv*): Vorba lui Sorescu, „Eminescu n-a existat... A existat doar o țară frumoasă”... un salcîm pe-un deal și-o mioară pe altul. [...]

***

ACTUL II

Scena 1

E.I, E.II, E.III și E.IV stau în jurul „mesei de brad”. Se reia discuția din actul I, Scena 5.

E.III: ... Da, gîndesc să-mi asum textul lumii măcar atît cît el mă consumă pe mine.

E.II: E bine spus și l-ai asuma, dacă ai ști ce este, dacă l-ai putea defini...

E.III (*ironic*): Să fim noi înțelepții care să definească această țesătură de sensuri ce se autodevoră, născîndu-se încontinuu? Atîtea minți și atîta amar de vreme s-au mistuit doar pe o margine de chenar...

E.II: Pentru că în acest amestec de lucruri existente și inexistente, de bezne și licăriri cel ce vrea a-l descifra, tot mai mult îl încifrează.

E.III: Poate-i numai neputința ființei umane...

E.I: Și-atunci poezia e îngerul palid cu priviri curate, e voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurătoare... E spoială, mască, zgură, strai de purpură și aur peste țărîna cea grea...

E.IV (*absent pînă acum, intervine abrupt și somnambul, tot astfel retrăgîndu-se din discuție*):

... Strai de purpură și aur...

Atîta foc, atîta aur

Și-atîtea lucruri sfinte

Peste-ntunericul vieții

Ai revărsat, părinte...

E.II (*către E.I*): E o viziune decadentă, pentru că, gîndind-o așa, rămînem la o poezie fără Dumnezeu, fără ideal, la un joc de substituire a simțirii prin fraze... Căci spuneam altă dată că noi nu credem în nimic... (*declarativ*) Totu-n noi fiind spoială, fiind lustru fără bază!

E.III: Nu mai țin minte ce-am spus de fiecare dată,

dar însăși credința în nimic poate fi poezie, la fel cum poezie poate fi textul lumii îngropat în neant...

E.I: La-nceput m-am speriat..., cînd îmi roiau în cap gînduri, iar cînturi îmi umpleau inima, în față, ca din senin, îmi apăru un chip de înger fără corp... Crezusem că-i curată nebulie, dar... nebulia începu să-mi placă...

E.III (*către E.I*): Ești fericit... Te locuiește poezia...

E.II: Te vizitează nimicul?

E.III (*meditativ*): E nimicul ce pune punctul în mișcare, rotind apele în cercuri, smulgînd timpului spuma născătoare de viață...

E.II (*către E.I*): Te invidiez! Ești cu toți porii deschiși încă, ai sufletul neatins de aripile negre...

SUFLEORUL (*din cușca sa, răspicat*): Nu! Scoate aripile negre, demontează-le, că se supără criticii... Critici voi, cu flori deșarte, care roade n-ați adus...

E.II (*ireceptiv la replica Sufleorului*): ... neatins de mizeriile vieții.

E.III (*către E.I*): Tu ești cu simțurile netocite și Poezia, Poesis, se insinuează în fiecare din ele, născîndu-te mereu cu alte și alte chipuri. Vei fi însă așa ca el (*arată spre E.II*) la treizeci de ani, vei fi ca mine, la treizeci și trei și (*arată la E.IV*) ca el, cel cu absența prezentă pînă în cea din urmă clipă...

E.I: Și ea-i la fel de *sîntă* și-n celelalte vîrste?

Scena 2

Intră Poesis.

E.II (*arătînd spre Poesis*): Întreab-o pe dînsa!

E.I: Pe cine, pe dînsa? E vorba de această doamnă?

E.III: Dar nu-i o doamnă, e Poesis.

E.I: Cum nu-i, dacă-i... femeie?

E.II: Da, e femeie, dar este altfel, altfel nu știu cum...

POESIS: Nu mă recunoști? (*Adresându-se tuturor:*)

Aripile mele, chipul de rază le port cu mine...

SUFLEORUL: Ca Seneca: *Omnia mea mecum porta!*

POESIS: Sînt îngerul blond, cu față pală, ochi albaștri... Șterg praful de pe cărțile lucrătorilor cu spiritul și, cînd mintea-ți obosește, cînd imaginația ta nu mai poate produce nici monștri, anulez hotărul dintre spirit și materie, îmi reiau rolul de născătoare... de metafizică și... vă dau tuturor întîlnire. Ție (*către E.I*), sub salcîm; ție (*către E.III*), să zicem, în Sfatul Țării, ție (*către E.II*), pe malul lacului, în văile înstelate ale haosului. Și pe toți vă pot avea în același timp, căci toate sînt în mine, precum eu sînt în toate.

SUFLEORUL: Taci, bre, muză orgolioasă, cu picioarele-nghețate, că i-ai înnebunit. Acum nici nu vor mai ști unde sfîrșesc ei și începi tu...

POESIS (*către Sufleor*): De parcă au știut... Căci poate cineva să afle cît din el trăiește-n carte?!

Scena 7

CITITORUL 1 (*către sală*): Bineînțeles, interesul pentru un mare scriitor este diferit, și Eminescu face parte dintre acei mari scriitori ce marchează fundamental o cultură, instituind un adevărat cult; pentru unii, ca tine, de exemplu, al infailibilității; pentru alții însă, ca să nu spun neapărat ca mine, un cult omenesc și vulnerabil.

CITITORUL 2 (*ironic*): Știut că pămîntesc și vulnerabil!...[...]

CITITORUL 2: Firește, însă aceasta tot intră în destinul postum al unui mare creator. Da, unii îl citesc, alții îl răsfoiesc, iar cei de pe urmă – doar îl sărbătoresc. Vrei să schimbi tu legea lumii?...

CITITORUL 1: Într-adevăr, intră, dar nu iese...

E.III: Vă ascult, vă ascultăm, vorbiți parcă pe-nțeles, mă întreb însă: cînd propria mea viață eu n-o știu pe de rost, să-și bată alții capul s-o vadă cum a fost?! Cine sînteți voi să-mi spuneți viața-mi cu o străină gură, ca și cum n-ar fi viața mea, de parcă nici n-aș fi fost... Cine sînteți voi să-mi spuneți, pe voci atîtea, povestea pe de rost?

Pauză tensionată.

SUFLEORUL: O, i-a lăsat fără replică! Am s-o rostesc eu, fiindcă, oricum, eu sînt singurul care poate converti nimicul în ceva...

E.II (*către Poesis*): Mai bine cu tine, Poesis, m-aș uni, să-mi fecundezi gîndurile și negîndurile, negurile și singurătățile...

E.I (*către Sufleor*): Mai bine în cușca ta de sufleor aș sta, cu ponosite haine și ghetete, cu Haine și Goethe și Shakespeare, geniala acvilă a Nordului, trăgînd împreună de sfori spectacolul lumii. (*Către sală:*) Privitor ca la teatru, tu în lume să te-nchipui, joace unul și pe patru, totuși tu ghici-vei chipu-i...

E.III: Mai bine m-ați lăsa să stau și eu acolo, în sală, ca să pot lesne înțelege ce se întîmplă, căci atunci cînd se lasă lumina pe tine, nu mai poți înțelege nimic...

E.IV: Mai bine m-ați lăsa, mai bine v-ați duce cu toții, mai bine pe mine mie redă-mă, redați-mă, mai bine... mai bine nimic...

Cortina

R EFLECȚIE ȘI INTEROGAȚIE

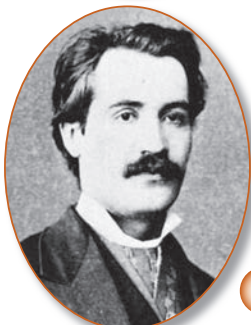
1. Definiște, succint, esența evenimentului cuprins în fragmente.
2. Precizează, prin detalii relevante, cînd are loc evenimentul din text.
  - 2.1. Identifică planurile temporale care se intersectează în text și explică ce semnifică ele pentru cititorul de astăzi.
3. Comentează semnificația personajelor în raport cu timpul pe care-l reprezintă acestea.

S APERE AUDE

ARS COLLABORANDI

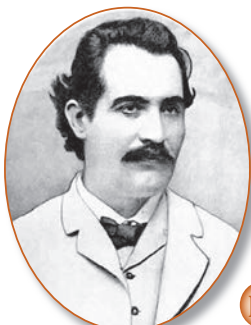

I

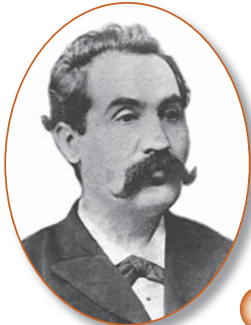

II

LABOR OMNIA VINCIT

III

IV

4. Determină problema/ tema asupra căreia se pronunță, polemizează personajele în acest eseu dramatic.
5. Lucrînd în perechi, definiți, printr-o schemă, rolul și tipul personajelor din operă după două criterii cunoscute.
6. Motivați, prin detalii caracteristice pentru E.I, E.II, E.III, E.IV, legătura de sens dintre aceste personaje și cele patru fotografii ale lui Mihai Eminescu, expuse în stînga paginii.
7. Argumentați semnificația titlului operei prin raportare la semnificația personajelor.
8. Analizați, într-un tabel, limbajul verbal și nonverbal al personajelor, menționînd: *lexicul specific; structura frazelor; ironiile; intonația; tăcerea* etc.

Elemente de limbaj verbal	Semnificațiile	Elemente de limbaj nonverbal	Sugestiile
✓	➤	✓	➤

9. Trageți 3–4 concluzii, ierarhizîndu-le în funcție de noutatea pe care v-a oferit-o lectura textului.

SENSURI ȘI SEMNIFICAȚII

1. Determină, exemplificînd răspunsul: *personajele sînt reale, fictive, alegorice, simbolice, personaje-măști?*
2. Explică prezența în text a personajelor: *Poesis, Sufleurul, Cititorul 1 și Cititorul 2.*
3. Comentează ipostazele eului liric în eseu dramatic.
4. Selectează, din replicile personajelor, idei pe care ai vrea să le reții cu referire la:
  - *relația creator – operă – cititor;*
  - *opera în timp; creatorul în timp; cititorul în timp.*
5. Interpretează semnificația mesajului, raportîndu-l la o afirmație sau la toate afirmațiile propuse.
  - *Opera de artă are menirea să formeze cititorul/ să promoveze adevărul, valoarea omului și a vieții.*
  - *Destinul creatorului este în directă relație cu destinul operei sale.*
  - *Destinul operei este independent de cel al creatorului și dependent de cel al cititorului.*
6. Argumentează semnificația imaginii de pe coperta eseuului în raport cu titlul acestuia.

Agenda cititorului

7. **Actualizează cunoștințele despre elementele structurii textului dramatic, motivînd rolul acestora în receptarea operei de către cititor.**
8. **Exprimă-ți opinia și exemplific-o:**
  - *dialogul dintre personajele operei este unul clasic sau unul ce reprezintă un monolog interior?*
  - *este principala problemă asupra căreia reflectează, polemizează personajele operei?*
9. **Identifică, în fragmentele de text, elementele clasice ale structurii operei dramatice și elementele inovatoare la care au recurs autorii, fixîndu-le în tabelul propus.**

Elementele definitorii pentru structura eseului dramatic	
Elemente clasice	Elemente inovatoare
<i>Exemplu:</i> dascaliiile au funcția de a... (actualizează cunoștințele din <i>Agenda cititorului</i> , pagina 148)	Funcția de semne ce sugerează: un timp ambiguu, atitudini, stări psihologice; decor sumar etc.

10. **Argumentează, prin patru exemple relevante, particularitățile distinctive ale eseului dramatic studiat.**
11. **Actualizează-ți cunoștințele acumulate în procesul studierii genului dramatic și expune-ți opinia. Elementele noi adevăresc:**
  - *modificări calitative ale operei dramatice?*
  - *particularități ale literaturii postmoderniste?*
  - *interferența, fuziunea dintre genuri, specii?*
  - *tendința de a institui o nouă specie dramatică?*
- 11.1. **Formulează argumente în baza explicației din *Agenda cititorului*.**
12. **Asumîndu-ți un rol de personaj-martor – *Cititorul 3*, completează eseu cu anumite replici sau cu un monolog interior în care să-ți exprimi punctul de vedere cu privire la:**
  - *Ce este poezia?*
  - *Cine este un poet?*

1. **Prezintă 2–3 concluzii cu referire la noua experiență de lectură prin studiul eseului dramatic *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*.**
2. **Demonstrează, prin 3–4 argumente, particularitățile distincte ale structurii textului dramatic.**
3. **Argumentează, într-un comentariu, că mesajul global al textului vizează problema modernității: *criza autorului – criza cititorului*.**

OPȚIONAL

4. **Citește integral eseu și interpretează semnificațiile intertextuale ale datelor biografice și ale secvențelor din creația lui Mihai Eminescu.**

• **Conceptul de eseu dramatic** impune înțelegerea și conștientizarea procesului de fuziune a două realități distincte: pe de o parte, *eseu* (o scriere nonficcională), iar, pe de alta, adjectivul *dramatic*, acesta indicînd simultan o categorie estetică, dar și apartenența textului la lumea teatrului. Din această insolită îngemănare, răsare identitatea, substanța reflexivă și subiectivă a textului. Eseul dramatic destructurează, într-o anumită măsură, forma tradițională a dramei, regîndește noțiunea de personaj, inventează un alt tip de acțiune dramatică. Această dramă trăiește din reflecția eseistică și dialogul de idei.

Raisa LEAHU

ARS DISCENDI

EVALUARE SUMATIVĂ

Apreciază-ți competențele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv și atitudinal
Nivelul de competență C	Elemente de construcție a comunicării și de teorie literară utilizate, de către cititor, la elaborarea textelor proprii, orale și scrise.
Cunoaștere, modelare, aplicare	
Nivelul de competență B	Lectura și interpretarea mesajelor de text nonliterar. Receptarea și axiologia textului literar. Integrarea unor idei în propriul sistem de valori.
Interpretare, sinteză și integrare	
Nivelul de competență A	De la resursele educaționale ale textului la valorile asumate de către elevul cititor și producător de mesaje.
Cooperare, creativitate și actualitate	

Limbă și comunicare. Genul dramatic

LECTURĂ-RECEPTARE-SCRIERE

Sarcini de lucru	Punctaj
Explică, într-un enunț argumentativ, diferența dintre adjectivul <i>dramatic</i> și adverbul <i>dramatic</i> .	2 p.
Include, în patru enunțuri, fiecare dintre sintagmele: <i>discurs dramatic, artă dramatică, întâmplare dramatică, situație dramatică</i> .	4 p.
Argumentează, în două enunțuri, specificul creației a doi autori de opere dramatice.	3 p.
Demonstrează pe baza a trei argumente, cu referire la limbajul lucrării, că drama <i>Apus de soare</i> de Barbu Ștefănescu-Delavrancea face parte din stilul literaturii artistice.	4 p.
Consultă diferite dicționare explicative pentru a stabili asemănări și deosebiri de sens între cuvintele <i>actor</i> și <i>artist</i> , alcătuind un enunț în care cuvintele respective se pot substitui reciproc.	6 p.
Argumentează de ce e pleonastică îmbinarea <i>mimica feței</i> , explicînd cum o poți evita.	4 p.
Comentează, prin referire la textul piesei <i>O scrisoare pierdută</i> , de ce are sau nu are dreptate criticul literar Mircea Iorgulescu: <i>Vorbind la nesfârșit, lumea lui Caragiale nu comunică, nu mai știe să comunice; limba are aici alte funcții. Lumea lui Caragiale se comunică, se naște din vorbe...</i>	7 p.
Elaborează textul unei scrisori în care diriginta/ dirigintele comunică părinților tăi despre succesele academice pe care le-ai înregistrat la finele semestrului.	10 p.
<p>1. Citiți fragmentul propus.</p> <p>Rebreanu își cunoaște viitoarea soție, pe Fanny Rădulescu, absolventă a Conservatorului de Artă Dramatică, pe terasa Oteteleşanu, care înainte de război este locul boemei artistice. Îi este prezentată de un prieten comun, scriitorul Emil Gârleanu. Urmează lungi plimbări la șosea, vizite la muzee, conferințe și piese de teatru la care merg împreună. Apoi scrisoarea prozatorului îndrăgostit: „Te iubesc pentru că te iubesc și nimic mai mult; te iubesc numai pentru că te iubesc: aici începe iubirea. Îți mulțumesc din suflet că te iubesc. Acesta e cântecul iubirii.” Căsătoria are loc în ianuarie 1912.</p> <p style="text-align: right;"><i>Ioana PÂRVULESCU</i></p>	<p>2. Elaborati schița unei piese de teatru care ar avea drept subiect evenimentele reconstituite de Ioana Pârvulescu (de cînd Liviu o cunoaște pe Fanny pînă la momentul căsătoriei lor):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Scrieți lista personajelor implicate, documentîndu-vă asupra vârstei și statutului fiecăruia (aveți libertatea să adăugați și alte personaje decît cele trei numite); • Construiți dialogul dintre Fanny și Liviu atunci cînd se cunosc, respectînd rigorile genului dramatic; • Descrieți detaliat (de parcă vă adresați unui regizor și unui scenograf) camera în care locuiește actrița; • Scrieți scena în care Fanny primește scrisoarea citată; • Intitulați piesa de teatru; • Alegeți un teatru la care doriți să puneți în scenă piesa respectivă și distribuiți rolurile unor actori reali; • Elaborati afișul care anunță premiera; • Improvizați o cronică teatrală la o eventuală reprezentare a piesei în 2013.
	ATELIER
	DE CREAȚIE
	60 p.
	În total: 100 de puncte

GENUL LIRIC SAU DIALOGUL EULUI CU LUMEA

*În exercitarea poeziei e
ceva care se poate învăța și
ceva ce nu se poate învăța.
Aripa o ai sau nu o ai. Poți
să zbori sau să nu zbori cu ea.
Depinde de aer, de înălțime, de
alizeu sau de crivăț.*

Nichita Stănescu

25 GENUL LIRIC SAU STĂRILE TRĂIRII ȘI ALE EXPRESIEI

Motto:

Poezia nu se poate defini. Însă că poezia există nimeni nu se îndoiește. Urmează deci să aflăm nu ce este poezia, ci cum este poezia, să surprindem în studiul practic al poemelor ilustre acea mecanică prin care să ne sporim conștiința artistică.

George CĂLINESCU

1. Citește *mottoul* temei. Selectează și scrie pe foaia de caiet ideea care indică asupra comportamentului cititorului la lectura și înțelegerea unei poezii.
2. Exprimă-ți opinia cu referire la afirmațiile criticului:
  - *poezia nu se poate defini;*
  - *important este să aflăm nu ce este poezia, ci cum este poezia.*
3. Urmînd îndemnul criticului, formulează cîteva competențe prioritare pe care vrei să le atingi în studiul temei *Genul liric...*
4. Meditează asupra afirmației lui Nichita Stănescu:

Poezia nu este numai artă; ea este însăși viața. Ea se exprimă în primul rînd prin artă, dar nu numai prin artă. Înțelegerea poeziei numai ca artă sărăcește noțiunea de poezie. Ea nu este un mod de existență, cum se susține uneori, ci o componentă fundamentală a existenței. Poezia este dimensiunea spirituală care suportă cel mai greu definițiile.

Realizați sarcinile, urmînd indicațiile:

- *actualizați noțiuni, concepte, titluri de opere literare sau de opere din alte genuri artistice în legătură cu ideile din citat;*
- *formulați întrebări asupra citatului, apoi răspundeți succint la aceste întrebări;*
- *înregistrați, pe un poster, ideile interesante sau care solicită precizări/discuții, ce apar pe parcursul analizei citatului;*
- *în baza ideilor acumulate, elaborați un text de meditație în care să definiți poezia și specificul receptării ei de către cititor.*

1. Consultînd informația din *Agenda teoreticianului* și din exercițiul 4 de la pagina 194, selectează indiciile caracteristice genului liric, introducîndu-le în tabel și exemplificîndu-le:

Particularități distincte ale genului liric	Exemple relevante
<ul style="list-style-type: none"> ✓ conținut subiectiv; ✓ autocomunicarea eului liric; ✓ reflectarea lumii interioare; ✓ valoarea esențială a limbajului. 	

AB INITIO

Agenda cititorului

Procedura de analiză a citatelor presupune realizarea unor operații intelectuale, care scot în relief:

- identificarea unor idei esențiale;
- determinarea cuvintelor/noțiunilor-cheie din citat;
- relaționarea acestora cu altele cunoscute și explicitarea lor;
- exemplificarea ideilor în baza operelor studiate și a experienței de viață;
- abordarea ideilor din diverse perspective de interpretare;
- formularea atitudinii proprii față de afirmația din citat.

S APERE AUDE

Agenda teoreticianului

- Opera lirică este un text monologic, cu intensificare, de obicei pronunțată, a funcției emotive sau a celei poetice.
Henryk MARKIEWICZ
- Poezia are la început un obiect, altul decât ea însăși; exprimă ceva, o emoție, o idee, o spiritualitate.
- Pentru poet, fiecare lucru are *personalitatea* lui și lirismul înseamnă tocmai dezvăluirea personalității latente a lucrurilor. Prin personalitate înțeleg sufletul tainic din lucruri.
Nicolae MANOLESCU

SCRIPTA MANENT

2. Formulează, în baza particularităților notate în tabel, o definiție proprie a genului liric.
3. Meditează și decide, argumentând răspunsul:
  - *ce realități din viața actuală îți pot provoca atitudini, trăiri, sentimente subiective?*
  - *este acceptabilă, în viziunea tinerilor de azi, trăirea emotivă sau contemplativă a lumii ce îi înconjoară?*
  - *este în vogă, în comunicarea generației tale, limbajul liric?*
  - *ești disponibil să-ți confesezi, într-un limbaj deosebit, tainele lumii tale interioare? Cum ai face-o?*

4. Citește informația criticului Ion Vlad și selectează idei relevante pentru definiția genului liric.

Act definitoriu pentru natura umană, poezia (ca gen al literaturii) își revendică calitatea de manifestare umană superioară. Formele liricului ascund în evoluția lor semnele genezei poeziei (elegia, oda, cântecul) în cadrul unor procese vitale ale omului din primele etape ale evoluției sale (ritualul magic, celebrarea unor acte sacre etc.) (...). Destinul cuvântului, semn al poeziei, simbol esențial al comunicării în poezie (aventură a limbajului), se relevă odată cu înțelegerea comunicării particulare a poeziei și cu dimensiunile metamorfozării faptului, a obiectului concret în poezie.

4.1. Dezvoltă aceste idei cu propriile reflecții.

4.2. Compară definiția obținută cu variantele colegilor și evaluează-le.

- Raportează definiția și ideile desprinse din textul teoretic la poezia *Cresc amintirile* de Lucian Blaga. Ce poți constata?

CRESC AMINTIRILE

Într-un amurg, sînt ani de-atunci, mi-am zgîriat stăruitor
în scoarța unui arbor – numele –
cu slove mici, stîngace și subțiri.
Azi am văzut din întâmplare
Cum slovele-au crescut din cale-afară – uriașe.
Așa îți tai și tu, copilo, numele
în inima-mi supusă,
mărunt, mărunt ca un ștrengar.
Și după ani
și ani de zile-l vei găsi
cu slove-adînci și uriașe.

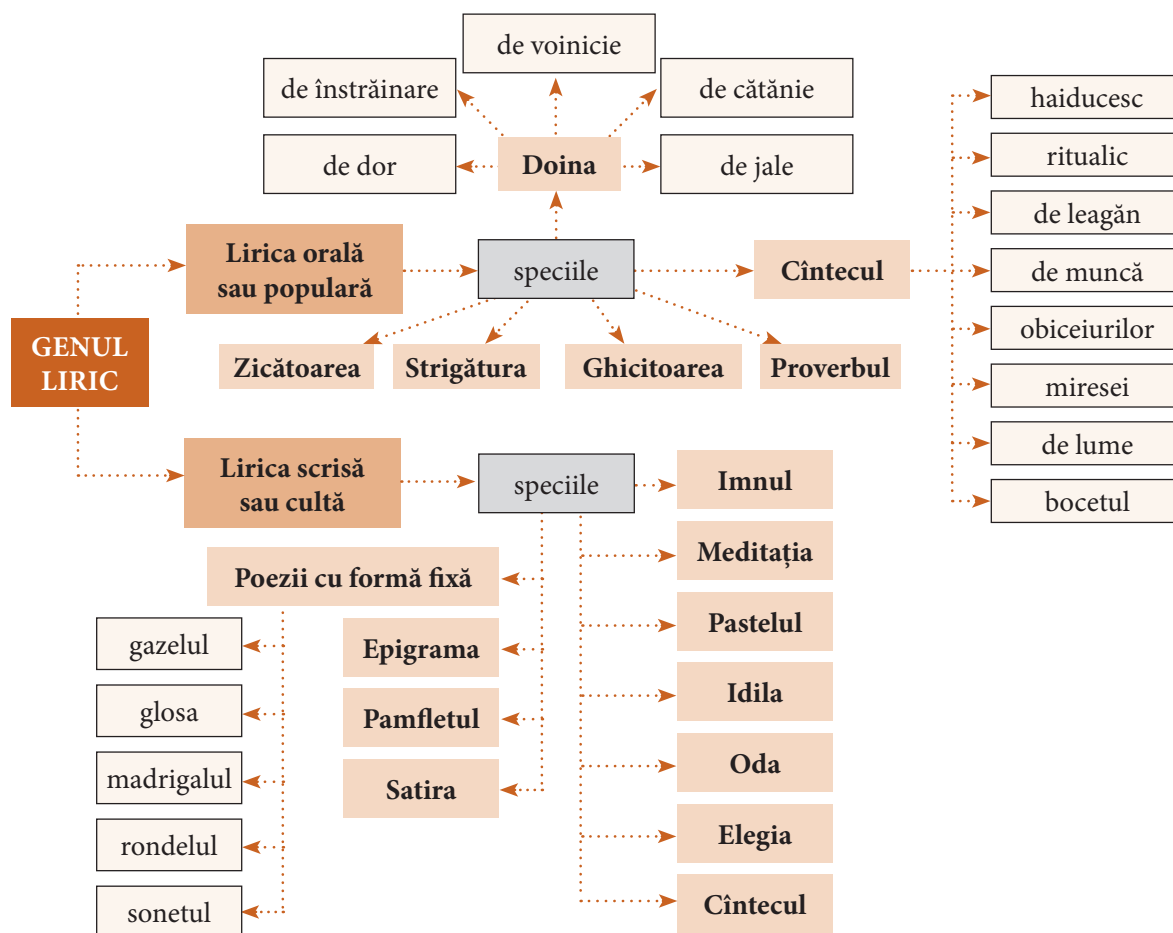
Lucian BLAGA

5. Argumentează că poezia *Cresc amintirile* de Lucian Blaga este reprezentativă pentru genul liric. Aplică și afirmația lui Nicolae Manolescu din *Agenda teoreticianului*.
6. Explică ce realitate mărturisită în text de către autor corespunde experienței proprii sau a generației tale.

1. Cercetează schema ce cuprinde *Speciile genului liric* și exemplifică, prin titluri de texte cunoscute, fiecare specie.

Speciile genului liric

2. Reține informația din schemă și completează tabelul prin metoda SINELG-ului. Consultă dicționare de termeni literari, alte surse enciclopedice (www.wikipedia.ro) și oferă răspunsuri elocvente.

V	+	-	?
Specii cunoscute pe care le poți defini.	Specii pe care le cunoști, însă nu le poți defini.	Specii pe care le cunoști, dar consideri că nu aparțin genului liric.	Specii despre care nu știi nimic; ai nevoie de documentare.
•	•	•	•

1. Exemplifică 5 particularități defnitorii ale genului liric.
2. Desfășoară, într-un eseu argumentativ, un citat din *Agenda teoreticianului*, dezvoltînd tema modulului expusă în pagina 193.

26 LIMBAJE ALE POEZIEI. DE LA INTERBELICI LA CONTEMPORANI

AB INITIO

1. Meditează asupra valorii limbajului ca o formă specifică pentru arte.

1.1. Formulează, pentru fiecare imagine, câte un enunț explicativ al mesajului, utilizând cuvintele-cheie propuse. Argumentează.

PICTURĂ

forme colorate, bidimensionale

ARHITECTURĂ

volumul, suprafața și planul

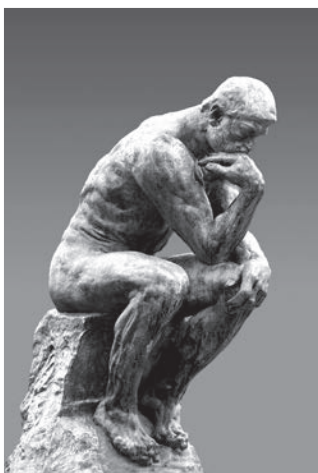

LITERATURĂ

cuvinte așezate artistic

ARTĂ

SCULPTURĂ

*forme reprezentate
tridimensional, prin volum*

MUZICĂ

*sunete combinate într-o manieră
specifică*

DANS

*mișcări ritmice, expresive ale
corpului în tactul unei melodii*

1. Citește articolul lexicografic propus. Remarcă numărul de sinonime prezente și comentează diferențele de utilizare.

SAPERE AUDE

CUVÎNT: CÎMP ETIMOLOGIC

Conventum, conventi (lat.) – înțelegere, acord	Verbum, verbi, verba (lat.) – cuvînt	Logos (gr.) – cuvînt
a cuvînta cuvîntare cuvîntător necuvîntător a binecuvînta binecuvîntare	verb verbal a verbaliza proces-verbal proverb proverbial adverb adverbial	filolog filologie logoped logopedie dialog monolog

cuvînt-titlu	a nu găsi/ a nu avea cuvinte
cuvînt-cheie	a cere/ a da/ a avea cuvîntul
cuvinte încrucișate	a lua cuvîntul
într-un cuvînt	a înțelege de cuvînt
cuvînt cu cuvînt	a crede pe cuvînt
joc de cuvinte	a pune un cuvînt (bun)
purtător de cuvînt	a tăia/ a curma cuiva cuvîntul
dintr-un cuvînt	a-i lua cuiva cuvîntul
în puține cuvinte	a-și da cuvîntul
în toată puterea cuvîntului cu alte cuvinte	a se ține de cuvînt

Agenda cititorului

• CUVÎNT, CUVINTE

1. Unitate de bază a vocabularului, ce reprezintă asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) și a unui complex sonor.
  2. Gînd, idee exprimată prin vorbe; spusă.
  3. Angajament pe care și-l ia cineva; promisiune, făgăduială.
  4. Punct de vedere particular; judecată, poziție, considerent, opinie, părere.
  5. Temei al unei acțiuni; motiv, rațiune, cauză.
  6. Informație care devine cunoscută; știre, veste, zvon.
  7. Comunitate de vederi asupra unui lucru; înțelegere, pact, acot, convenție.
  8. Facultatea de a vorbi; vorbă; grai.
- **LOGO**, emblemă sau imagine utilizată ca simbol al unei organizații în materialele care o reprezintă.

2. Determină sensul pe care îl comportă substantivul *cuvînt* în cinci expresii din chentar.

- 2.1. Comentează diferențele de sens între cuvintele românești actuale: *cuvînt*, *convenție*, *vorbă*, *verb*, *logos*.

3. Apelează la *Agenda cititorului* și la un dicționar pentru a descifra specificul stilistic al cuvîntului *logos*.

- 3.1. Descrie o situație în care *logos* semnifică *discurs*. Meditează: ce cuvinte mai utilizezi pentru a desemna discursurile rostite cu diferite ocazii?

4. Cercetează logourile propuse.

- 4.1. Observă corelația *imagine-cuvinte-caractere-culori* și construiește un logo pentru instituția în care studiezi.

5. Examinați comunicarea unui grup de colegi la recreație. Organizați o discuție de tip *panel* la subiectul *Cuvintele preferate de generația noastră*.
6. Scrieți un text argumentativ pe tema *Cuvintele sînt...*, descifrînd diverse asocieri ale ideii cu obiecte din lumea înconjurătoare. Folosiți ca model ideile lingvistului Ferdinand de Saussure:
  - *Un cuvînt este o monedă: nu are importanță din ce este făcut, are importanță valoarea sa nominală.*
  - *Cuvîntul este o casă careia i s-a schimbat, de mai multe ori, aranjamentul interior și destinația.*
- Citește textul și reflectează la o *variantă posibilă* de înțelegere a mesajului.

SCRIPTA MANENT

VARIANTĂ POSIBILĂ

Mi-ar fi plăcut să fiu un cuvînt
(eu sînt cuvîntul „sînt”, scria Nichita Stănescu),
să fiu un cuvînt,
să mă caute cu disperare, zile în șir, un poet –
negăsindu-mă,
să nu-și poată termina poemul

un cuvînt care nu rimează
cu celelalte cuvinte
și nu poate fi pus
în cătușele unui distih banal
(ah! Umiliința de-a sta ascultător
sub călcîiul piciorului de vers –
acest poetic călcîi al lui Ahile!)

mi-ar fi plăcut să fiu un cuvînt,
să fiu un cuvînt singular, un cuvînt singur,
un cuvînt sihastru

* * *

mi-ar fi plăcut să fiu un cuvînt
în afară de lupta cuvintelor pentru existență
(vorba lui Grigore Vieru),
există și o egalitate a cuvintelor, fascinantă,
cine are ochi de văzut – vede,
cine are inimă de-nțeleș – înțelege:
cuvîntul *cerșetor*, bunăoară, nu este

mai sărac decît cuvîntul *bancher*,
cuvîntul *filozof* nu se consideră
mai deștept decît cuvîntul *neștiutor*,
cuvîntul *sergent* nu execută ordinele
cuvîntului *general*,
cuvîntul *negru* nu este sclavul
cuvîntului *alb*

și așa mai departe
cuvintele sînt fericite, cuvintele există
fără să-și cunoască sensurile.

* * *

mi-ar fi plăcut să fiu un cuvînt,
un cuvînt
silabisit de micuțul ce-nvață vorbirea,
un cuvînt dintr-o scrisoare
de dragoste,
ultimul cuvînt al muribundului
cătreci dragi,
un cuvînt care ar anihila
puterea blestemelor,
un cuvînt dintr-o rugăciune,
un cuvînt dintr-o colindă.

mi-ar fi plăcut să fiu
un cuvînt
de care să le fie dor
celorlalte cuvinte

Vasile ROMANCIUC

7. Exprimă-ți, într-un enunț, opinia despre specificul limbajului acestui text poetic.
8. Extrage din text toate secvențele în care apare substantivul *cuvînt*. Analizează-le, arătînd: determinativele (atributele); de ce verbe este regentat; pentru care verbe-predicate funcționează ca subiect.
9. Asociază citatul cu un cuvînt pe care îl consideri potrivit pentru situația dată:
  - un cuvînt silabisit de micuțul ce-nvață vorbirea .....
  - un cuvînt dintr-o scrisoare de dragoste .....
  - ultimul cuvînt al muribundului către cei dragi .....
  - un cuvînt care ar anihila puterea blestemelor .....
  - un cuvînt dintr-o rugăciune .....
  - un cuvînt dintr-o colindă .....
10. Rescrie perechile de cuvinte pe care poetul le plasează în antiteză. Delimitează antonimele „veritabile” (cele din dicționarul de antonime) de cele contextuale, ocazionale. Alege cea mai semnificativă, în opinia ta, antiteză și motivează-ți opțiunea.
11. Comentează, în cîte un enunț, semnificația expresiilor:
  - să mă caute cu disperare;   ➤ umilînța de a sta ascultător;
  - cătușele unui distih banal;   ➤ egalitate fascinantă.
12. Listează 3–4 caracteristici care îi permit unui cuvînt oarecare să se înscrie în categoria celor care nu rimează cu celelalte cuvinte.
13. Explică structura și semnificația metaforei: *călcîiul piciorului de vers – acest poetic călcîi al lui Ahile*.
14. Interpretează referințele autorului din textul poeziei la universul tematic al creației poezilor Nichita Stănescu și Grigore Vieru.
15. Argumentează de ce sînt *fericite cuvintele care există fără să-și cunoască sensurile*.
16. Dezvoltă ideea cuprinsă în versurile:

*există și o egalitate a cuvintelor, fascinantă,
cine are ochi de văzut – vede,
cine are inimă de-nțeleș – înțelege...*

  1. Interpretează, utilizînd definițiile lexicografice ale cuvintelor, gradația din poezie: *singular, singur, sihastru*. Cercetează efectul produs la schimbarea locului cuvintelor.
  2. Comentează semnificația titlului poeziei:
    - conform structurii;   • conform relației cu textul.
  3. Prezintă o variantă de rostire a poeziei.
  4. Scrie o meditație cu tema: *Miracolul cuvintelor în viața mea*, construind o metaforă pentru figura alăturată.

LABOR OMNIA VINCIT

Rînduri - Gînduri

- **Cuvîntul** este o creație.
- **Literatura** este un joc al limbajului.
- **Opera literară** este o microlume a macrolumii.

LEGO, ERGO SUM

5. Extrage din text versul care te-a impresionat cel mai mult. Comentează-l, în 3-5 enunțuri, completînd primele două coloane ale Jurnalului triplu. Fă schimb de caiete cu un coleg și completează coloana a treia.

Citatul	Comentariul propriu	Comentariul colegului

- Citește poezia *Testament*. Urmărește cum renaște și însufletește cuvintele poetul Tudor Arghezi.

TESTAMENT

Nu-ți voi lăsa drept bunuri, după moarte,
Decît un nume adunat pe-o carte.
În seara răzvrătită care vine
De la străbunii mei pînă la tine,
Prin rîpi și gropi adînci,
Suite de bătrînii mei pe brînci,
Și care, tînăr, să le urci te-așteaptă,
Cartea mea-i, fiule, o treaptă.
Așaz-o cu credință căpătîi.
Ea e hrisovul vostru cel dintîi,
Al robilor cu saricile pline
De osemintele vărsate-n mine.
Ca să schimbăm, acum, întîia oară,
Sapa-n condei și brazda-n călimară,
Bătrînii-au adunat, printre plăvani,
Sudoarea muncii sutelor de ani.
Din graiul lor cu-ndemnuri pentru vite
Eu am ivit cuvinte potrivite
Și leagăne urmașilor stăpîni.
Și, frămîntate mii de săptămîni,
Le-am prefăcut în versuri și-n icoane.
Făcui din zdrențe muguri și coroane.
Veninul strîns l-am preschimbat în miere,
Lăsînd întregă dulcea lui putere.
Am luat ocară, și torcînd ușure
Am pus-o cînd să-mbie, cînd să-njure.

Am luat cenușa morților din vatră
Și am făcut-o Dumnezeu de piatră,
Hotar înalt, cu două lumi pe poale,
Păzind în piscul datoriei tale.
Durerea noastră surdă și amară
O grămădii pe-o singură vioară,
Pe care ascultînd-o a jucat
Stăpînul, ca un țap înjunghiat.
Din bube, mucegaiuri și noroi
Iscat-am frumuseți și prețuri noi.
Biciul răbdat se-ntoarce în cuvinte
Și izbăvește-ncet pedepsitor
Odrasla vie-a crimei tuturor.
E-ndreptățirea ramurei obscure
Ieșită la lumină din pădure
Și dînd în vîrf, ca un ciorchin de negi,
Rodul durerii de vecii întregi.
Întinsă leneșă pe canapea,
Domnița suferă în cartea mea.
Slova de foc și slova făurită
Împerecheate-n carte se mărită,
Ca fierul cald îmbrățișat în clește.
Robul a scris-o, Domnul o citește,
Făr-a cunoaște că-n adîncul ei
Zace mînia bunilor mei.

Tudor ARGHEZI

6. Stabilește, cu argumente din poezie, cui se adresează autorul prin acest text.
7. Formulează o concluzie, consultînd definițiile din *Rînduri-Gînduri*.

8. Realizează o lectură comprehensivă a textului prin grila conceptuală recomandată: A ..., B ..., C ..., D ..., E ... .

Agenda cititorului

A Viața devine carte, literatură.

9. Conducându-te de sensul pe care-l are titlul poeziei, explică o situație de viață în care e necesar, e valabil un testament. Vezi și *Agenda cititorului*.
10. Exprimă-ți opinia:
- ce valori ar putea fi transmise prin testament?
  - ce cărți (autori, titluri) ai dori să obții printr-un testament?
11. Extrage, într-o fișă, din dicționarul cultural, valorile ce constituie obiectul unui testament. Continuă fișa cu 3-4 opțiuni proprii.
12. În viziunea autorului, cartea reprezintă o treaptă în urcușul vieții, în dobândirea unei experiențe. Imaginează-ți că ești *fiul* moștenitor al acestei cărți. Ce valoare are ea pentru tine?

• TESTAMENT

- Act juridic prin care cineva își exprimă ultimele dorințe, dispunând asupra felului cum va fi împărțită averea după moartea sa.
- Operă tardivă a unui scriitor sau artist, considerată ca ultima expresie a concepțiilor sale estetice ori literare.

• **CARTE** – simbol al științei, cunoașterii, al universului.

• **CREZ** – simbol al credinței, expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine; convingere.

• **SCRIERE** – exprimare în scris, scriptură, operă literară.

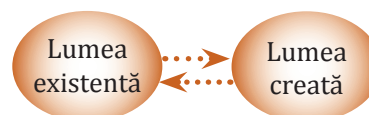
B Cartea, literatura schimbă viața.

13. Completează tabelul cu informație din text, explicând transferul limbajului de la semn la artă.
- 13.1. Cercetează informația obținută în tabel și formulează două-trei concluzii la afirmația din caseta B.

Obiecte reprezentate	Sensul $\begin{cases} \text{General} \\ \text{Contextual} \end{cases}$	Obiecte transformate	Sensul $\begin{cases} \text{General} \\ \text{Contextual} \end{cases}$
Model: 1. <i>Sapă</i>	1. <i>general</i> : unealtă de muncă istovitoare, de affinat solul 2. <i>contextual</i> : personifică munca istovitoare a țaranului	<i>Condei</i>	1. <i>general</i> : instrument de scris 2. <i>contextual</i> : personifică scrisul, munca intelectuală, de creație

C Opera literară este o artă a cuvîntului, un fapt de limbaj.

14. Identifică, în strofa a patra, versurile în care se afirmă că limba vorbită este materialul prim al limbajului artistic.
- 14.1. Ilustrează răspunsul și cu exemple din lecturi.

D Opera presupune și o nouă viziune asupra vieții, lumii.

15. Ordonează simbolurile din text ce reprezintă universul *lumii existente* și al *lumii create*, fixându-le în cercurile echivalente din stînga paginii.

Agenda teoreticianului

- Poezia este o artă a limbajului; anumite combinații de cuvinte pot produce o emoție pe care altele nu o produc și pe care noi o numim poetică.

Paul VALÉRY

- Adevăratul limbaj al poeziei nu e cel pe care-l studiem în cărțile de gramatică; este imaginea, cristalizarea experienței în momente figurative care alcătuiesc un tot.

Oliver FRIGGIERI

- Artă scrisului începe de acolo de unde fraza scrisă e aptă să rețină în ea sentimentele.

Nichita STĂNESCU

- Noutatea limbii nu are nou decît aspectul nou al aceluiași cuvinte, puse să comunice unele cu altele și să se împrumute între ele așa încît un critic superficial nu le mai recunoaște... este nevoie și de puțin meșteșug.

Tudor ARGHEZI

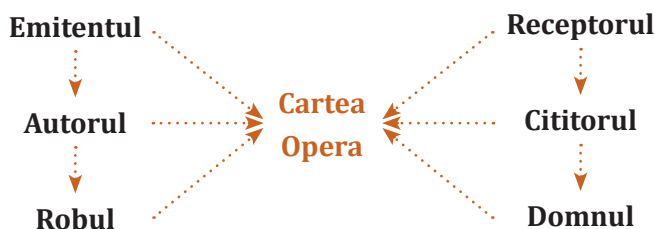
ARS DISCENDI

15.1. Caracterizează lumile ordonate în figurile iconice obținute prin prisma ideii de opoziție între ele.

15.2. Generalizînd constatările, discută despre importanța limbajului în:

- observarea unor fapte, evenimente esențiale ale vieții;
- formularea unor legități definitorii;
- crearea/ recrearea viziunilor, concepțiilor asupra vieții;
- evoluția recreativă a limbajului însuși (poți utiliza informația expusă în *Agenda teoreticianului*).

16. Formulează ideea dominantă din ultimele patru versuri. Raportează-o la *schema ce reprezintă procesul de receptare a unei opere*.

17. Trage cîteva concluzii, referindu-te la sensul global al textului.

18. Comentează sugestiile versurilor, utilizînd explicațiile autorului și informația relevantă din *Agenda teoreticianului*.

Slova de foc și slova făurită
Împerecheate-n carte se mărită.

Tudor ARGHEZI

E Literatura este un spațiu spiritual liber și generos.

19. Reflectînd la ideea desprinsă din text că *literatura, cartea au salvat omenirea de la robie, nedreptate, întuneric*, scrie, pe un poster, argumente cît mai diverse întru susținerea acesteia.

19.1. Selectează cele mai convingătoare, în opinia ta, argumente și elaborează, în baza lor, un eseu nestructurat cu tema conținută în caseta E.

1. Exersează recitarea poeziei *Testament* de Tudor Arghezi ca pe o expresie a concepției scriitorului despre carte, literatură, artă. Prezintă-ți varianta finală la ora de literatură.

OPȚIONAL

2. Scrie un eseu nestructurat cu tema: *Literatura este o lume a limbajului artistic*.

27

DECOR de GEORGE BACOVIA.

Semnificația componentelor structurale

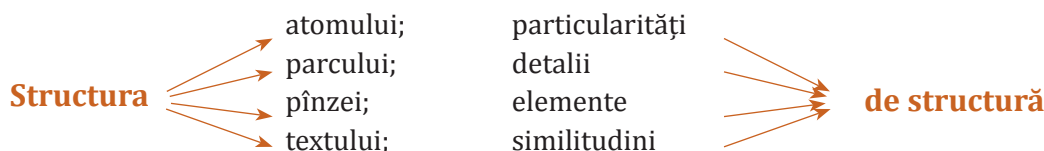
Motto:

Nu există poezie acolo unde nu este nici o organizare,
nici o structură, într-un cuvânt – nici o idee poetică.

George CĂLINESCU

1. Explică, utilizând și dicționarul explicativ, sensul sintagmelor:

AB INITIO

2. Actualizînd cunoștințele despre speciile genului liric, interpretează sensul noțiunii de *structură* din afirmația lui George Călinescu. Utilizează informația din *Agenda criticului*.

3. Numește trei semne distinctive ale unui text poetic.

• Citește poezia *Decor* de George Bacovia și precizează:

- ce-ți semnalează structura textului la vuzualizarea lui;
- cîteva constatări relevante pentru structura textului dat.

S CRIPTA MANENT

Agenda criticului

- Structura artistică este sistemul relațiilor esențiale ale unei opere alcătuind o *totalitate* care-și subordonează părțile, cu o pronunțată coeziune interioară, ca un mijloc de comunicare de o natură polisemică, reprezentativă, *model de analiză ideală și construcție reală în același timp*.
- Determinantele concepțului *structură artistică*: sistem de relații, unitar și coerent, relativ autonom, din punct de vedere funcțional și al finalității, conotativ, ilimitat simbolic, original, ideal și totodată real.

Ion PASCADI

DECOR

Copacii albi, copacii negri
 Stau goi în parcul solitar:
 Decor de doliu, funerar...
 Copacii albi, copacii negri.

În parc regretele plîng iar...

Cu pene albe, pene negre
 O pasăre cu glas amar
 Străbate parcul secular...
 Cu pene albe, pene negre...
 În parc fantomele apar...

Și frunze albe, frunze negre;
 Copacii albi, copacii negri;
 Și pene albe, pene negre,
 Decor de doliu, funerar...

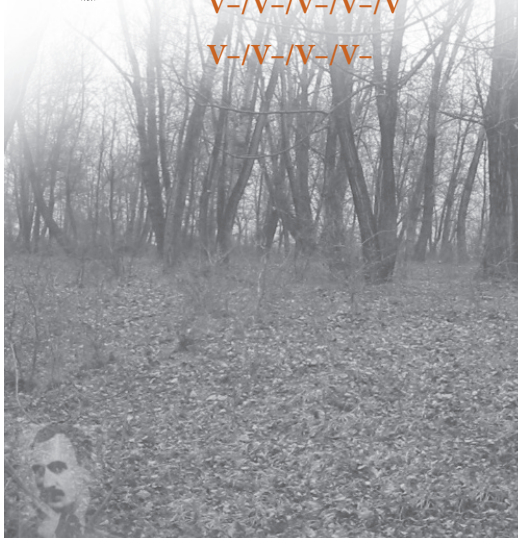
În parc ninsoarea cade rar...

George BACOVIA

Metrul

V-/V-/V-/V-/V
 V-/V-/V-/V-
 V-/V-/V-/V-
 V-/V-/V-/V-/V
 V-/V-/V-/V-

SAPERE AUDE

Agenda cititorului

Fișa criteriilor:

- capacitatea elevului-cititor de a sugera, prin voce, reprezentări: codrul, buciumul, teiul, simboluri celeste, simboluri terestre, stări ale personajelor etc.;
- abilitatea de a înțelege și a transmite starea eului narator;
- capacitatea de a declanșa colegilor retrăirea unor stări, experiențe proprii.

- **Figură de stil** – procedeu stilistic ce rezultă din organizarea și intonarea, cu intenție artistică, a cuvintelor în vers sau frază.
- **Motiv** – element semnificativ al textului, exprimat uneori printr-o figură de stil (cea mai mică unitate semnificativă a textului).
- **Laitmotiv** – motiv re luat într-un text literar.
- **Temă** – unitate semantică a diverselor elemente ale operei spre care conduc sentimentele și motivele din textul poetic.

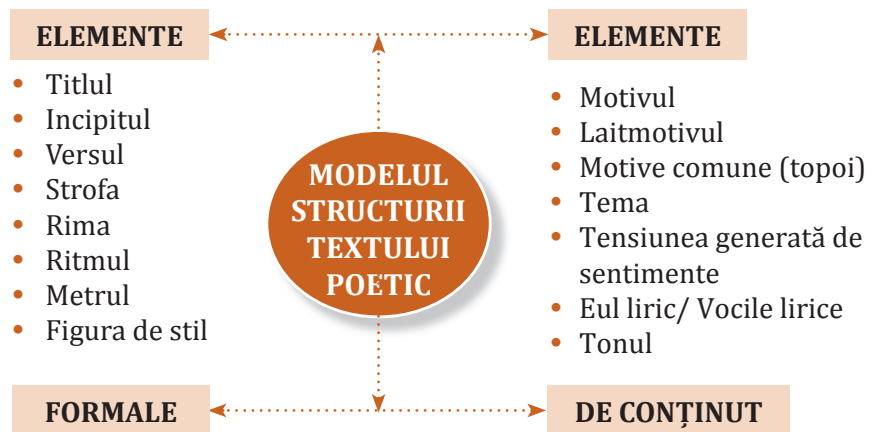
1. Audiază poezia în varianta rostirii autorului sau a unui actor și explică în ce mod elementele de structură ale textului s-au manifestat în relevarea sugestivă a mesajului.

2. Recitește textul cu voce, din perspectiva rolurilor propuse și ținând cont de indicațiile de pe *Fișa criteriilor* din *Agenda cititorului*:

- rolul cititorului ce meditează asupra realității din poezie;
- rolul unui pictor ce intenționează să deseneze peisajul.

2.1. Observă și concluzionează: în ce măsură elementele de structură pe care le-ai fixat în *Notițele postlecturale* au influențat asupra variantei de lectură.

3. Actualizează-ți și completează-ți cunoștințele, examinând schema:

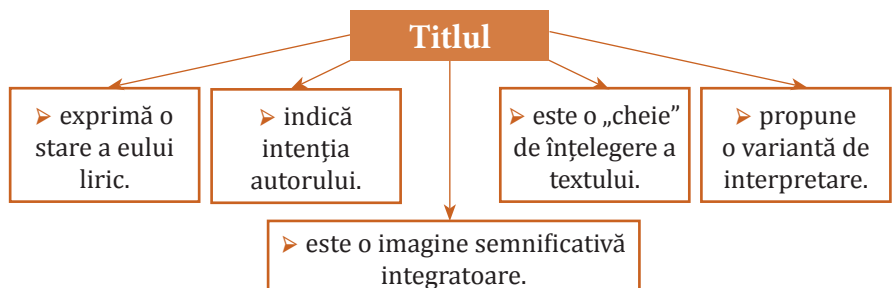
3.1. Completează tabelul cu informația necesară.

Știu	Vreau să știu	Intenționez să aprofundez	Am învățat

4. Determină rolul și semnificația titlului poeziei, urmărind reperele:

DECOR – descriere, figurare a peisajului, spațiu

- real/ ireal;
- citadin/ rustic;
- static/ dinamic;
- pastel/ pretext pentru comunicarea unor afecte.

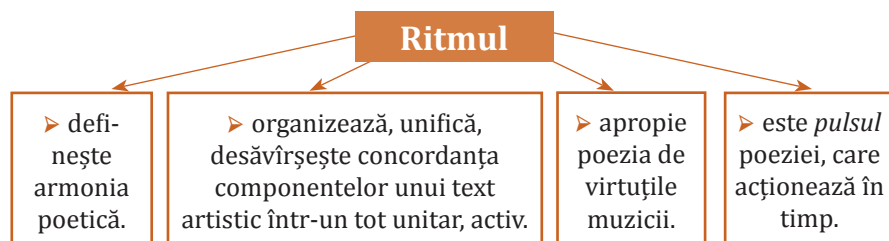
1. Identifică imaginea dominantă a poeziei și reprezentarea elementelor ei în catrene.
2. Explică rolul versurilor izolate în calitate de: a) *refren*, b) *leitmotiv*, c) *sugestie de mișcare*, *dinamism etc.*
3. Recitește textul sau audiază-l și observă efectul ritmicității frazelor poetice. Formulează succint cele observate, utilizând informația din schema-reper.

Agenda cititorului

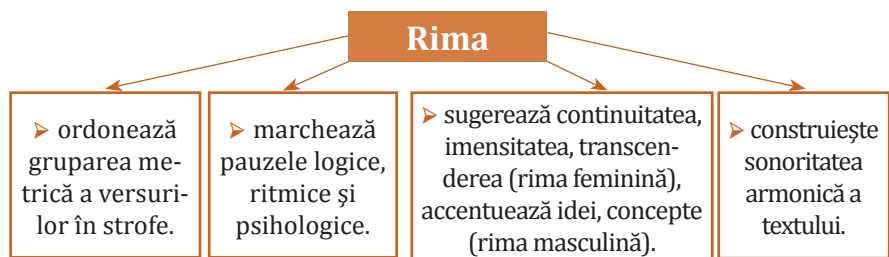
- **VERS** – grup de cuvinte (rînduri din poezie), cadențate într-un anumit mod, formînd o unitate ritmică.
- **STROFĂ** – grupare de versuri construită după anumite reguli.
- **RIMĂ** – element al versificației constînd din potrivirea sunetelor de la sfîrșitul a două sau a mai multe versuri.

Tipurile rimei:

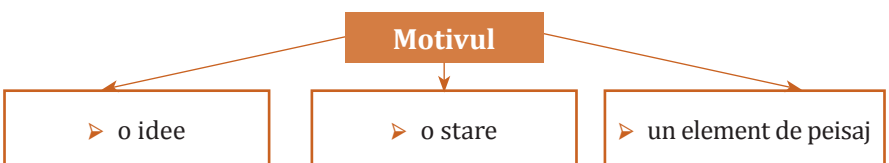
- a) după poziția rimelor în strofă:
  - *împerecheată*: **aabb**;
  - *îmbrățișată*: **abba**;
  - *încrucișată*: **abab**;
  - *monorimă*: **aaaa**;
  - *interpolate* (în strofa de șase versuri): **aabccb**;
  - *variate* (ordinea neuniformă);
  - *interioare*.
- b) după numărul de sunete coincidente:
  - *rimă simplă*, cu sunete ce cuprind un singur accent principal – *masculină*, cu accentul pe ultima silabă (ritmul iambic), și *feminină*, cu accentul principal pe penultima silabă (troheu, amfibrah);
  - *rimă complexă*, cu accente principale și secundare (dactilul).

4. Selectează, din șirul propus, tipul de ritm propriu poeziei *Decor* și motivează alegerea: *monoton*, *curgător*, *dansant*, *alert*, *torențial*, *abrupt*.
5. Examinează structura iambică a versurilor și a concentrării metrice de 8–9 silabe și rostește poezia, respectîndu-le.
- 5.1. Continuă exercițiul de stabilire a modelului.
6. Comentează sugestia dominantă a structurii metrice în relevarea:
  - *cadrlui naturii*;
  - *stării de spirit a eului liric*.
7. Determină tipurile rimei în poezie, motivînd valoarea lor. Utilizează reperele din *Agenda cititorului* și schemă:

8. Explică semnificația motivelor ce se referă la:
  - *titlului poeziei*;
  - *starea eului liric*;
  - *o altă variantă*.

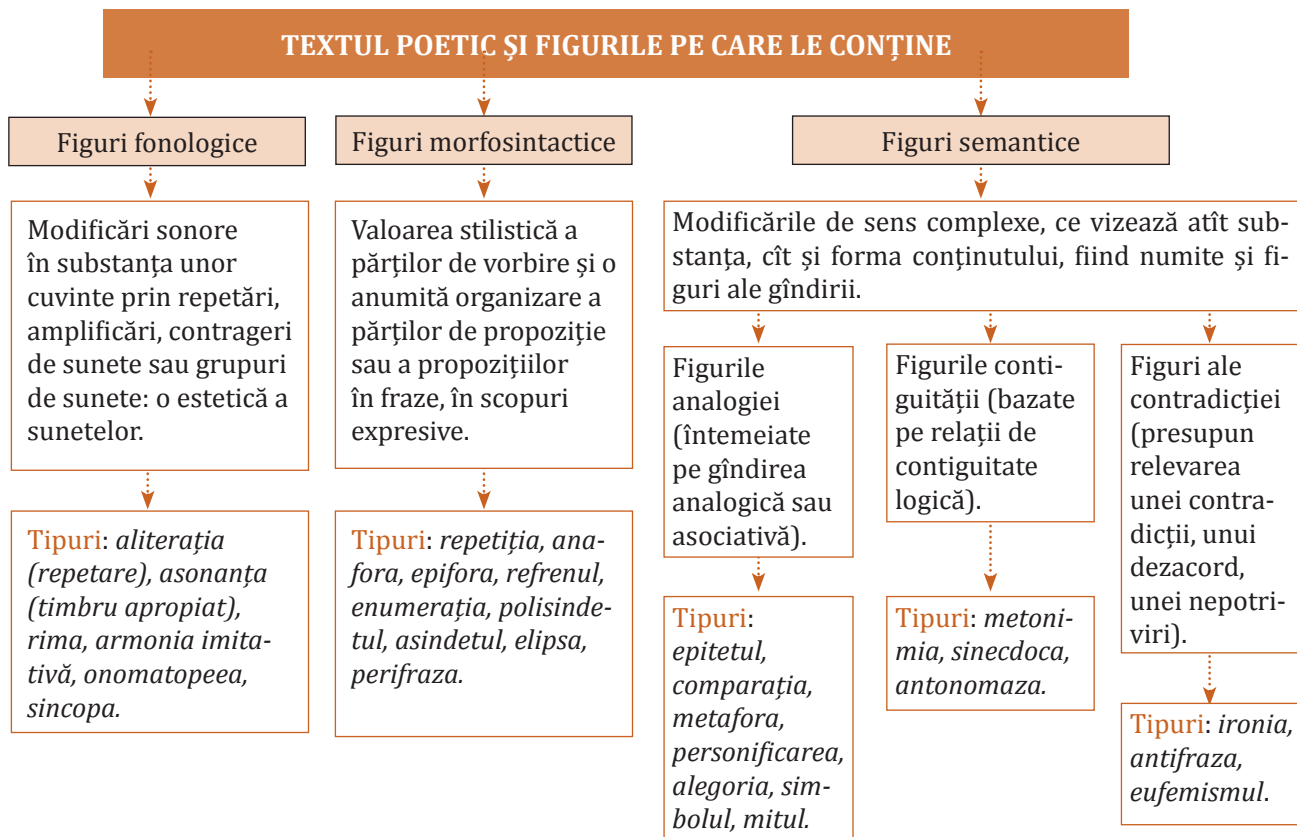

9. Motivează rolul simetriilor și al corespondențelor de structură și a celor poetice în raport cu cititorul și cu eul liric.

10. Identifică, în text, figurile de stil relevante pentru cele trei tipuri de figurile prezentate în schema-reper.

10.1. Comentează, utilizând informația din schema-reper:

- *sugestia atmosferei ce domină natura/ lumea textului;*
- *starea de spirit a eului liric.*

11. Formulează, în baza propriilor constatări și interpretări, tema poeziei *Decor* de George Bacovia.

1. Memorizează poezia și propune o variantă elocventă de rostire.
2. Apreciază, într-un microeseu, valoarea unor elemente de structură ale poeziei în comunicarea inedită a mesajului.

2.1. Valorifică mărturisirea poetului Eminescu din poezia *Iambul*:

<i>De mult mă lupt cătînd în vers măsura</i>	v - / v - // v - / v - / v - v (iambi + amfibrah)
<i>Ce plină e ca toamna mierea-n faguri,</i>	v - v / v v - v // - v / - v
<i>Ca s-o aștern frumos în lungi șiraguri</i>	v v v - / v - // v - / v - v
<i>Ce fără piedici trec sunînd cezura.</i>	v - v / - v // - v - // v - v

28 LIRICA POPULARĂ. DOINA, o expresie a sensibilității

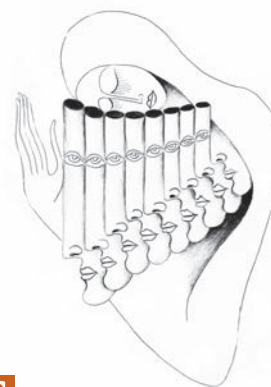
Motto:

Farmecul poeziei populare îl găsesc în faptul că este expresia cea mai scurtă a simțămîntului și a gîndirii.

Mihai EMINESCU

1. Amintește-ți de manifestările folclorice din localitatea de baștină sau de cele surprinse în emisiunile radio, TV și explică rolul acestora în viața noastră contemporană.
2. Alcătuește o listă de caracteristici ale folclorului românesc.
3. Formulează, în baza acestor caracteristici, o definiție a noțiunii de folclor. Compară termenii și explică sensul lor: *folclor* – *folclorul obiceiurilor* – *folclorul literar* – *folclorul muzical-literar*. Utilizează sugestiile din *Agenda cititorului*.
4. Exemplifică afirmația din temă, raportînd-o la sugestia metaforei grafice alăturate.

AB INITIO

S APERE AUDE

Agenda cititorului

- **Folclor** (*folk*, adică popor, și *lore*, adică știință) – știința poporului.
- **În sens restrîns**, înseamnă studiul civilizației materiale: arhitectură; instalații tehnice; costum; instrumente muzicale tradiționale.
- **În sens larg**, înseamnă credințe; superstiții; obiceiuri; literatură populară; muzică, dans, jocuri.
- Cel dintîi om de cultură român care a întrebuințat cuvîntul *folclor* a fost B.-P. Hasdeu, *Cuvente den bătrîni* (1878–1879).

1. Citește fragmentele axate pe o problemă comună – *valoarea literaturii populare* – și formulează răspunsuri la următoarele întrebări:

- Cine este autorul creațiilor populare?
- Cînd au fost create?
- Cum au fost transmise?
- Ce particularități artistice deosebite au?
- Ce specii au o frecvență funcționalitate?
- Care dintre ele se pot încadra în genul liric?

➤ Comori neprețuite de simțiri duiosase, de idei înalte, de notițe istorice, de crezări superstițioase, de datini strămoșești și mai cu seamă de frumuseți poetice pline de originalitate și fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română.

Aceste poezii se împart în trei clase deosebite:

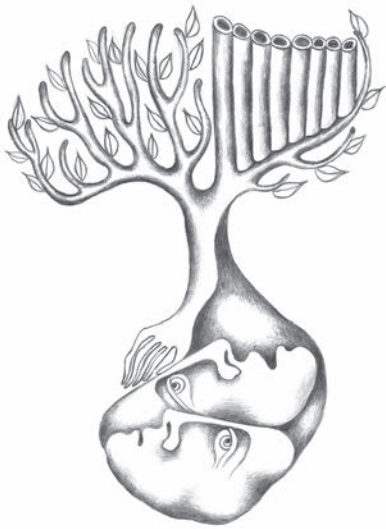
Cîntece bătrînești sau Balade; Doine; Hore.

Toate aceste poezii, fără dată sigură și fără nume de autori, sînt alcătuite de secole întregi, ca niște pietre scumpe în sînul poporului. Ele sînt expuse de a se pierde, prin urmare, e o sfințită datorie de a le căuta și a le feri de noianul timpului și al uitării.

Vasile ALECSANDRI

➤ Istoria noastră mai veche, cea dinainte de Negru-Vodă și Bogdan, este ca și necunoscută. Singurul document străvechi care o luminează întrucîtva este cîntecul popular și din el se vede că străbunii noștri au trăit

SCRIPTA MANENT

Agenda cititorului

- **Doină** – cuvânt preluat din terminologia folclorică, folosit în paralel cu termenul de cântec liric.
- Doina este definită ca specie aparte, cu particularități distincte numai pe plan muzical.
- Din punct de vedere poetic, doina are o tematică variată, iar din punct de vedere estetic, relevă un orizont metaforic și stabilizat prin tradiție.
- **Arhetip**
- tip, model inițial după care se execută o lucrare;
- modelul prim, inițial, ideal al obiectelor sensibile, considerate ca reprezentări imperfecte și copii ale sale;
- tip originar, prim.

într-un lung și aspru amurg de suferință. În poezia lor plină de contraste, acești vechi poeți anonimi cîntase cînd suferința în doină, cînd amorul c-o delicatețe deseori surprinzătoare, cînd zîmbeau în strigături, cînd se avîntau spre zări fantastice în cîntecele bătrînești. În durerile și furtunile negurosului nostru trecut, **Doina** și **Cîntecul bătrînesc** au fost izvoare de viață și energie.

Mihail SADOVEANU

2. Identifică similitudini și deosebiri între opiniile autorilor citați, completînd o *diagramă Venn*.
3. Găsește, în fragmentele citate mai sus, enunțurile în care marii scriitori ai literaturii române și-au exprimat îngrijorarea față de soarta poeziei populare. Discută, referindu-te la realitatea actuală.
4. Citește informația din *Agenda cititorului* și rescrie definiția, însoțită de schema tipurilor de doină, extrasă din tema: **Genul liric sau stările trăirii și ale expresiei**.
- Citește textul și identifică:
  - *motivul principal;*   ➤ *starea eroului liric;*
  - *unitățile de vocabular care denotă stările sufletești și sentimentele eului.*

CINE-A ZIS DOINA-DOINA

Frunză verde și una,
Cine-a zis doina-doina
Arsă i-a fost inima,
Arsă i-a fost ca și-a mea.
Cine-a zis doina dintîie
Arsă i-a fost ca și mie.

5. Precizează dacă ai putea considera acest text un model arhetipal pentru specia doinei. Argumentează.
6. Citește fragmentele selectate din doine, acceptînd rolurile:
  - *prima lectură din perspectiva ascultătorului unei confesiuni a eului liric al poeziei;*
  - *a doua lectură din perspectiva asumării rolului de eu liric al doinei.*

A Frunză verde măr creșesc,
Stau în drum și mă gîndesc
Ce s-apuc, ce să muncesc,
Piinea să-mi agonisesc,
Copilașii să-mi hrănesc?

B Frunză verde rozmarin,
Rău e de voinic străin!
Numai luna că-l iubește
Și soarele-l încălzește.

C Frunză verde de alună,
Mă dusei noaptea pe lună
Să găsec o florică
Care mult inima-mi strică
Și s-o-ntreb de ce-n grădină
Pleacă fruntea și suspină?

D Frunză verde de negară,
Vai, sărmana biata țară,
Cum te-ajunge focul iară!

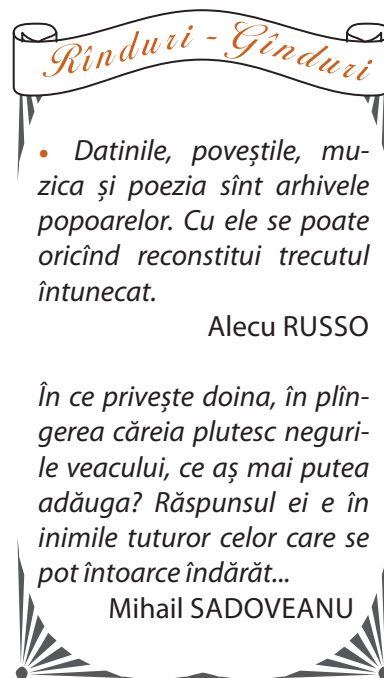

1. Comentează textele conform indicilor din tabel și completează-l cu informația obținută.

Formula inițială	Motivul	Semnificațiile	Sentimentul/ starea

- 1.1. Explică semnificația corelației dintre formula inițială, motivul și starea afectivă a eroului liric. Decide, care din aceste componente este relevantă pentru specificul doinei?
- 1.2. Intitulează fragmentele, potrivit titluri adecvate doinei.
2. Continuă începutul textului și alcătuiește o doină din două catrene, ce va avea un motiv contemporan.
- *Frunză verde...*
  - *Cine-a zis doina-doina...*
3. Citește *Agenda cititorului* de la începutul temei. Extrage caracteristicile doinei, aranjându-le în ordinea importanței lor.
4. Selectează, din materialul temei, o afirmație prin care să susții ideea că *doina este o voce interioară a singurătății*. Utilizează exemple din texte.
5. Lucrați în echipe: citiți doina și demonstrați că este un text reprezentativ pentru specia dată. Aplicați algoritmul propus.

LABOR OMNIA VINCIT

ARS COLLABORANDI

Doină, doină, cîntec dulce,
cînd te-aud, nu m-aș mai duce.
Doină, doină, vîers cu foc,
cînd te-ascult, eu stau pe loc.

Bate vînt de primăvară –
eu cînt doina pe afară,
vine iarna viscoloasă –
eu cînt doina-nchis în casă,

frunza-n codru mă îmbie –
eu cînt doina de hoție,
frunza cade-ngălbenită –
eu cînt doina cea mîhnită.

Izvorașul curge-n vale –
eu cînt doina cea de jale,
vine timpul de-nsoțire –
eu cînt doina de iubire,

vine timp de rele soarte,
eu cînt doina cea de moarte.
Doina zic, doina suspîn,
tot cu dînsa eu mă țîn;
doina cînt, doina șoptesc,
tot cu dînsa viețuiesc.

- Intitulează doina cu o expresie din text.
- Selectează și explică valoarea semantică a calificativelor doinei.
- Interpretează semnificația motivului principal din poezie.
- Comentează figurile de stil în raport cu starea de spirit a eului liric.

1. Elaborează, pe o foaie A 4, o fișă-reper pentru portofoliu, în care să rescrii definițiile noțiunilor de folclor și doină, însoțite de exemple.
2. Prezintă, într-o compoziție, 2–3 calități ale doinei, pornind de la afirmațiile lui Alecu Russo și Mihail Sadoveanu din *Rînduri-Gînduri*.

ARS DISCENDI

CORELAȚIA EROS-THANATOS ÎN CÎNTECELE POPULARE

Motto:

Cîntecele au o expresie de melancolie dulce și dureroasă chiar.

Artur GOROVEI

AB INITIO

SCRIPTA MANENT

Agenda cititorului

- **Cîntec** (lat. *canticum*; fr. *chanson*) – poezie lirică însoțită sau nu de muzică, este genul trubaduresc cel mai răspîndit. Tema lui este amorul. Cîntecul e alcătuit din șase sau șapte strofe cu un număr liber de versuri (3–42) și finalizează cu *închinări* (în provensală, *tornada*). Un imn al primăverii, anotimpul iubirii, îl constituie *prologul*.
- **Eros** (în mitologia greacă) – zeul iubirii. În literatură, semnifică iubirea în diversele ei stări.
- **Thanatos** – zeu protector și personificare a morții. În literatură, reprezintă un simbol al morții în plan existențial.

SAPERE AUDE

1. Audiază o doină și un cîntec liric popular și determină, prin 3–5 cuvinte, stările emotive pe care le-ai trăit pe parcursul audierii.
- Citește textul și sesizează prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește cîntecul popular de doină.

CÎNTEC POPULAR

Dragostea din ce-i făcută?
Din omul cu vorbă multă,
Din poale cu găurele
Și din buze subțirele.

Dragostea unde s-adună,
Îi numai joc și voie bună,
Dar unde șede urîtul
Tot la ușa bate vîntul.

Unde șede dragostea,
Înverzește pajiștea,
Dar unde șede urîtul,
Rămîne negru pămîntul.

Urîtul din ce-i făcut?
Din omul care-i tăcut,
Zice-o vorbă, ș-apoi tace,
Și urîtul așa se face.

2. Descoperă valențele textului, realizînd algoritmul:
  - Observă și explică elementele de structură ale discursului.
  - Identifică motivul/ motivele dominant(e) și cele subordonate.
  - Interpretează sugestiile a 3–4 figuri de stil relevante.
  - Apreciază structura frazelor poetice și muzicalitatea textului.
  - Audiază cîntecul și estimează valoarea melodiei pentru transmiterea mesajului.
3. Definește, în baza interpretărilor realizate, noțiunea de *cîntec popular*.
  - 3.1. Completează definiția cu informații din *Agenda cititorului*.
    1. Compară definiția doinei cu cea a cîntecului. Observă particularitățile și deosebirile dintre ele. Consemnează, într-un tabel, particularitățile fiecărei specii și caracteristicile comune.
    2. Citește textul cîntecului ce urmează și definește, printr-un titlu, mesajul lui.

Fă-mă, Doamne, ce mă-i face
Sufletul să nu se-mpace,
Fă-mă hulubaș de-argint
Cu aripile de vînt,
Să mai zbor de pe pămînt

Pin' la maica la mormînt.
Și să stau să m-odihnesc,
Să plîng și să mă jelesc
Și de bune, și de rele,
De aleanul vieții mele.

- 2.1. Descrie specificul unei melodii potrivite pentru acest text.
3. Comentează succint starea eului liric ce își *cîntă destinul* în secvența dată.
- 3.1. Identifică unitățile de vocabular care denotă această stare a eului.
- 3.2. Interpretează sugestia unor figuri de stil relevante.

1. Argumentează, prin exemple, afirmația lui Vasile Alecsandri:

Cele mai multe dintre cîntecele populare încep cu frunză verde... Frunza cea nouă îi insuflă (poporului) cîntece pline de o melancolie adîncă, ce exprimă jalea unui trecut de mărire și aspirare către un viitor măreț. Frunza verde ce încunună cîntecele populare servește, totodată, la caracterizarea cîntecului.

- 1.1. Continuă afirmația cu cel puțin două idei proprii.
2. Numește diferite cîntece populare pe care le cunoști sau le asculți, le interpretezi cu diferite ocazii. Ce te impresionează în aceste cîntece?
3. Intervievează-ți colegii, urmărind să constăți cum apreciază melodiile populare, cine știe mai multe cîntece, cu ce ocazii le interpretează etc.
4. Audiază cîntecul *Vai, sărmana turturică* din repertoriul Mariei Drăgan. Alcătuiește o fișă de caracterizare în care vei releva:
  - semnificația mesajului textului;
  - armonia dintre text și melodie;
  - valoarea, originalitatea interpretării;
  - locul cîntecului în „repertoriul” speciei.
5. Citește informația din *Agenda teoreticianului* și extrage din ea enunțurile care definesc specia cîntecului popular, însoțindu-le cu exemple.
6. Comentează semnificația corelației eros–thanatos, utilizînd informația din *Agenda cititorului* de la pagina 210.
7. Asociază versurile din pastelul lui Vasile Alecsandri: *E privighetoarea dulce care spune cu uimire/ Tainele inimii sale, visul ei de fericire* cu interpreții/ interpretele de cîntece populare preferați/ preferate. Redactează un microeseu cu subiectul: *Privighetoare a cîntecului popular.*
8. Lucrați în echipe. Acumulați idei despre impactul folclorului asupra creației scriitorilor contemporani. Ilustrați ideile prin citate din opere.
- 8.1. Lansați idei pentru o eventuală conferință științifică *Poezia populară, izvor de inspirație pentru scriitori de referință ai literaturii române*. Aranjați ideile în ordinea importanței lor și expuneți-le în fața colegilor.

LABOR OMNIA VINCIT

Agenda teoreticianului

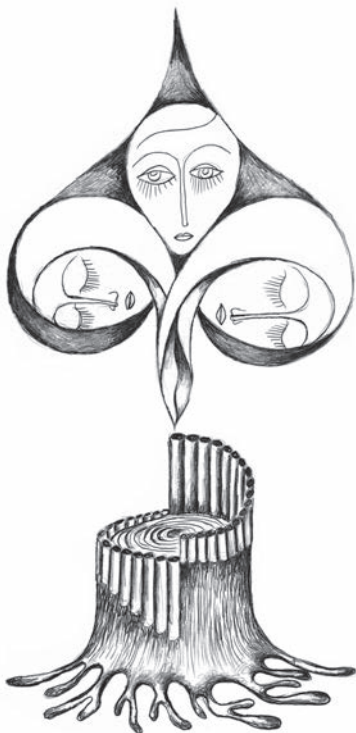
- Sub numele de cîntec noi înțelegem o poezie, niște versuri care se recită, fără să fie cîntate, dar, în același timp, cîntec este o poezie care se intonează pe o melodie.
- Cîntecele joacă un rol important în viața tuturor popoarelor.
- De la naștere pînă la moarte, cîntecul face parte integrantă din viața individului.
- Jocurile copiilor sînt însoțite de cîntece și dansuri.
- La nuntă se cîntă, în ceasuri de veselie și de tristețe se cîntă, diferite munci sînt însoțite de cîntece și la sfîrșitul vieții mortul este bocit prin cîntece.

Artur GOROVEI

ARS COLLABORANDI

8.2. Aplicînd tehnica SINELG-ului, completați-vă cunoștințele despre folclor ca sursă de inspirație pentru literatura cultă și formulați, în baza acestei informații, posibile teme/ probleme pentru a fi abordate în cadrul unei conferințe.

V	+	-	?
Idei care îmi erau cunoscute	Informație pe care am aflat-o și o accept	Informație care diferă de cunoștințele mele anterioare	Ce nu-mi este clar și necesită documentare din alte surse
•	•	•	•

Metaforă de Ion Puiu

A Trebuie să fac mărturisirea de credință că poporul este părintele meu literar; că trecutul pulsează în mine ca un sînge al celor despărțiți; că mă simt ca un stejar de la Orhei, cu mii și mii de rădăcini înfipite în pămîntul neamului meu.

Mihail SADOVEANU

B Valorificarea conștientizată a folclorului a început, cum se știe, odată cu generația patruzeciopistă. Se vorbește chiar de o descoperire a lui. Dacă sîntem de acord că fiecare etapă de cultură redescoperă ceea ce există deja în substrat, scriitorii de la *Dacia literară* trebuie considerați, într-adevăr, primii care au făcut din tradiție o marcă a propriei creații, în ideologie și în artă. Să nu uităm că patruzeciopistii înșiși și-au căutat înaintași printre cronicari... În valorizarea sau conservarea folclorului, oamenii de litere s-au apropiat cel mai adesea (spre deosebire de mulți dintre cei care pretind cunoașterea exactă a terenului) de esența artei orale și o dată au redimensionat-o în sensul esteticului, chiar și atunci cînd au reconstituit obiceiurile, cum ar fi hora de duminică, din romanul *Ion*, claca din *Crîșma lui Moș Precu* sau descrierea călușului din *Moromeții*.

Petru URSACHE

C Plîng în mine și-n țărîne,
precum plînge toamna-n noapte
toate doinele bătrîne
mormîntate-n strop de șoapte.
Năpădit de doruri grele,
mă simt trist ca o baladă
și-mi las fruntea peste ele
piatră de granit să cadă.

Dumitru MATCOVSCHI

ARS DISCENDI

1. Precizează, prin exemplificări, particularitățile liricii populare.
2. Comentează, în paralel, o doină și un cîntec popular, la alegere.

OPȚIONAL

3. Scrie un eseu nestructurat cu una dintre temele:
  - *Doina, o pasăre ce zboară peste moarte;*
  - *Lirica populară reflectă sufletul neamului întreg;*
  - *Cîntecul popular, o fuziune dintre Eros și Thanatos.*

30 NOAPTE de MAGDA ISANOS. Tensiunea și armoniile liricii culte

Motto:

Poezia ei comunică sentimentul unei trăiri intense
și al unei legături directe de la suflet la suflet.

Marin BUCUR

1. Formulează 2–3 idei despre specificul lecturii/ rostirii unei opere lirice, spre deosebire de cele epice, dramatice.
2. Precizează prin ce contribuie la formarea personalității tale lectură, cunoașterea operelor liricii culte.
- Citește textul poeziei și identifică motivul/ faptul ce a inspirat poeta.

AB INITIO

SCRIPTA MANENT

Agenda cititorului

- Conținutul ei (al liricii) este subiectivul, lumea interioară, sufletul contemplativ, simțitor, care, în loc să treacă la acțiuni, se oprește mai curînd la sine ca interioritate, putîndu-și lua din această cauză ca formă și ultima țintă autoexpri-marea subiectivului...
Friedrich HEGEL
- Un poet se recunoaște – sau cel puțin fiecare își recunoaște poetul său – după acest simplu fapt că transformă cititorul în *inspirat*. Inspirația este ceva ce e generos acordat de cititor poetului său.
Paul VALÉRY

NOAPTE

Ascultam astă-noapte
crescînd pădurile pline de șoapte,
cît spațiul nalte,
aceleași și alte;
cu crengi felurit înflorite,
nu mai știu de unde pornite.
Stufos întunericul se făcea –
și rece-mprejurul tău, stea...

Unde sînt acum, unde sînt
ființe, lucruri tainic împăcate,
lîngă pămînt ca umbrele culcate,
și mirosind a pămînt?

Magda Isanos
(1916–1944)

1. Realizează o lectură *mută* a poeziei, intenționînd să *ascuți* noaptea.
  - 1.1. Notează ce ai văzut; ce ai auzit; ce ai simțit; ce ai gîndit.
2. Explică noțiunile: *inspirație* – *imaginație* în relație cu *poeta*; *poezia*; *cititorul*. Utilizează informația din *Agenda cititorului*.
3. Motivează elementele de structură ale textului dat, pe care le consideri relevante.
4. Interpretează semnificația interogației finale din text în raport cu o idee din *mottoul* temei.
5. Estimează mesajul poeziei în raport cu afirmația din *Agenda criticului*, expusă în pagina următoare.

SAPERERE AUDE

Agenda criticului

Spontană ca o îmbrățișare, poezia Magdei Isanos are harul de a spune, cu o prospețime veșnic nealterată, că lumea este frumoasă.

Elisabeta Isanos GOIAN

LABOR OMNIA VINCIT

ARS COLLABORANDI

Rînduri - Gînduri

• Trebuie să tindem mereu spre realizarea ideii de bine, generozitate și frumusețe, nici o operă literară nu poate trăi fără ele.

Magda ISANOS

ARS DISCENDI

6. Fixează, în formula unei scrieri libere (2–3 minute), ideile proprii cu referire la subiectul *Poezia lirică*.

6.1. Formulează, în baza ideilor consemnate, o definiție proprie a poeziei/ operei lirice.

7. Compară definiția formulată cu afirmația lui Nichita Stănescu și explică punctul de vedere al poetului: *Poezia este o tensiune semantică spre un cuvînt care nu există, pe care nu l-a găsit. Poetul creează semantica unui cuvînt care nu există.*

8. Completează afirmația poetului cu un enunț ce ar preciza rolul și funcția cititorului în receptarea poeziei, conducîndu-te de schema ce o prefigurează pe cea a comunicării:

Poetul creează → Poezia tensiune ← Cititorul receptează.
Enunțătorul   Mesajul   Receptorul

1. Pornind de la ideea lui Nichita Stănescu, determină:

- ce a creat poeta;
- în ce constă tensiunea semantică a poeziei;
- care este posibilul cuvînt spre care este orientat mesajul poeziei.

2.1. Relaționează răspunsul cu ideea din *Rînduri-Gînduri*.

3. Elaborează, pentru portofoliu, o fișă de particularități, intitulată *Specificul operei lirice*, sistematizînd informația din cadrul temei.

4. Lucrați în echipe. Alegeți o poezie (la dorință), citiți-o atent prin grila fișei *Specificul poeziei lirice*, elaborată în sarcina anterioară.

- Notați impresiile de lectură imediat ce ați citit poezia.
- Selectați un citat care v-a impresionat și comentați-l în cîteva rînduri.
- Citați segmente din textele incluse în Agenda cititorului, care se pot ilustra cu segmente din poezia dată.
- Formulați un punct de vedere propriu privind rolul poeziei în viața unui tînr/ unei tinere și susțineți-l într-o alocuțiune de un minut.

5. Elaborați, pentru o publicație adresată adolescenților și tinerilor, un articol de problemă, cu tema: *La ce e bună poezia?*

1. Scrie un text argumentativ de o pagină, în care să răspunzi la întrebarea: *Ce este defnitoriu într-o poezie: sentimentul, structura, motivele, limbajul...?* Alege un text liric și ilustrează, în baza lui, ideile pe care le lansezi.

2. Formulează argumente pentru discuția *Poezia în viața mea*.

3. Meditează (în tehnica scrierii libere) asupra versului eminescian, referindu-te la autori, titluri, citate: *Văd poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere...*

Redactarea unui comentariu poetic

SCRIBO, ERGO SUM

Agenda cititorului

- Cuvântul **comentariu** vine din latinescul *commentarius*, derivat din *mens, mentis = minte*, ceea ce va însemna că autorul comentariului **demonstrează înțelegerea** unui text, făcând observații asupra lui.
- **Comentariul poetic** este un text de factură didactică, prin care cititorul face dovada percepției mesajului și a manierei poetice specifice acestui text. În procesul elaborării lui, autorul descifrează elementele poeticii și își apropie textul.
- Comentariul poetic îi lasă cititorului foarte multă libertate în privința structurii și a momentelor abordate. În cadrul comentariului poetic se face interpretarea personală a textului, explicarea stării postlecturale.
- Pentru a redacta un comentariu poetic, nu este necesară consultarea textelor metaliterare.

ARS DISCENDI

1. Scriind un comentariu poetic, autorul-cititor se apropie mai mult de text, îl face mai clar pentru sine și îl explică altor eventuali cititori:

- reacția postlecturală (*ce a văzut, ce a auzit, ce a simțit la prima lectură*);
- sentimentele dominante și modalitățile de transmitere a acestora (*destăinuire directă, indirectă*);
- ce motive poetice au facilitat dezvoltarea/ înțelegerea temei;
- care este imaginea artistică centrală a textului;
- ce mijloace poetice l-au impresionat;
- ce semnificație are titlul textului pentru interpretarea lui;
- ce efect au avut asupra cititorului aspectele de versificație a textului;
- pe ce elemente se sprijină muzicalitatea versurilor;
- ce sens poate da cititorul acestui text;
- ce mesaj poate desprinde cititorul din text;
- de care alte texte poetice/ opere de artă îi amintește lucrarea dată.

1.1. Aplică algoritmul de mai sus la comentarea textului poeziei ce urmează, consultând și *Agenda cititorului*.

BRÂNCUȘI

Masă de piatră.	Fruntea grea ca de piatră
Scaune goale de piatră.	Și să vadă
Așteaptă	Ce-i de făcut mai departe.
Întoarcerea din bătlăii	O, e o tăcere
A vitejilor voievozi.	Atît de afundă
La ceas de taină	Că se aud Carpații spre seară
Ei vor veni	Cum, aplecîndu-se, aștern umbra
Să-și odihnească brațul	Pe masă,
De piatră,	Curată și răcoroasă.

Grigore VIERU

- Demonstrează, în 3 contexte potrivite, polisemia cuvîntului *masă*.
- Comentează, într-un enunț, semnificația sintagmei *ceas de taină*.
- Analizează, într-un text coerent de 3-4 rînduri, semnificația contextuală a simbolului *Carpați*.
- Desfășoară, în 4-5 enunțuri, raportîndu-te și la un alt text cunoscut, semnificația *motivului așteptării* în această poezie.
- Imaginează-ți că este posibil să aduni, la această masă simbolică virtuală, 12 personalități ale istoriei și culturii române. Numește-i pe cei invitați de tine, argumentînd, în cîte un enunț, prezența fiecărui nume.

1. Redactează un comentariu poetic al textului.

DINAMICA EULUI LIRIC ÎN POEZIA CONTEMPORANĂ

AB INITIO

S CRIPTA MANENT

Agenda cititorului

- **Eul este vocea lirică** ce redă, la lectura poeziei, adevărul emotiv al universului poetic.
- **Eul liric** poate fi identificat în mai multe ipostaze (aspecte, situații) generate de statutul textului liric.
- **Eul poetic** este dominant în poezie, întrucât numai valorile create de el sînt eterne și absolute și cititorul le descoperă în stratul de adîncime al textului.
- **Eul empiric** ne comunică doar expresii de suprafață.
- Tudor Vianu afirma că *poetul nu vorbește niciodată în numele său individual, empiric, ci în numele unui eu tipic. Oricine poate intra în relații simpatice.*

Motto:

În poezia modernă, eul e cadrul unui eu pe care cititorul și-l inventează prin lectură.

Alexandru MUȘINA

1. Examinează imaginea alăturată. Comentează mesajul ei, precizînd detaliile pe care te-ai axat. Formulează un titlu adecvat.
- Imaginează-ți că deschizi o carte de versuri ale poetului Grigore Vieru. Ești la prima pagină și ai în față primul text (poezia ce urmează): privește-l. Ce poți spune despre el?

Chipul tău, mamă,
Ca o mie
De privighetori rănite,
Ochii tăi
În care s-au întîmplat
Toate
Cîte se pot întîmpla
Pe lume!
Lacrima ta:
Diamant ce taie-n două
Oglinda zilei.
Nedespărțită de cer
Ca apa de uscat,

Locuiești o casă
Cu două ferestre:
Una ce dă spre viață,
Alta cu fața spre moarte,
La fel de limpezi amîndouă.
O, mamă,
Spre mine mîinile-ți întinde:
Spre cel
Care cu dor te-așteaptă,
Și ție apropiindu-mă,
Apropie-mă liniștii ce ești.
Acum și-ntotdeauna.

Grigore VIERU

2. Citește textul ca pe o mărturisire făcută mamei.
3. Consultă memoriile poetului și comentează relația autorului cu mama ca exemplu al unei valori umane incontestabile.
Nu sînt mai dăruit cu har decît ceilalți poeți. Și cred că nu mi-am iubit mama mai mult decît ei. Pur și simplu, mama a avut un destin mai tragic.
Sînt profund marcat de tragismul vieții ei și așa voi rămîne pînă în ultima clipă a vieții. În ziua în care a murit mama, a murit în ochii mei întregul univers. În ziua aceea am hotărît să-mi dorm somnul de veci alături de ea. Iată epitaful pentru mama: *Pierzînd pe mama, îți rămîne Patria. Dar nu mai ești copil.*
Grigore VIERU
4. Determină momentele comune dintre poezie și confesiunea poetului, stabilind simbolurile care apar în ambele texte.
5. Definește starea eului liric, informîndu-te din *Agenda cititorului*.
6. Descoperă, în textul poeziei, pretextul confesiunii pe care o face mamei eul poetic. Explică-l, angajînd *epitaful pentru mamă* din memoriile poetului.

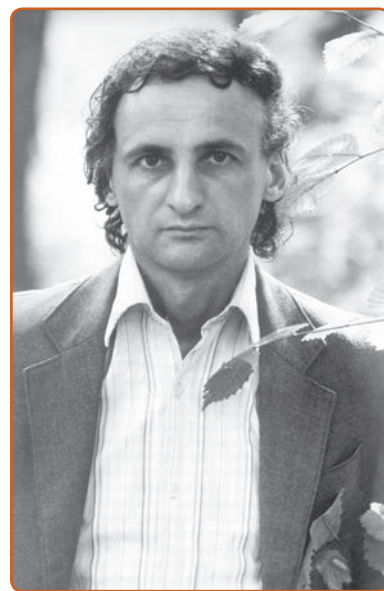

S APERE AUDE

1. Rescrie, din text, cuvintele și îmbinările ce se referă la chipul mamei și interpretează semnificația lor.
2. Construiește, în 3–4 rînduri de text coerent, o schiță de portret al mamei, așa cum se relevă în poezie, în raport cu următoarele imagini:

Ochi – Lacrimă – Casă – Suflet.

- 2.1. Analizează textul propriu și deduce: ce stări/sentimente ale poetului și-au găsit reflectare în portretul schițat?
- 2.2. Explică, succint, cum ți-a reușit să înțelegi trăirile/sentimentele eului liric și să le exprimi în textul propriu.
3. Urmărește în poezie evoluția sentimentelor eului liric, identificînd momentul în care *erupe* starea dominantă.
4. Divizează convențional textul în două secvențe, intitulîndu-le în raport cu starea eului liric din fiecare secvență.
5. Comentează succint modul în care eul liric își comunică nostalgia, dorul de mamă.
6. Examinează limbajul poetic al textului și identifică figurile de stil care îți conturează chipul mamei.
- 6.1. Interpretează sentimentele eului liric sugerate de figurile de stil fixate în schemă:

*La capătul fiecărei cărți
Ne-așteaptă
Cu lacrimi în ochi
O mamă.*

CHIPUL TĂU

Ca o mie de privighetori rănite.
comparație + metaforă

LACRIMA TA

*Diamant ce taie-n două
oglindea zilei.*
simbol + metaforă

OCHII TĂI

*...în care s-au întîmplat toate/
cîte se pot întîmpla/ pe lume!*
hiperbolă

LOCUIEȘTI O CASĂ

*Cu două ferestre:
Una ce dă spre viață,
Alta cu fața spre moarte.*
simbol + antiteză

- 6.2. Concluzionează care este starea de spirit dominantă a eului liric.
7. Raportează starea de dor a eului liric din textul poeziei analizate la aceeași stare din următoarele versuri ale poetului:
*M-am amestecat cu dorul
Ca sîngele cu izvorul.*
8. Definește ipostazele eului liric din text, selectînd, din șirul propus, variante adecvate:

DOR: *de țară; de copil; de mamă; de iubită; de cunoaștere; de viață.*

LABOR OMNIA VINCIT

Agenda cititorului

- Ce stare trăiește eul liric în incipitul textului?
- Care sînt ipostazele eului liric din textul poeziei?
- Ce vrea să conștientizeze eul liric mărturisindu-și amintirile?
- Definește starea de spirit dominantă a eului liric din text.

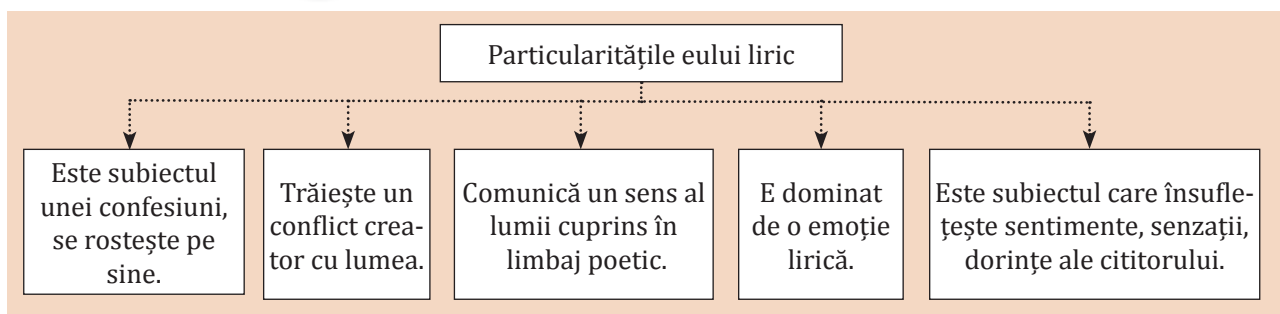
1. Citește poezia și răspunde succint la întrebările din *Agenda cititorului*, utilizînd schema *Particularitățile eului liric*.

Mama nu plîngea între noi
își lua căldarea și se ducea la fîntînă.
Aplecată peste vîrtej
în lumina puțină a serii
scotea supusă
din gura izvoarelor
căldarea cu apă
și lacrima ei.

Era ger
apa îngheța pe corlate
pe șalul mamei
și vîntul dădea buzna.
Mama îi spunea ceva fîntînii.
Fîntîna îi răspundea.

Două izvoare erau
presărate cu omăt.
Dădeau tot ce aveau
și cine se întreba
ce-i în sufletul lor?
În viscol și ger
ori vara sub stele
cînd îi era greu
cînd n-avea cine s-o asculte
mama nu se ducea în vecini
nu umbla pe la neamuri.
Mama mea tînără
îmbodolită ca o bătrînă
se ducea la fîntînă.

Liviu DAMIAN

2. Meditează, într-un text de 5–6 rînduri, despre trăirile eului liric care te-au emoționat/ marcat profund.

3. Compară mesajul poeziei lui Liviu Damian cu cel pe care l-ai dedus din poezia lui Grigore Vieru, comentînd procedeele de sugereare a sentimentelor eului liric.

4. Regăsește-te în ipostazele eului liric din 2–3 poezii preferate, argumentînd acest lucru într-o succintă comunicare cu tema: *Eul liric este vocea textului poetic care dialoghează cu mine.*

ARS DISCENDI

1. Definește-ți propria stare pe care o trăiești cel mai des într-o comunicare confidențială cu mama/ tata, în situația cînd ei sînt plecați și nu v-ați văzut de mult.

2. Comentează, într-o reflecție, starea de spirit a eului liric din poeziile studiate. Urmărește diversitatea eului liric în poezia contemporană.

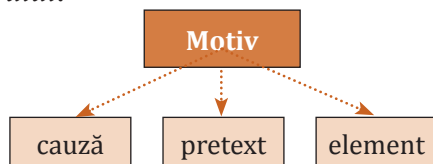
OPȚIONAL

3. Redactează o compoziție-confesiune adresată mamei. Intituleaz-o.

Colind de Arcadie Suceveanu. Emoție și expresie

1. Stabilește motivele care îți pot provoca stări de meditație, tristețe, jubilație, dor, nostalgie, fericire, luciditate.
2. Comentează informația din schemă, apelând și la reperatele din *Agenda cititorului*.

3. Audiază sau amintește-ți un colind, consemnând emoțiile, stările, imaginile provocate.
  - 3.1. Exprimă-ți opinia:
    - *ce impact au avut în copilărie colindele ca texte cîntate la sărbătorile tradiționale;*
    - *ce a cauzat apariția colindelor și evoluția lor.*
  - 3.2. Sintetizează datele pe un poster și concluzionează ce stări fundamentale ale eului liric din colinde te-au impresionat.
  - 3.3. Actualizînd textele cunoscute, explică particularitățile de limbaj poetic al colindelor, împletirea epicului cu liricul.
    - Citește poezia, asociindu-te la starea eului liric.

AB INITIO

S CRIPTA MANENT

COLIND

Ninge curat ca într-un dor de moarte,
Dezastre mari de fulgi se-ntîmplă-n cer.
La geamul plîns al casei de departe
Se-aude-n noapte-un cîntec: lerui-ler.

Acum, acolo ninge-a veșnicie,
Brazii miros a naștere în munți
Și-ncet se sting în veghea lor tîrzie
Două făclii, doi pomi ajunși cărunți.

Umbrele lor ca-n vis mi se arată
Veghind la geam atît de-adînc și greu,
Că din tăcerea lor însingurată
Își rupe vorba însuși Dumnezeu.

Cumpăna vremii tulbure se-nclină
Cu focuri mari de ger spre cuibul lor.

Și parcă-i soarbe-o stranie lumină,
Și-ncet se duc prin aspre vămi de dor.

Pe fruntea lor se-ncheagă-un nimb de ceață,
În pieptul meu lucrează-un fier cu zimți;
Și tot mai des se-aud hăitași de gheață
Pe partea lumii, cea dinspre părinți.

Pe căi de fulgi acuma m-aș întoarce
Să cad la prag, zidit între nămeți,
Și ceasul lumii, cu noroase ace,
Să-l dau-napoi cu, simple, două vieți.

Dar ninge-n noapte fără vindecare
Cu lerui-ler peste-un sfîrșit de veac.
Mi-e dor... Și-adorm cu fruntea pe minsoare,
Decapitat de-acest colind sărac.

Arcadie SUCEVEANU

4. Descrie-ți starea postlecturală.

SAPERE AUDE

Agenda cititorului

- **Tema** se referă la un domeniu foarte larg, general și abstract al realității reflectate în operă. (Pierre Brunel)
- **Motivul** se referă la sensurile concrete ce întregesc tema; el este o parte din tema operei literare.
- **Motivele** pot fi identificate *direct* (fiind prezente la suprafața textului prin lexeme cu un conținut semantic corespunzător) sau *indirect* (incluse în expresii, imagini, figuri de stil).
- **Laitmotivul** este un anumit motiv reluat periodic în textul literar (este ca un refren al textului).
- **Titlul**, element de construcție, indică de gen/ specie; incită, orientează cititorul; relevă sau „ascunde” mesajul; poate fi exprimat printr-un cuvânt, sintagmă, vers, figură de stil etc.; invocă un motiv (principal) sau trimite la starea eului liric; sugerează ideea.

1. Selectează 3–4 motive principale și explică semnificația lor contextuală, aplicând informația din *Agenda cititorului*.
2. Plasează, pe două coloane, motivele din poezie, fixându-le în prima coloană pe cele evidente, de la suprafața textului, iar în a doua – pe cele incluse, ascunse în imagini, figuri, expresii.

Motive de suprafață	Motive de profunzime
Model: – motivul ninsorii	– motivul genezei
–	–

3. Identifică, în fiecare strofă a poeziei, câte un motiv ce relevă starea eului liric.
4. Precizează motivele din text ce se referă la titlul *Colind*, interpretându-le succint.
5. Relaționează motivele identificate astfel încât să evidențieze o anumită temă și formulează-o, argumentându-ți opțiunea.
6. Comentează, utilizând reperele din *Agenda cititorului* de la pagina 222, semnificația cronotopului din text, angajând motivele ce-l relevă:
  - al ninsorii;
  - al refrenului *lerui-ler*;
  - al vetrei părintești: *casa, pragul*;
  - al părinților;
  - al umbrelor-amintiri;
- 6.1. Identifică, din șirul propus, motivele care sînt și figuri de stil, comentînd semnificația motivului principal.
- 6.2. Explică, în baza exemplelor relevante, relația dintre *motiv* și *figură de stil*, utilizînd informația din *Agenda cititorului*.
7. Examinează schema de la pagina 206 și reține distribuția, în trei categorii, a figurilor de stil pe care le conține un text poetic.
8. Repartizează motivele din poezie în funcție de apartenența lor la figurile de stil:

A. motive-simboluri	B. motive-metafore	C. motive-mit
•	•	•

9. Recitește textul, desemnînd fragmentele ce se raportează la trei dominante poetice:
  - *revelația peisajului*;
  - *sentimentul eului liric*;
  - *evocarea părinților*.
10. Definește câte 1–2 figuri de stil care, în opina ta, sînt mai relevante pentru fiecare nucleu semantic al textului.
  - 10.1. Comentează, pe scurt, sugestia fiecăreia în contextul poeziei.

1. Documentează-te despre rolul cititorului în procesul înțelegerii unui mesaj din opera lirică.

CITITORUL DECODIFICATOR AL MESAJULUI OPEREI LIRICE

- Principalul element ce atestă statutul de operă literară este imaginea artistică construită prin limbaj.
- Un rol decisiv în receptarea și înțelegerea conotației sensului/ sugestiei imaginii artistice îi aparține cititorului, care, la lectură, parcurge calea inversă celei parcurse de autor:

Autorul produce/ creează imaginea, înglobînd/ ascunzînd/ conotînd sensul.

Opera literară/
imaginea

Cititorul o recrează în reprezentările sale mentale, descoperind, decodînd, denotînd anumite sensuri înțelese.

- Imaginea artistică este o reprezentare mentală a impresiilor produse ca rezultat al lecturii unui text literar, al contemplării unei opere de artă.
- În timpul lecturii unui text literar, imaginea artistică este percepută prin exercitarea funcției de reprezentare (iconice) a cuvîntului, care proiectează în spațiul mental imagini vizuale, sonore, auditive, olfactive, tactile/ obiectele însoțite de senzații, percepții, reprezentări etc.

Pentru a înțelege și integra imaginea literară în context/ text, e necesar să citești de mai multe ori fragmentul/ textul și să-ți fixezi, pe ecranul imaginar, fiecare element care întregește imaginea.

Notă: Imaginea poetică nu se identifică cu figura poetică, dar o figură poetică complexă poate fi și o imagine poetică.

După *Constantin PARFENE*

2. Valorifică-ți experiența de cititor, exemplificînd modelul expus prin 2 imagini din textul poeziei *Colind* de Arcadie Suceveanu.
3. Dezvoltă-ți abilitățile de lector avizat, aplicînd sugestiile teoreticianului englez Ivor Armstrong Richards la conștientizarea actului de lectură a poeziei studiate și la înțelegerea mesajului ei.

Modelul configurării sensului imaginii artistice la lectura textului literar

Sucesiunea evenimentelor produse la receptarea unui text literar

Ochiul cititorului înregistrează o succesiune de cuvinte tipărite, iar rezultatul este un mănunchi de reacții în ansamblul cărora se disting șase tipuri aparte de evenimente:

1. Senzația vizuală a cuvintelor tipărite.
2. Imagini asociate intim cu aceste semne.
3. Imagini relativ libere.
4. Gînduri, referințe la diferite obiecte.
5. Emoții.
6. Atitudini afectiv voliționale.

Semnificațiile receptării

Înțelegerea evenimentelor ajută cititorul să conștientizeze lectura și să înțeleagă mesajul operei.

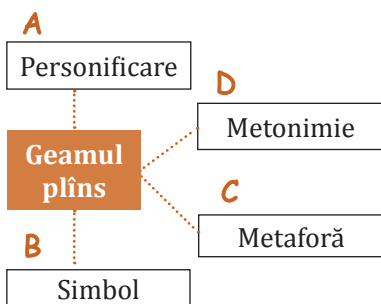
1. La prima lectură a textului am avut senzația vizuală a cuvintelor_____ . La a doua lectură s-a completat senzația vizuală și a cuvintelor_____ .
2. Am reținut următoarele imagini asociate_____ , care mi-au clarificat_____ .
3. Mi-au apărut și imagini complementare, care_____ .
4. În legătură cu imaginile _____ , mi-am amintit de _____ .
5. Imaginile vizuale mi-au provocat sentimente de_____ .
6. Mi-am conturat mai clar atitudinea de_____ ; decizia de a_____ .

4. Explică sugestia comparației din primul vers.

Agenda cititorului

- **Cronotopul:** indiciile textuale cu referire la timp și spațiu, relevante și pentru starea de spirit a eului liric, și pentru semnificația mesajului sau actualizarea lui.
- **Elemente ale cronotopului** pot fi și motive sau figuri de stil.
- **Mărci ale cronotopului** în text: verbe, adverbe cu referire la noțiunea de cronos/ timp; substantive, adjective, adverbe ce vizează noțiunea de topos/ spațiu.

Schema 1

Schema 2

ARS DISCENDI

5. Determină gradul de intensitate a ninsorii, comunicat de figura de stil: *Dezastre mari de fulgi se-ntîmplă-n cer.*

5.1. Observă cum s-a format această figură de stil, explicînd, prin schema dată, modificările de structură. Comentează sugestia contextuală a metaforei obținute.

6. Identifică, în text, semnul distinctiv al peisajului montan, interpretîndu-i semnificația ca element al unei figuri de stil.

7. Imaginează-ți acest imens peisaj de munte, avînd în centru casa părintească. Comentează sugestia acestei imagini.

8. Explică, aproape de text, de ce semnul poetic al casei este *geamul plîns*.

9. Alege, din *schema 1*, varianta figurii de stil pentru care pledezi și argumentează opțiunea.

10. De ce, în viziunea eului liric, părinții sînt prezentați prin *două făclii, doi pomi...?*

11. Demonstrează, prin detalii din text, că peisajul este conturat de eul liric ca un spațiu sacru.

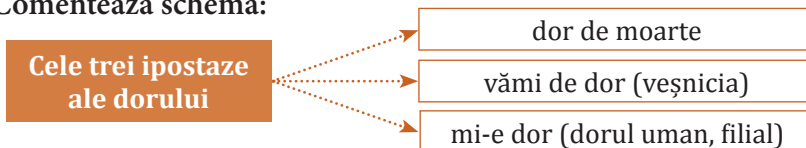
12. Definește figura de stil reprezentată în *schema 2*.

12.1. Comentează figura de stil, relevînd semnificația tropilor pe care îi conține.

13. Parcurge, împreună cu eul liric, calea imaginară spre casa părinților și încearcă să-i înțelegi starea istovitoare: *să cad la prag, zidit între nămeți...*

14. Găsește o soluție prin care eul liric ar reuși să dea *ceasul lumii* înapoi. Susține soluția prin argumente.

15. Comentează schema:

1. Memorizează poezia, intenționînd să exprimi, la rostire, gama de sentimente ale eului liric.

2. Redactează, într-un microeseu de 10–12 enunțuri, mesajul global al poeziei, în raport cu cele trei ipostaze ale dorului din text.

3. Pregătește un microrecital din cîteva poezii, la alegere, prin care să relevi diverse stări de spirit ale eului liric.

Redactarea unui eseu poetic

1. Organizați o masă rotundă, luând în discuție problema frumuseții.

1.1. Dezvoltați, în cadrul discuției, idei din aserțiunile propuse:

- *Frumusețea lucrurilor există în sufletul celui care le admiră.*

David Hume

- *Nu sînt atîția ochi pe pămînt cîtă frumusețe în jur.* Grigore Vieru
- *Cea mai frumoasă floare se veștejește cel mai repede.* André Gide

2. Raportează cele mai convingătoare idei la mesajul a două texte din creația poetului îndrăgit.

3. Documentează-te din *Agenda cititorului* și din reperele propuse mai jos cu exigențele de scriere a unui eseu poetic.

SCRIBO, ERGO SUM

Agenda cititorului

- **Eseul poetic** este un text ce ia în discuție o problemă inspirată din frumusețea și farmecul lumii care ne înconjoară; el este scris într-o manieră liberă, digresivă și exprimă un punct de vedere personal.
- Eseul poetic va conține cîteva secvențe distincte, scrise, fiecare, cu alineat:
  - *Introducerea în temă/ problemă.*
  - *Exprimarea punctului de vedere personal în raport cu problema dată.*
  - *Exemple în sprijinul punctului de vedere.*
  - *Exprimarea atitudinii față de problema propusă.*
  - *Încheierea.*

REDACTAREA ESEULUI POETIC PRESUPUNE

- *lectura și înțelegerea unui (unor) text(e) poetic(e);*
- *identificarea în text(e) a informației, a detaliilor ce se referă la problema eseului;*
- *formularea ideilor și a punctului de vedere propriu;*
- *precizarea a 2–3 viziuni/ interpretări ale criticilor consacrați, pe care îți poți construi propriul edificiu interpretativ;*
- *racordarea exemplelor relevante la temă;*
- *ordonarea ideilor într-o consecutivitate logică în scopul dezvoltării și argumentării temei;*
- *redactarea celor trei părți componente ale discursului eseistic: introducerea, realizarea temei, concluzia finală;*
- *verificarea eseului: claritatea stilului, relevanța ideilor, relevarea punctului de vedere propriu, originalitatea mijloacelor de exprimare.*

1. Pornind de la ideile lui Nicolae Dabija: *Omul, prin destinul său, este apt spiritual, dar și fizic, să treacă într-o altă dimensiune. Acesta este destinul marilor creatori, să se identifice cu opera.*

*Omule, tu ești stăpînul lumii, tu domini natura, ești mai presus decît munții, iar norii poți să-i răsfire cu mîna, încercînd să schimbi traiectoria stelelor, scrie, în limita de 1–1,5 pagini, un eseu poetic cu tema: **Lectura creației poetului îndrăgit este un prilej fericit de a reflecta la valorile ce-l omenesc pe cititor.***

ARS DISCENDI

Cea de pe urmă noapte la Roma de Ovidiu sau metamorfozele durerii

AB INITIO

Publius Ovidius Naso,
poet latin din epoca de aur
(20 martie 43 î.Hr. –
anul 17 d.Hr.)

SCRIPTA MANENT

1. Amintește-ți un caz când ai plecat pentru mai mult timp de acasă. Descrie evenimentul, insistând asupra stării de spirit și asupra sentimentelor pe care le-ai avut atunci. Ce sentimente re trăiești când îți amintești de acel eveniment?
  2. Observă și explică diferența dintre sensurile cuvintelor din șirurile sinonimice propuse. Încadrează 2–3 dintre ele în enunțuri.
    - A exila, a alunga, a goni, a izgoni, a ostraciza, a proscrie, a surghiuni.
    - A se expatria, a emigra, a pribegi, a se deștăra.
    - A alunga, a goni, a izgoni, a urgisi.
  3. Formulează un mesaj de adio celor de acasă, pentru o situație de despărțire îndelungată. Ce sentimente dorești să exprimi?
  4. Exprimă-ți opinia:
    - în mesajele pe care le vei trimite după un anumit timp de la despărțire, intensitatea trăirilor va fi aceeași? De ce da?/ de ce nu?
    - starea de spirit dominantă a acestor mesaje va fi de *tristețe, bucurie, nostalgie, reverie* etc.?
- Citește textul din creația părintelui elegiei universale, Ovidiu, urmărind atent starea afectivă a eroului liric.

CEA DE PE URMĂ NOAPTE LA ROMA

Când îmi răsare-n minte imaginea cea tristă
A nopții de pe urmă în Roma-n care eu
Am părăsit acolo atâtea lucruri scumpe,
Din ochii mei și astăzi curg lacrimi fierbinți.
Era aproape ziua când Cezarul dăduse
Poruncă din hotarul Italiei să plec,
Dar eu de-atîta vreme, eu – vai! – încremenisem:
Nici timp n-aveam, nici mintea nu-mi sta atunci la drum.
Lovit fusesem, parcă, de trăsnetul lui Joe
Și viu fiind, pe lume eu nu știam că sînt.
Dar când durerea însăși îmi risipi din suflet
Și negura aceasta, când mi-am venit în zori,
Am zis un trist adio mîhniților prieteni.

Ce mulți erau odată! și-acuma ... numai doi!
Plîngeam, plîngea soția și mă strîngea în brațe
Și plînsu-i, ca o ploaie, brăzda al ei obraz
Pe când a mea copilă, pe libicele țărături,
De soarta mea cea tristă nimica nu știa.
În casă numai plînsset și gemete, oriunde
Îți întorceai privirea, și bocet ca la mort!
Toți mă jeleau: bărbați, femei, copii,
Și ud era de lacrimi în casă orice colț...
Pot eu de-o mică pildă s-alătur una mare?
Așa era și Troia la pustiirea ei.

OVIDIU

5. Definește starea de spirit a eului liric și determină cauzele ei.
6. Extrage cuvintele-cheie din text și comentează, oral, rolul lor semantic în această elegie.

7. Construiește axa lexicală a textului.

7.1. Explică semnificația axei lexicale:

- în raport cu titlul;
- în raport cu motivul principal.

8. Formulează mesajul global al textului, valorificând structura lui lexicală.

1. Citește versurile pe care le consideri *mai îndurerate*. Interpretează-le.

2. Selectează informația semnificativă din *Agenda cititorului* și textul poetic, ilustrând, în tabel, particularitățile elegiei.

Particularitățile elegiei	Exemple
•	•

3. Recitește textul și determină ce părți de vorbire sînt cele mai frecvente și cele mai sugestive în conotarea stării elegiace a eroului liric.

4. Identifică figurile de stil care exprimă sentimentele caracteristice tonului elegiac și comentează sugestia lor.

5. Concluzionează: dacă ai alege o melodie pentru acest text, care ar fi particularitățile ei?

6. Lucrați în echipe, comentînd poezia după următorul algoritm:

- Notați pe un poster imaginile pe care le-ați vizualizat în timpul lecturii individuale a textului.
- Extrageți unitățile de vocabular care prilejuiesc *exprimarea eului liric*.
- Identificați mărcile textuale care vă oferă informații despre statutul eroului liric.
- Urmăriți și determinați mișcările de intensitate ale stării eului liric. Explicați-le și reprezentați-le grafic.
- Rescrieți versurile care exprimă culminarea stării eului liric. Comentați-le.
- Identificați, în text, motivele dominante și relaționați-le cu starea eului liric.
- Selectați și identificați 2–3 figuri de stil elocvente pentru starea elegiacă a eului liric.
- Motivați, prin 2–3 argumente, încadrarea poeziilor în specia *elegie*.

7. Demonstrează, prin trei argumente, că poezia *Cea de pe urmă noapte la Roma* este o elegie.

SAPERE AUDE

Agenda cititorului

- **Elegie** – specie lirică cultă în care poetul își exprimă un sentiment de tristețe, melancolie, durere. Totul e tandru, trist, melancolic. În forma sa modernă, elegia cunoaște epoca de glorie în romantism. Au scris elegii: Tibul, Ovidiu, Catul – în Antichitate; în epoca modernă: P. de Ronsard, A. de Lamartine, A. de Musset, V. Hugo, J.W. Goethe, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Bacovia, Nichita Stănescu, Ana Blandiana.

ARS COLLABORANDI

LABOR OMNIA VINCIT

1. Citește și compară textele lui Heinrich Heine, Vasile Alecsandri și George Bacovia.

1.1. Identifică notele comune din vocile eroilor lirici și motivele flo-tante, interpretînd succint semnificația lor.

ELEGIE

Cînd iar uitat și bolnav,
Prin sanatorii sau spitale,
Voi sta privind
Al vieții vals
Și cîte sînt, – ca un adio...
Prin sanatorii, sau spitale,
Oricum, fără voința mea –
Poate voi fi singur.
Apoi tăcere...
Ca toamna, cu amurg de jale...
George BACOVIA

GÎNDURI DE NOAPTE

Cînd mă gîndesc în noapți tîrzii
La patrie, nu pot dormi,
Din ochi deschiși, sub pleoape grele,
Cad, calde, lacrimile mele.
Vin anii și se duc ca-n vînt...
Sînt doisprezece ani de cînd
Nu mi-am văzut bătrîna mamă
Și dorul, chinul mă destramă.
Da, mă destramă dor și chin.
Gîndesc la chipul ei blajin...
Să-mi fi vrăjit bătrîna somnul,
Bătrîna mea? S-o țină Domnul!
Heinrich HEINE

ADIO MOLDOVEI

Scumpă țară și frumoasă,
O! Moldovă, țara mea!
Cine pleacă și te lasă
E pătruns de jale grea.
.....
Eu te las, țară iubită,
De-al tău cer mă depărtez,
Dar cu inima cernită
Plîng amar, amar oftez!
Vasile ALECSANDRI

Agenda criticului

- Elegia este, după părintele Rapin, un poem destinat plînsului și lamentațiilor, cu caracter dureros.
- E, într-adevăr, genul în fața căruia amuțesc doctrinele, căci întregul lor merit constă în dulceața expresiei – despre care nici o regulă nu poate oferi sfaturi – în modul delicat al zugrăvirii sentimentelor, ceea ce e o problemă de har personal și de sinceritate.

Philippe Van TIEGHEM

2. Formulează argumente pentru a defini unul dintre texte drept *cîntec de doliu*.

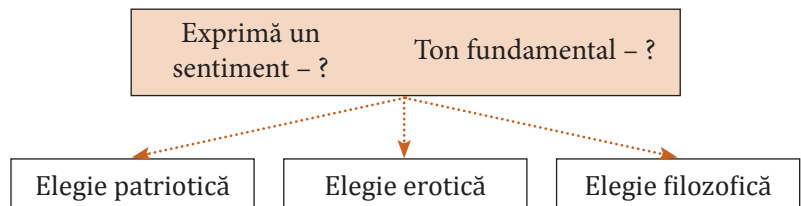
3. Compară textele de mai sus cu poezia *O, mamă* de Mihai Eminescu, identificînd similitudini și deosebiri.

3.1. Notează-le în tabel, explicîndu-ți opțiunea.

A . Caracteristici comune	B. Trăsături individuale
•	•

3.2. Comentează schimbarea tonului vocii eului liric pe parcursul enunțării discursului din poezia *O, mamă* de Mihai Eminescu.

4. Pronunță-te asupra valențelor poetice ale elegiei, utilizînd schema:

1. Memorizează unul dintre textele studiate și rostește-l, respectînd tonul elegiac.

2. Scrie comentariul unei elegii, la alegere.

3. Construiește, în limita unei pagini, un eseu structurat cu tema: *Povestea elegiei*, dezvoltînd idei din afirmația teoreticianului Philippe Van Tieghem, expusă în *Agenda criticului*.

Elegia sau intersecțiile poeticii: Eminescu, Arghezi, Stănescu

1. Examinează tabloul. Identifică elementele elegiace, comentează mijloacele grafice de sugerare a mesajului de conotație elegiacă.
  2. Meditează asupra ideii conținute în temă, exemplificându-i sensul.
  3. Recită o elegie preferată, comunicînd mesajul printr-un ton potrivit.
  4. Motivează, prin două argumente, similitudinile elegiace dintre un text poetic și o piesă muzicală.
  5. Audiază elegia *Pe lângă plopii fără soț...* în variantă muzicală, fiind atent(ă) la text și melodie. Notează în paralel:
    - *corespondențe sugestive dintre text și melodie;*
    - *momente de discordanță sau nesugestivitate.*
- Citește textul poeziei *Pe lângă plopii fără soț...* de Mihai Eminescu și identifică detaliile ce pot ilustra calitățile ei de elegie modernă.

AB INITIO

Lectură în grădina

S CRIPTA MANENT

PE LÎNGĂ PLOPII FĂRĂ SOȚ...

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut.
Mă cunoșteau vecinii toți –
Tu nu m-ai cunoscut.
La geamul tău ce strălucea
Privii atît de des;
O lume toată-nțeleaga –
Tu nu m-ai înțeles.
De cîte ori am așteptat
O șoaptă de răspuns!
O zi din viață să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns;
O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor,
S-ascult de glasul gurii mici
O oră, și să mor.
Dîndu-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins;
Ai fi trăit în veci de veci
Și rînduri de vieți,

Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț,
Un chip de-a pururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zîne ce străbat
Din timpurile vechi.
Căci te iubeam cu ochi păgîni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrîni
Părinții din părinți.
Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristețe capul tău
Se-ntoarce în zadar,
Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C-un rece ochi de mort.
Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfînt
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pămînt.

MIHAI EMINESCU

Pe lângă plopii fără soț...

Val lent Guilelm ȘORBAN

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut
Mă cunoșteau vecinii toți
Tu nu m-ai cunoscut
La geamul tău ce strălucea
Privii atît de des
O lume toată-nțeleaga
Tu nu m-ai înțeles
De cîte ori am așteptat
O șoaptă de răspuns
O zi din viață să-mi fi dat
O zi mi-era de-ajuns
O oră să fi fost amici
Să ne iubim cu dor
S-ascult de glasul gurii mici
O oră și să mor
Dîndu-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins
Ai fi trăit în veci de veci
Și rînduri de vieți

1. Explică unui cititor nedumerit: titlul poeziei este reluat în primul vers sau primul vers devine titlu al poeziei?

S APERE AUDE

Agenda teoreticianului

Plopul

- Acest copac are în el ceva tainic, mai ales datorită însușirii frunzelor sale de a tremura chiar și pe timp aparent liniștit. În folclorul românesc, acest copac are conotații negative.
- Imaginea plopului, asociat cu jalea și singurătatea, va fi preluată în literatura cultă. În poezia lui Mihai Eminescu *Pe lângă plopii fără soț...*, acești copaci formează fundalul suferinței poetului.

Ivan EVSEEV

Pe lângă plopii fără soț...
Viziune de Spiru Vergulescu

2. Construiește câmpul asociativ al imaginii *ploilor fără soț* și identifică, în baza lui, starea de spirit a eroului liric din incipitul poeziei.
3. Precizează elementele cronotopului din poezie și raportează-le la eul liric și *chipul adorat*. Sistematizează-le într-o schemă.

Timpul	Spațiul
eul liric	iubita

- 3.1. Formulează concluzii pe baza informației incluse în schemă.
- 3.2. Compară peisajul-cadru din acest text cu cel din poeziile *Dorința*, *Lacul* ș.a., remarcând deosebirile. Comentează-le succint.
4. Selectează, din text, unitățile de vocabular care punctează evoluția, schimbarea sentimentului eroului liric și al iubitei. Explic-o și reprezintă-o grafic.
- 4.1. În funcție de constatările făcute, divizează poezia în secvențe și intitulează-le cu versuri, lexeme din text.
5. Explică versurile, referindu-te la context:
  - *Dându-mi din ochiul tău senin* ➤ *Căci te iubeam cu ochi păgîni.*
O rază dinadins.
  - *Cu ale tale brațe reci* ➤ *Și noaptea candelă s-aprinzi*
Înmărmureai măreț. ➤ *Iubirii pe pămînt.*
6. Conturează o rețea semantică a cuvintelor, urmărind apariția lor în text:

o lume ↘   o zi ↘   o rază ↘
o șoaptă ↘   o oră ↘   o stea ↘

7. Identifică figurile de stil care transmit sentimentele dominante ale eroului liric.
- 7.1. Scrie-le în consecutivitate contextuală și comentează sugestia lor.
8. Reflectează asupra detaliilor ce conturează chipul iubitei și realizează-i un portret verbal, ținînd cont de cele două planuri temporale: *atunci* – *acum (azi)*. Consemnează diferențele.
9. Relevă, în text, 2–3 motive care confirmă statutul elegiac al poeziei și argumentează. Utilizează informația din *Agenda teoreticianului*.
10. Consultă dicționarul de simboluri și demonstrează specificul contextual al imaginii ploilor. Comentează sugestia prin asociere cu alte texte.
11. Dezvoltă ideea conținută în temă. Argumentează că poezia este:
  - o *elegie pură*;
  - o *meditație*;
  - cu *dominantă elegiacă*;
  - cu *elemente meditative*.

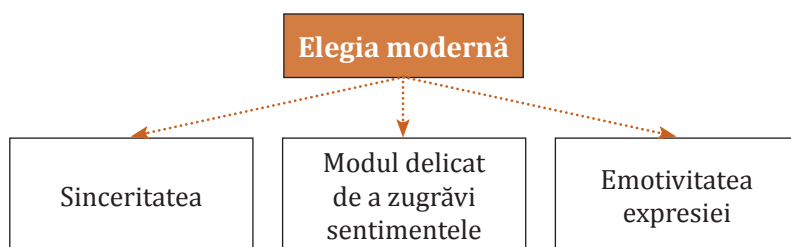
12. Lucrați în echipe. Analizați semnificația comunicării poetice din text, aplicînd modelul:

Emitător → Mesaj → Receptor.

- Motivați statutele emițătorului și receptorului prezenți în text.
- Definiți limbajul și tonul eroului liric care se adresa femeii iubite odinioară. Exemplificați.
- Precizați cum se produce receptarea mesajului.
- Concretizați cuvintele categorice și motivați-le.
- Alegeți segmentul care vi se pare cea mai puternică declarație de dragoste, comentați-l din perspectiva eului liric și din perspectiva iubitei lui.
- Lecturați poezia în câteva tonalități, optați pentru cea mai *sugestivă*; *adecvată*; *firească* variantă de interpretare.

Urmăriți reperele: • *trist, îndurerat*; • *tandru, feeric*;
• *melancolic*; • *conversativ*.

13. Demonstrează, prin exemple relevante, că poezia *Pe lângă plopii fără soț...* este o elegie modernă, utilizînd informația din schemă:

Agenda cititorului

Repere de comentare a textului:

- motivul plopilor;
- semnificația antitezei duble: *eu <> tu tu <> toți, toată*;
- lexemele ce sugerează intensificarea sentimentului;
- funcția anaforelor;
- semnificația motivelor *ochi > rază > timp > stea*;
- lexemele înveșnicirii;
- motivul zînei;
- lexemele stării sufletești și de spirit;
- antiteza *atunci - acum / azi*;
- sentimentul dominant al eroului liric;
- semnificația concluziei.

LABOR OMNIA VINCIT

1. Verifică-ți abilitățile de comentare a textului, realizînd sarcinile din rubrica *Agenda cititorului*. Evaluați-vă, împreună cu colegul, răspunsurile.
2. Alcătuieste o scrisoare adresată unei persoane dragi, pe un ton elegiac, utilizînd expresii, elemente din poezia eminesciană.
1. Memorizează poezia, pregătind două variante de rostire:
  - I variantă – *să relevi starea de spirit a eului liric*;
  - II variantă – *să-ți exprimi propria atitudine față de cele invocate în text*.
2. Redactează un comentariu poetic al textului, axîndu-te pe ideile concluzive din ultima strofă a elegiei și dezvoltînd recomandările din *Agenda cititorului*.

ARS DISCENDI

OPȚIONAL

3. Citește poemul *Luceafărul* și realizează, în scris, o paralelă între semnificația finalului din poem și a celui din elegia *Pe lângă plopii fără soț...*

1. Citește poezia lui Tudor Arghezi și caracterizează tonul ei elegiac.
  - 1.1. Prezintă o variantă de lectură. Estimează variantele colegilor.
2. Determină prin ce se aseamănă sau diferă tonul poeziei *De-abia plecaseși* de cel din elegia *Pe lângă plopii fără soț...*

DE-ABIA PLECASEȘI

De-abia plecaseși. Te-am rugat să pleci.
Te urmăream de-a lungul molatecii poteci,
Pîn-ai pierit, la capăt, prin trifoi.
Nu te-ai uitat o dată înapoi!

Ți-aș fi făcut un semn, după plecare,
Dar ce-i un semn din umbră-n depărtare?

Voiam să pleci, voiam și să rămâi.
Ai ascultat de gîndul cel dintîi.
Nu te oprișe gîndul fără glas.
De ce-ai plecat? De ce-ai mai fi rămas?

Tudor ARGHEZI

3. Demonstrează, prin trei argumente, că textul este o elegie.
4. Motivează: care, în opinia ta, sînt *doctrinele* elegiei pe care le depășește Tudor Arghezi în poezia *De-abia plecaseși*.
5. Meditați asupra actualității elegiei ca specie și formulați răspunsurile împreună cu colegul:
  - Este populară elegia printre tinerii cititori?
  - Își regăsesc semenii voștri sentimentele în poezia elegiacă, în elegia meditativă?
  - Este firesc ca aceste poezii să fie cîntate? Argumentați.
  - Ce apreciați/ dezapropați în asemenea cîntece?
6. Citește un text din ciclul *11 elegii* de Nichita Stănescu și identifică segmentul unde se accentuează starea de spirit a eului liric.

A CINCEA ELEGIE

Tentația realului

N-am fost supărat niciodată pe mere
că sînt mere, pe frunze că sînt frunze,
pe umbră că e umbră, pe păsări că sînt păsări.
Dar merele, frunzele, umbrele, păsările
s-au supărat deodată pe mine.
Iată-mă dus la tribunalul frunzelor,
la tribunalul umbrelor, merelor, păsărilor,
tribunale rotunde, tribunale aeriene,
tribunale subțiri, răcoroase.
Iată-mă condamnat pentru neștiință,
pentru plictiseală, pentru neliniște,
pentru nemișcare.
Sentințe scrise în limba sîmburilor.
Acte de acuzare parafate
cu măruntaie de pasăre,

răcoroase penitențe gri, hotărîte mie.
Stau în picioare, cu capul descoperit,
încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine
pentru ignoranță...
și nu pot, nu pot să descifrez
nimic,
și-această stare de spirit, ea însăși,
se supără pe mine
și mă condamnă, indescifrabil,
la o perpetuă așteptare,
la o încordare a înțeleșurilor în ele însele
pînă iau forma merelor, frunzelor,
umbrelor,
păsărilor.

Nichita STĂNESCU

7. Nichita Stănescu a fost recunoscut de exegeză drept un poet al *formelor neconvenționale*, preocupat de *ineditul expresiei*. Pronunță-te asupra unor *forme neconvenționale* și expresii inedite descoperite în text.
8. Interpretează imaginea *tribunalului* ca efect al unei cauze.
- 8.1. Motivează acuzația pe care o suportă eul liric din partea elementelor lumii înconjurătoare.
9. Precizează 2–3 caracteristici ale discursului liric și explică-le.
10. Prezintă, prin 3 discursuri succinte, cazul eului liric relevat în poezie:
  - discursul învinuirii, fiind în rolul *elementelor lumii înconjurătoare*;
  - discursul apărării, al unei instanțe imparțiale;
  - discursul *învinuitului*, în care își explicitează starea de spirit provocată de *invazia* realului ca mișcare inversă a timpului și a spațiului asupra eului *descentrat*, răsfirat în sferile imense ale lumii.
- 10.1. Utilizează în discursuri următoarele afirmații ale cercetătorilor literari:
  - Despre reforma radicală introdusă de poet în domeniul cuvântului nu se poate vorbi despărțind sistematic, pe probleme, fenomenul, deoarece avem de a face la el nu cu o meditație propriu-zisă pe marginea cuvintelor, ci cu o poezie care, cum s-a spus, *se face pe sine*...

Ștefania MINCU

• Convocat la *tribunalul frunzelor, merelor, păsărilor*, poetul se vede condamnat pentru că interzice contactul fertil cu realul. Acesta se refuză lecturii, rămîne indispensabil..., iar înțelesurile nu se pot transmite decât obiectual, ca trăire directă, întrupate în elementele ce populează lumea în fața universului multiplu, eul apare însă deconcertat. Înțelegerea, precum și expresia în cuvinte a lumii devin ca și imposibile.

Ion POP

11. Efectuează o lectură cognitivă a două texte: *Elegia întâia* și *Elegia a doua, getica* de Nichita Stănescu. Observă:
  - *schimbarea și semnificația elementelor, semne ale lumii*;
  - *cum se produce mișcarea inversă: eul liric se integrează, se subsumează lumii*.
- 11.1. Concluzionează despre efectul acestor două mișcări în contrasens asupra destinului uman și argumentează apartenența poeziei la specia prin care este definită de poet.
12. Redactează un eseu nestructurat, pornind de la una dintre afirmațiile criticilor de mai sus: *Lectura elegiilor lui Nichita Stănescu mi-a prilejuit descoperirea unui eu liric ce se afirmă prin negație*.
13. Demonstrează cu exemple din textele studiate intersecții ale poeticii elegiei.

Muză citind (Sappho)
de Ion Irimescu

La steaua de Mihai Eminescu sau discursul meditației

AB INITIO

1. Citește maximele și comentează sensul lor:
  - *Nu ochiul este cel care judecă, ci mintea.* (Euripide)
  - *Lucrurile mari trebuie judecate cu suflet mare.* (Seneca)
- 1.1. Raportează aceste maxime la tema de studiu și decide care dintre ele poate fi mai adecvată? De ce?
2. Alcătuieste o listă de lucruri care sînt pentru tine „mari”.
  - 2.1. Consultă lista colegului și alegeți cinci lucruri, apoi trei și, în sfîrșit, unul, cel mai important. Cu ce lucru a rămas fiecare? Din ce domeniu al existenței face parte acesta? În ce mod te caracterizează?
3. Exprimă-ți opinia: din ce categorie a lucrurilor mari face parte obiectul poeziei:

➤ materiale;	➤ eterne;	➤ umane;
➤ morale;	➤ spirituale;	➤ virtuale?
- Citește poezia *La steaua*, asociindu-te tonului fundamental meditativ al eului liric.

SCRIPTA MANENT

Agenda cititorului

- Publicată la 1 decembrie 1886, poezia este o reflecție a lui Mihai Eminescu la marea temă a filozofiei vieții de care era interesat, în mod deosebit, poetul.
- Valoarea existențială a omului în raport cu dimensiunea temporală stă la baza cugetării sale și a gândirii imaginative.

LA STEAUA

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atît de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:
Era pe cînd nu s-a zărit,
Azi o vedem, și nu e.

Tot astfel cînd al nostru dor
Pieri în noapte-adîncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă.

Mihai EMINESCU

4. Apreciază reușita lecturii personale și rolul tonului reflexiv în acest scop, utilizînd un reper din *Agenda cititorului*.

Agenda cititorului

- Creatorul meditației este Lamartine. Romanticii au îmbinat meditația cu note elegiace, satirice, filozofice, sociale.
- În literatura română, meditația este la ea acasă: Grigore Alexandrescu, Ion Heliade Rădulescu, Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski.

SAPERE AUDE

Agenda cititorului

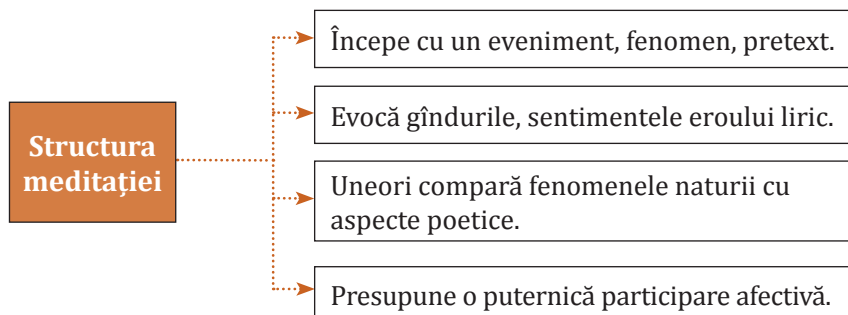
- **Meditația** – poezie a liricii filozofice în care se dau explicații unor experiențe intelectuale fundamentale în legătură cu teme majore ale universului și ale vieții umane, însoțită de o trăire intens afectivă.
- **Meditația** s-a născut în imaginația romanticilor din intenția de a prezenta, poetic, straturile profunde ale sufletului și gândirii umane.

5. Observă și explică:

- ce sens are prepoziția *la* din titlu *La steaua*: indică direcția (*spre*) sau sugerează ideea de închinare, dedicație;
- cum sînt aranjate enunțurile poetice în strofe;
- intenția logică a discursului: urmărește o enunțare afirmativ-generalizatoare sau o enunțare argumentativ-revelatoare;
- relevază strofele în care se reia motivul stelei;
- intenția afectivă a discursului liric;
- aranjarea strofelor conform structurii discursului argumentativ:
  - *introducerea: invocarea problemei;*
  - *prezentarea prezumțiilor, argumentațiilor;*
  - *angajarea concluziei.*

6. Interpretează textul după reperele din *Agenda cititorului*.

1. Sintetizează sensul ideilor din fiecare strofă și raportează-le la schema *Structura meditației*, identificînd-o în discursul poeziei.

2. Compară titlul textului cu următoarele titluri de poezii din lirica eminesciană: *La o artistă*, *La Heliade*, *La Bucovina*.

2.1. Concluzionează, comparînd sensurile titlurilor menționate și relevînd semnificația titlului *La steaua*.

3. Identifică 3–4 motive relevante în text.

3.1. Ce aspecte ale existenței umane/ cosmice îți propun ele spre meditație?

3.2. Explică semnificația a două motive, la alegere, în raport cu universul (anturajul) vieții cotidiene.

3.3. Urmărește succesiunea amplasării motivelor în text și explic-o prin două argumente.

3.4. Stabilește motivul dominant în text, definindu-l prin raportarea la eul liric și la discursul poeziei.

4. Găsește în text pronumele și explică semnificația lor în fiecare strofă:

I strofă	i(ei) – ne
a II-a strofă	ei – noastre
a III-a strofă	o (pe ea) – noi (inclus în <i>vedem</i>)
a IV-a strofă	nostru – ne

LABOR OMNIA VINCIT

Cuplu
de Marcel Guguianu

- 4.1. Raportează cele constatate la timpul verbelor în raport cu:
- ea (*steaua*);
  - noi (*eul liric*).
5. Motivează, apelînd la text, de ce:
- lumina (stelei) a devenit *rază*;
  - icoana stelei reprezintă dorul.
- 5.1. Urmărește intențiile de recodificare a unei imagini în alta.
6. Compară termenii poetici din paralelele semnificante:
- *steaua* = *al nostru dor*;
  - *lumina* > *raza* = *lumina stinsului amor*.

1. Comentează 3–4 figuri relevante pentru discursul meditativ al eului liric (antiteză, comparație, metaforă, simbol). Consultă tabelul de la pagina 206.
2. Construiește o rețea a gamei de sentimente pe care le trăiește eul liric și comentează, în baza lor, starea de spirit dominantă.
3. Stabilește tipul de eu liric din poezie. Argumentează.

4. Verifică-ți abilitățile de cititor avizat al textului poetic, descoperind noi valențe ale textului, prin stabilirea:
- fenomenului-pretext;
  - gîndurilor, sentimentelor eroului liric;
  - experienței intelectuale;
  - metaforelor, simbolurilor;
  - motivelor:
    - *steaua*   ➤ *raza*
    - *lumina*   ➤ *icoana stelei*
    - *lumina stinsului amor*.
- 4.1. Formulează tema asupra căreia reflectează eul liric. Utilizează informația expusă în tabelul din exercițiul 1 de la pagina 233.
5. Comentează concluzia pe care o emite eul liric, angajînd figuri de stil.
6. Dialoghează imaginar cu eul liric, relevînd ce semnifică pentru tine și semenii tăi *lumina stelei*, *icoana stelei*.
7. Examinează schema structurii meditației din pagina anterioară și argumentează, în baza ei, că poezia *La steaua* de Mihai Eminescu este considerată o meditație.
8. Lucrați în echipe și realizați următoarele sarcini. Formulați argumente convingătoare cu referire la text și la contextul cultural pe care-l cunoașteți.

- 8.1. Discutați și prezentați probe pentru cel puțin două variante de lectură, explicînd rolul figurilor fonologice:
  - în tonalitate reflexiv-nostalgică;
  - în tonalitate meditativ-concluzivă.
- 8.2. Interpretați textul poeziei din perspectiva motivelor; fixați-le în caiet așa cum apar ele în text; definiți și prezentați, într-o schemă-rețea, legăturile de sens; precizați care dintre ele sînt și figuri de stil și motivați efectul.
- 8.3. Comentați mesajul, valorificînd figurile de stil morfosintactice și semantice. Explicați dominanta simbolurilor.
- 8.4. Determinați tipul celor două universuri din text, argumentînd prin detalii de vocabular, de structură și reprezentîndu-le într-o imagine grafică.
- 8.5. Prezentați rezultatele activității într-un discurs argumentativ.
9. Citește textul inedit al poetului Mihai Eminescu și identifică faptul/ fenomenul asupra căruia meditează eroul liric.

SĂRACĂ-I A TA LIMBĂ

Săracă-i a ta limbă de vorbă și de grai
Cînd mintea (ți) se sfarmă de visuri spumegînd:
În van cauți cuvîntul și sunetul în van
Să prinzi în cercu-i palid gîndul cel diafan,
Că nu e limbă vagă, cuvîntul nu-i profan
Ce scrie al gîndirii puternic ocean.

10. Determină și explică succint:
  - starea eroului liric;
  - versurile-cheie ale poeziei;
  - sugestia metaforelor din versurile 2 și 6;
  - motivul principal;
  - ideea principală.
- 10.1. Generalizează semnificația mesajului și decide în ce specie lirică ai încadra poezia:
  - elegie;
  - meditație;
  - odă.

1. Memorizează poezia. Exprimă-ți atitudinea față de mesajul ei.
2. Prezintă, pe un poster, particularitățile meditației ca specie literară, exemplificîndu-le.
3. Redactează un comentariu poetic al poeziei *La steaua*, în care să stabilești similitudini cu alte texte eminesciene.

OPȚIONAL

4. Scrie o compoziție-dedicație unei ființe dragi, *La steaua*, în care să valorifici textul poeziei eminesciene.

Fericit cel care
Și-a alipit sufletul
De steaua din cer
Ca de focul din vatră.
Grigore VIERU

Reflecția lirică în poezia cu formă fixă

SCRIPTA MANENT

Agenda cititorului

- **Rondelul** – poezie cu formă fixă, alcătuită din treisprezece versuri: trei catrene și un vers independent.
- Marii poeți au fost întotdeauna tentați de ideea perfecțiunii spre satisfacția virtuozității tehnice a poeziei și au creat poezii cu formă fixă – texte poetice construite după scheme prestabilite în ce privește structura: *sonetul, rondelul, glosa, gazelul, madrigalul.*

SAPERE AUDE

- Citește textul poeziei de două ori: la prima lectură încearcă să auzi vocea autorului (eului liric); la a doua lectură – să-ți auzi vocea interioară.

RONDELUL ROZELOR CE MOR

E vremea rozelor ce mor,
Mor în grădini, și mor și-n mine –
Ș-au fost atât de viață pline,
Și azi se sting așa ușor.

În tot, se simte un fior,
O jale e în orișicine.
E vremea rozelor ce mor –
Mor în grădini, și mor și-n mine.

Pe sub amurgu-ntristător,
Curg vâlmășaguri de suspine,
Și-n marea noapte, care vine,
Duiioase-și pleacă fruntea lor... –
E vremea rozelor ce mor.

Alexandru MACEDONSKI

1. Expune-ți primele impresii de lectură.
2. Constată circumstanțele în care ai putea afirma că *e vremea rozelor ce mor.*
3. Explică starea de spirit a eului liric în raport cu versurile inițiale ale textului.
4. Identifică versurile care se repetă în poezie și explică:
  - ce impact au avut asupra stării tale de spirit;
  - ce rol au în structura poeziei.
5. Precizează în ce raport se află ideea care se reia în versurile ce se repetă cu ideea din celelalte versuri:
  - afirmație – explicație?
  - constatare – motivare?
  - enunțarea motivului dominant – desfășurarea contextuală?
6. Rescrie motivele poeziei și generalizează, în baza lor, mesajul global.
7. Discursul liric este o elegie, o meditație, un pastel? Argumentează cu detalii din text.

1. Demonstrează, utilizând informația din *Agenda cititorului* de la pagina 236, că poezia este un rondel, precum susține titlul, urmărind algoritmul:
  - *discursul poetic articulat din 13 versuri;*
  - *trei catrene și un vers independent;*
  - *similaritatea primelor două versuri cu versurile 7 și 8;*
  - *identitatea versului independent cu primul;*
  - *prezența motivului liric dominant în primele două versuri și reluarea lui de trei ori.*
2. Valorifică sugestiile contextuale și comentează motivele rondelului:
  - **rozele** – simbol al efemerului biologic;
  - **amurgul** – simbol al timpului stingerii treptate;
  - **grădinile** – simbol al lumii armonioase, viguroase;
  - *lumea trecătoare, marea noapte* – simbol al lumii ce trece în neant.
3. Formulează, în baza explicațiilor, tema poeziei, angajând corespondența dintre moartea rozelor și starea dominantă a eului liric.
4. Prezintă particularitățile rondelului cu exemple din *Rondelul rozelor ce mor* de Alexandru Macedonski.
5. Redactează, în limita unei pagini, un eseu nestructurat cu tema: *Rozele, simbol al vieții și al morții.*
  - Citește textul și observă elementele noi de structură pe care le are poezia.

LABOR OMNIA VINCIT

Agenda cititorului

- Rondelul apare în literatura franceză în sec. al XIV-lea. Autori consacrați: Charles d'Orleans, François Villon, Clément Marot. În sec. al XIX-lea este cultivat de parnasieni. În literatura română, Alexandru Macedonski este un exponent consacrat.

SCRIPTA MANENT

SONETUL ZORILOR DE ZI

Se zorește de ziuă afară.
Ce folos, dacă-n mine luminile
N-au ajuns să-mi dezlege căminele
Înecat în-tuneric de fiară.

S-au pornit după floare albinele.
Zbor înalt. Albăstrime de vară.
Iar în neagra-mi făptură amară
Încă dorm amorțite grădinile.

Pentru cine-mi răesai? Ce să-nsemne
Rugul scurt, trezitor de gînganie?

Bucurie hirsută și stranie,
Risipită-n eforturi nedemne:

Cei ce tac sînt orbiți de amiază,
Cei ce-ntreabă n-ajung s-o mai vază...

Ion HADÂRCĂ

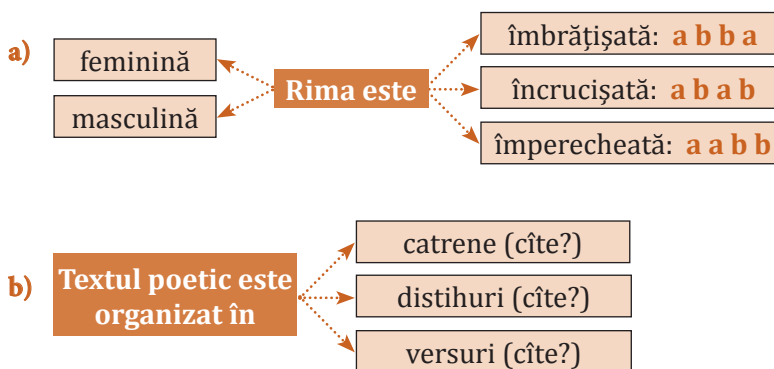
 LEGO, ERGO SUM

1. Verifică adecvarea titlului la mesajul poeziei.

Agenda cititorului

- **Sonetul** ca poezie cu formă fixă apare la începutul sec. al XVII-lea, fiind înalt apreciat în literatura europeană. Autori de referință ca Dante, Petrarca, Ronsard, Shakespeare au demonstrat virtuozitatea sonetului în Antichitate și în Renaștere. În literatura română sonetul a fost cultivat de Mihai Eminescu, Vasile Voiculescu ș.a.
- **Sonetul clasic** este o poezie cu formă fixă alcătuită din 14 versuri, grupate a câte două catrene și două terține. Rima catrenelor este îmbrățișată (abba/ baab), iar a terșinelor: cdc sau dcd. Ultimul vers poate avea un caracter concludiv aforistic.
- **Sonetul modern** poate încălca, în mic, anumite norme, care nu-i periclitează armonia.
- **Gazelul** este o poezie cu formă fixă alcătuită din distihuri, iar cel de al doilea vers din fiecare distih are rimă similară cu versurile primului distih. Rima este de tipul aa/ ba. Autori: George Coșbuc, Mihai Eminescu etc.

- Interpretează sugestia a 3–4 figuri de stil în raport cu starea eroiului liric.
- Explică versurile în care este cuprins gândul concludiv, aforistic, în raport cu ideile enumerate în meditație.
- Aplică schema *Structura meditației* de la pagina 233 și identifică, în text, secvențele în care să descoperi și să comentezi componentele speciei.
  - Comentează, în acest context, valoarea stilistică a semnelor de punctuație, în special a semnelor de interogație.
- Precizează organizarea strofelor și a versurilor, alegînd răspunsul corect din variantele propuse:

- Consultă informația din *Agenda cititorului* și rescrie particularitățile sonetului ca poezie cu formă fixă.
  - Aplică rigorile sonetului și atestă micile abateri ce le-a făcut poetul Ion Hadârcă. Cum crezi, din ce considerente?
- Comentează semnificația titlului în raport cu starea eului liric și cu particularitățile poeziei ca sonet.
- Lecturează poezia lui George Coșbuc *Lupta vieții*. Determină specia literară în care se încadrează, utilizînd informația din *Agenda cititorului*.
- Consultă schema *Structura meditației* și demonstrează, prin trei argumente, că gazelul este o meditație.
  - Alcătuiește o listă de autori de sonete, cu exemple de texte.
  - Dezvoltă, într-un text de 6–8 enunțuri, ideea lui Nicolas Boileau, autorul lucrării fundamentale a clasicismului *Ars poetica*: *Un sonet fără defect valorează singur cît un lung poem*.
  - Scrie un comentariu de o pagină la poezia *Sonetul zorilor de zi*, pornind de la ultimul distih.

Glossă de Mihai Eminescu. Jocul formei și al semnificațiilor

1. Interpretează sensurile aforismelor:

- Cuvîntul, un prim demers de a crea cîmpul logic. *Constantin NOICA*
- Cuvintele și lumea lor sînt puternice, nasc idei. *Nichita STĂNESCU*

AB INITIO

1.1. Delimitează, din aceste aforisme, cuvintele utilizate cu sens propriu de cele utilizate cu sens figurat. Formulează o concluzie.

CONSTRUIREA DEFINIȚIEI LEXICOGRAFICE

Dacă urmează să definim un cuvînt:

- determinăm la ce parte de vorbire se referă;
- indicăm forma lui inițială și unele forme paradigmatică (femininul, pluralul, genitivul, persoana I singular, prezent indicativ ș.a.);
- construim definiția potrivită pentru clasa respectivă:
  - a) substantivul și verbul se definesc printr-un alt substantiv sau verb, cu sens mai larg, arătîndu-se diferența dintre ele (*carte – bloc de foi tipărite, legate sau broșate; a fugi – a se deplasa cu viteză*);
  - b) adjectivul și adverbul se definesc printr-o propoziție atributivă în suspensie (*capabil – care este înzestrat; citeț – care se poate citi ușor*);
  - c) pronumele, numeralul nu au un sens lexical palpabil, de aceea ele se definesc prin prezentarea,

respectiv, a valorii gramaticale (*tu – pronume personal, 2 sg., înlocuiește numele persoanei căreia i se adresează vorbitorul*) sau a locului în ordinea numerelor (*trei – număr natural care este situat în numărătoare între doi și patru*);

d) instrumentele gramaticale (articolul, prepoziția, conjuncția) au, în locul definiției, descrierea contextelor în care se utilizează și a valorilor pe care le conferă cuvintelor semnificative (*pe – introduce un complement circumstanțial de loc*);

- indicăm restricțiile pe care le impune cuvîntul (*a ateriza – despre aparate de zbor; a se destrăma – despre țesături etc.*);
- delimităm alte sensuri, în raport cu sensul lexical de bază;
- indicăm sensurile figurate.

2. Definește, conform modelului propus mai sus, două dintre cuvintele din aforismele propuse.

2.1. Compară definiția proprie cu cea din dicționarul explicativ.

2.2. Contrapune definițiile din cîteva dicționare: pe site-ul www.dexonline.ro sau www.archeus.ro. Remarcă asemănările și diferențele: în numărul de sensuri; în construirea definițiilor; în prezentarea sensurilor legate; în indicarea restricțiilor; în explicarea etimologiei.

1. Formulează, după modelul exersat, o definiție a cuvîntului *glosă*.

2. Scrie în coloană cuvintele propuse în *Inventarul lexematic*, iar în dreptul fiecăruia – cîte trei calificative/ atribute/ adjective care ar ajuta la diferențierea sensurilor acestora.

INVENTAR LEXEMATIC

- Curent, linie, cerc, pămînt, casă.
- Cuvînt, explicație, dicționar, glosare, glosă.

S APERE AUDE

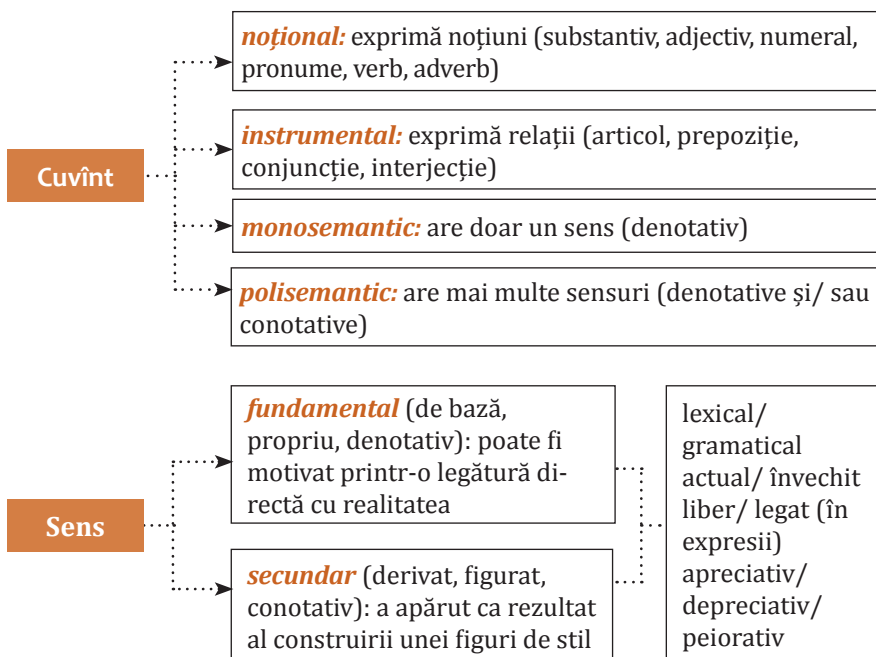

Calliope

Agenda cititorului

- **Propriu** este oricare dintre sensurile cuvântului, motivat printr-o legătură directă cu realitatea. Un cuvânt polisemantic poate avea numeroase sensuri proprii.
- **Figurat** este oricare dintre sensurile cuvântului, apărut ca rezultat al transferului de sens de la o realitate la alta. Sensul figurat este de asemenea explicabil în cadrul polisemiei, dar numai prin legătură cu un sens propriu.
- În context, cuvântul poate să capete un **sens ocazional**, datorat posibilităților sale expresive. Acest sens este figurat, dar neatestat de dicționare atâta timp cât nu este un fapt comun, cunoscut vorbitorilor și acceptat de ei.

3. Identifică obiecte din lumea înconjurătoare care pot fi desemnate, printr-un transfer de sens, cu numele unor organe sau părți ale corpului: **COADĂ, GHEARĂ, BLANĂ, DINTE, INIMĂ, ARTERĂ.**
  - 3.1. Consultă dicționarul și explică fenomenul transferului de sens.
  - 3.2. Cercetează fenomenul invers: ce părți ale corpului sînt numite *lingurică, nicovală, scăriță, omușor, ciocănaș*?
  - 3.3. Delimitează cuvîntul utilizat cu sens propriu de cel utilizat cu sens figurat și explică sensul integral al îmbinării: *buricul pămîntului, inima tîrgului, gura satului, capul familiei, fața casei.*
4. Examinează informația din casetele de mai jos. Reorganizează-o, aranjînd-o într-o structură de rețea/ clustering și exemplificînd cu unități de vocabular adecvate.

5. Vezi *Agenda cititorului* și ilustrează, în cîte un enunț, sensul propriu și cel figurat al cuvintelor propuse. Explică, utilizînd informația din dicționarul explicativ, cum s-a realizat transferul de sens:

VREME, VAL, MASCĂ, TEATRU, ARTĂ.

1. Explică mecanismul transferului de sens prin care s-au constituit îmbinările:

• literatură de graniță	• literă de Evanghelie
• literatură de sertar	• om de litere
• a fi la azbuche	• de la alfa la omega
2. Identifică, în dicționarul englez-român, echivalentele pentru cuvintele din *Inventarul lexematic* de la pagina 239. Comentează, oral, relația cuvîntului englez cu ofertele limbii române:

- Citește poezia *Glossă* de Mihai Eminescu și determină tonul fundamental al discursului, pentru a reciti convingător textul cu voce.

GLOSSĂ

*Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate;
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate;
Nu spera și nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece;
De te-ndeamnă, de te cheamă,
Tu rămii la toate rece.*

Multe trec pe dinainte,
În auz ne sună multe,
Cine ține toate minte
Și ar sta să le asculte?...
Tu așează-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Cînd cu zgomote deșarte
Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă
Recea cumpăn-a gândirii
Înspre clipa ce se schimbă
Pentru masca fericirii,
Ce din moartea ei se naște
Și o clipă ține poate;
Pentru cine o cunoaște
Toate-s vechi și nouă toate.

Privitor ca la teatru
Tu în lume să te-nchipui:
Joace unul și pe patru,

Totuși tu ghici-vei chipu-i,
Și de plînge, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine
Și-nțelegi din a lor artă
Ce e rău și ce e bine.

Viitorul și trecutul
Sînt a filei două fețe,
Vede-n capăt începutul
Cine știe să le-nvețe;
Tot ce-a fost ori o să fie
În prezent le-avem pe toate,
Dar de-a lor zădărnice
Te întreabă și socoate.

Căci acelorași mijloace
Se supun cîte există,
Și de mii de ani încoace
Lumea-i veselă și tristă;
Alte măști, aceeași piesă,
Alte guri, aceeași gamă,
Amăgit atît de-adesă
Nu spera și nu ai teamă.

Nu spera cînd vezi mișeii
La izbîndă făcînd punte,
Te-or întrece nătărăii,
De ai fi cu stea în frunte;
Teamă n-ai, căta-vor iarăși
Între dînșii să se plece,

Nu te prinde lor tovarăș:
Ce e val, ca valul trece.

Ca un cîntec de sirenă,
Lumea-ntinde lucii mreje;
Ca să schimbe-actorii-n scenă,
Te momeste în vîrteje;
Tu pe-alături te strecoară,
Nu băga nici chiar de seamă,
Din cărarea ta afară
De te-ndeamnă, de te cheamă.

De te-ating, să ferii în laturi,
De hulesc, să taci din gură;
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,
Dacă știi a lor măsură?
Zică toți ce vor să zică,
Trecă-n lume cine-o trece;
Ca să nu-ndrăgești nimică,
Tu rămii la toate rece.

Tu rămii la toate rece,
De te-ndeamnă, de te cheamă;
Ce e val, ca valul trece,
Nu spera și nu ai teamă;
Te întreabă și socoate
Ce e rău și ce e bine;
Toate-s vechi și nouă toate:
Vreme trece, vreme vine.

Mihai EMINESCU

Euterpe

1. **Lectură prima și ultima strofă, formulînd 2–3 constatări cu privire la:**
  - *lectura și efectul ei asupra cititorului;*
  - *starea eului liric în momentul rostirii discursului;*
  - *intenția urmărită de eul liric prin acest discurs;*
  - *specificul structurii strofei, versurilor, frazelor poetice, rimei etc.*
2. **Notează, într-o fișă, particularitățile de structură specifice poeziei *Glossă*.**

Agenda cititorului

- **Glosă** – poezie cu formă fixă, apărută în Spania, în secolul al XIX-lea. După conținut, glosa este o poezie filozofică ce dezvoltă un comentariu adeseori sentențios, gnostic, pe marginea unor teme precizate în versurile primei strofe ale poeziei. Ca structură, numărul strofelor rezultă din numărul de versuri ale primei strofe, plus încă două. Strofele în care se comentează versurile din prima strofă conțin în final versul comentat. Inițial, glosa era o scriere de tip parodic.
- **Poezie gnostică** – gen al poeziei antice, cultivat în secolele VII-V î.Hr., cuprinzând sentințe, maxime, reflecții morale, sfaturi practice.

ARS DISCENDI

3. **Informează-te din *Agenda cititorului* și completează notițele.**
4. **Discută:**
  - cine este eu – autorul, eul liric? eu liric empiric/ poetic?
  - cine este tu – cititorul, mască a autorului?
  - pe cine reprezintă pronumele ne (noi) și cine?
5. **Explică semnificația stilistică a verbelor în text.**
6. **Identifică motivele din prima strofă și explică semnificația reluării lor pe parcursul desfășurării discursului.**
- 6.1. **Dezvoltă explicațiile proprii prin cele menționate de criticul Alain Guillerrou: *Opt aforisme juxtapuse în opt versuri mici câte opt silabe – așa se prezintă această strofă liminară și pe care alte opt strofe o vor dezvolta.***
7. **Lucrați în echipe și interpretați poezia, exemplificând prin detalii din text:**
  - *motivele principale: timpul circular; lumea ca teatru, condiția omului de geniu, antiteza dintre aparența falsă și esența adevărată a lucrurilor;*
  - *starea eului liric: resemnare rece? revoltă ironică? contemplație detașată?*
  - *specificul de limbaj propriu discursului eului liric, sugestia unor figuri de stil;*
  - *elementele distinctive ale glosei ca specie, exemplificându-le prin text.*
  - *opțiunea poetului pentru o poezie cu formă fixă, cum este glosa.*
8. **Argumentează, prin exemple relevante, rolul construirii poemului pe antiteza dintre aparență, falsitate și esență, adevăr.**
9. **Sintetizează interpretările făcute într-un text coerent, angajând și observațiile teoreticianului Dumitru Popovici: *În fond, ea (Glosă) aduce aceeași privire înaltă aplicată zbuciumului vieții și aceeași conștiință a zădărniciilor străduințelor omenești și meschinăriei ce caracterizează condițiunea umană.***
1. **Precizează, în baza definiției, elementele distinctive ale glosei ca specie, exemplificându-le prin textul lui Mihai Eminescu.**
2. **Apreciază, într-un comentariu poetic, ineditul *Glosei* eminesciene, dezvoltând ideea: *Eminescu glosează Cartea Existenței, carte ce arată rostul lumii și al lucrurilor, al oamenilor comuni și al celor de geniu.* (Mircea Scarlat)**
3. **Caracterizează specificul reflecției lirice în poezia cu formă fixă.**

OPȚIONAL

4. **Pornind de la afirmația lui Mihai Eminescu: *Menirea vieții tale este să te cauți pe tine însuși*, redactează o interpretare proprie a *Glosei* eminesciene, axate pe 2–3 învățăminte extrase din poem, care consideri că îți pot fi utile în viață.**

Redactarea unei compoziții-raționament

SCRIBO, ERGO SUM

Agenda cititorului

Compoziția-raționament este lucrarea de creație prin care autorul își susține, logic și argumentat, punctul de vedere în raport cu o aserțiune.

1. Citește și analizează afirmația lui Mihai Eminescu:

Omul de spirit este acela care-n fundul inimii lui râde de toți și de toate. Omul de geniu e cel care râde de el însuși.

Respectă următorul algoritm:

- Identifică problema propusă prin lectura atentă a citatului.
  - Treci în revistă cunoștințele pe care le stăpânești; acumulează noi informații.
  - Dedu logic din acestea judecăți/ idei noi.
  - Examinează mai multe idei, apreciindu-le critic.
  - Alege ideile și exemplele prin care poți susține sau contesta aserțiunea dată.
  - Organizează ideile într-o succesiune logică.
  - Formulează o concluzie.
  - Redactează textul final și aranjează-l în pagină.
2. Utilizează rezultatele analizei pentru scrierea unei compoziții-raționament. Urmează indicațiile:

- Realizează o scriere liberă: în decurs de 3–5 minute, scrie orice îți trece prin gând în raport cu acest citat. Nu te opri din scris și nu te strădui neapărat să formulezi enunțuri finite.
- Asociază cuvintele semnificative din citat cu diferite noțiuni, idei, concepte, titluri de opere literare și din alte arte, citate din literatura națională și cea universală studiată. Aranjează-le în formă de păienjeniș, ciorchine, arbore, hartă conceptuală etc.
- Cercetează una dintre asocierile date în citat sau descoperite și aplică asupra ei tehnica 6 de ce?,

formulând câte o întrebare la fiecare răspuns.

- Relevă similitudinile și diferențele dintre realitățile/ noțiunile asociate.
- Formulează diferite întrebări asupra citatului (Cine? Ce? De ce? Când? Unde? Cum? Cu ce scop? În ce condiție? În pofida cărui fapt? etc.), apoi răspunde succint la întrebările plauzibile.
- Înregistrează ideile care apar pe parcursul analizei citatului.
- Ilustrează cu exemple (din lecturi și din viață) ideile pe care le vei promova.
- Ordonează ideile, utilizând cifre sau litere.

1. Scrie o compoziție-raționament în baza ideilor din aserțiunea lui Mihai Eminescu:

- ✓ precizează dacă ai luat în calcul toate aspectele aserțiunii;
  - ✓ redactează-o stilistic; verifică ortografia și punctuația și copiază lucrarea. Prezintă-o în clasă.
2. Ascultă atent compozițiile colegilor și notează 1–2 idei originale pe care ai vrea să le dezvolți într-o altă compoziție-raționament.

ARS DISCENDI

AB INITIO

1. Studiază informația din textul propus și răspunde la următoarele întrebări:

- Ce importanță are aspectul grafic al textului pentru receptarea mesajului pe care îl comunică?
- Ce modalități de aranjare a textului în pagină știi?
- Care sînt avantajele de cunoaștere a resurselor expresive ale formei grafice de prezentare a unui text?

DESPRE SEMNELE UNUI TEXT

Textul, privit ca orice combinație de semne, se interpretează într-un fel sau altul datorită tuturor semnelor implicate. În acest caz, sînt importante nu numai cuvintele, ci și felul în care sînt scrise acestea, dimensiunile și culorile potrivite pentru ele, locul pe care îl ocupă în pagină (sau pe panou) cuvîntul.

Aspectul grafic al textului reflectă apartenența lui la un anumit stil, gen, specie. Prin aranjarea textului în pagină se diferențiază o scrisoare oficială de textul unei legi, un fragment de roman de o poezie, un text dramatic de o nuvelă etc. Un minimum necesar în aranjarea textului în pagină este respectarea spațiilor albe. Maximumul de

expresivitate prin aranjare în pagină se obține la combinarea desenului cu textul sau la desenul realizat prin text.

Resursele expresive ale formei grafice de prezentare a textului țin de posibilitatea de a marca un cuvînt sau o îmbinare, care atrage accentul logic în enunț. Limitele de evidențiere sînt destul de largi: de la simpla subliniere a cuvîntului în manuscris la restructurarea lui, scrierea cu cratime sau paranteze a segmentelor din acel cuvînt: eu-la-vie (B.P. Hasdeu), scrierea cu inițială majusculă a cuvîntului care nu este nici la început de enunț, nici substantiv propriu etc.

ARS COLLABORANDI

2. Organizați un asalt de idei pentru a alege un slogan/ o deviză prin care se va prezenta clasa voastră la o competiție.

2.1. Elaborați mai multe variante.

2.2. Argumentați, într-un text coerent, de ce optați pentru o anumită formulă.

2.3. Afișați în clasă ofertele. Discutați.

S APERE AUDE

1. Examinează inscripția de la intrarea în liceul tău. Constată:

- Ce informații se transmit?
- Ce caractere au fost utilizate?
- Cum variază ele?
- De ce unele informații sînt date cu caractere mai mici, iar altele – cu caractere mai mari?
- Ce posibilități de variere a corpului de literă mai există?
- Cum ai vrea să modifice inscripția?
- Ce alte semne de recunoaștere și informare mai există în liceul unde studiezi (slogan, blazon, deviză, drapel etc.)?

2. Aranjează în pagină simplă A4 textul anunțului din imaginea alăturată, evidențiind prin caractere și culoare informațiile redacte. Citește-le ca pe un mesaj publicitar la radio.
3. Imaginează-ți că urmează să participi la o întrunire. Organizații au cerut ca fiecare participant să poarte un tricou personalizat, cu un desen sau o emblemă și un slogan sau o deviză. Desenează partea din față și din spate a tricoului în așa fel încât colegii să te recunoască, iar străinii să afle câte ceva despre tine.
4. Compară o pagină de dicționar, una de manual școlar și una de text artistic. Remarcă diferențele în prezentarea grafică a textului. Explică logica lor.

1. Actualizează mesajul a două opere dramatice pe care le cunoști.
  - 1.1. Explică specificul aranjării în pagină a textului dramatic. Constată ce corpuri de litere s-au utilizat în aceste texte? De ce?
2. Lecturează atent textele, examinând aspectul grafic al acestora și surprinzându-le ritmul care asigură o comunicare elocventă a mesajului.
3. Examinează poeziile din punctul de vedere al aranjării grafice și identifică:
  - *particularități ce individualizează fiecare text, marcarea unor cuvinte, îmbinări, construcția unui desen sugestiv.*
4. Inventează o melodie pentru mesajul unei poezii. Explică în ce măsură aspectul grafic al textului te-a inspirat în crearea melodiei.

L ABOR OMNIA VINCIT

Ana BLANDIANA

La cules îngeri

...Din cînd în cînd
 Un pocnet înfundat
 Ca la căderea
 Unui fruct în iarbă.
 Cum trece timpul!
 S-au copt și-au început să cadă
 Îngerii:
 S-a făcut toamnă-n cer...

Dumitru MATCOVSCI

Axă

Un pic de bunătate, oameni buni!
 Un picușor-ușor-ușor de bunătate...
 e Bunătatea
 a
 x
 ă
 astei lumi
 coborîtoare din imensitate.
 Un pic de bunătate, oameni buni!

APOLLINAIRE

C
 T R A P E
 OȚI EGII RE I R
 RÎND PE RÎND
 RENASC ÎN INIMILE POETILOR
 ÎN
 LE A
 RI CEAS
 GE TĂ
 FRÎN O
 RĂS GLIN
 NU DĂ
 ȘI SÎNT
 RII ÎN
 GE CHIS
 ÎN EU
 PUIE CEL
 CHI VIU
 ÎN ȘI
 ÎȘI ADE
 CUM VĂ
 RAT

1. Examinează posibilitățile oferite de computer în evidențierea și variera textului scris. Comentează, într-un text coerent de o pagină, operațiile de procesare pe care le poți efectua prin intermediul computerului, pentru a prezenta, cât mai interesant, grafica unui text propriu.
2. Modelează o variantă similară a unui text din cele propuse mai sus, aplicînd reguli de stilistică a grafiei.

ARS DISCENDI

EVALUARE SUMATIVĂ

Apreciază-ți competențele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv și atitudinal
Nivelul de competență C	Elemente de construcție a comunicării și de teorie literară utilizate, de către cititor, la elaborarea textelor proprii, orale și scrise.
Cunoaștere, modelare, aplicare	
Nivelul de competență B	Lectura și interpretarea mesajelor de text nonliterar. Receptarea și axiologia textului literar. Integrarea unor idei în propriul sistem de valori.
Interpretare, sinteză și integrare	
Nivelul de competență A	De la resursele educaționale ale textului la valorile asumate de către elevul cititor și producător de mesaje.
Cooperare, creativitate și actualitate	

Limbă și comunicare. Genul liric

LECTURĂ-RECEPTARE-SCRIERE

Sarcini de lucru	Punctaj
Citește definiția adjectivului <i>liric</i> din <i>Dicționarul de termeni muzicali</i> și explică secvența marcată. LIRIC , adjectiv preluat din domeniul literaturii pentru a desemna un specific expresiv meditativ, sentimental al discursului muzical. Este antitetical lui DRAMATIC ; alăturat cuvintele <i>teatru, dramă, poem</i> , adjectivul indică prezența acestui caracter.	2 p.
Formulează o definiție a cuvântului <i>poezie</i> , incluzînd în ea sensul propriu și alte două sensuri figurate ale acestui lexem.	4 p.
Raportează poezia preferată la una dintre speciile genului liric, citînd exemple din text.	3 p.
Construiește axa lexicală a unei poezii lirice pe care ai memorat-o în cadrul acestui modul, comentînd, în 3-4 enunțuri, semnificația contextuală a 2-3 cuvinte-cheie.	4 p.
Comentează potențialul expresiv al aranjării textului în pagină, ilustrîndu-l printr-un exemplu de text literar cunoscut și prin textul unui anunț scris independent.	5 p.
Scrive un eseu poetic cu una dintre temele propuse: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Poezia sporește frumusețea lumii;</i> • <i>Călătorie în lumea cuvîntului cu poezii din creația poetului îndrăgit.</i> 	12 p.
Elaborează, în baza afirmației lui Nicolae Manolescu, cîte o schiță de portret a cititorului de ieri și de azi, iubitor de poezie: <i>Cititorul de astăzi al cărții se întîlnește cu cititorul de ieri. Uneori o lume întreagă îi desparte.</i>	10 p.
Pornind de la ideea lui Gotthold Ephraim Lessing: <i>Un titlu nu trebuie să fie o rețetă culinară. Cu cît trădează mai puțin în conținut, cu atît mai bine</i> , examinați o plachetă de versuri a unui poet din secolul al XX-lea, a cărei creație nu vă este cunoscută din paginile manualelor școlare.	ATELIER
<i>În cercetarea voastră, veți respecta următorii pași:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Citiți titlul plachetei. Efectuați un exercițiu asociativ, pornind de la cuvîntul sau cuvintele din titlu; • Examinați asocierile voastre în raport cu titlurile poeziilor; • Remarcați atît coincidențele, asemănările, cît și deosebirile; • Notați, într-un enunț, care credeți că vor fi temele, motivele, simbolurile recurente ale plachetei; • Citiți primul titlu de poezie. Presupuneți mesajul acesteia. Lecturați poezia și concluzionați: <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>dacă ați intuit/presupus corect;</i> ➤ <i>dacă ați gîndit în alt mod decît autorul.</i> • Alegeți, după ce ați citit cuprinsul cărții, cinci poezii ale căror titluri vă incită; • Analizați fiecare dintre cele cinci texte, cercetînd lexicul specific și legătura lui cu titlul; • Concluzionați, în cîte un enunț, despre relația titlu-text în fiecare caz; • Desfășurați, într-o sinteză de 10-12 rînduri, mesajul plachetei, prin raportare la titlul ei. 	
	DE CERCETARE
	60 p.
	În total: 100 de puncte

Manualul a fost aprobat prin ordinul Ministrului Educației al Republicii Moldova (nr. 590 din 25 iunie 2012).
Lucrarea este elaborată conform curriculumului disciplinar și finanțată din Fondul Special pentru Manuale.

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Școala/Liceul				
Manualul nr.				
Anul de folosire	Numele și prenumele elevului care a primit manualul	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				

- Profesorul va verifica dacă numele elevului este scris corect.
- Elevii nu trebuie să facă nici un fel de însemnări în manual.
- Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Cristei, Tamara

Limba și literatura română: Man. pentru cl. a 10-a / Tamara Cristei, Tatiana Cartaleanu, Olga Cosovan, Adrian Ghicov; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Cartdidact, 2012 (Tipografia *Universul*). – 248 p.

ISBN 978-9975-4365-1-9

CZU811.135.1+821.135.1.09(075.3)

L 62

Autorii exprimă mulțumiri domnului Ion Puiu, maestru în artă, laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova, pentru amabilitatea de a ilustra, preponderent, acest manual cu lucrări din propria-i creație.

Editura se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

Cu excepția imaginilor documentate în pagini, la ilustrarea manualului au fost utilizate și imagini de: A. Colîbneac, F.H. Moraru, Ipolit Strâmbu, Ion Hadârcă precum și diverse surse electronice.

Comisia de evaluare: *Tatiana Callo*, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău

Nicolae Leahu, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Alec Russo”, Bălți

Veronica Papuc, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri”, Chișinău

Rodica Cotruță, profesoară, grad didactic I, Liceul Teoretic „Boris Dînga”, Criuleni

Lector: *Andrei Grumeza*

Copertă: *Petru Ghețoi*

Paginare computerizată: *Adrian Grosu*

© T. Cristei, T. Cartaleanu, O. Cosovan, A. Ghicov, 2012

Imprimat la Tipografia *Universul*.

CZU811.135.1+821.135.1.09(075.3)

L 62

ISBN 978-9975-4365-1-9

